

Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen

DEEL 6

1. JOHANNES WASSENAAR. Blz. 2
Verkorte levensbeschrijving

2. JAN DE RUITER Gzn. Blz. 15
Bekering en brieven

Over de publicaties van J. van Dam in de Kerkbode van Kinderdijk en daarna gepubliceerd in 6 delen "Komt, luister toe."
RD Door J. M. D. de Heer, 29 april 1997. Blz. 60

3. M. Verbeek te Nieuwaal (geb. 1806). Blz. 68
Melding van zijn bekering. En een leerzame brief

4. Jan Kalkman (1867-1940) en Adriana Boon (1873-1937). Blz. 72
Enige zaken uit het leven van het echtpaar

5. Aantekeningen uit het leven van Anthonie van der Smit. Blz. 77
te Reeuwijk (1882-1966)

6. Uit het leven van meester Willem Cornelis Burggraaf (1863-1951) Blz. 83

7. Het leven en sterven van Jacob van Middendorp en Dirkje Pater. Blz. 92
Te Barneveld; met een beschrijving van de beginperiode van de
Gereformeerde Gemeente Barneveld. Blz. 109

Samengesteld door Willem Westerbeke

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

1. Johannes Wassenaar (1698-1767)

Johannes werd geboren op 9 juli 1698 in 's-Gravenhage. In juli 1721 deed hij daar belijdenis. Om zich in de borduurwerkerskunst te bekwamen, maakte hij in de jaren 1728-1730 een reis langs Kopenhagen, Hannover en Emden.

Op 33-jarige leeftijd, 3 juni 1731, trad hij in zijn geboorteplaats in het huwelijk met Maria Uytwerf. Een dochtertje verloren zij na acht maanden, en vervolgens overleed vrouw Wassenaar aan de tering. In 1734 hertrouwde Johannes met de weduwe Geertruyd van der Stoppel.

Na in 1743 benoemd te zijn tot luitenant van de Haagse schutterij, vestigde Wassenaar zich in juni 1746 in het dorp Voorburg, waar hij in de Gereformeerde Gemeente (Ned. Herv. Kerk) spoedig tot ouderling werd gekozen en als catecheet optrad. Reeds na drie jaar keerde hij echter weer terug naar de Hofstad, om zijn verdere leven door te brengen in het Leprozen- of Proveniershuis."

Zijn vrouw verloor hij in 1759, en zelf overleed hij op 9 januari 1767 aan "water in de borst".

Enkele jaren later verscheen er een bundel dagboek aantekeningen en gedichten die hij sinds vele jaren had gemaakt; zijn autobiografie werd vermoedelijk rond 1740 geschreven."

Overgenomen van "Levens der vromen" door **F. van Lieburg**.
Zeer goed gedocumenteerd!

Een wandelaar naar de hemel
of
Het heilig leven en zalig sterven van

Johannes Wassenaar

In zijn leven ouderling van Gods Gemeente te Voorburg; en laatst gewoond hebben de
in 's-Gravenhage

Behelzende inzonderheid zijn ootmoedig, gelovig en liefderijke bestaan en gedrag
omtrent God en mensen

alsook zijn menigvuldig vasten, waken, bidden, plechtige Verbondsvernieuwingen,
alleenspraken, geestelijke overdenkingen, geoorloofde uitspanningen, enz.
mitsgaders de troostrijke Verbonds zegeningen die hij op de weg der gerechtigheid
mocht genieten.

Voornamelijk uit zijn Gedenkschriften opgemaakt en in 't licht gegeven door
Johannes van Diesbach

Lidmaat der Hervormde Gemeente in 's-Gravenhage

In 's-Gravenhage
Bij Pieter Brouwer
M. D. CC. De LXX. (1770)

Opzet van het dagboek

Het is jammer dat Johannes van Diesbach het dagboek zodanig heeft bewerkt dat het niet meer in een chronologische volgorde staat. Het overzicht van iemands ervaring en bevindelijk leven krijgt meer waarde wanneer het op tijdsvolgorde geplaatst is, zoals het meestal ook wordt beschreven. Van Diesbach heeft het dagboek verdeeld op datum maar thema's, die overigens heel nauwkeurig zijn samengesteld.

Bijvoorbeeld:

1. Zijn geestelijke kennis van God en Zijn wegen en werken.
2. Zijn verheerlijking van God.
3. Zijn liefde tot God en de Heere Jezus Geestes.

Tussenin de dagboek notities plaatst hij regelmatig opmerkingen tot een duidelijk overzicht. Bijvoorbeeld: Hij was zo opgezet op een gemeenzame omgang met de Heere Jezus en de nadering van die beminnelijke Emanuel tot zijn ziel, dat hij het gemis ervan geen een dag kon dragen; enzovoort.

Het heel zeldzaam boek heeft een approbatie of goedkeuring van de Classis van 's-Gravenhage de 5e februari 1770; een handtekening en een voorrede van Van Diesbach; een uitvoerige inhoudsopgave. Het boek bestaat uit 304 bladzijden. Hiervan zijn circa 80 bladzijden overgeschreven in dit document.

Deel 1.

Behelzende een kort verhaal van zijn geboorte en uitwendige omstandigheden.

Johannes Wassenaar is geboren in 's-Gravenhage op 9 juli 1698. Nadat hij in deze zijn geboorteplaats in het lezen, schrijven en andere noodzakelijke wetenschappen onderwezen was, werd hij door zijn ouders bestemd om de borduurkunst te leren. En zich gedurende enige jaren daar in geoefend te hebben kreeg hij les om voor verdere voortzetting van die kunst ook andere landen te gaan bezoeken. Hij vertrok dan in het jaar 1728, 30 jaar oud met een nieuw koopvaardijschip van Amsterdam naar Kopenhagen. Maar dit schip in Noorwegen zeer ongelukkig stotende kreeg zo een geweldige lek dat het in gevaar was om te zinken. Echter geraakte het nog zeer gelukkig in een zekere, hem onbekende haven. Waar hij in een ander schip overging. Hetwelk ook in gevaar kwam om op een van de kusten van Jutland te stranden. Welk gevaar insgelijks zeer gelukkig van hem werd afgewend zodat hij behouden in Kopenhagen mocht aankomen. Maar omdat die schone stad een weinig tijd tevoren door een geweldige brand voor meer dan de helft in as en puin was gelegd en vandaar wel overvloedige arbeid voor bouwlieden enz., zijnde maar geen of zeer weinig voor borduurwerkers en dergelijke kunsten was te vinden, besloot hij na aldaar omtrent 6 maanden in veel zaken sukkelingen gewoond te hebben, om over Hamburg naar Hannover te vertrekken. Waar het hem beter gelukte; zodat hij in die stad omtrent 14 maanden doorbracht. Hij besteedde die tijd aan het waarnemen van zijn handwerk en de tijd die overschoot met het lezen van de Heilige Schrift, of Wilhelmus à Brakel's werken die hij op zijn reis had meegenomen.

In het jaar 1730 vertrok hij weer van Hannover naar Emden. En na een kort verblijf vandaar over Amsterdam naar zijn geboorteplaats 's-Gravenhage.

Ongeveer 33 jaar oud zijnde begaf hij zich in de echt met een godvruchtige jonge dochter bij wie hij een dochttertje verwekte; hetwelk omtrent 8 maanden oud zijnde overleed. Vervolgens overleed ook zijn vrouw aan een tering ziekte nadat ze nog geen 2 jaar met elkaar waren gehuwd.

Bijna 11 maanden na het verlies van zijn waardige de huisvrouw getreurd hebbend, begaf hij zich in een tweede huwelijk met een godvruchtige weduwe; welker aangenaam gezelschap en trouwe hulp hij een tijd van ruim 25 jaren heeft mogen genieten. Zij is tot zijn bittere smart in het jaar 1759 overleden met de menigvuldige blijken van haar oprecht geloof, levendige hoop en vurige liefde. Zij liet hem de troostrijke bewustheid na dat ze van een lichaam der zonde en des doods, waaronder zij hier op aarde zo langdurig gezorgd had, zeer gelukkig werd verlost en naar die aangename woonplaats van volmaakte heiligheid en heerlijkheid verhuisd was.

In het jaar 1743 werd hij met eenparige stemmen tot luitenant van de Haagse Schutterij gekozen. En hoewel hij uit vreze van daardoor in velerlei verzoeking hem en afleidende omstandigheden te geraken, tegen deze post zeer geweldig opzag; echter wilde hij om daarvan ontslagen te worden in geen geval besluiten tot het gebruiken van enige minder geoorloofde middelen, zoals vervolgens nader zal verteld wordt.

Maar de lastige en afleidende omstandigheden die dat ambt vergezelden deden hem besluiten om zijn huis in 's-Gravenhage te verkopen en van de middelen die de Heere hem genadig verleend had, met zijn vrouw ergens anders in stilte te gaan leven. Maar hierin de wil des Heeren beproefd te hebben huurde hij in het jaar 1776 een woning in het naburige en gemakelijk dorp op Voorburg, waar hij zich in de maand juni van dat

jaar met der woon ging neerzetten.

De reuk van zijn geestelijke kennis en voorbeeldige godsvrucht verspreidden zich aanstonds zodanig over dat, doordat hij de liefde en de achting verkreeg van allen die hun aangezicht naar Sion gewend hadden. Ieder zocht als om strijd in gemeenzame omgang met hem te genieten en van zijn stichtelijke reden enig geestelijk nut weg te dragen. Ook de voornaamste bewoners van dat dorp of van de nabijgelegen lusthoven rekenden het een voorrecht als ze in hun stichtelijke gezelschappen met zijn tegenwoordigheid verwaardigd werden. Ja, zelfs de uitmuntende leraar van de Voorburgse gemeente dominee Johannes Bondt verkoos hem dat zijn bestendige boezemvriend en verheugde zich zo een voorbeeld der lidmaten in zijn gemeente en zo een kundig toehoorder van zijn predikaties te hebben.

Niet lang daar gewoond hebbende werd hij met algemene stemmen van de kerkenraad en tot blijdschap der gemeente als ouderling gekozen. Ook werd hij verzocht om 's zondags na de Catechismuspreken in de openbare Catechisatie te antwoorden.

Maar hoe nauwkeurig hij ook voor zijn vertrek naar Voorburg was geweest in het beproeven van de wil des Heeren hoeveel ruimte en zekerheid van Gods Vaderlijke goedkeuring in deze had mogen genieten; ja ook hoe aller aangenaamste zijn verblijf in Voorburg voor lichaam en ziel mocht zijn, - het bleek echter van achteren dat hij slechts als een reiziger en vreemdeling zijn tent in die gemakkelijke legerplaats maar voor een korte tijd had moeten neerzetten.

En nadat hij daar omtrent 3 jaar met veel aangenaamheid gewoond had behaagde het zijn overste Leidsman hem weer van Voorburg naar 's-Gravenhage te roepen door zulke omstandigheden die hem over de noodzakelijkheid van deze verandering geen twijfel over lieten. En omdat hij door het onbetamelijk gedrag van iemand die naast God en zijn vrouw en ook aan hem de allermeele verplichtingen had in gevaar kwam om eindelijk geheel te vervallen, nam hij het besluit om in het Leprozen of Proveniers huis in 's-Gravenhage voor hem en zijn vrouw de kost te kopen en daar het overige van hun dagen in stilte te gaan doorbrengen.

Zo groot als de droefheid in Voorburg was wegens zijn vertrek zo verheugd waren zijn Haagse vrienden dat ze weer het geluk kregen van zich in zijn aangename en stichtelijke gezelschappen te vermaken. Hier zijnde offerde hij opnieuw zijn krachten en tijden op aan de Heere. Hij sloeg aanstonds handen aan het werk door op een donderdagse Catechisatie over de Heidelbergse Catechismus zijn mede huisgenoten te onderwijzen en te stichten. En ook door het oprichten en bijwonen van andere nuttige gezelschappen, zowel binnen als buiten dat huis. De zodat hij standvastig, onbewegelijk en altijd overvloedig in des Heeren werk bezig was.

En nadat hij omtrent 18 jaar onder het bevinden van vele wisselvallige omstandigheden en ontmoetingen in dat huis gewoond had, behaagde het zijn trouwe Verbondsgod hem op de 6e januari 1767 nadat hij enige maanden aan water in de borst gesukkeld had, uit deze woestijn te verlossen en in het land der eeuwige rust op te nemen; gelijk vervolgens nader zal verteld worden.

2e deel

Behelst het eigenhandig verhaal van zijn verdorven bestaan een gedrag in zijn eerste jeugd. Alsook van de aanvang en voortgang van zijn bekering.

Ik ben door Gods grote en vrije goedheid geboren in een land waarin de ware Gereformeerde godsdienst zuiver en om gehinderd geleerd en geoefend wordt. Alsook uit zulke ouders die lidmaten van Christus de gemeente waren. Ook ben ik van jongsaf zeer zedig en godsdienstig opgevoed en mijn uiterlijk gedrag alsook in mijn eerste jeugd heel zedig en godsdienstig. Ik kan herinneren dat ik nog een kind zijnde al overtuigd ben geweest van mijn verloren toestand zodat ik wel heimelijk poogde te gaan bidden. Maar dat was van geen vrucht en ging alles weer over gelijk in 't vervolg zal blijken. Want ik bleef steeds in mijn zonden voortgaan en mijn verdorvenheid en groeide met de jaren en ze werden hoe langer hoe groter. Ik had toen wel enige liefde voor Gods volk, maar om welke reden zou ik nu niet kunnen zeggen. Misschien omdat ik zag dat zij beter waren dan ik. Want ik wist wel, dat ik niet was zoals ik moest zijn en dat ik zo blijvende niet in de hemel zou komen. Of misschien was het omdat mijn ouders veel van die mensen hielden. Of misschien omdat die vrome mensen die aan mijn ouders huis kwamen veel van mij hoorden en om dus nog meer van hen geliefd en geacht te worden.

Deze vermeende liefde voor Gods volk bracht me soms al in enige verbeelding dat er wat goeds in mij lag. Want ik dacht er staat geschreven: *hieraan zullen zij allen bekennen dat gij Mijn discipelen zijt, zo gij liefde hebt onder elkander.* En zo vleide ik mij dat ik ook een discipel van de Heere Jezus was. En ging daarop gerust verder in mijn zonden. Dan was ik soms weer eens overtuigd dat ik zo levende en zo stervende, niet zalig kon worden. Dan was ik bevreesd voor de hel en het aanstaande oordeel. Dan wenste ik wel eens dat ik nooit geboren was of dat ik een beest in plaats van een mens mocht zijn. Omdat ik dan niet in de hel zou komen waarvoor ik zeer bevreesd was. Want ik geloofde wel dat ik de hel verdiend had; en als ik zo stierf dat ik dan zeker zou verloren gaan.

Soms nam ik voor om mijn leven te beteren. Want ik dacht, men moet heilig leven om zalig te kunnen worden. En dan dacht ik, zó zal het welgaan. Dan deed ik beloften van beterschap maar daar kwam niet veel van. Ik scheidde er gemakkelijk weer mee uit want die beterschap was altijd ongemakkelijk werk voor mij. De dan dacht ik al weer, het zou er ook zo nauw niet op aankomen. En zo ging ik dan weer verder in mijn oude zonde-wegen, doende zonde tot zonde. Ik werd hoe langer hoe bozer en vuiler. Zodat aan mij bewaarheid werd: *die vuil is dat hij nog vuiler worden.*

Ik begon ook mensen kwaad te doen met kwade jongens te lopen en werd zo wild en boos dat er bijna geen bedwingen aan mij was. Ja, ik hield mij op met liegen en bedriegen en allerlei zonden daar ik maar toe kon komen.

Ondertussen speelde ik in huis de geveinsde en hield mij of ik een afkeer van die dingen had die ik buitenshuis bedreef. In een woord, ik was zo goddeloos dat ik van mezelf moet walgen als ik eraan gedenk. De godsdienst was mij een last en de dienst van de duivel mijn lust en vermaak. Als ik genoodzaakt werd door mijn ouders om naar de kerk te gaan; dan bracht ik, de tijd die mij zolang viel, met beuzelingen door. Als ik uit de kerk kwam dan moest ik aan mijn ouders vertellen wat ik van de predicatie had onthouden. En dan bedacht ik maar zo het een of ander en daar paaide ik hen mee.

Toen ik eens uit de kerk kwam, omtrent 10 jaar oud vertelde ik mijn ouders dat de leraar gezegd had dat de harten der goddeloze mensen als stenen waren waar al de trouwe leerlingen en vermaningen op afstuiten. En hoewel ik dat maar uit mezelf en tegen de

waarheid in zei, nochtans werd ik dan geprezen dat ik zo'n goed geheugen had en zo goed kon onthouden. Met welke loftuitingen ik zeer in mijn schik was. Het liegen kom mij weinig schelen; daartegen zocht ik mezelf te verharden. Ik versierde allerlei leugens en vertelde het als de zuivere waarheid. Als ik wat hoorde, al wist ik dat het leugens waren dan deed ik er nog meer bij om het vermakelijk te maken. Ik was wel in mijn schik als er maar veel om gelachen werd. Dan had ik mij wondergoed gekweten. Ik mocht wel horen dat men mij *een fraaie snaak* noemde. Ja ik was zo boos dat ik ongerechtigheden op mijn rekening stelde die ik nooit bedreven had, alsof ik hellewicht, nog niet gruwelijk genoeg was; en nog geen schuld genoeg op mijn rekening had. Dit duurde ongeveer tot mijn 14e jaar. O wat is God oneindig lankmoedig dat Hij mij niet allen over lange tijd in de hel had geworpen!

Maar of de maat van mijn ongerechtigheid nog niet vol genoeg was, begon ik toen gemeenschap te oefenen met een jongen van een buitengewone goddeloosheid die mij allerlei kwade praktijken leerde najagen en bedrijven waardoor de verdorvenheid hoe langer hoe meer in mij aanwakkerde. We gingen samen in de herberg om te drinken en te spelen. Ook begon ik smaak te krijgen in sterke dranken, hoewel ik tot roem van Gods weerhoudende genade moet erkennen dat ik mij nog niet aan dronkenschap schuldig maakte. Want wie weet, waarvoor ik dan al had opengelegen en tot welke gruwelen ik zou gekomen zijn. Ook geloofd zij de vrije genade die mij onder dit alles heeft gedragen en verschoond dat ik niet lang in de hel ben neergedaald, gelijk aan zovelen van mijn medegenoten gebeurd is.

O, de satan had mij zo vast in zijn klauwen en strikken! Ik was zo een gewillige en trouwe dienstknecht van de vorst der duisternis! En onder dit alles ging ik steeds met een ontwaakt geweten, zodat ik soms dacht: *mijn zonden zijn zo groot dat er voor mij geen genade te wachten is. Laat ik daarom maar in de zonde verder gaan.*

Mijn genegenheid tot de zonde was zo sterk, dat al de kloppingen van mijn consciëntie daartegen niets vermochten. Ik had nog wel de begeerte om zalig te worden, of om in de hemel te komen, maar alleen langs de brede weg die ten verderve leidt.

Dit alles duurde totdat ik ongeveer de leeftijd van 17 jaar bereikt. Toen begon ik nu en dan te denken aan het gewichtig leerstuk van de predestinatie. Ik zei in mijn hart: indien ik niet uitverkoren ben dan zal ik ook niet zalig worden, al ben ik nog zo deugdzaam en vroom. En als ik niet verworpen ben dan zal ik ook niet verloren gaan, al had ik ook nog zovele gruwelen bedreven. Zo'n verkeerde uitwerking had dat troostrijk en heilig leerstuk op mijn boze natuur. En zo zondigde ik al verder, en dacht het zal er zo nauw niet op aankomen. Als ik toch naar de hel moet, of ik juist dit of dat meer of min heb gedaan.

Dan kreeg ik ook wel eens andere gedachten en zei bij mezelf: wie weet echter of er geen genade voor mij is, als ik mij nog maar van harte tot God bekeer! En dat wilde ik ook wel doen, zo het mij toescheen. Maar ik dacht bij mezelf, vandaag niet, maar morgen; eerst wilde ik dit of dat nog doen. En dat duurde zo dag in dag uit en van week tot week, hoewel ik immers geen ogenblik van mijn leven verzekerd was. En dat wist ik wel maar ik geloofde het niet. Ik was wel naarstig in de kerk en andere godsdienst plaatsen. En dacht ook wel, wie weet of ik nu niet beter zal worden. En dan bedwong ik mezelf in het eerst van de week wel wat, maar ik kon het niet uithouden. Want ik ging het overige van de week al weer mijn oude gang.

Toen ik ongeveer 18 jaar was gebeurde het dat ik door het lezen van Gods woord en van andere stichtelijke boeken alsook door het verkeer met sommige Godvruchtigen zover kwam dat ik lust kreeg om heilig te gaan leven het koste wat het kost. Want ik zag dat

ik langs mijn vorige weg niet kon zalig worden. Nu wilde ik gaan lezen, bidden in Gods huis, naarstig en eerbiedig luisteren naar het woord. En bij het gezelschap daarmee ik op mijn winkel dagelijks moest omgaan en waarbij ik mij altijd zeer dartzel gedroeg, wilde ik mij voortaan stil en bedaard houden. Nu zou ik niet meer liegen, niet meer die en die zonden doen daar ik zo toegenegen was. En zodoende dacht ik, zou het dan wel gaan. Kreeg ik dan enige begeerte tot deze of gene zonde dan zocht ik die tegen te gaan. Maar het was in eigen kracht en daarom werd ik ook gedurig door de zonde overwonnen. De vijanden waren mij veel te listig en te sterk. En dit veroorzaakte dan weer een soort van wanhoop. Want ik dacht, als mijn bekering goed was dan zou ik die en die zonde niet meer doen. En dan dacht ik weer dat ik maar een verworpeling was.

Na enige tijd op zo'n wijze geleefd hebben, begon ik tot de ander uiterste over te slaan. Want ziende dat alles wat ik tot nu toe verricht had niets kon helpen en dat ik alles verkeerd deed, dacht ik: *ik zie nu wel dat het niet is desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.* En dat de Heere Zzich ontfermt Dien Hij wil en verhardt dien Hij wil. Laat ik dan maar wachten totdat de Heere het behagen zal mij te bekeren. Want ik kan het toch uit mezelf niet doen. Ik zal dan maar stil en eerlijk leven en mijn plicht doen zoveel ik kan. Wil God mij niet bekeren, nu het zij dan zo. En beleeft het Hem, ik zal erover verblijd zijn.

Zo leefde ik toen enige tijd en dacht soms het zal nog wel eens komen. Misschien zou de Heere zich nog wel eens over mij ontfermen. Dan bad ik er ook wel eens om en zei bij mezelf: wat zou ik toch gelukkig zijn als ik nog eens bekeerd zou worden. Maar mijn begeerte was als die van een luiaard, wiens handen weigeren te werken.

In die tijd, ongeveer tussen mijn 18e en 19e jaar kwam ik bij Godvruchtige vrouw die ik liefhad. Het was of zij in mijn hart kon lezen wat daar omging. Ze sprak mij zeer gemoedelijk aan. Ze zei onder andere, dat er zulke mensen waren die meenden te leven en daarom hoopten ze op Gods genade; met meer zulke woorden en omstandigheden die allen op mijn geval toepasselijk waren. Ze toonde mij ook hoe klagelijk zo een levenswijze is. Ze vermaande mij tot betere werkzaamheden.

Dit alles kreeg hoewel niet op die tijd echter naderhand wat ingang in mijn gemoed. Ik begon te denken dat ik in zo'n toestand was als die vrouw beschreven had en te erkennen dat ik zeer ellendig en de klagelijk gesteld was.

Ach, moet ik uitroepen wat zal ik nu aan doen? Nu moet ik vrees verloren gaan. Want nu zie ik dat ik mijzelf niet kan helpen. En nu vrees ik, dat God zo'n grote zondaar als ik ben ook niet zal willen helpen.

Want ik dacht, ik had al teveel en al te lang gezondigd. Ik vond wel een Gods woord die kostbare taal van de apostel Paulus 1 Timotheüs 1 vers 15. *Dit is een getrouw woord en aller aanneming waardig en dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.* En dan dacht ik, nee, Paulus is niet de voornaamste maar ik ben de voornaamste. O, had Paulus reden om zichzelf zo te noemen ik nog meer. Want alles dat Paulus gedaan had dat was in zijn onwetendheid. Hij meende waarlijk dat hij zo tegen de Naam van Jezus vele wederpartijdige dingen moest doen. Maar alles wat ik gedaan heb dat was allemaal wetens en willens geschied. Ja, dikwijls tegen een ontwaakte consciëntie. Zodat ik bij mezelf besloot dat ik de grootste en de voornaamste zondaar was, ja groter als iemand die ooit genade van God gekregen had. O, dacht ik, er is zo'n grote zondaar niet in het gehele land als ik ben! Hoe kom ik nu met God verzoend en bevredigd? Hoe kom ik nu aan het zaligmakend geloof? Daar weet ik nu geen raad toe. En evenwel ik moet het hebben of ik ga eeuwig verloren.

Zo raakte ik in een diepe verlegenheid, maar niet zoals ik het graag wenste. Ik durfde

nooit met iemand van mijn toestand spreken. Ik dacht dat God mij nooit zou willen aannemen en dat al de uitverkorenen die ooit bekeerd waren geheel anders waren gesteld ben ik. Als ik hoorde dat Jezus een medelijdende Hogepriester was en dat Hij gekomen was om zondaren zalig te maken, ja dat Hij verder zegt: *Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen maar zondaars tot bekering; alsook die gezond zijn hebben de medicijnmeester niet nodig, maar die ziek zijn;* – dan dacht ik dat ik al te grote zondaar was om zalig gemaakt worden. Niet met dezelfde taal als Kaïn, o nee, want ik dacht, God zou wel kunnen en ook willen helpen maar het hapert aan mij. En wat aangaat de genoemde woorden van de Heere Jezus, ik dacht: ja ik ben wel een zondaar, ja grootste en de voornaamste maar ik moest daar eerst recht van overtuigd worden. En was Hij gekomen voor die ziek zijn, dan dacht ik, dan is Hij voor mij niet want ik ben niet waarlijk ziek.

Ja, dat alles wat ik hoorde voorstellen tot bemoediging dat ik nog wel behouden kon worden daar had ik altijd zo veel tegenin te brengen. Dat alles dacht ik, was voor mij niet. Want ik zei, ik ben niet genoeg overtuigd. Mijn zonden moesten mij zwaarder wegen, zodat ik erbij kon zeggen gelijk David: *mijn zonden gaan over mijn hoofd als een zware last zijn ze mij te zwaar geworden.* Dan zou ik eerst zo ik meende naar de Heere Jezus kunnen en mogen toevlucht nemen, maar eerder of anders niet; omdat Hij zulken roept die vermoeid en beladen zijn en aan de zodanige rust beloofd.

Daarom ging ik wel eens bidden dat de Heere mij recht belast en vermoeid wilde maken en dat Hij mijn zonden in hun gewicht op mijn hart wilde doen komen zodat ik daarover verlegen en verslagen zou zijn. Soms stelde ik mij wel enige voorbeelden uit Gods woord voor, van mensen die genade van de Heere hadden ontvangen. En dan bad ik dat de Heere mij toch ook dat wilde doen ondervinden wat die mensen ondervonden had. Zoals Efraïm dat hij op zijn heup klopte beschaamd en schaamrood was. Dan dacht ik eens aan Manasse, die in de koperen boeien zijnde van God werd aangegrepen en tot berouw en bekering gebracht werd. Dan dacht ik aan die drieduizend die op de predicatie van Petrus zo verslagen werden in het hart, dat ze uitriepen: *wat moeten wij doen mannen broeders?* Dan dacht ik ook aan Paulus op de weg naar Damascus. Dan eens aan de stokbewaarder en anderen. En dan bad ik zo ernstig als ik kon, dat de Heere mij wilde verwaardigen om ook hun werkzaamheden te mogen ondervinden.

Ik hoorde in die tijd niets liever spreken of preken dan van het werk der genade. Hoe het toegaat als God een zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert. Ook hoorde ik graag Gods kinderen vertellen hoe zij aan de bekering gekomen waren en hoe het tevoren met hen gesteld was; en verlangende zeer om te mogen weten of er wel iemand onder hen gevonden werd die tevoren zo goddeloos was als ik. Ik vreesde altijd dat ik niet genoeg overtuigd noch verbrijzeld was en dat ik dus nog op geen genade mocht hopen. Want ik meende dat de trap van mijn droefheid en verbrijzeling moest gericht zijn naar de maat van mijn ongerechtigheden. Temeer omdat ik wel had horen zeggen dat de mens eenmaal de hel in zijn ziel moet ondervinden, namelijk hier tijdelijk of hiernamaals eeuwig.

O dacht ik, mocht ik maar eens zo benauwd worden! Mochten de angsten der hel mij maar eens treffen! Dan meende ik was er nog hoop voor mij om nog bekeerd te worden. Ook zuchtte ik aanhoudend: *ach Heere Jezus die beloofd heb dat Gij de Geest zou zenden om de wereld te overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van oordeel, o mocht die Geest mij eens recht overtuigen en zo bewerken tot recht hartelijke en doorbrekende bekering!*

Ik vond weinig of geen vreze voor de hel en de eeuwige verdoemenis. Maar was het meest bezig in het overdenken wat een geluk het was bekeerd en veranderd te zijn. O, een kind van God en een erfgenaam van het eeuwige leven te zijn, dat voorrecht kwam

mij zo groot en dierbaar voor! O, dacht ik mocht ik daartoe verwaardigd worden, wat zal ik gelukkig zijn. Ik kreeg zo een hartelijke liefde voor dat volk wiens God de Heere was. En ik was zo verheugd is als ik hoorde dat er hier en daar mensen bekeerd werden. Bijzonder als ik hoorde dat sommige in hun vroege jeugd lust kregen om aan hun Schepper te gedenken en hun aangezicht naar Sion begonnen te wenden.

Ongeveer in deze tijd in het jaar 1720 wanneer ik 22 jaar was, hoorde men veel spreken van de overtuiging en de bekering van verscheidene jonge mensen in Den Briel, Zwarte Waal, Spijkenisse, enzovoort. En dat maakte mij onuitsprekelijk jaloers dat zoveel andere mij voorgingen en dat ik nog al onbekeerd buiten God en Christus bleef omzwerfen. O, hoe menigmaal moest ik mijzelf verfoeien; ja, ach en wee over mezelf uitroepen dat anderen voorgingen en dat ik achterbleef. Ach dacht ik, naar de hel te gaan, eeuwig verloren en van Gods Vaderlijk, vriendelijk en zalig aanschijn voor altijd verstoten te worden; en dat daar ik zoveel van bekering en verandering gehoord en gebeden heb – wat zal dat naar en verschrikkelijk zijn!

Nu werd ik zo beschaamd en verlegen als ik dacht dat iemand mij voor vroom zou aanzien. Want ik meende indien zij mij recht kenden dat ze me zouden verfoeien en een schrik van mij zouden krijgen zodat niemand mij in zijn gezelschap kon dulden. Ik twijfelde of er in de hele wereld wel ooit iemand was bekeerd die het zo slecht afgebracht had dan ik. Ook begon ik te denken dat ik de zonde in de Heilige Geest had gedaan en dat er dus geen bekering noch vergeving voor mij toch open was; omdat ik zo menigmaal tegen het licht van een ontwaakte consciëntie gezondigd had.

Daarna hoorde ik van zekere Godvruchtig man enige kentekens voorstellen, waaraan men kan weten of men die onvergeeflijke zonde heeft begaan of niet. Toen zag ik tot mijn onuitsprekelijke troost dat ik niet aan die zonde schuldig was. Echter was ik nog niet gerust, want ik dacht, al heb ik die zonde niet begaan ik heb evenwel andere zonden genoeg bedreven waarom ik verloren moet gaan. Want er zijn er duizenden in de hel en daar zullen er nog vele duizenden inkomen de juist de zonde in de Heilige Geest niet gedaan hebben. De grote zaak waar het op aankomt is, waarachtig geloof en bekering. O ik moet bekeerd zijn en deel hebben aan de Heere Jezus; ik moet met God verzoend worden en onder de band van het Genadeverbond gekomen zijn, of ik ga eeuwig verloren.

Soms dankte ik God zo goed als ik kon voor Zijn onbegrijpelijke goedheid, verdraagzaamheid en lankmoedigheid omdat Hij mij nog spaarde in het land der levenden, daar ik allang in mijn zonden had kunnen versmoren. Ik stond menigmaal verwonderd en verbaasd dat de rechtvaardige Rechter mij niet met de allerverschrikkelijkste oordelen tot een spiegel een voorbeeld van anderen gestraft had. Ik erkende dat de Heere niet alleen de macht had om zulks te doen maar ik kon de Heere ook rechtvaardigen als Hij al Zijn oordelen zowel de tijdelijke als eeuwige metterdaad over mij wilde uitvoeren. Want ik was overtuigd, dat er geen straffen zo zwaar nog zo langdurig zijn of ik heb ze verdiend. En werkelijk, ik moet het nu nog erkennen dat 's Heeren lankmoedigheid onbegrijpelijk groot over mij geweest is. En indien dat van iemand waar is het is van mij waar, dat ik als een vuurbrand uit het vuur gerukt ben en dat aan mij barmhartigheid is geschied. O ik denk, de satan, wat nooit iemand zo vast hij zijn klauwen als mij!

Nu de beklagde ik mijn dwaasheid dat ik zo lang buiten God had geleefd. O, dacht ik wilde de Heere nu nog genade aan mij ellendige bewijzen - Hij zou er eeuwig de eer voor ontvangen! Soms gebruikte ik wel deze der gelijke uitdrukkingen: "O God, behaagde het U genade aan mij onwaardige te schenken, Uw grote en heilige Naam zou daarvoor verheerlijkt worden van de heilige Engelen in de hemel die zich verblijden

over de bekering van een zondaar. Uw kinderen op aarde dit horende zouden U ook loven en prijzen dat zo een arme gevangene van de satan uit de klauwen van die tiran gerukt is. En als ik aller-onwaardigste daartoe verwaardigd werd, o dan zou het de lust en begeerte van mijn ziel zijn om U daarvoor tot in een eindeloze eeuwigheid de lof en de dankzegging en de Majesteit en de heerlijkheid toe te brengen.

Maar dan geraakte ik soms weer in moedeloze vrees dat zo'n geluk nooit aan mij gebeuren zou. Dan dacht ik meer grond te hebben om te geloven dat God mij verstoten zou, als dat Hij mij in genade zou aannemen. Ik was zo overtuigd van mijn doemwaardigheid dat ik dacht als ik verloren ben en in de hel lig, dan zal ik in die bange en lange eeuwigheid niet anders moeten doen als God rechtvaardigen. Ja ik dacht, als de Heere Jezus komt om mij en de gehele aarde te oordelen en tegen mij zegt: *ga weg, gij vervloekt in het eeuwige vuur*, dan zal ik moeten uitroepen: *o rechtvaardige Rechter ik ben niets anders waard!*

Nu begon ik meer en meer te zien de ongelukkige toestand van al degenen die buiten God en Christus in de wereld leven. En dat er niets naarders kon bedacht worden als onbekeerd en onverzoend te zijn. Nu was mijn gedurige zuchten om de bekering van anderen; en inzonderheid was mijn hart zeer bewogen over de eeuwige staat van mijn broer en mijn zuster voor welker behoudenis ik aanhoudend werkzaam was.

En niet lang daarna hoorde ik met verwondering en uitnemende blijdschap dat mijn broer al sinds enige tijd insgelijks indrukken had van zijn verloren toestand. Zoals ik het in 't vervolg ook mocht horen van mijn geliefde zuster. God moet er de eer van hebben!

Als ik dan hoorde of las van de Heere Jezus en van Zijn ambten en staten en wat Hij al gedaan en geleden had om hellewichten tot hemellingen te maken, ging mijn ziel in begeerte naar Hem uit en wenste ik ook deel en gemeenschap aan Zijn dierbaar Persoon en verdiensten te mogen hebben. Maar ik zag er voor mij geen kans toe, denkende dat de Heere Jezus voor zó een als ik was niet gekomen zou zijn. En dat Hij bijgevolg mij ook niet zou willen hebben.

Ondertussen zuchtte ik: *ach, wat zal er nog van mij terechtkomen?* Zo ging ik zuchtend en tobbede verder terwijl de satan door een of ander middel mij terug hield van met mensen over mijn toestand te spreken. Soms dacht ik, de mensen zouden eens wat goeds van mij denken en mij zonder grond troosten. En daar was ik benauwd voor. Want ik schrik om eeuwig bedrogen uit te komen. Ik verlangde niets meer als om kentekenen van genade te horen. Als ik hoorde preken of bijzondere vromen hoorde spreken van het genade werkt dan luisterde ik altijd of voor zó een als ik was nog genade zou te vinden zijn. Ik stelde mij dagelijks de Heere Jezus voor in al Zijn ambten en Staten. Ik zag dat elk van die even dierbaar en even noodzakelijk was. Ik had zin in de Heere Jezus als Profeet om mij aan Hem steeds voor te stellen als een dwaas, ja als een onwetend groot beest. En zei: "Heere Jezus, grootste Profeet, U hebt wijsheid genoeg om zo een als ik ben te leren. O, ik wenste wel deel aan U en aan U dierbaar bloed en Geest te mogen hebben. En als dat onwaardeerbare geluk mij onwaardige te beurt zou mogen vallen, leer mij dan hoe ik U dagelijks moet ontmoeten."

Ja ik zo menigmaal bad dat zoete versje:

Heere, wijs mij toch Uwe wegen,

Die Gij wilt dat ik zal gaan.

Tot dezelve maak genegen

Mij en doe mij die verstaan. Psalm 25 vers 2. Datheen

Ik zei wel, moest Asaf toen hij in Gods heiligdom ging zeggen: ik was onvernunftig en

wist niets; ik was een groot beest bij U – waarbij moet ik mij dan vergelijken? En daarom bad ik steeds:

*Reinig mijn duister ogen, wil mij geven,
Een rein gezicht, opdat ik merken kan,
De wond'ren Uwer wet hoog verheven.*   Psalm 119: 9 Datheen

Die gestalte van Paulus scheen mij zo dierbaar te zijn dat hij alle dingen schade en drek rekende om de uitnemendheid der kennis van Christus, die al de kennis te boven gaat. O dacht ik, mocht ik ook zo gelukkig zijn! Maar ik zag het voor zo'n groot en onbeschrijfelijk goed aan, dat ik nauwelijks durfde denken daarmee verwaardigd te worden.

Ik bad de Heere Jezus ook aan als Hogepriester. Hier had ik veel mee te doen. Ik dacht, de Heere Jezus is voor mij niet gekomen veel minder heeft Hij voor mij gebeden want daar was ik in mijn verbeelding veel te groot zondaar voor. Ik zei in mijn hart, God hoort de zondaars niet. En ook heb ik geen berouw genoeg. De zonden liggen niet zwaar genoeg op mijn hart. En dat moest er evenwel wezen naar mijn gedachten, zou ik op genade kunnen hopen. Ik hield echter steeds aan in het gebed en dacht God mocht mij nog eens genadig zijn en mij verhoren. Doorgaans was mijn gebed: "O Heere Jezus, getrouwe en medelijdende Hogepriester, laat ik ellendige genade in Uw ogen vinden. Geef mij niet slechts enig berouw en leedwezen over mijn zonden, maar geef mij ook waarachtige genade; en doe over mijn zonden die zeer groot en zwaar zijn, genadig verzoening door Uw dierbaar bloed. Dat versje was veel mijn hart en mond:

*Uw voorgebed en bloed
Doe kracht tot mijn gemoed.
Vergeef mijn zonden,
Genees mijn wonden,
En wees mij goed.*

En dan dat ik ook wel: "O God Vader, 't is waar, ik arme worm ben niet waard de allerminste genade vanwege mijn zonden daar ik aan schuldig ben met gedachten, woorden en werken, die allen om 't goddelooste zijn; alsook vanwege mijn erfzonde waarin ik ontvangen en geboren ben; mijn zondige aard, mijn boze natuur waarmee ik op de wereld gekomen ben. Maar evenwel, zie mij toch in genade aan om Jezus Uws Zoons wil. O aanschouw mij niet in mezelf want ik ben tienduizend talenten pond. En ik heb niet een penning om te betalen. O aanschouw mij in het dierbare bloed van Uw Zoon. O mocht Gij om Zijntwil Uw genade aan mij betonen en al mijn schulden kwijtschelden.

*Zoekt in Uwen Zoon voldoening,
Dat Zijn lijden een verzoening,
Voor mijn arme ziele zij.
Laat Zijn dood mijn leven wezen,
Zijn smarten mij genezen;
Zijn gerechtigheid mijn deugd,
Zijn banden mijne vrijheid,
Zijne droefheid mijne blijheid,
Zijn belangst mijn geneugt.*

Ook had ik zin in Jezus koninklijk ambt. Ik begeerde Hem niet maar alleen om door Hem als Priester gerechtvaardigd te worden noch alleen als Profeet om van Hem geleerd worden en Hem zo te maken tot een dienstknecht der zonde – nee, nee, ook, daar had ik een gruwel van. Maar wilde Hij mij aannemen, o, dat was mijn grootste lust om dan ook voor Hem waardig te leven. Ik kon betuigen:

*Groter hel ik niet en kenne
Als te dienen zulken Heer.*

Ik bad de Heere Jezus: Hij wilde toch mijn Koning zijn en begeerde van Hem een hart om Hem gewillig te dienen. Och, de heiligheid scheen mij zo schoon en de heerlijk in het oog. Ik beklagde mij dat ik zo zondig en onheilig was. Ik zei: *Heere, kom toch in mijn hart wonen. Werp het beeld van de satan daaruit en zet Uw troon en beeld in de plaats.* En ik zong weleens:

*Leef, leef dan Koning levet,
En in en door mij zwevet,
En doodt al wat mij smart.*

Op dezen en dergelijke wijze was mijn toestand en werkzaamheid van het 20e tot het 24e jaar van mijn leven. Maar ik kon niet geloven dat ik genade in Gods ogen gevonden had en dat mijn werk in der waarheid was, hoewel ik er lust en begeerte naar had meer dan naar alles wat in de wereld was. Zodat ik wel zeggen kon: werd mij de gehele wereld aangeboden zonder de Heere Jezus, ik zou die gift ten enenmale verachten. Maar werd mij de Heere Jezus aangeboden met armoede, schande, verachting, smaad, schade, enz. ik zou Jezus kiezen. Ik dacht met Lodensteyn: schijnt Jezus Zichzelfen naakt aan Zijn kinderen om Jezus ik wil u wel naakt hebben.

*Ik wil U, wil U alleen,
En zeg tot al de schepsels neen!*

Niettegenstaande dat alles durfde ik niet geloven dat er voor mij hoop was van behoud. Inzonderheid als ik bedacht uit welk gevaar ik gered en tot wat groot geluk en heerlijkheid ik dan overgebracht zou worden. En daarbij mijn onwaardigheid beschouwende hoe dat ik goddeloos de hemel en de gelukzaligheid verbeurd had en de hel en de eeuwige verdoemenis moedwillig mij waardig had gemaakt. O eeuwig zalig gemaakt worden, eeuwig in de gemeenschap van de volle zaligheid, Drie-enige God te leven; God de Vader te zien gelijk Hij is; de Heere Jezus eeuwig te genieten; van de Heilige Geest eeuwig bewerkt te worden; het gezelschap van de heilige Engelen en van de volmaakte rechtvaardigen eeuwig bij te wonen in zulk een heerlijk en volmaakte staat – o, dat was te wonderlijk en te groot voor mij, zo'n onwaardig hellewicht! Ik dacht, had ik maar zo overtuigd en naar geweest als ik hoor dat anderen geweest waren dan zou ik nog enige hoop hebben.

Als ik in de kerk of in een oefening of bij enige andere gezelschap was dat ik soms kentekenen hoorde, daar ik toch altijd mijn verlangen naar had, gebeurde het wel dat mijn gedachten verstrooid werden, zodat ik ze dan niet allen hoorde. Dat bedroefde mij dan zeer, zodat ik mijzelf dan ging veroordelen, denkende indien die kentekenen mij toekwamen dat ik dan wel aandachtiger naar die zou luisteren. Of als ik die kentekens aandachtig hoorde voorstellen en ze niet bij ondervinding kende, dan dacht ik, dat ik aan géén ervan enige kennis had. Want ik dacht - hoewel verkeerd, - dat als men genade heeft men al die kentekens moet deelachtig zijn. Op zo een ongelovige en sukkelende

wijze leefde ik omtrent 4 jaar aan elkaar.

Totdat het de goedertieren Ontfermer, Die al mijn omzwerven geteld en mijn tranen in Zijn fles gelegd had zeer gunstige behaagde te tonen dat Hij tot Jakobs zaad nooit gezegd heeft noch zeggen zal: *zoek Mij tevergeefs*. Ja mij onwaardige, wanneer ik omtrent 24 jaar was betere begrippen gaf van het genadewerk van de Geest beliefd te geven; en mijn verstand zodanig verlichtte onder het lezen van Gods dierbare woord, alsook van Brakel's Hallelujah en andere genademiddelen, dat ik zo ik mij niet bedrieg, begon te geloven dat de Heere Zijn genadehand aan mijn ziel gelegd en mij onder de band van het Genadeverbond gebracht had.

Zodat mijn gedurig klagen en zuchten veranderde in verwondering, aanbidding en dankzegging over de barmhartigheid die mij boven vele anderen geschied was. O dat dierbare geluk, dat groot voorrecht dat ik deelachtig was geworden, deed mij uitroepen: *wat zal ik nu de Heere vergelden voor al die weldaden aan mij onwaardige bewezen!* O was ik nu maar in staat om door een Godverheerlijkende wandel voor vroom en onvroom te tonen wat ik ben, Wiens ik ben en Wie ik met mijn ganse ziel en lichaam wens te verheerlijken en te dienen. O, nu wilde ik ook wel behoren onder degenen die zeggen: *ik ben des Heeren en die zich noemen met den naam van Jakob; die met hun handen schrijven ik ben des Heeren en zich toenoemen met de naam van Israël*. Nu kon ik mij gelovig aan de Heere Jezus overgeven, Hem aannemen tot al die einden waartoe Hij van de Vader gegeven was. Nu kon ik Hem omhelzen als mijn grote Profeet, tot wijsheid tegen al mijn dwaasheid; als mijn enige Hogepriester tot rechtvaardigheid tegen al mijn schulden en tot heiligheid tegen al mijn onheiligheden; alsook tot mijn eeuwige Koning om mij door Zijn woord en Geest te regeren, van het nodige te verzorgen en door Zijn kracht te bewaren en te beschermen.

O wat vond toen een aller-meeste betamelijkheid en gelukzaligheid in des Heeren dienst en gemeenschap! Nu kon ik met David zegt: *ik heb gezworen en zal het bevestigen. Ik zal onderhouden de rechten Uwer gerechtigheid*. O dat eeuwig zoutverbond, dat dierbare Genadeverbond kwam mij zo uitmuntend kostbare en begeerlijk voor dat ik ook met David kon zeggen: *voorzeker is daarin al mijn heil en al mijn lust*. Nu mocht ik smaken de zekerheid mijner zaligheid nu kon ik de Godvruchtige spreker wel eens nazeggen: *ik ben zeer vrolijk in den Heere en mijn ziel verheugt zich in de God mijns heils. Want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan*.

Dit gebeurde zo enige tijd dat ik in het licht van des Heeren aangezicht wandelde en mij kon verheugen in de roem van Zijn Naam.

Maar naderhand begon ik ook te ondervinden dat de weg naar de hemel niet altoos met rozen bestrooid is. Integendeel zag ik dat het in de genade is gelijk in de natuur, licht en duister, zoet en bitter, elkaar gedurig afwisselend. Het ongeloof kwam mij alras bespringen zodat ik weer in bekommering geraakte, of ik mij niet had bedrogen, of dat mijn bedriegelijke hart mij niet maar wat wijs maakte. O, dacht ik, wat zou het naar zijn in die grote Dag te menen in te gaan en niet te kunnen! Dan te zien dat men nog buiten Jezus zou zijn, als het te laat was om gemeenschap aan Hem te kunnen krijgen.

Dit veroorzaakte dat ik mezelf dan weer langs Gods woord ging onderzoeken en dat ik mij voor des Heeren aangezicht in verborgen neerwierp uitroepende: "O Heere, Gij Kenner der harten en Gij Proever der nieren, Gij weet het beter als iemand of ik mij nog bedrieg dan op mijn werk in der waarheid is. O doorgrond mij en ken mijn hart en beproef mij en ken mijn gedachten. En zie of bij mij een schadelijke weg zij en leidt mij op de eeuwige weg."

Dan maande ik de Heere ook wel op Zijn goedertierenheid en getrouwe belofte in Jesaja 61 vers 8: *en Ik zal geven dat hun werk in der waarheid zal zijn*, enz. Dit was dan wel weer van die gezegende uitwerking dat de Heere onder het een of ander genademiddel mij weer liefde te bevestigen en mij tot vaststelling van mijn genade staat te brengen. Waardoor ik dan weer in heilige verwondering moest vragen: "O Heere, Gij God des aanzien, hebt Gij naar mij willen omzien? Hebt Gij willen vragen naar zó een die naar U niet wilde vragen? Hebt Gij willen gevonden worden van zo een die niet naar U gezocht heeft! O, ik was zo snood hellewicht die U eeuwig zou hebben laten varen. Die U de Rotssteen, de Springader Israëls, de Fontein des levenden waters, versmaad heeft. O, waarom heb ik genade gevonden in Uw ogen daar ik een vreemdeling ben? En dat met voorbijgaan van zoveel duizenden van mijn medemensen!"

Vervolgens behaagde het de Heere mij op de weg naar de hemel al zachtjes te doen voortgaan dan eens wandelende in het licht van Zijn aanschijn en de uitlatingen van Zijn liefde en genade. Dan eens onder verberging van de Zon der gerechtigheid, zodat ik in het treurige duister moest omzwerven. Echter werd ik hoe langer hoe meer bevestigd, zodat ik kon geloven dat ik genade in des Heeren ogen gevonden had en dat mijn einde vrede zou zijn.

Deel 3

(Blz. 24) Een uitvoerig verhaal van zijn inwendig bestaan en godsdienstig gedrag, voornamelijk sinds het jaar 1740 tot het einde van zijn leven

Hoofdstuk 1

Zijn uitmuntend bestaan en gedrag omtrent God.

Ik heb geen nood om mij aan laffe vleitaal of van onbetamelijk grootspreken schuldig te maken als ik mijn zalige vriend niet alleen een Godvruchtige maar zelfs een der allergodvruchtigste, ja een blinkende parel aan de kroon van Sions Koning noem.

A. *Zijn diepe ootmoed*

Wat blonk hij uit in diepe ootmoed of nederigheid van hart! God had hem een wijd begrip gegeven van de plaag van zijn hart van zijn natuurlijke verdorvenheid, van zijn voor verfoeilijke en verdoemelijke blindheid, boosheid, onmacht en afkerigheid. Alsook van de gruwelijkheid en helwaardigheid van alles wat uit die verdorven bron voortvloeit. Ja zelfs van zijn allerbeste daden. En geen wonder, want zijn ogen hadden de Koning de Heere der heirscharen gezien, enzovoort.

B. *Zijn geestelijke kennis van God en Zijn wegen en werken*

Wat bezat hij in vergelijking van veel anderen een verheven denkbeeld van het oneindig Opperwezen, van Gods ondoorgrondelijke wijsheid, vlekkeloze heiligheid, ontzaglijke rechtvaardigheid, vreselijke Majesteit, volstreckte vrijmacht, eeuwige menselijkheid, onveranderlijke trouw, onbepaalde algenoegzaamheid en Vaderlijke barmhartigheid, enz. Wat was zijn ziel vervuld met de hoge achting, aanbidding en verheerlijking van Gods werken! O, die eeuwige wijze onafhankelijke en onveranderlijke besluiten daar zong hij meerdere malen van met Lodensteijn:

*Ondoorgrondelijke raad,
Daar maar enkel Wijsheid staat!*

Vooraf had hij een diep inzicht in de eeuwige Vrederaad, of het Verbond der verlossing; en in het vrijmachtig en heilig besluit der verkiezing en verwerping. O, als hij daar inkwam en voornamelijk met betrekking op zichzelf dan was er als geen geest in hem.

In een van zijn aantekeningen zegt hij:

Ik las deze dag over Gods soevereiniteit en over het leerstuk van de eeuwige verkiezing en verwerping van zekere bij God met name bekende personen. Maar welke wonderen kreeg ik daarin te beschouwen; en ook in de uitvoer van die eeuwige Raad door zoveel aanbiddelijke werken en wegen! Ik raakte met dat leerstuk bijzonder bepaald tot mezelf. En ik dacht, ben ik ook een van dat welgelukzalig volk wiens God de Heere is, en dat Hij Zich ten erve heeft uitverkoren, dan is ook voor mij de wereld geschapen, die heerlijke hemel toebereid, het verbond der werken verbroken, het verbond der genade geopenbaard, Gods Zoon Mens geworden, gestorven, begraven, opgestaan, en ten hemel gevaren.

Dan is ook om mijnentwil het Evangelie onder de heidenen verkondigd en hier te lande gebracht. Dan ben ik ook uit kracht van dat eeuwig besluit onder het Evangelie geboren in de Doop aan God opgedragen, en alzo vroeg overtuigd en tot de Heere Jezus gebracht. O wat lopen er rond duizend onnaspeurlijke dingen samen in de uitvoer van die eeuwige Raad. Het is wat te zeggen, bij God van eeuwigheid met naam bekend zijn;

niet verloren te kunnen gaan maar zeker zalig te worden.

"O Heere, wie ben ik toch en wat is mijn huis, dat Gij op mij hebt willen meer zien. Hier staat mijn verstand stil. Hier moet men uitroepen: *ja Vader, alzo was Uw eeuwig welbehagen.*"

Hier moet alle vlees zwijgen voor het aangezicht des Heeren. Hier moet men knielen, neerbukken, op zijn aangezicht vallen en die God die in alle eeuwigheid leeft ootmoedig aanbidden.

In een andere aantekening zegt hij:

Ik werd deze dag bijzonder verlevendigd door het zingen van enige geestelijke gezangen en ook door het lezen in Brakels Boek over *de eeuwige verkiezing*. Ik kreeg in dat gewichtige leerstuk meer te zien dan mijn tong of pen zou kunnen uitstamelen. O, die wonderbare en soevereine liefde in deze en gene verachtelijke zondeslaven, verdoemelijke duivelskinderen, rampzalige hellewichten; en zoveel andere wijzer, rijker en aanzienlijker uit te kiezen. Hier één uit die stad en daar één uit dat huis of geslacht. En daarentegen zoveel duizenden miljoenen voorbij te gaan en te laten liggen. O eeuwig wonder! O genade afgrond daar men van mag zingen:

*De diepe kolken, nare gronden,
Als voor mij Uw afgrond speelt,
Zie ik, dunkt mij, in een beeld, ...
De ondoorgrondelijke gronden,
Van Gods Liefde zonder peil,
Van het onbegrepen heil.*

Zijn liefde tot God en de Heere Jezus Christus. Blz. 31

Zijn liefde tot de allerhoogste God, als zijn Verbondsgod en Vader in Christus, was zo hartelijk en oprecht dat hij met volle ruimte de Psalmist kon nazeggen: *ik heb de Heere lief*. Deze liefde toonde hij niet alleen door zijn verborgen en openbare gedragingen waarvan in 't vervolg meer zal gesproken worden. Maar inzonderheid ook door zijn menigvuldige klachten over het gebrekkige van zijn liefde en zijn aanhoudend bidden om daarin dagelijks te mogen toenemen.

In een van zijn aantekeningen spreekt hij daarvan:

O had ik meer liefde. Kom ik ergens in tekort, het is in de liefde tot God.

O, liefste hemelse Vader, ik wilde U zo graag liefhebben. O, waar is mijn liefde om te beantwoorden aan die eeuwige liefde waarmee Gij mij hebt liefgehad, volgens Jeremia 31 vers 3; en waardoor Gij mij getrokken hebt met goedertierenheid.

O lieve beminlijke Heere Jezus, wat is Uw liefde groot dat Gij Uzelf gegeven hebt tot een rantsoen voor velen. Ja, ook voor mij. En daarom moet, ja daarom wil ik U ook liefhebben. O, werk Uw liefde in mijn hart.

O Goddelijke Heilige Geest, wat is Uw liefde en genade aan mij groot en weergaloos. O geef mij een hart vol vurige liefde. Gij hebt zoveel aan mij gedaan dat dit boek te klein, mijn tijd tekort mijn krachten te weinig zouden zijn om het alles aan te tekenen. Ja, ik zal er de eeuwigheid toe nodig hebben. En daarom, vervul mijn ziel met liefde. O Goddelijke liefde, liefde, liefde die vóór de grondlegging der wereld begon en na de voleinding van de wereld nooit zal eindigen. O liefde, die de kennis te boven gaat.

En hij vervolgt ergens anders:

De alwetende Hartenkenner weet mijn begeerte en waar het mij om te doen is. O Heere, ik weet niet beter op het is mij om Jezus Zélf te doen. O Heere Jezus, als ik U maar hebben mag; als U maar in en over mijn hart als Koning mag gebieden en regeren, dan ben ik rijk genoeg al heb ik niets in de wereld. Al moest ik gebrek van alles lijden als ik maar deel aan U mag hebben, dan zal ik tevreden zijn. O die deze dierbare Middelaar tot zijn Schat heeft, die heeft genoeg; die heeft alles. En die kan dan de gehele wereld als een gering en verachtelijk ding aanzien dat alles wat de mensen van deze wereld zo begeerlijk en vermakelijk voorkomt, bij hem het oprapen of aanzien niet waardig gekeurd wordt. Kom dan, mijn ziel, verhef u boven het zichtbare opdat gij u alleen in die lieve Heere Jezus mag verlustigen. En met haast zelf kunt betuigen: *Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde.*

Bemerkte hij dat zijn liefde tot de Heere Jezus wat begon te verflauwen, dan riep hij zichzelf wel eens toe:

Mijn ziel, mijn kostbare ziel, zoudt ge Jezus die schone Jezus, die heerlijke, die blinkende en rode Bloedbrudegom, niet beminnen, niet verheffen, niet grootmaken en aanprijzen? O wat zoudt gij dan een ondankbaar schepsel zijn. Neen, nee, heb de Heere Jezus lief. Maak Zijn Naam groot, vertelt Zijn wonderen. En roept anderen veel toe: *hebt de Heere Jezus lief. Maak de Heere Jezus met mij groot en laat ons samen Zijn Naam verhogen.*

Eens riep hij uit:

Ach Heere Jezus, mijn lieve Jezus wijk toch niet verder. Blijft toch niet weg. O Fontein der hoven, o Put der levende Wateren die uit Libanon vloeien; doorvochtig mijn ziel met de stromen van Uw genade. O Heere Jezus, mijn Kroon, kom in mijn hart wonen. O verheerlijkte Koning, mijn Koning en mijn Heere, zie hier uw arme dienstknecht die geen meerdere vreugde heeft als in Uw gemeenschap en heeft geen groter eer als in U te verheffen en mezelf aan Uw voeten eerbiedig neer te buigen. Ach, laat ik weer verwaardigd worden met Uw troostrijke gemeenschap en bekwaam gemaakt worden om U achteraan te kleven, gelovig op U te zien, mijn noden aan U te klagen, op Uw Naam te vertrouwen en U met een waarachtig hart gelovig te noemen: mijn Koning, mijn Heere, mijn Man, mijn Goël, mijn Bloedbrudegom, mijn enigste Noodklager en Zienvriend. O Jezus, Jezus, Jezus, mijn ziel verlangt naar U. Ach hoor mijn zuchten, aanschouw mijn tranen. Ik heb een open hart voor U. Ik heb een gewillige ziel voor U. Ik heb een verlangende begeerte naar U. Ik heb ziel en lichaam ja alles voor U. Maar dit alleen en geheel door Uw eigen genade en Geest. Want wie ben ik? Een dode hond.

Terwijl hij zo gezet was om de onmiddellijke gemeenschap en volmaakte verheerlijking van zijn lieve Koning, riep hij wel eens uit:

Lieve, heerlijke Immanuel, ach al de lof die ik U kan geven is veel te gering. Al de Namen en Eretitels waarmee ik U kan benoemen zijn veel te laag. O, mijn overschone en over-dierbare Middelaar, zult Gij mij niet haast opnemen om bij U te zijn? O wanneer zal die tijd komen dat ik van al het onvolmaakte verlost in Uw onmiddellijke gemeenschap gebracht en verwaardigd zal worden om U van nabij te beschouwen; om U recht kennen, volmaakt te beminnen, te dienen en te verheerlijken tot in een eindeloze eeuwigheid?

Groot was ook zijn gelovig vertrouwen op God in Christus:

Is er zoveel schijn zonder *zijn* zoveel waan zonder waarheid, kan men de naam en de verbeelding hebben dat men leeft en nochtans geestelijk dood te zijn, o hoe naar is dat!

Hoe licht kan men zich dan bedriegen. Bezie uzelf toch terdege. Wat zou het verschrikkelijk zijn als ge uzelf eens bedroog. En dat

1. Daar gij naar uw verbeelding reeds zoveel jaren op de weg naar de hemel gewandeld hebt.
2. Ten 2^e, daar gij van des Heeren volk en wel van de allerbesten onder Gods kinderen voor een oprechte gehouden wordt.
3. Ten 3^e, daar gij met Gods volk zoveel jaren verkeerd, aangesproken, gebeden en gezongen hebt.
4. Ten 4^e, daar gij op zulke bijeenkomsten van Gods volk daar men op een plechtige wijze voor land en kerk gebeden en smekingen uitstortte, een naam en plaatsen hebt gehad.
5. Ten 5^e, daar gij zo menigmaal tot waarschuwing van onbekeerde mensen, tot besturing van overtuigde en bekommerde zielen, en tot troost van Gods kinderen uw vermogens hebt aangebracht. O wat zou het verschrikkelijk zijn, niettegenstaande dat alles die grote zaak nog te missen en dan menen in te gaan en niet te kunnen, noch te mogen!

... Denkt ge dat ik mij bedrieg, waarschuwt mij dan maar getrouw. Het is mij veel aangener getrouw gewaarschuwd, als geveleid te worden en dus bedrogen uitkomen.

... O Heere Jezus, mocht ik eens bij het licht van uw Heilige Geest zien, dat er waarlijk geestelijk leven door Uw genade in mijn ziel gewerkt is. Mocht ik eens kunnen geloven dat U mijn Herder zijt en dat ik Uw schaap ben. O Heere, bewaar mij toch van het schrikkelijk zelfbedrog. Bewaar mij van met een leugen in mijn rechterhand naar de eeuwigheid te gaan. O dat schadelijk, dat zielsverdervend bedrog dat in eeuwigheid niet is te herdoen noch te herroepen. O laat er waarheid in mijn binnenste zijn. Mocht U O Heere Jezus, Uw genadewerk in mij openbaar maken. Mocht U eens tot mijn ziel van vrede spreken en mij eens doen ondervinden wat het zeggen wil, genade in Uw ogen gevonden te hebben. Ik weet wel dat ik het onwaardig ben. Ja, ik ben een hel- en vloekwaardig schepsel. Maar Heere Jezus, U hebt de geest der waarheid verdient. U hebt beloofd: *ik zal geven dat hun werk in der waarheid zij*. O bevestig dan Uw toezegging aan mij onwaardige, opdat Uw Naam eeuwig geprezen wordt.

Op andere keren kon hij zich gelovig verlaten op zijn eeuwig trouwe Verbondsgod. Blz. 37

Ik weet en ben verzekerd:

1. Ten opzichte van het tegenwoordige:
  - A. Dat de Heere Jezus, die lieve en dierbare Heiland, mijn Zaligmaker is. Dat Hij mijn hart door Zijn genade voor Zich heeft ingenomen.
  - B. Dat ik Zijn eigendom, Zijn bruid, Zijn vrouw geworden ben en door genade eeuwig zal blijven.
  - C. Dat Zijn liefdesoog op mij ten goede is. Dat Hij als mijn getrouwe Herder, mij geleiden, beschermen, bezorgen en bewaren zal.
2. Voor het toekomstige geloof ik:
  - A. Als ik sterf dat ik sterven zal in de gemeenschap aan de Heere Jezus Christus. Dat dan van mij ook met waarheid zou kunnen gezegd worden: *zalig is die dode die in de Heere gestorven is*. En dat ik zo behouden zal aanlanden.
  - B. Als ik zal opstaan, dat dan mijn ziel weer met mijn lichaam verenigd en het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig gemaakt zal worden. Ja, dat ik dan door de Engelen de Heere tegemoet zou gevoerd worden in de lucht, ja in de

derde hemel. En dat ik daar altijd met de Heere zal wezen. Hallelujah.

Dat deze verzekering van zijn genadestaat niet gebouwd was op uitwendige veronderstellingen nog op ongegronde verbeteringen, maar op Schriftuurlijke blijken die in al Gods uitverkorenen in meer of mindere trap gevonden worden. Dit blijkt uit de kentekenen die hij daarvan in zijn aantekeningen opgeeft:

Wat is het dwaas en schadelijk zelfbedrog groot onder de mensen. Hoe diep is het in de harten ingeworteld, zodat het niet anders als door Gods almachtige genade kan worden uitgeroeid. Wat heb ik stof van eeuwige dankzegging dat ik in mijn ziel zulke blijken van Gods ware genade vindt die op Gods woord gegrond zijn en de aller nauwkeurigste beproeving kunnen uitstaan. Want ik vind een mij zelf:

Ten 1^e. Een klaar en verootmoedigend gezicht van mijn zeer grote zonden en menigvuldige ellenden door en in de zonden. Ja zelfs een hartelijke schaamte en droefheid over zulke zonden die aan niemand als aan de Heere en aan mijzelf bekend zijn.

Ten 2e Een gezicht van mijn straf- en vloekwaardigheid, zodat ik geloof en van harte erken als de Heere mij wilde verdoemen, dat Hij eeuwig rechtvaardig zou zijn. En dat ik zou moeten uitroepen: ik ben het duizendmaal, duizendmaal waard!

Ten 3e een vernederend gezicht van mijn algehele onmacht tot enig ware geestelijk goed; tot verzwarend van mijn schulden.

Ten 4e een hartelijke blijdschap zowel over de inhoud van het eeuwig Vredeverbond tussen God de Vader, Zoon en Heilige Geest, alsook over het welgeordeneerd Genadeverbond en over het inlaten van de gevallen mensen in het zelve. Over het verkondigen van het Evangelie. Over de grote verborgenheid der Godzaligheid dat God geopenbaard is in het vlees; dat de Heere Jezus in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken. En dat ik snood hellewicht, die alles verbeurd en de eeuwige verdoemenis verdiend heb, dus zonder krenking van Gods Eer, zalig kan worden.

Ten 5e een hartelijke gewilligheid om als een arm, verloren en rampzalig hellewicht, uit enkele genade gerechtvaardigd, geheiligd en gezaligd te worden. En dus een eeuwig schuldenaar aan de vrije genade; en God alleen de eer te geven.

Ten 6e geneigdheid in mijn ziel om die lieve Heere Jezus zoals Hij in het evangelie wordt aangeboden, van ganser harte te omhelzen, aan te nemen en mij met ziel en lichaam voor tijd en eeuwigheid aan Hem over te geven.

Ten 7e hartelijke liefde tot mijn naaste in het algemeen en inzonderheid en allerlieflijkste overeenstemming met en innige liefde tot des Heeren kinderen. Alsook een innige begeerte om met hen te leven en te sterven.

Ten 8e hoge achting van des Heeren nabijheid aan mijn ziel en om gemeenzaam met God te mogen omgaan. O ja, dat acht ik meer dan alles wat in de wereld is.

"O Heere U weet, dat al deze dingen in mijn ziel gevonden worden. Gij Hartenkenner zijt daar de Getuige van. Gij hebt ze door Uw macht genadig in mij gewerkt. U komt er ook alleen de lof van toe."

Blz. 40.

Ja, dat deze verzekering een werk van de Heilige Geest was, blijkt daaruit dat ze hem zo diep vernederde en tot Godverheerlijkende dankzegging opwekte. Zodat hij weleens uitriep:

O Heere Jezus, wie ben ik dat Gij Uzelf voor mij, ja voor mij hebt willen overgeven? O, dat is een diepte, een hoogte, een lengte, en een breedte die mijn bevattig oneindig te boven gaat. Inzonderheid ook als ik denk, dat zulks geschied is met voorbijgaan van

zoveel duizenden andere mensen die in hun natuurstaat onkundig, ongevoelig en verhard blijven voortleven; en zo onverzoend naar de rampzalige eeuwigheid heengaan. O wonder, o eeuwig wonder! *Looft den Heere mijne ziel en al wat binnen in mij is Zijn heilige Naam.* Ja gij mijn ziel, wees vrolijk in den Heere, verheug u in de God uws heils en uw zaligheid. Zing, zing hallelujah; en wek alles op wat adem heeft om de Heere te loven. Ook gij heilige Engelen, gij gelukzalige troongeesten en alle volmaakte hemelburgers die u verheugd over de bekering van een enig zondaar, verblijdt u ook met en over mij! O, ik was in mezelf een aller-zondigst, aller onwaardigste en aller rampzaligst schepsel. Maar mij is barmhartigheid geschied.

*Mijn zonden al en zonder tal
Zijn goediglijk vergeven, al vergeven.
Ik had de eeuwige dood verdiend
En ik kreeg het eeuwige leven.*

O, help mij dan loven de Drie-enige Verbondsgod. De Vader dat Hij zo'n ellendige niet versmaad, maar met een eeuwige liefde bemind heeft.

De Zoon, dat Hij al van eeuwigheid mijn schulden op Zich genomen en tot de laatste penning voor mij betaald heeft.

De Heilige Geest voor Zijn grote genade, dat Hij mijn verstand verlicht, mijn wil overgebogen en mij bekwaam gemaakt heeft om deel te krijgen aan de erve der heiligen in het licht. Ja dat Hij mij nu nog vertroost en doet smaken de zekerheid van mijn zaligheid. Hallelujah.

En zoals hij dus zijn gemeenschap met de Drie-enige God gelovig kon opmaken, vond hij ook vele vrijmoedigheid om daarvan te spreken.

- Is God mijn Vader, dan zal Hij Zich over mij ontfermen, gelijk een vader zich ontfermt over de kinderen. Hij zal mij dan met alle nooddrift van lichaam en ziel verzorgen. Daar maak ik staat op. En als Hij mij in dit jammerdal enig kwaad toe zendt, dan zal Zijn almachtige en Vaderlijke hand dat tot mijn beste keren. Dat geloof ik, dat vertrouw ik, daar maak ik staat op.
- Is de Heere Jezus mijn Herder, dan geloof ik ook dat mij niets zal ontbreken. En ben ik Zijn eigendom, dan geloof ik, dat Hij mij zal verschonen gelijk een man zijn zoon verschoont, die hem dient.
- En is de Heilige Geest mijn Trooster en Leidsman, o dan geloof en vertrouw ik, dat Hij nooit geheel van mij zal wijken. En dat Hij mij geleiden zal tot aan, ja tot over de dood. Daarop zegt mijn ziel: *amen, hallelujah!*

Het gebeurde ook wel eens dat zijn geestelijke vijanden hem met zoveel geweld aangrepen en overweldigden, dat zijn afwijkingen met enige verzwarende omstandigheden vergezeld waren; de verberging van Gods vriendelijk aangezicht, het gevoelen van Gods Vaderlijke ongenoegen aan zijn ziel, de veroordeling van zijn eigen gemoed; en andere bittere gevolgen van overtredingen van Gods kinderen, deden hem dan wel eens zeer bitter zuchten en klagen. Echter wierp hij ook daarom zijn vertrouwen niet weg. En zei:

In mijn aller-duisterste, aller-zondigste en ellendigste toestanden kan ik nog niet denken dat ik onbegenadigd ben en dat de Heere nooit in gunst tot mij heeft neergezien. Ik vind dan evenwel nog iets in mijn binnenste dat de natuur niet kan leren en dat in geen onbekeerde mensen gevonden wordt. Namelijk:

1. Zo een walging en veroordeling van mezelf.

2. Zo een hoge achting van de Heere Jezus en Zijn dierbaar bloed en zo een verlangen om de kracht daarvan eens te mogen ondervinden.
3. Zo een verlangen naar genezing van mijn gewonde ziel en nog meer in de gemeenschap van de Heere Jezus hersteld te worden. Dat zuchten: ach of ik was als in de vorige dagen.
4. Ook ondervind dan nog wel verborgen ondersteuning die mij het hoofd gemoedig doen boven houden. Zodat ik dan nog min of meer kan geloven dat de God mijner goedertierenheid mij weer zal voorkomen en dat de Heere zal opstaan om mij te verlossen uit mijn ellende.

Hoewel hij naar het uiterlijk aanzien veel voorrechten bezat, echter ondervond hij ook al dikwijls dat de weg naar de hemel met doornen bezaaid is. Soms ondervond hij Gods Vaderlijke slaande hand in zijn persoon of huisgezin. En doorgaans drukten hem de lasten van het land en de kerk. Intussen, welke rampen en tegenspoeden hem ook mochten drukken of dreigen, zijn hart bleef vast, vertrouwende op de Heere.

Eens met en sterke koorts bezocht zijnde, zei hij tegen niemand die hem kwam bezoeken: ik heb de koorts. Maar mijn Vader is goed; Die zal het wel maken. Het zal zeker tot mijn beste zijn; daar ben ik wel gerust op. O mijn lieve Vader is machtig, wijs en goed. Hij is goedgeoede aan de aller-ellendigste en ook aan mij, zodat ik nergens mee te doen heb. Al wat die lieve en vriendelijke, hemelse Vader doet, is goed. Ik ben er wel tevreden mee.

Eens werd hij met een smartelijk voorval aan zijn ogen bezocht. Toen zei hij:

Ik ben in des Heeren heilige en Vaderlijke hand. En dat niet alleen gelijk al de schepselen in 't algemeen, maar in het bijzonder ben ik in die machtige en wijze en goede hand als een christen. En zo dikwijls als ik mij daaraan gewillig overgeef en aan onderworpen en toevertrouwd heb; en met hoeveel ondervinding van Goddelijke goedkeuring en zegen, dat weet mijn alwetende Hartenkenner. Ik ben voorzeker blij, dat ik mezelf niet meer toebehoor maar dat ik het eigendom ben van mijn getrouwe Zaligmaker Jezus Christus.

Toen hij eens op een nacht wakker werd wegens zeker smartelijk voorval in zijn lichaam, zei hij:

Medelijdende Hogepriester die in alles verzocht is geweest als wij, moet ik deze pijnen ondergaan? Zie, hier ben ik. Ik ben gewillig om te dragen. En omdat U in Uw woord getuigt dat degenen die God liefhebben alle dingen medewerken ten goede, zo geloof ik ook dat deze pijnen mij tot zaligheid dienen zal. Heere, mijn ziel en lichaam behoren U toe. Daarvoor zult gij wel zorgen en daarmee zult U niet anders doen al het goede wat tot Uw heerlijkheid en tot mijn zaligheid strekken kan. Ik heb over mezelf niets meer te zeggen: *ik ben des Heeren!*

Blz. 44. Toen in de oorlog de koning van Frankrijk in het jaar 1745 de voormuren van deze Republiek, ja geheel Staats-Vlaanderen reeds door de vijand had overweldigd waren, (...) was dit zijn taal:

Onze God, die wij eren is machtig ons te verlossen. Mijn oog ziet op die wonderdoende God die ons uit 6, ja uit 7 benauwdheden verlost heeft. En Die machtig is om ons ook nu, hoe hopeloos het er van alle kanten uitziet, te verlossen. En hoe het ook zij, ik geef het niet op: onze God is in de hemel; en Hij doet al wat Hem behaagt. Hij is een Herder, een Koning, ja een Vader van Zijn volk. En Hij is geen Herder, Koning of Vader, die het aan liefde of macht of trouw ontbreekt. O nee, de Heere is een

teder liefhebbend, een almachtig en getrouw Koning, Herder en Vader. Hij is volmaakt wijs, rechtvaardig, en goed. O waarvoor zouden wij dan vrezen, al veranderde de aarde haar plaats? De Heere zal voor de heerlijkheid van Zijn Naam en voor de zaligheid van Zijn kinderen zorg dragen. En al de wegen die hij inslaat moeten daartoe dienen. Dit is mijn geloof door des Heeren goedheid tot heden toe.

Zijn kinderlijk toevorzicht tot God als zijn getrouwe God en Vader ten aanzien van zijn lichamelijke en tijdelijke nooddrift, blijkt uit zijn volgende aantekening.

De 6e maart 1741.

Deze dag met een goede vriendin over onze toestand sprekend zei die, dat ze de meeste bekommering vond omtrent de lichamelijke en tijdelijke nooddrift. Maar dat zij in het tegendeel omtrent haar geestelijke en eeuwig staat veel ruimte en weinig bestrijding had.

Maar ik zei, dat mijn voornaamste bekommering was omtrent de toestand van mijn ziel terwijl ik omtrent het tijdelijke of lichamelijke dingen weinig of geen bekommering had.

1. Ik maak geen staat op veel werlds goed, hoewel de Heere mij heeft doen zien dat Hij het mij kan schenken en ik ook door des Heeren goedheid overvloed van tijdelijke zegeningen bezit.
2. Ik geloof dat God mij het brood mijns bescheiden deel zal geven en niet een kruimeltje minder als ik nodig heb. O, ik heb al zoveel bevindingen van de goedertierenheden des Heeren dat ik geloven kan, mijn brood zal mij gegeven worden en mijn wateren zijn gewis. Die God die mij gevoed en bewaard heeft toen ik een kind was een jongeling, zal het ook doen nu ik bejaard ben. Ja, als de ouderdom en grijsheid daar is dan zal Hij mij ook niet verlaten. *De Heere regeert.*
3. Al behaagde het de Heere naar Zijn wijs bestel mij in een arme, lage en verachtelijke staat te stellen, als ik dan maar verwaardigd mag worden om onder het alwijs bestel van mijn almachtige Vader stil te zijn en eerbiedig te bukken onder de handelingen van zo'n wijs, ontfermend en weldoend God. Dan zouden zulke wegen mij nog kunnen medewerken ten goede. Zo is mijn bestaan en werkzaamheid doorgaans omtrent het lichamenlijk.

In een andere aantekening zegt hij:

Mijn hart is thans in een gelovige, aanklevend en toevertrouwende toestand. Ik rust in de Jehovah. In de Heere Jezus is mijn Gerechtigheid en sterkte. Ik geloof dat mijn hemelse Vader voor mij zorgt. En dat maakt me zo heilig zorgeloos. Ik geloof dat de Heere mij bewaard en dat maakt mij zo onbevreesd. Ik geloof dat alles wat er geschied is en alles wat er nog geschied, en alles wat er nog geschieden zal van Gods Vaderlijke voorzienigheid afhangt. En dat alles door Zijn almachtige arm bestuurd wordt ten goede van Zijn uitverkorenen erfdeel; en dus ook van mij. En daarom kan ik onbevreesd zijn en zeggen: wat zal mij een mens of ander schepsel doen? Ja, daarom kan ik zeggen:

*God zal mij naar Zijn raad geleiden,
Niets zal mij immer van Hem scheiden.*

O wat is mijn voorrecht groot! En wie ben ik toch? Een zondige aardworm die de eeuwige verdoemenis tienduizend miljoenen malen verdiend heeft. Maar o, de Heere is God. Mijn Vader is machtig genoeg, wijs en goed. Als staan dan de zaken soms hopeloos, ik wens in God te berusten en op des Heeren Naam te vertrouwen

*Weet ik middelen, hulp nog wegen,
O mijn God is nooit verlegen.
't Onverwachtse kan geschieden,
Ja, de Heere zal zelfs voorzien.
Bij mijn Jezus, bij dien Held,
Heeft mijn Vader hulp besteld.*

Zijn hoop op God ten opzichte van het geestelijke.

Sinds enige dagen was ik naar het inwendige zeer ellendig gesteld. Ik kan niet zeggen, dat ongerechte dingen de overhand over mij hadden. Maar ik was als een dode, zonder in drukken, zonder begeerten of uitgangen des harten. Men zou zeggen, hoe kan zo een ellendige nog weer terecht komen? Maar de Heere is machtig. En als de goedertieren Ontfermer mij dan liefd voor te komen en te redden, dan is het zoveel te meer zichtbaar dat het uit vrije ontfermende genade is geschied. En dat mijn getrouwe Verbondsgod en barmhartige Vader ook alleen de eer daarvan moet worden toegebracht. Wel dan, is mijn Vader zo wijs, zo machtig en zo goed, dat Hij uit de dikste duisternis het helderste licht en uit de dood het leven kan en wil voortbrengen, o dan wil ik de moed niet opgeven. Maar geloven dat de Heere een God is die trouwe houdt tot in der eeuwigheid. Hij schouwt geen zonde aan in Jakob noch overtreding in Israël. Hij zal de nooddriftige helpen, mitsgaders dien die geen helper heeft. En daarom is de kostelijke belofte: *gij die God zoekt ulieder hart zal leven*. Op die belofte kan des Heeren volk staat maken. O mijn ziel,
*wees dan sterk en geef de moed niet verloren.
Want God wil die aanschouwen,
Die op Hem vast betrouwen.*

De vrees des doods geweken

De vrees des doods was zodanig van hem geweken, dat deze voor hem in plaats van een koning der verschrikking, een gewenste bode des vredes was.

In een van zijn aantekeningen schrijft hij:

Deze ochtend was ik op een verkoping van boeken. Daar werd onder andere geveild een zeker boek genaamd: *Christelijke vertroosting tegen de verschrikking des doods*. Maar ik dacht, dat boek heb ik thans niet nodig want de dood is voor mij niet verschrikkelijk. De dood is de stof daar mijn ziel zo veel mee opheeft en welker overdenking men zo vermakelijk is. O, hoe graag was ik aan het einde van mijn weg. Ik ben zeer gewillig om te sterven. Ja, ik ben blij dat er een dood komt die mij van al het zondige, lage, aardse, onkundige en onwillige, ja van alle ziels- en de lichaamsgebrek zal verlossen.

Blz. 49. Op een andere plaats schrijft hij:

Deze middag kreeg ik een vermaning van sterfelijkheid. Mijn huisvrouw werd bevreesd, menende dat ik heenging. Maar ik was zo wel getroost dat ik met ruimte kon zeggen: *dood, waar is uw prikkel?* Ik geloof dat ik naar de hemel ga als ik sterf. O vrije genade.

En zoals hij de dood niet vreesde, stond deze rechtvaardige ook moedig als een jonge leeuw in allerlei andere verschrikkelijke en gevaarlijke omstandigheden.

Hij schrijft ergens:

Deze middag las ik een predicatie over Psalm 39 vers 7. *Immers wandelt de mens als een beeld*. En ik moest onder het lezen steeds uitroepen: *O, wat is mijn geluk*

groot. Ondertussen bliksemde en donderde het zeer sterk. Maar in plaats dat ik op een slaafse wijze daarvoor zou vrezen, werden mijn geloof en vertrouwen hoe langer hoe sterker. Tegen de avond begon het zo vreselijk te stormen, dat veel bomen uit de grond gerukt en de gebouwen op een verschrikkelijke wijze werden beschadigd. In al deze omstandigheden bleef ik even gemoedigd. Ik zei: O, dat doet onze wijze, goede en machtige Vader. En dit geschiedt alles uit de liefde en ten beste van Zijn gunstgenoten.

Op een andere plaats schrijft hij:

Deze avond laat tot in de nacht toe, was het zulk ontzaglijk weer van storm, bliksem, donder, hagel en regen, dat het voor de natuur allerverschrikkelijkste was. Doch ik was zeer aangemoedigd en zonder schrik. Ik dacht, laat nu vrezen die geen genade hebben en die onder de toorn van de eeuwige en almachtige God ligt. Maar die God tot hun Vader in Christus hebben, die de Heere Jezus tot hun Hoofd, Man en oudste Broeder hebben; en die de Heilige Geest tot hun Onderpand en tot hun Leidsman en Trooster hebben; - o, die behoeven niet te vrezen al veranderde de aarde van haar plaats en al werden de bergen verzet in het hart van de zee.

Nog schrijft hij op een andere plaats:

Deze ochtend zeer vroeg, terwijl ik bij een zieke waakte, deed de Heere Zijn grote en vreselijke macht aan de inwoners van de aarde zien en horen. Want omtrent 4 uur begon het zo verschrikkelijk te bliksemen en te donderen zoals ik zelden heb gehoord. Het waren aller-vreselijkste slagen zodat verscheiden huizen en zelfs ook het huis waarin ik thans woon daardoor beschadigd en enige beesten op 't veld doodgeslagen werden. Maar hoe was ik onder dat alles gesteld? Niet verlegen, noch vervaard. Nee, maar gemoedigd. O dacht ik, wat zijn ze gelukkig die zulk een grote God tot hun Vader en Verbondsgod hebben. Die behoeven niet te vrezen.

Maar ach onbekeerde mensen; o wat zou het te zeggen zijn te vallen in de handen van zulk een God!

Dat deze moedigheid echter de betamelijke indrukken niet weg nam maar met kinderlijke eerbied en ontzag voor God gepaard ging, blijkt uit hetgeen hij erop laat volgen.

Toen ik thuis gekomen was hebben wij ons samen voor de Heere verootmoedigd met bidden en smeken. Erkennende tegelijk de Goddelijke bewaring in dat verschrikkelijk onweer. En baden verder de nodige genade om voor God te leven.

Op een andere plaats schrijft hij:

De Heere is aan mij ellendige zeer goed. Ik mag nog spreken omdat ik geloof. God is mijn Heere. Hij zal mij bewaren. Het kan wel zijn, dat ik nog duistere tijden zal beleven. O Heere, Gij weet wat aan Land en Kerk nog zal overkomen. Maar dit weet ik, dat de Heere Zijn volk wel zal weten te louteren, redden en te bewaren. En al zouden zij allen omkomen, wat nood? Dan zullen ze opgenomen worden in de heerlijke hemel bij de levende Heere Jezus; in die plaats van volmaakte heiligheid en ongestoorde rus. O, dat vaders huis vol liefelijke woningen!

*Mijn ziel verlangt met allen zeer,
En zucht naar Uwe komst, o Heer.
Op U alleen wil ik vertrouwen;
Op U alleen mijn hope bouwen.*

Het laatste en algemene oordeel zo verschrikkelijk voor de duivelen en alle onbekeerde mensen, was de stof van zijn troost en het voorwerp van zijn vrijmoedige verwachting. Hij schrijft:

Heden las ik over het geloofsartikel van des Zaligmakers komst om te oordelen de levenden en de doden. Maar wat begon mijn hart daar naar te verlangen. Ik kan zeggen dat ik de verschijning van de Heere Jezus liefheb. O hoe doorluchtigst zal die dag zijn! Alle ogen zullen de Rechter zien. En ik zal ook een zijn van degenen die voor Hem zullen verschijnen en door Hem zullen geoordeeld worden. O die schoonste en aller-kostelijkste Heere Jezus zullen mijn ogen ook zien, zittende op de Troon van Zijn heerlijkheid. Daar zal ik ook met zoveel duizenden, ja miljoenen Engelen en mensen, voor Hem staan. En ik kan geloven dat ik daar voor Hem zal staan met een opgericht hoofd en dat ik daar horen zal die gewenste aanspraak: *kom, gij gezegende Mijns Vaders; beërf nu het koninkrijk dat u bereid is voor de grondlegging der wereld.* O, ik kan mij in de gedachten en overweging van die heerlijke dag niet genoeg verzadigen. Daar zal ik Gods Zoon zien in al Zijn heerlijkheid. Wat een blinkend aanschijn zal Hij vertonen en wat een schitterende Majesteit. Daar zal ik zien al de heilige Engelen en al de gerechtvaardigden van Adam af tot op die tijd toe.

Daar zal ik ook zien de duivels die rampzalige schepselen. Daar zal ik zien die ontelbare menigte verworpenen. O, die zal ik met deze mijn ogen zien wegslepen naar die poel die brandt van vuur en sulfer. O wee, wee, wee, onbekeerde mensen. Maar o vreugd, o zaligheid, ook de heerlijkheid voor al degenen die uit genade zalig worden en welker namen in het boek des levens geschreven zijn.

Hoe vol troost roemde hij in de hoop der eeuwige heerlijkheid. De 7e mei 1776.

Deze ochtend werden wij samen verwaardigd om de Heere te zoeken, Zijn dierbaar woord te lezen, psalmen te zingen, enz. Mijn hart was bij het werk, zodat ik bedroefd werd dat wij daar mede moesten uitscheiden. Ik dacht, daar laat het nu een natuurlijk mens bij en berust in het gedane werk en hij is blij als hij het gedaan heeft. Maar mijn ziel bleef de Heere achteraan kleven. O dat bidden en danken, dat lezen van Gods dierbare woord, dat zingen van Psalmen tot verheerlijking van die grote en goede God, dat alles kwam mij zo beminnelijk en betamelijk voor, dat ik daarmee had willen verdergaan.

Maar mijn ziel, hier is ook ander werk te verrichten. Verwacht slechts de Heere. De tijd zal haast komen dat wij en al des Heeren volk verwaardigd worden om zonder onrust en zonder gestoord te worden de Heere der heirscharen eeuw uit en eeuw in volmaakt loven en prijzen. Ach, wat is het hier gebrekkig. Hier kennen en profeteren de allerbeste nog maar ten dele. Hier is het zo wisselvallig, zo kortstondig, zo afgebroken, zo ellendig. Maar o wie kan begrijpen hoe het daarboven gesteld zal zijn? Al de verbeteringen en al de beschrijvingen die enig sterveling kan maken, zijn ver beneden de waarheid en waardigheid van die zaak. O hoe groot zal dat goed zijn! Is hier een hartelijk uurtje in des Heeren dienst zo verkwikkelijke, zo aangenaam wat zal het dan daarboven wezen. O mijn ziel, ge moogt er wel naar verlangen en reikhalzen. Wie weet hoe spoedig gij daarboven zult zijn te midden van die hemelse heirscharen.

"O Vader lief, hebt U dat voor mij weg gelegd. O Jezus lief, heeft U dat door Uw dierbaar bloed voor mij verworven? O kostelijke Heilige Geest, hebt U mij bekwaam gemaakt om deel te krijgen aan de Erve der heiligen in het licht!"

Loof, loof den Heer, mijn ziel,

En voor Zijn voetbank kniel.

Loof, loof Zijn Naam, Zijn gunst en alvermogen,

Waardoor gij uit de kuil zijt uitgetogen.

En 't eeuwig Al verkreeg ten Schild en groten loon,

Om 't hartenbloed van Gods gekruiste Zoon.

De 13e maart 1750

Ik ben sinds enige dagen zeer gemoedigd en opgewekt. Ik kan met blijdschap zeggen dat God mij een Vader en Verbondsgod is in de Heere Jezus Christus. De blijdschap des Heeren is mijn sterkte. De Heere is mijn Deel, zegt mijn ziel. O, wat zijn de snoeren mij in een lieflijke plaats gevallen en wat een schone erfenis is mij geworden! Als mijn aardse huis van deze tabernakel gebroken wordt, o dan zal ik een gebouw bij God hebben; dat gebouw dat zonder handen gemaakt is, een hemels gebouw; en dat voor eeuwig.

De 29e september 1745

Zodra ik deze morgen ontwaakte kwam in mijn hart:

*O eeuwigheid, kom ras,
Och dat ik bij u was.
'k zucht naar uw onverdroten.*

En wat ik ook vervolgens deed ik riep steeds uit:

*O mocht dees' tijdsgordijn
Haast weggeschoven zijn.*

O eeuwigheid, ik wil om uwentwil graag van alles scheiden wat op de aarde is.

De 4e oktober 1745

Blz. 51 Deze avond verwachtte ik weer mijn lieve broeders om met elkaar te bidden, te zingen en te spreken over des Heeren weg. En als de Heere Zich in het midden van ons vertegenwoordigd, o daar kan geen vreugde der wereldlingen het bij halen. Dan kunnen wij zingen:

*Zij alle vreugd en al 't geneugt,
Des werelds opgehoopt, opgehopen,
Noch wilden wij van d' onze niet
Een aasje daarvoor verkopen.*

Maar ach wat zal de hemelen zijn! O wat zal daar alles verzingen in de eer van de volzalige Verbondsgod. En dat zo onophoudelijk, zonder verandering, zonder scheiden. Daar zal niemand door ziekte of andere oorzaken moeten achterblijven. Daar zal niemand over enige geestelijke of lichamelijke ongestalten behoeven te klagen. Hier zingt men bij beurt, dan eens klaagliederen en dan eens lofzangen. Maar daar zullen wij niet anders doen dan loven en prijzen en juichen. O, daar is niets anders als eeuwige dankstof en eeuwige juichensstof. Mij dunkt, ik krijg er zulk een lust toe.

Wel nu dan, mijn ziel, waarnaar gewacht? Begin het heden. En zeg en doe als David in Psalm 104 vers 33: *ik zal de Heere zingen in mijn leven; ik zal mijn God psalmzingen terwijl ik nog ben.* En waarlijk

*Dit zoude mijns harten vreugd wezen,
En ook al mijn geneugte zijn.
Mocht ik met hart en monde rein,
U altijd loven, Heer geprezen.* Psalm 63, Datheen.

De 15e januari 1746

O wat is het een voorrecht in des Heeren dierbare gemeenschap te mogen leven en te mogen letten op de gangen onzes Konings in het heiligdom. Ik kan zeggen dat ik thans in des Heeren gemeenschap verkeer en dat ik in een bevredigende toestand ben. O mijn ziel is begerig om volgens de 3e bede hier op aarde des Heeren wil te mogen doen, gelijk dat in de hemel van de heilige Engelen en de volmaakte rechtvaardigen gedaan wordt. En hoewel ik daartoe onmachtig ben, kan ik mij nochtans daarmee vertroosten dat ik hiernamaals daartoe en dat volledig, zal verwaardigd worden. O dat hierna, dat kwam mij zo beminlijk voor dat ik moest uitroepen: *ach Heere, wanneer zal het zijn?* Mijn ziel raakte zo verheugd dat ik een sterven zou. En wie weet, dacht ik, hoe vlug. Elke dag is er alvast één. En zo komt de zaligheid al nader.

De 25e december 1746

Deze ochtend predikte onze waardige leraar dominee Bondt over de lofzang der Engelen. Maar zo heb ik nog nooit over die stof horen prediken. Engelenzang kwam mij zo dierbaar, zo verkwikkelijke en zo God verheerlijkend voor dat mijn ziel begerig werd om in het gezelschap van de heilige Engelen en van de volmaakte rechtvaardigen in de hemel te mogen zijn. Om daar ook de Heere eens te mogen loven en prijzen. Om daar met al de hemelse heirscharen uit te roepen: *ere zij God in de hoogste hemelen.* O als de mensen in de hemel komen, dan zullen ze meerder doen dan de engelen. Want deze zouden nooit dankbaar zijn voor het werk der verlossing met betrekking tot zichzelf. Maar o de vrijgekochten des Heeren zullen tot Sion met gejuich komen en die verheven lofzang zingen: *Hem die ons heeft liefgehad en ons van onze zonden heeft gewassen in Zijn bloed. En die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en Zijn Vader; Hem, zeg ik, zij de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid. Amen.*

De 8e januari 1748

Blz. 56. Deze ochtend kwam ik in Den Haag bij mijn vriend E.A. Bij wie ik nog een godvruchtige vriend van Delft vond. Wij geraakten met elkaar zeer hartelijk in gesprek over de hemelse dingen. O wat is het een uitnemende troost dat wij hiernamaals altijd bij den Heere, bij al de heilige Engelen en bij al Gods kinderen zullen zijn.

1. In een en dezelfde plaats.
2. In een en dezelfde staat van heiligheid en zaligheid.
3. In dezelfde gestalte, volmaakt vrolijk en verheugd.
4. En dat zal eeuwig duren, zonder te scheiden meer.

*O eeuwigheid, kom ras,
Ach, dat ik bij u was.
'k Zucht naar u onverdroten.
Hoe is o eeuwigheid,
Dat gij zo wenselijk zijt,
Al zijt gij nooit genoten.*

De 10e november 1748

Mijn ziel verlangt zo naar dat Engelenwerk, naar dat Troonwerk. Ik las deze ochtend in de Openbaring van Johannes hoofdstuk 4-9. Ik kon er niet uitscheiden. In hoofdstuk 4 zag ik de Troon van God en de 24 tronen van de ouderlingen, met witte klederen en kronen op hun hoofden. Als ook de 4 Dieren. O, mijn ziel kreeg zo'n innige trek naar dat volmaakte gezelschap, naar dat volmaakte Troonwerk! O goddelijk Troonlam, verwaardigd mij om het hier te beginnen en hiernamaals volmaakt te mogen doen.

*Mijn ziel verlangt met allen zeer,
En hijgt naar Uwe komst, o Heer.*

In hoofdstuk 5 zag ik dat nieuwe lied vers 9 en 10. En vers 11 hoorde ik de stem van tienduizendmaal tienduizenden en duizendmaal duizenden. Wat zongen ze? Dat vindt men in vers 12 en 13. En daarop volgt het eerbiedig Amen van de vier Dieren en van de 24 ouderlingen, vers 14.

In hoofdstuk 7 zag ik de 144.000 verzegelden uit al de geslachten Israëls, vers 5-8. Maar in vers 9 zag ik iets tot mijn grote blijdschap. Na dezen, staat er, zag ik en ziet een grote schare die niemand tellen kon, uit alle natiën en geslachten en volken en talen (zo zijn daar onder dan ook de Nederlanders, dacht ik) staande voor de Troon en voor het Lam, bekleed zijnde met lange witte klederen en palmtakken waren in hun handen, vers 10. En zij riepen met grote stem zeggende: de zaligheid zij onzen God, die op de Troon zit en het Lam. En in vers 11 en 12 zag ik al de Engelen en de ouderlingen en de 4 Dieren rondom de Troon staan, ja vóór de Troon op hun aangezichten neervallen en God aanbidden. Mijn ziel leeft en zweeft in deze dingen. En zou ik dan niet verlangen naar de heerlijke hemel om volmaakte mogen meedoen?

*Hallelujah, hallelujah.
Mijn waardste pand, mijn ziele,
Ten hemel dra, ten hemel dra,
De wereld achter de hielen.*

De 13e november 1748.

Ik wilde mijn tijd wel doorbrengen met juichen, prijzen, zingen. O, ik wilde wel lofzangen van bevrijding zingen. Wees blij mijn ziel, met een geestelijke blijdschap. Ik heb geleerd het lied van Mozes en het Lam.

*Helpt hemel, aarde helpt
Eer 't hart mij overstelpt.
Helpt geesten van Hierboven,
Hem in verwondering loven.
Ja, zegt den trouwsten mijn,
Dat mijn hart voor Hem zal zijn.*

*Nu Heere, laat uw dienstknecht, uw arme dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord.
Want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien.*

Drie dingen verheugen mijn gemoed:

1. Ik ben gewassen in Jezus' bloed.

2. De Heere Jezus is mijn Koning.
3. Ik verwacht de hemelwoning.

Eerder wij ons gisteravond te slapen legden, vroeg mijn huisvrouw aan mij, hoe ik inwendig gesteld was?

Ik ze: heel goed; de Heere heeft mij al sinds enige dagen het goede doen genieten.

Zij vroeg mij, waarin dat goede besond? Ik zei:

1. Dat ik de hand ik de genadige en troostrijke tegenwoordigheid van God en van de Heere Jezus Christus op een bijzondere wijze aan mijn ziel mag ondervinden.

2. Dat ik met ruimte kan zeggen: *de Heere is mijn Deel, zegt mijn ziel. Ik weet in Wie ik geloofd heb. De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen en een schone erfenis is mij geworden.*

3. Dat ik al bij aanvang geleerd heb het gezang van Mozes en het Lam te zingen. En dat ik hoop heb om het hierna volmaakt te zullen uitgalmen. O mijn ziel verlangt naar de eeuwigheid! Als het de Heere belieft, ... *Zie hier ben ik!* Echter wil ik mij wel onderwerpen aan des Heeren tijd. Hij doe met mij wat goed is in Zijn ogen. Moet ik nog enige tijd op aarde blijven, om voor Zijn Naam en voor Zijn dierbaar Koninkrijk enigszins nuttig te zijn, ik ben zeer gewillig. Maar anders zou ik wel uitroepen:

O Heer, wanneer genaakt die tijd,

Dat ik van zonde gans bevrijd,

In blijde hemelhoven

Uw Naam volmaakt zal loven?

Zijn verloochening aan de wereld en haar begeerlijkheden.

De 3e november 1743.

Heere Jezus, ik ellendige durf de begeerte van mijn hart wel voor U blootleggen. Gij o Hartenkenner weet, dat ik niet begeer het goed van de aarde maar van de hemel. Ik wil geen vergankelijk goud maar de eeuwige God tot mijn Schat hebben. Ik verkies geen kostbare kleren maar de kleding des heils en de mantel der gerechtigheid. Ik heb geen lust in de vreugde van de lieden dezer wereld, maar wel om mij te verheugen in de God mijns heils. De vrolijkste maaltijden zijn mijn ziel een last, als ik maar verwaardigd mag worden om met mijn Koning aan te zitten aan Zijn ronde tafel en dat mijn nardus zijn reuk mag geven. Ik verlang ook niet naar ere ambten. Het is mij eer genoeg als ik een sierlijke kroon mag zijn in de hand des Heeren en een Koninklijke hoed in de hand mijns Gods.

De 11e april 1745

Deze morgen was mijn ziel zo verliefd op de geestelijke Hoogheid. Alles wat hier beneden is kwam mij zo laag, zó verachtelijk voor. Op de straat komende zag ik de mensen naar Gods huis gaan met allerlei kostbare kleren, strikken en linten versierd. Maar o hoe walgelijk kwam hij dat alles voor. Ik dacht, arme en lage zielen, wat zijt ge ongelukkig als ge niets anders hebt. Die zijden strikken zijn als koperen ketenen om uw vrije ziel te binden. Nee, mijn ziel is er afkerig van en wenst liever boven de wolken te zweven en te zoekende dingen die Boven zijn.

De 15e augustus 1745

Mijn ziel zo graag naar Boven. Me dunkt dat er hier op aarde niets is dat mij vastbindt. De wereld staat bij mij op een zeer lage prijs. De gemeenschap met God en met de Heere Jezus Christus is mij onbedenklijk begeerlijker dan alles wat de aarde kan uitleveren. Mag mijn ziel maar vervuld zijn met genade en met de goederen van de hemel dat is mij genoeg. Of ik dan in deze droevige tijd waarin de runderen uit de stallen en van de velden worden weggesleept, armoede en honger moest lijden; wat nood? Ja, of ik door de al het verslindende oorlogsvuur dat thans zo hevig brandt en hoe langer hoe meer aan onze grenzen nadert, beroofd werd van al mijn tijdelijke bezittingen; wat zwaarigheid? *De jonge leeuwen lijden armoede en hongeren, maar die de Heere zoeken hebben geen gebrek aan enig God.*

Ik heb mezelf onbepaald aan de Heere overgegeven en niets uitbedongen. De Heere geleide mij maar naar Zijn wijze raad. Ik ga naar mijn eeuwig Huis. En daar zal het evenveel zijn of men hier rijk of arm was; of men 't hier vet of mager had; of men hier geëerd of veracht was; of men hier een sierlijk of gescheurd kled gedragen heeft; om men hier woonde in een Konings-paleis of in een lage hut.

De 20e september 1776

Deze dag moest ik met mijn zoon een reisje doen naar Rotterdam. Wij vertrokken daarheen 's morgens ten 4 uur nadat ik tevoren des Heeren aangezicht verzocht had om met ons op te trekken. In Rotterdam komende moest ik enige zaken verrichten die mij zeer ongewoon en lastig waren. Namelijk:

1. Ik moest een pakhuis huren voor mijn zoon die zich daar tot het doen van koopmanschap zou neerzetten.

2. Ik moest een goede gelegenheid voor hem zoeken om te wonen en te spijzigen.

3. Maar het aller onaangenaamste voor mij was, dat ik mij moest begeven bij allerlei lieden van de grote wereld; zulke mensen die hun deel in dit leven hebben. Met deze mensen moest ik niet alleen spreken maar ik moest ook met hen eten, drinken en naar hun buitenhuizen of lustplaatsen gaan. Daar zat ik met hen aan vorstelijke tafels die met allerlei kostelijke spijzen en dranken gevuld waren. Daar hoorde ik niets anders spreken als van duizenden en van tienduizenden guldens. Daar werden mijn ogen schemerende gemaakt door het blinkend goud en de schitterende diamanten aan de halzen, oren en vingers. Daar werden mijn oren verdoofd door allerlei welluidende instrumenten van muziek. Maar ik dacht onder dat alles, mijn ziel, zoudt ge wel willen ruilen? Zoudt ge dat al wat ze deden voor dat tijdelijk deel, wel voor uw eeuwig deel willen verwisselen? O nee, o nee, kon ik zeggen. Dat weet de Hartenkenner. Liever arm en deel aan de Heere Jezus te hebben; liever veracht en met God verzoend, dan alles wat de wereld heeft of geeft. Wien of wat heb ik nevens U o Heere in de hemel of aarde? Gij o eeuwig en algenoegzaam God! Gij o lieve Heere Jezus! Gij zijt mijn overvloedig goud en mijn krachtig zilver.

Zag ik daar zulke kostelijke en begeerlijke dingen voor de uiterlijke zinnen en voor het lichaam. O mijn ziel moet wat anders hebben om verzadigd te worden. Hoorde ik daar spreken van geld, obligatiën en wisselbrieven, zag ik daar niets anders dan goud, zilver en kostbare gesteente, - o mijn ziel moet deel hebben aan die schatten daar geen mot of roest, noch dief bij kunnen; en die mij vertroosten en verblijden kunnen; als al het goed van de wereld zal wegvlieden.

O Heere, hoe bedrukt zullen de lieden van deze wereld staan kijken, als daar naakt en berooid voor de geduchte Rechter zullen staan; en die nare taal moeten horen: *kind, gij hebt uw goed gehad op aarde en nu moet gij eeuwig smart lijden in de hel.*

Op een andere keer zegt hij:

Vriendelijke Vader, dit uurtje heb ik afgezonderd om wat begeerlijks te zoeken. Nu laat ik de vreugde van deze aarde en de tijdelijke gemakkelijkheden alle aan anderen over. Ik dank U dat ik van die strikken bevrijd ben. Gij O Heere, weet wel dat ik liever eenzaam met U gemeenzaam ben als in gemakkelijke gezelschappen. Dat ik liever in lage hutjes bij Uw kinderen ben als in de paleizen der groten. En dat ik liever in een eenzaam hoekje met Uw dierbaar woord op mijn schoot zit, dan aan een tafel die met allerlei lekkernijen vervuld is.

De maaltijden waartoe hij als Luitenant van de Haagse Schutterij verzocht werd, weigerde hij beleefd bij te wonen. Maar van zulke maaltijden die hij als zodanig zelf moest geven kon hij zich met geen gevoeligheid onttrekken. In een van zijn aantekeningen schrijft hij:

"Heere beware mij dezen dag, deze lastige en woelige dag. Ach aarde, ach mensen van de aarde! Deze dag moet ik weer gasten hebben vanwege de Schutterij. O Heere, maak mij bekwaam en getrouw om te vertonen wat en wie ik ben en met wie ik het houd. Ach, mocht geen onbetamelijke mensenvrees mij beletten om vrijmoedig voor uw Naam en voor Uw zaak uit te komen. O Heere, toon dat Gij aan mijn rechterhand zijt en laat mij niet beschaamd worden om Uws Naams wil."

Nadat het gezelschap gescheiden en vertrokken was, schreef hij het volgende:

Ik heb alweer stof van dankzegging. De Heere gaf mij vrijmoedigheid om voor al de gasten overluid te bidden en zo vóór als ná de maaltijd. Ook zocht ik nu en dan alleen al eens de ongelukkige staat van onbekeerde mensen en noodzakelijkheid van geloof en bekering voor te stellen. Hetwelk zoveel veroorzaakte dat niemand enige onbetamelijke woorden sprak. Maar dat ze allen zeer ingetogen waren. Evenwel heb ik dan ook redenen om verzoening te zoeken:

1. Omdat ik mij zo licht niet aftrekken van het spreken over geestelijke en eeuwige dingen, als ik hun onlust en verlegenheid bemerkte.
2. Omdat ik al meermalen teveel genoeg toonde in enige ijdelheden.

Het diep inzicht dat hij had in zijn natuurlijke verdorvenheid en verdoemelijkheid, alsook in zijn onnoemelijke afdwalingen van het voorschrift der heilige wet deed hem zijn eigen gerechtigheid en waardigheid van ganser harte en ganser ziel verloochenen. In een van zijn aantekeningen zegt hij:

Allen die zichzelf door Gods genade recht hebben leren kennen moeten alle gedachten van eigengerechtigheid, of om ooit door zichzelf behouden te worden voor eeuwig wegwerpen en verfoeien. Ja, ze kunnen die gedachte nooit met enig genoeg in hun geest laten opkomen. O, de leer van de vrije rechtvaardigmaking des zondaars alleen om de toegerekende en door het geloof aangenomen gerechtigheid van de lieve Middelaar is zo een dierbare waarheid dat ik die met mijn ziel omhels.

Kan er iemand uit of door zichzelf behouden worden; ik althans niet. Is er iemand zondig en onmachtig en onwaardig; zo ben ik niet. Heeft iemand de Borg nodig; ik vooral. En daarom de gedachten van een Middelaar verkwikken mijn ziel. En nog meer dat die lieve Zaligmaker aan mij bekendgemaakt en mij aangeboden en gegeven is. Ja, van mij aangenomen werd en dat ik daarvan de troostrijke bewustheid mag hebben. O, mijn ziel is verkwikt, verwonderd, verheugd als ik denk dat die lieve Heere Jezus mij uit vrije genade in de hemel zou brengen en mij eeuwig bij Hem zal doen wonen ook, als ik aan de oever van die onoverzichtbare zee van eeuwige leven der vrije genade staat, dan moet ik met verbaasdheid en aanbidding uitroepen: O diepte, om diepte!

... Ik ben dat ook niet waardig. Ja ik ben zelfs niet waard dat ik naar de Heere zoek en

dat ik naar de Heere uitzie. Ik ben niet waard dat mijn begeerten en verlangens naar de Heere zijn uitgestrekt, of dat ik daarnaar enige de minste zucht of lust heb. O, dat alles is nog van de Heere.

De 21e november 1747.

En hoe is mijn hart onlangs gesteld? Zou ik zeggen lag, omvat gezind? Nee, maar zo werkeloos, zo onbekwaam om wat goeds te verrichten. Ik vind er enige lust om de Heere te zoeken om mij aan mijn dierbare Koning op te dragen en over te geven; ja om ziel en lichaam aan Zijn zalige liefdedienst op te offeren en te besteden. Maar dit alles kan ik niet zo ernstig, zo hartelijk verrichten als het behoorde en zoals ik het wel wenste.

In de verleden weken was mijn hart zo verwijd en verblijd. Ik kon zo geestelijk hem hartelijk werkzaam zijn. Waar ik was wat ik ook deed, het was alles even hartelijk en opgewekt. En ik vond gedurig zo een hart om des Heeren weldaden te erkennen. Maar ach, wat is het er nu ver vandaan! Hoe onbekwaam ben ik nu om op zodanige wijze recht werkzaam zijn. Als de Heere mij niet voorkomt met Zijn genade zal ik worden als een lederen zak in de rok. Want zonder de Heere Jezus kan ik niets doen.

De 2e mei 1749.

Mijn ziel is tegenwoordig zo laag, zo harteloos, zó traag. Ach, mocht ik eens recht vurig van geest zijn om de Heere te dienen. Maar dat moet de Heere alleen geven. Ik ben er geheel onmachtig toe uit mezelf. Wat kan ik toch doen als zondigen tegen de Heere en trouweloos handelen in allerlei omstandigheden?

Mijn hart wilde wel eens lucht hebben. Ik wilde mijn ziel wel eens uitstorten door des Heeren aangezicht. Maar hoe begin ik het? Daar is bij mij geen verstand noch kracht om het op een betamelijke wijze uit te werken of de Heere zal Zich door wonderen van genade aan mij ellendige moeten verheerlijken. Ach, mocht ik die lieve Heere Jezus meer hoog achten en beminnen. Die heerlijke Immanuël! Mocht ik mezelf meer tot Zijn dienst opofferen; ja mocht ik meer onvoldaan zijn met alles buiten Hem en niet rusten kunnen zonder Zijn troostrijke nabijheid aan mijn ziel te ondervinden.

Maar wat zal ik ellendige doen? Ik kan niet recht overdenken. Ik kan niet recht bidden zoals het behoort. Al mijn denken, al mijn spreken, al mijn doen en laten deugd niet. Het is alles zo ellendig. Deed de Heere mij daarnaar, o wat zou er nog van mij worden? Maar nee, de Heere is goed en gaarne vergevende. Hij wil Zich over Zijn ellendigen ontfermen.

Blz. 67. Op een andere keer schrijft hij:

Zou ik nu maar leeg en werkloos blijven neerzitten en mij als een stok of blok gedragen? Nee nee, dat was ook niet goed. O, te wensen genade te hebben, om biddende en worstelende te wagen en uit te zien naar des Heeren voorkomende barmhartigheid. Lieve Heere Jezus mocht Gij aan mij onwaardige die alles verzondigd heeft Uw Geest schenken.

"Dierbare Zaligmaker mocht Gij mij eens opwekken, levendmaken en recht werkzaam doen zijn in Uw liefdedienst. O mijn Profeet, Priester en Koning, zie op een dwaze, schuldige en machteloze in genade neer om Uws Naams wil. Ach, laat mijn ziel leven en zij zal U prijzen. Ach, mocht ik eens ondervinden dat Gij nadert tot mijn ziel. Hoe verwonderd en hoe verblijd zou ik dan uitroepen: *ziet Hem, Hij komt! Dat is de stem van mijn Liefsten!*

De 2e mei 1749

De Heere is goed degenen die Hem verwachten de zielen die Hem zoeken. Maar ach mijn ziel, zoekt gij wel recht, wel ernstig, wel aanhoudend, wel langs de rechte weg? Wat zal ik zeggen. De Heere kent mij en Hij weet wel wat maaxsel ik ben. O, ik ben een arm, zondig en ellendig wicht. Ik heb alle ogenblikken vrije genade nodig. O die vrije genade! O die vrije genade. O eeuwige genade. Ik had nodig genade voor mijn bekering; ik had genade nodig in mijn bekering en ik heb genade nodig ná mijn bekering. Ik heb genade nodig in de tijd en ik zal genade nodig hebben in de eeuwigheid. Wat ben ik verheugd dat de weg naar de hemel een weg *van vrije genade* is. O, ik wil graag als een arme doodschuldige om vrije genade bedelen, vrije genade erkennen, ja vrije genade roemen en prijzen, zolang als ik hier op aarde leef. En word ik behouden, o dan zal dat mijn lust en mijn eeuwig werk zijn voor de Troon, met al de gezaligden.

26 juni 1741

Ik zie hoe langer hoe meer, dat mijn hart een verschrikkelijke modderpoel is van allerlei gruwelen. En zal er iets goeds in mij zijn, of van mij voortkomen, dat het door eeuwige liefde en overwinnende genade in mij moet gewerkt worden. Ik weet wel, dat ik verplicht ben om heilig voor God te leven en dat ik daartoe onmachtig ben, maar mijn onmacht is mijn schuld en de Heere is niet verplicht om mij iets te geven. O ja, zoveel te meer is het vrije genade als de vrijmachtige Heere mij iets goeds liefde te schenken. "Aanbiddelijke Volheid, maak mij ellendige recht vatbaar voor Uw vrije genade. O Heere, ik wil het graag als vrije genade erkennen als ik arme, machteloze zondaar eens hartelijke zuchten of een boetvaardige tranen kan storten."

23 januari 1748

Wat zal ik van mezelf zeggen? Wilde de Heere mij om mijn ongerechtigheden doden, ik ben 't waardig. Ik zou de hand op de mond leggen. Als ik op mezelf zie, dan durf ik mijn ogen niet naar de hemel opheffen. Maar mijn ziel zucht om vrije genade in de dierbare Heere Jezus. Ik wens met Paulus in de Middelaar gevonden te worden. O die lieve genade! O, dat kostelijk Genadeverbond. Voorzeker is daarin al mijn heil en al mijn lust

Zijn onderwerping aan Gods besluiten.

17 maart 1742

Het behaagde mijn vrijmachtige Ontfermer om mij deze dag met Zijn barmhartigheid voor te komen. Ik geraakte in het eenzame aan het bidden en God verhoorde mij uit Zijn heiligdom. Ik was in bekommering over een lichamelijke zwarigheid, namelijk dat ik met blindheid zou bezocht worden. Maar ik raakte kinderlijk, gelovig werkzaam en kon al mijn zwarigheden aan de Heere overgeven en vertrouwen dat mijn hemelse Vader met mij zou handelen naar Zijn eeuwig welbehagen. Mijn ziel en lichaam komen de Heere toe. Mijn Vader is volmaakt wijs en goed. Hij geleidde mij naar Zijn raad en doe met mij zoals het goed is in Zijn ogen. Ik zal door genade zoeken te volgen in alle wegen die de Heere met mij liefd in te slaan. Daartoe heb ik mij allang aan de Heere overgegeven.

23 augustus 1745

Deze morgen werd mij van iemand op een hatelijke wijze gezegd: *gij zult met uw vrouw nog gaan bedelen*. Maar ik antwoordde: indien het zo zijn moest, de wil des Heeren geschiedde! De Heere is toch God en Koning. Hij doe wat Hem behaagt. Wij kunnen bedelend naar de hemel gaan en zalig worden. O zaligheid, o heerlijkheid, wat zijt ge beminnelijk. Ge kunt de armoede in dit tijdelijk leven wel goedmaken. Ja Heere, moet het zo zijn dat ik arm wordt, als het maar met een goede consciëntie is. ... *Zie hier ben ik*. Ik geef mezelf en alles wat Gij mij in Uw voorzienigheid geleend hebt, aan U over. Gij zijt er Meester van. Word ik dan van de mensen veracht en zelfs van de vermogende vromen verlaten, als Gij Heere dan maar bij mij blijft en mijn ziel met Uw genade verkwikt, dan zal ik nog zingen:

*Als ik dan U hebt, o Heer mijn,
Zou daar iets anders mijn God zijn?*   Psalm 73, Datheen.

Ik ben een Gods leven. Gij zijt mijn vrijmachtige Pottenbakker. Het ga zo 't ga, Heere, Gij zult het wél maken. Ik geef mezelf gewillig aan de Heere over alsook mijn huis, mijn goed, het land, de kerk. En ik kan zeggen zoals die 3 jongelingen in Daniel 3 vers 17 en 18: Zal zou zijn, onze God Dien wij eren, is machtig ons te verlossen. O mocht ik altijd zo gesteld zijn.

De 28e september 1745

Mijn hart is thans niet zo opgewekt, noch werkzaam gelijk het betaamt. Maar de Heere zij gedankt ik voel evenwel een volvaardigheid van gemoed om ook in deze eenswillend met God te zijn en alles aan mijn wijze en ontfermende Vader over te geven. Hij beschikke het naar Zijn eeuwige welbehagen. Ik ben een dwaas, die niet weet wat het beste is. Ik ben een onwaardige, die alles verbeurd heeft. En daarom Heere, maak en breek, verneder en verhoog, geef of neem, doe wat Gij wilt. Ik zeg slechts amen. Ik zeg met Luther: *wat mijn God wil, dat wil ik ook*.

1 oktober 1745

Deze avond nadat het al donker was, ging ik zonder licht naar het eenzame daar het mij te doen was om met God gemeenzaam te mogen zijn. Na enige overdenkingen en alleenspraken van mijn ziel, ging ik op mijn knieën buigen voor de hoge God om mij aan dat heilig en zalig Opperwezen tot een eeuwig Eigendom van nieuws op te dragen en te verbinden. Ik verzocht ook om enige voorbereide genade voor het aanstaande Heilig Avondmaal. Het behaagde de Heere niet om mij met zoveel gevoelige genade voor te komen als ik wel wenste. Maar hoewel ik naar enige gevoelige liefde blijken van den Heeren zeer verlangde, ik bleef echter onderworpen ander des Heeren wijze en vrijmachtige bedeling. Mijn Vader is wijs, machtig, goed, heilig, genadig, barmhartig. En ik kan geloven al ben ik nu niet zo opgewekt als ik wel wenste, dat de Heere mij op Zijn eigen tijd wel weer zal levendig maken om Zijn Naam te loven. En daarom, liefdes Heere om mijn ziel aan het aanstaande Avondmaal met Zijn genade te verkwikken, het zou mij zeker zeer aangenaam zijn. Maar behaagt het mijn opperste Leidsman anders, wie ben ik toch dat ik enigszins misnoegd onverloochend zou zijn? Nee, ik wil liever bidden:

*Buig gij mijn wil, die niet wil buigen;
Maak mij gelijk de kinderkens die zuigen.*

13 november 1745

Bladzijde 72. Gistermorgen mij afzonderende, gaf ik mij over aan de wil van mijn hemelse vader. Hij mocht met Zijn leem handelen naar Zijn welgevallen, als kunnende er niets aan misdoen. O ja, dat is waarlijk mijn gevoelen hoewel ik mij niet altoos zodanig gedraag. Maar toen gevoelde ik dat mijn hart door genade daar geplaatst was. Ik kon *het gebed des Heeren* zeer geestelijke uitbreiden en het hartelijk en gelovig bidden. Niet alleen voor mezelf maar ook voor al Gods kinderen; behoren we tot een huisgezin en onder een Koning. Ik gaf mij zo bedaard en vrijwillig aan de Heere over en kon betuigen: "Heere, ik zoek U als ik gezond ben. En dan gunt u mij nog wel eens Uw nabijheid doen ondervinden. Zie mij dan ook nu aan, hoe onbekwaam ik ben (want ik had een sterke koorts) wijze, goede en getrouwe Verbondsgod, ik vertrouw U alles toe." En zo ging ik weer naar bed wat mij op zo een onuitsprekelijke wijze verkwikte dat ik er over verbaasd raakte, niet wetende wat ik zeggen zou. 's Avonds omtrent 8 uur stond ik weer op, maar vol pijnen. En zo koud dat mijn tanden op elkaar sloegen. Daar zat ik als een onbekwame en wist niet hoe ik mijn lichaam zou stil houden.

Mijn lieve vrouw verzorgde mij van enige verkwikking. En nadat zij weg was, wierp ik mijn pijnlijk en ongesteld lichaam nogmaals voor de Heere neer. En onderwierp mijn onder Zijn Vaderlijke wil en zei: "Heere, is de tijd mijner ontbinding genaderd; zie hier ben ik. Beliefd het U mijn Vader, mij zwak en krank te maken, zie hier ben ik. Ik ben des Heeren in gezondheid en krankheid, in leven en zelfs in de dood.

21 september 1748

Al Gods doen is Majesteit en heerlijkheid. Ja al wat de Heere doet met Zijn kinderen in het algemeen en met mij in 't bijzonder, is een vaderlijk en liefderijk. Wil dan de Heere het land bezoeken met oorlog, pestilentie, dure tijd, hongersnood, meer een loosheid, enzovoort. O het is alles wijs en goed. Wil de Heere Nederlands Kerk staat verlaten, de genademiddelen wegnemen, of deze vruchteloos maken. Hij doe dat goed is in Zijn ogen. Of wil de Heere mij bezoeken met pijn, smart, armoede, versmaadheid, ik wil in alles maar uitroepen: het is zeer goed. Moet ik door vele verdrukkingen ingaan in het koninkrijk der hemelen, het zijn maar korte verdrukkingen die zeer haast voorbijgaan. De dagen, weken, maanden en jaren vliegen zo spoedig voorbij. En het zijn ook maar lichte verdrukkingen. Want de Heere Jezus droeg de zwaarste last van de verdrukkingen. Dat is de vloek. En Hij roept al Zijn gelovig volk toe: *Ik help u, ik versterkt u, ook ondersteun Ik u door de rechterhand Mijn der gerechtigheid.*

18 mei 1750

Eergisteren was ik zo ongesteld naar het lichaam dat ik genoodzaakt werd om naar het bed te gaan. Ik raakte aanstonds in diepe verwondering en blijde dankzegging voor zo een noodzakelijke, tijdige en gemakkelijke legerstede. O wat kwam mij dat kostbare voor. En hoewel ik zware koorts had en vol pijnen was, echter gaf de Heere mij die nacht een verkwikkelijke rust. 's Morgens wakker wordende werd ik bezocht door een van mijn lieve broederen in de Heere om naar mijn toestand te vernemen. Ik zei: ik ben blij, dat mijn lieve Vader nog toont aan mij te denken. Ik heb de koorts, maar daar is geen kwaad bij. De Heere zij gedankt. Hij zal het wel maken. Het zal zeker te mijnen beste zijn. Daar ben ik wel gerust op.

Naderhand alleen zijnde was ik zo gelovig vertrouwend op de Heere als een volmaakt wijs, machtig en goedertieren Vader omtrent al Zijn ellendige kinderen en ook omtrent mij, dat ik nergens mee te doen had. Al wat mijn vriendelijke Ontfermer deed was goed. Ik was ter zo mee tevreden. En dat duurde zo de hele dag.

Tegen de avond begon mijn lichamelijke ongesteldheid wat te beteren nadat ik opgestaan was. En dat maakte mij zo hartelijk dankbaar. Ik zag zoveel onbetamelijheid in het klagen of onvergenoegd zijn over Gods wegen. En zouden dan des Heeren kinderen zo handelen? Is de Heere niet een Vader? Is Hij niet volmaakt wijs en goed? O hoe verschrikkelijk kwam mij dat voor te behoren onder de murmureerders en de klagers over hun staat. Integendeel kwam mij dat ootmoedig en lijdzaam bukken onder Gods zo betamelijk en zalig voor. Het was geen uitwendige hersenwerken maar hartenwerk. De Heere Zelf had door Zijn genade mijn hart daartoe bewerkt.

Mijn vrouw was door des Heeren goedheid even eens gesteld. Daar haar hart anders zo woelende is, als ik me niet goed bevindt. O, dan heeft ze aanstonds zo veel zwaarigheid, zoveel moeite en zoveel droefheid. Maar nu was haar hart zo stil, zo onderworpen dat het een vermaak was om het te horen.

Deze morgen had ik weer zoveel kracht. Ik kon opstaan. Maar mijn lieve vrouw was zo ziek, dat zij genoodzaakt was om te blijven liggen. O hoe wonderlijk is de Heere. Mag ik nu niet zeggen: O Vader, o machtig, wijs en goedertieren Vader, Uw Naam zij geloofd. Wij waren beiden verwonderd over Gods goedheid in het zo ten beste te beschikken. Want waarom worden wij niet beiden tegelijk met smarten aan onze legerstede vastgebonden? Zodat de een de ander niet zou kunnen helpen. O hoe betamelijk is het dan in al Gods wegen te zwijgen en eenswillend te zijn met God. Te verkiezen hetgeen God verkiest en al Zijn doen als Majesteit en heerlijkheid te aanbidden.

Ik ben niet dan voor de Heer,

En mijn heil is in Zijn eer.

En Zijn eer in al Zijn werken.

Schenkt Hij mij dan zuur of zoet,

Kan ik Zijnen lof maar sterken,

Wat Hij doet is evengoed.

De 4e oktober 1754

Deze dag beliefdde het de Heere zeer wonderlijk met ons te handelen. 's Morgens was mijn vrouw naar haar gewone toestand redelijk welvarend. Ik bracht haar in onze tuin waarin ze zich zeer vermaakte door het zien van de overvloedige boomvruchten en de dienstmaagden bezig waren met deze te plakken. Maar 's middags even voordat wij zouden gaan eten werd zij met een verbazende wijze aangetast met een beroerdheid in het hoofd en een walging in de maag. Zodat ik met nog 3 andere mensen hart te bed moest helpen. Daar lag zij opnieuw met banden van ellende op het ziekbed vastgebonden. "Wel grote en machtige God, zei ik, wat zal zij en wat zal ik nu zeggen. O mijn grote Ontfermer, mijn getrouwe Verbondsgod, mijn lieve Vader in Christus, ik wil de hand op de mond leggen en zeggen: *de Heere die goed is, doe wat Hem behaagt.*"

De wijze God, Uw wil goed,

Billijk maar er geschieden moet.

Zalig is het ons als wij onze wil,

Buigen onder de Uwe en zwijgen stil.

Ik heb een dubbel kruis verdient en het kruis dat ik krijg is nog zo zacht. Ik draag zoals Rutherford schrijft, de zachte kant en Christus droeg de harde zijde. O wonder, ik wil volgens Paulus vermaning, de kastijding niet klein achten noch bezwijken. Want zij zijn het werk van een rechtvaardige Vader en het voorrecht van een echt kind. Zonder kastijding te zijn is het teken van een bastaard. En daarom mijn ziel, zwijg Gode. Zwijg alle vlees voor het aangezicht des Heeren! Laat God Zijn eeuwige, wijze en vrijmachtige Raad uitvoeren.

Wie zou ooit om eigen voordeel

Wensen dat die keten brak?

Of dat schatten in zijn oordeel

Lichter dan zijn ongemak?

Neen, nee.

Prijzen, prijzen is mijn plicht;

Niet vragen wat er goed of kwaad is.

Wat kan het anders zijn als licht,

Hetgeen de uitvoer van de eeuwige Raad is?

Ik las deze dagen in zeker Hoog-Duits boek dat er drie opmerkelijke en zinrijke woorden zijn voor allen die zalig willen worden. Namelijk, *christen, kruis, kroon*. O ja, daar is geen christen zonder kruis. Maar dat is ook de troost, al de heilige kruisdragers op deze aarde zullen heerlijke Kroondragers in de hemel zijn. Zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen veel, de Heere zal ze redden tot Zijn eer.

Ondertussen leerde ik door zulke wegen ook al zingen van goedheid en van recht; daar ik tevoren zolang bekwaam toe was. Al schijnt de verdrukking en stof om te treuren, ik vind onder deze nog wel eens lust om te zingen van mijn Heere en Koning, die in Heere der heirscharen is. O wat zal de uitkomst heerlijk zijn!

De 7e oktober 1754

Eergisteren was het voorbereiding voor het heilig Avondmaal. Maar wegens de ziekte van mijn vrouw, was ik genoodzaakt thuis te blijven. Hoe gezet ik anders ook ben op de genademiddelen, echter maakte de Heere mij zeer bedaard en gewillig om te gehoorzamen. Ik zag het grote verschil tussen de ene de andere tijd. O wat is het groot God te volgen. Soms zou men wel denken veel te verliezen en een groot nadeel te lijden, als men uit de genademiddelen gehouden wordt. Ja, men is soms in een dwaze verbeelding alsof men dan de Heere niet kan dienen; en dus alsof God Zelf ook wat verliest. Maar wat een dwaasheid. Geloofd zij de Heere dat ik door genade geleerd heb:

1. Dat ik eigenlijk gesproken, God niet kan dienen. Maar dat God mij dient als Hij mij in de genademiddelen schenkt en mij lust en gelegenheid geeft om die te gebruiken.
2. Dat ik alles goeds en dus ook de genademiddelen verzondigd heb.
3. Dat al mijn tijden en vermogens de Heere toekomen. Dat Hij daarover ka disponeren naar Zijn welbehagen. Dat de Heere met oneindig meer recht als die hoofdman tot zijn knechten, tot mij en al Zijn kinderen mag zeggen: *gaat, komt, doet dit of nadat*. O hoe billijk is het dan als God tot mij zegt: blijf thuis, past op een zieke vrouw; en dat ik dan zonder tegenspreken gehoorzaam.

Daags daaraan volgend was het Avondmaalsdag. Maar mijn post was om alweer om thuis te blijven. En de Heere maakt het wonder goed. Ik was toen door genade zeer wel tevreden in mijn lot. De wil des Heeren en niet de mijne moet geschieden. Ik heb niets in te brengen en door genade wil ik ook niets inbrengen.

Wat mij ook wedervaart, bezorgt in 's hemels vlerken,

*Is mij door 's hemels zorgen medicijn.
En als dat heil mij spruit uit dit venijn,
Zo kan ik stil en wel tevreden zijn.*

O Heere, neem Gij de zorg van al mijn zaken op U. En doe vrij met Uw knecht naar Uw welbehagen. Ik ben nu wel gebonden, maar Uw Geest is niet gebonden. Wordt het Uw kinderen vergund om U aan het Heilig Avondmaal te ontmoeten en van U ontmoet te worden, het is mij ook wel meermalen gegund. Elk krijgt al eens zijn beurt om te zingen en om te wenen. En die in druk zitten, als zij maar eenswillend met U zijn, die kunnen ook zingen. Want het is niet altijd vreugde als men zingt.

*Hoort des Heeren lievelingen,
Paulus en zijn metgezel,
In de wrede boeien zingen.
's Hemels Geest en kent geen kwel.*

O de vrolijke gezangen van bevrijding zullen ook haast gezonden worden van allen die nu onder druk zijn. Dat geloof ik.

24 juli 1751.

En ik zie wel dat mijn hart zeer genegen is om eenswillend met de Heere zijn en dat te betonen in al de gevallen en posten waarin de heilige Godsregering mij liefd te plaatsen. Echter kan noch wil ik geenszins onverschillig zijn. De Heere heeft een vermogen in mijn ziel gelegd die *wil* genoemd wordt. En dat voel ik ook steeds werkzaam. Zodat ik het ene liever heb of ontmoet als het andere. En daarom geloof ik dat de onverschilligheid in geen redelijk schepselen en vooral in geen christen kan of mag plaatshebben. Want:

1. Waarom zou men bidden als men niets begeerde?
2. Waarvoor zou men danken als het ons onverschillig was of God ons het goede gaf of ontnam?
3. Wanneer zou dan een ziel God prijzen en met verwondering uitroepen: *wie ben ik*, enzovoort.

De 24 september 1756

Ik zie mezelf zo onwaardig, ja zo strafwaardig dat ik niets te eisen heb. De Heere kan aan mij niets misdoen. Ik heb alleen stof om te erkennen, om te verwonderen, om te aanbidden en te prijzen. Zag Mefiboseth zichzelf zo onwaardig dat hij tegen David zei: *wat is uw knecht, een dode hond*. En was de Kanaänese vrouw niet misnoegd als de Heere Jezus haar bij een hond vergeleek, wel dan mag ik mij voor het aangezicht van die grote en hoge God bij Wie zo een vreselijke Majesteit is, wel bij een hond vergelijken worden. En wat heeft een hond te eisen? Moet een hond niet dankbaar zijn voor de minste brokje dat hem wordt toegeworpen? En moet hij niet zwijgen als hij onwaardig weggestoten wordt? Over zo merk ik mezelf ook waarlijk aan. Ik moet mij schamen dat ik soms zoveel van de Heere te eisen heb, evenals of mij wat toekwam. O wat ben ik toch een lelijk mens. Ja aller-gruwelijk monster! Ik heb reden om gedurig uitgeroepen: *wie ben ik, dode hond. Wat zal ik de Heere vergelden voor zijn weldaden?* O Heere, mocht ik U maar in alles aanbidden, danken en prijzen omdat gij God zijt. Al zijn Uw wegen bitter, dan is dat maar voor vlees en bloed. Ze zijn evenwel heilzaam

voor de ziel. En het einde zal vrede zijn.

13 februari 1740

Bladzij 103,104.

De grote vastendag en Bededag nadert. Maar wie weet hoe droevig dat het op die dag zal gesteld zijn O, ik vrees dat die dag weer een nieuwe tergdag voor Nederland zou wezen. Want

1. Hoe weinig voorbereiding wordt er gemaakt bij het gros van onze inwoners. Ik was gisteren in des Heeren huis wanneer weer voor de eerste maal van de lijdende Jezus zou geprekt worden. Maar o hoe werd mijn hart ontroerd en bedroefd door de ijdele vertoning van een deel lichtvaardiglijk jonkers, die met pluimen op de hoed, met gekrulde en gepoederde haren en met gebloemde kleren allerlei onstichtelijke vertoningen maakten. De ogen vlogen door de kerk, het aangezicht stond weelderig en dartel; en als er een of meer dames aankwamen dan stelde men zich in postuur om met allerlei complimenten te groeten. De juffrouws waren ook opgepronkt als komediepoppen en staken de hoofden op als pauwen. Ach dacht ik, waar gelijkt dat naar. Zal zult een volk biddag gehouden, dat niet de minste indrukken vertoond van de hoogheid Gods, noch van de nood van land en kerk?

En zie ik op mijzelf, dan moet ik ook met vrees tegen die dag opzien, omdat ik zo weinig voorbereiding tegen die dag in mij vindt. *"Ach Heere, mocht U eens wonderen doen van vrije genade aan mijn mij en al Uw volk. Wat zou mijn ziel verheugd zijn. Ach Heere, mijn ziel heeft lust om recht ootmoedig en verslagen van geest voor Uw aangezicht te verschijnen. O mocht Gij door genade mij en al Uw lieve kinderen daartoe bewerken."*

2. En is er zo weinig voorbereiding, wat zal dan van het werk zelf worden? O wie weet hoe Godtergend die dag door verre de meesten zal worden doorgebracht. En hoe anderen zich vergenoegen met een blote uitwendige vertoning, daar de Heere geen behagen in kan hebben.

3. Wat een droevige nabetrachting is er dan ook te wachten. O, het is te vrezen dat de openbare en verborgen zonden al wederom haar gang zullen gaan. En zolang als er geen inwendige en uitwendige bekering onder het volk van het land komt, maar als integendeel het vloeken, liegen, hoereren, stelen, en het verschrikkelijk sabbatschenden en zoveel anderen gruwelen niet beteugeld worden, dan is er niet veel goeds voor Nederland te verwachten.

Ach Heere, wat is het ellendig gesteld. Het is waar, er rusten reeds zware oordelen op ons land. Maar Gij zijt dubbel rechtvaardig in Uw gericht en rein in Uw oordelen. Ja wij moeten uitroepen: de Heere is nog oneindig lankmoedig over ons. O, mocht ik maar verwaardigd worden om mijn eigen hart en huis te reformeren. Mochten de ongerechtigheden waaraan ik mij zo gedurig schuldig maak uit mijn hart worden uitgeroeid. En mocht ik bekwaam gemaakt worden, om meer voor de Heere te leven. O Heere, straf mij niet in Uw toorn, maar wees mij genadig om Uws lieve Zoon Jezus Christus wil, Die zo ik hartelijk wens, mijn Borg, Middelaar, Verlosser en Voorspraak is.

"O Heere Jezus, lieve Jezus, dierbare Jezus, aller-kostelijkste Immanuel, wees toch mijn Borg. Dan is mijn schuld betaald. Dan ben ik met God bevredigd. Dan ben ik verlost. Dan ben en blijf ik in de gunst van Uw lieve Vader. Ach, laat ik vruchtbaar voor U leven, tot Uw eer en tot Uw dienst. Dan zal ik recht verheugd zijn. Dan zou ik in U van vreugde opspringen en juichen in Uw heil. O Heere, doe mij die genade om Uws Naams wil. Amen."

24 maart 1750.

Blz. 107. Deze dag had ik lust om met de inwoners van het Leprohuis enige voorbereiding voor de Biddag te maken door het doen van een gebed en een woord tot opwekking te spreken. Maar ik kon geen gelegenheid daartoe krijgen. Zodat het bij mijn begeerte gebleven is. De Heere weet evenwel de volvaardigheid van mijn gemoed en dat ik ook in dezen gezegd heb: *zie hier ben ik*. Behaagde het de Heere om van mij onwaardige, nog enig nuttig gebruik te maken, o geen gelukkiger stond, geen aangener dag zou ik wensen te beleven.

Ondertussen ging ik naar het verborgene op mijn knieën, nogmaals voor des Heeren aangezicht te buigen en Zijn Naam te loven voor al de weldaden aan het land van onze inwoning nu zoveel jaren bewezen. Alsook om ootmoedig te belijden en te betreuren het zondig en goddeloos bestaan en gedrag van mijn Vaderland en al de inwoners, zo groten als geringen, zo overheden als onderdanen, zo leraars als gemeenten. Ook mijn eigen ongerechtigheden. Ik smeekte de Heere om verzoening, om vergeving en verschoning, zo ook om de Geest der bekering. Ach mocht ik een recht bidder voor vaderland en kerk zijn, alsook voor de bekering van zoveel onbegenadigde zielen. O Heere mocht ik nog eens verwaardigd worden om daartoe een wettige werktuig in Uw hand te zijn. Dat is toch mijn lust en zielsvermaak.

14 augustus 1741.

Bladzij 154. Laatste leden rustdag wandelde ik met N.N. naar Scheveningen om dominee Sparringa te horen preken. Onderweg verhaalden wij elkaar onze geestelijke toestand. Mijn vriend was zeer klagend over geestelijke dodigheid. Ik vroeg hem, of hij wel gebruik maakte van de eenzame afzonderingen die voor het geestelijk leven zo noodzakelijk en dierbaar zijn. Hij bekende gulhartig dat het hem daar schort. Wij spraken vervolgens over dat stuk. En ik spoorde hem aan tot meer ijver en nauwkeurigheid. Och, dat de Heere mijn pogingen mocht zegenen. Mijn gebed is voor hem ten goede. Als ik in 't verborgen aan hem gedenk dan moet ik uitroepen: *ach mijn broeder*.

Geestelijke opwekkingen

26 januari 1741

Al weer heb ik stof om des Heeren goedertierenheid te loven en Zijn heilige Naam met dankzegging groot te maken. Wil God Zijn Wijngaard niet uitroeien als er nog een *zegen in is, al waren het maar twee of drie beziën in de opperste twijg*, wel dan is er nog hoop voor Nederland. Want:

1. God heeft in elke stad, in elk dorp, ja zelfs in de allerkleinste gehuchten, noch enige van Zijn uitverkorenen die als het heilige zaad het steunsel zijn van het vaderland en de oorzaak dat het niet aan de uiterste verwoesting wordt overgegeven.
2. Maar ook hoor ik van geloofwaardige getuigen, dat God in sommige plaatsen van ons land zo krachtdadig werkt met Zijn Geest, dat des Heeren volk zeer groeit en bloeit, door een ootmoedig, gelovig, nauwkeurig en vrolijk bestaan en gedrag. En dat er gedurig nog worden toegevoegd die hun harten aan de Heere Jezus schenken en hun zielen voor Zijn Naam overgeven. Maar inzonderheid de hoor ik van een zekere plaats aangename geruchten van de ongewone ijver der Godvruchtigen:
  - A. In de openbare godsdienst, zowel als in de predicaties en catechisaties.
  - B. In het betrachten van de bijzondere godsdienst plichten:

- a. Met hun huisgezinnen, betrachtende gelijk Josua met hun huis de Heere te dienen. En zoals Abraham, hun kinderen en hun huizen de weg des Heeren te leren houden.
- b. Ook in andere samenkomsten, terwijl aldaar
- niet alleen elks huis en hart openstaat voor Gods volk om hen in liefde te ontvangen en te onthalen.
  - Maar ook nog gevonden wordt een afzonderlijke vergadering, waarin op zekere dag in elke week, 10 mannen, de Geest der genade en der gebeden hebbende, op hun beurt plechtig bidden voor het vaderland, voor Gods kerk in alle plaatsen, voor de hogere en lagere scholen, voor de leraars, voor de ouders, voor de kinderen, enz.
  - Ja zelfs weinig of geen schepen van die plaats afvaren, of er zijn enige Godvruchtige scheepslieden op, die hun gezette tijden behouden om samen Gods woord te lezen en daarover
    - te catechiseren;
    - Psalmen te zingen.
    - En openlijk met elkaar te bidden.

O mijn ziel is er over verblijd en ze roept uit:

*Prijst dien God die wonderen doet,
Door Zijn kracht in overvloed.
Want Zijn grote goedigheid,
Geduurd tot in der eeuwigheid.*   Psalm 136, Datheen

12 mei 1742

Deze dag ging ik uit om iemand te bezoeken die van de reis was gekomen en die mij veel aangename dingen vertelde omtrent de bekering van onbekeerde mensen en de geestelijke bloei van Gods kinderen, die hij hier en daar had mogen vernemen. Mijn ziel was verheugd over het horen van zulke gewenste tijdingen. Ik verblijd mij dat Israëls God nog wonderen doet, in de doornen en distelen te maken tot dennen- en mirtenbomen. O Heere, bezoek Uw wijnstok ook eens aan alle plaatsen daar Uw rechterhand deze heeft gepland. Laten vele geestelijke doden ook eens horen de stem van de Zone Gods en die gehoord hebbende, geestelijke en eeuwig leven. O dan zal ik zingen:

*Heerlijk geloofd worde Zijn Name,
Tot in der eeuwigheid.
De landen moeten vol zijn samen,
Van Zijne goedigheid.*

10 augustus 1742

Bladzijde 161. Gisterochtend kreeg ik een brief van mijn geliefde vriend en broeder N.N. Waarin hij omstandig verhaalt in welke steden en dorpen hij geweest is en de blijken die hij daar gezien en gehoord heeft dat Gods goede Geest nog niet gans uit Nederland is weggeweken. En omdat de Heere mij een hart heeft gegeven om Sions welstand te beminnen, zoals het goed gerucht dat ik daarvan mocht horen mij bijzonder aangenaam. Ach, wat verneem ik in der waarheid dat God geen aannemer des persoons is. Wat ben ik blij dat Gods kerk in Nederland nog bloeit en groeit. Daar zal evenwel uit ons vaderland nog altijd een groot schare zalig worden die ook met de Dieren en de

Ouderlingen voor de troon het Lied van Mozes en het Lam zullen zingen. Geloofd zij de Heere, mijn hart is een zeer verheugd over. O wat zal het eens heerlijk en een zaligheid zijn, het geslachte Lam te volgen met die grote schaar, die niemand tellen kon. O Heere, vermeerder Uw rijk; zet het bepalen van Uw koninkrijk hoe langer hoe verder uit. Ach, werd ons ganse land eens een Bethel, een Pniël, een bedehuis, een hemelpoort. Ik zou zingen van vreugde en van goeder harte. De blijdschap des Heeren zal mijn sterkte zijn.

29 december 1747.

Bladzijde 162 en vervolg. Wat zijn des Heeren wegen aanbiddelijk in het bepalen van de plaatsen onzer woning. Waarom moest de mijne juist in Voorburg zijn? Dit blijkt nu voor ons van achteren, maar God zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend. Hier moest ik verzocht en verkoren worden tot Ouderling der gemeente. Hier moest ik in het openbaar en in het verborgen aan het koninkrijk van de Heere Jezus enige dienst toebrengen. Toen mij het Ouderlings ambt opgedragen werk, kwam het mij wel niet geheel onverwachts voor, echter aanbad ik de wegen van Gods aanbiddelijke Voorzienigheid.

Enige dagen tevoren las ik in mijn eenzaamheid het Formulier van de bevestiging der Ouderlingen. En hoewel ik toen nog nergens van wist, ik kreeg echter een innige hoge achting voor dat ambt. Ook overleggende ik bij mezelf, als ik er eens toe verkoren werd, of ik op de 3 vragen die in dat formulier gedaan worden, wel zou kunnen antwoorden? En ik kon niet anders zien of ik zou dat met veel ruimte en van ganser harte kunnen verrichten.

Toen mijn naam voor de 1e maal werd afgelezen ontroerde ik zodanig dat ik niet kon meezingen. Na het eindigen van de godsdienst kwam de brave juffrouw A. M. de La F. mij zegen wensen. Vervolgens kwamen ook enige andere, zowel uit de kerkenraad als uit de gemeente tot dat einde mij bezoeken. Ze wensten mijn hiertoe de nodige bekwaamheid en getrouwheid en hiernamaals het loon en de kroon van Gods getrouwe dienaren en een plaats onder de 24 ouderlingen voor Gods Troon.

Ach, had ik nu veel een hart om voor de welstand van Sion te bidden en om als ouderling op een betamelijke wijze te mogen werkzaam zijn. O Heere, wees toch met mij. Laat ik die bediening aannemen en vervullen in Uw vrees, in Uw gunst en tot Uw eer.

1 januari 1748

Deze ochtend, zijnde maandag, gingen wij volgens gewoonte met bidden en smeking om de nodige zegen, naar het huis des Heeren. Ik plaatste mij op de ouderling Bank en werd na de predicatie met N.N. als ouderling bevestigd. Het formulier kon ik met aandacht, goedkeuring en zegen aanhoren en van ganser harte beantwoorden. Daarna werden wij in de consistorie geleid en de nodige zegen nogmaals toegewenst.

Na de middag was er oefening die door mij als ouderling en 2 diakenen verricht werd, over 1 Korinthe 3 vers 11. De Heere zelf bevestigde mij in dat ambt! Hij geve mij de nodige wijsheid, vrijmoedigheid, getrouwheid en bescheidenheid, ja alles wat ik tot het volbrengen ervan nodig hebt. Hij geve mij verder gelegenheid om zulke dingen te verrichten die tot heerlijkheid van mijn grote God en Zaligmaker en tot uitbreiding van Zijn gezegend koninkrijk kunnen dienen. Ach mocht ik, arme, onbekwame, ja onwaardige worm, tot zulke grote doeleinden gebruikt worden. *Heere, zie hier ben ik.*

25 juni 1740.
Vernieuwde Verbondsmaking

Bladzijde 216. De mens heeft schikkingen des harten, maar de Heere bestuurt zijn gang. Ik had een begeerte om op mijn aanstaande verjaardag als het de Heere moge behagen mij daartoe een hart te geven, op een plechtige wijze het verbond met mijn lieve Heere Jezus te vernieuwen. Maar terwijl ik mij daartoe heden opgewekt vindt, waarom zou ik het goede dan uitstellen?

Mijn lieve Heiland, mijn enige en eeuwige Middelaar!

1. Ik neem U dan heden wederom aan tot mijn Profeet om van U geleerd te worden, terwijl ik zulk een dwaas ben. O, is er ergens een dwaas schepsel, ik mag met recht zo genoemd worden. Ik moet van mezelf getuigen, dat ik een groot beest bij God ben. O Heere Jezus, leer mij dan. Ik wil graag aan Uw voeten neerzetten. Laat die dierbare belofte aan mij vervuld worden, Psalm 32 vers 8: *Ik zal u leren en onderwijzen van de weg die gij gaan zult. Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn.*
2. Ik meen U van nieuws aan tot mijn Hogepriester. Want is er ergens een schuldig zondaar, een vloek- en doemwaardig hellewicht, die alle goeds duizendmaal verbeurd en alle kwaads eeuwig verdiend heeft, die waardig is dat Gij hem eeuwig van Uw aangezicht verstoot, ... dan ben ik het. Ik ben in zonden ontvangen en geboren. Ik ben van de baarmoeder af een overtreder genaamd. In ben rondom ellendig, vol wonden, striemen en etterbuilen. Ja, zo walgelijk, dat ik geen woorden kan bedenken om het recht uit te drukken. Maar Gij o Heere Jezus, zijt die grote en getrouwe Hogepriester in Gods huis. Daar is buiten U in de ganse hemel, noch op de ganse aarde, geen raad of middel om behouden te worden. Gij zijt alleen de Weg waarlangs een arme en verloren zondaar kan behouden worden. O, daarom kom ik tot U. Daarom neem ik U aan tot mijn Borg en Middelaar. Och mijn Borg, mijn Uitverkorenen, ik wil U alleen. Ik wil Uw gerechtigheid alleen. Ik wil Uw dierbaar bloed alleen. Ik wil geen andere naam onder de ganse hemel erkennen dan U, o Heere Jezus. Uw voorgebed en bloed zij voor mij ten goede. Door U alleen wil ik gerechtvaardigd worden. En acht alle dingen schade en drek, gelijk de apostel Paulus, om in U gevonden met Uw volmaakte gerechtigheid overdekt te worden. O Heere Jezus, reinig mijn vuile ziel. Dek mijn naakte ziel. Doe alles aan mij wat nodig is om Uws Naams wil.
3. Ik neem U aan tot mijn eeuwige Koning. Gij o Heere Jezus, zijt de aller-heerlijkste Koning, de Koning over Sion, de Berg Uwer heiligheid. Gij zijt de koning der koningen, en de Heere der heren. Wie, die maar iets van U gehoord, of gezien of gesmaakt heeft, zou op U niet verliefd worden? Mijn hart is bereid, mijn hart is bereid, om U voor Koning te erkennen, te omhelzen en uit te roepen. Ja, om U als mijn Koning te dienen. Maar o mijn Koning, ik heb geen kracht. Ik ben machteloos. Ik heb zoveel vijanden. O Heere Jezus, sla Gij ze toch aan Uw voeten dood. Daar is mijn boos en verkeerd hart, overmeester het en overwin het door Uw kracht. En laat ik in deze zondige en verleidende wereld zo leven, dat ik mij in Uw kracht onbesmet bewaar. Gij hebt beloofd, dat Gij de satan onder de voeten van Uw volk zal verpletteren. Ja, Gij hebt hem reeds overwonnen, aan het kruis genageld en over hem getriomfeerd. O, mocht ik dan meer kracht uit U krijgen tegen de verdorvenheid die mij zo licht omringd. Laat ik U hartelijk liefhebben, getrouw dienen, standvastig achteraan kleven, gelovig alles toevertrouwen, manmoedig strijden de goede strijd des geloofs. Laat ik in mijn hart niets buiten U houden. En nevens U niets lusten in de hemel noch op de aarde. Laat ik niet alleen met mijn mond zeggen, maar ook met mijn hart zweren, gelijk ik met mijn hand schrijf: *ik ben des Heeren.*

O Heere, als een onmachtige en zondige worm, die het gedurig verderft, geef ik mij thans weer aan U over. Neem mij aan en doe alles aan mij wat U behaagt. O Heere, vat Gij mij bij de rechterhand. Geleid mij steeds naar Uw raad. Laat Uw oog steeds op mij zijn. En neem mij daarna op in U eeuwige heerlijkheid. Amen.

8 maart 1740.

Bladzijde 248

Laatstleden rustdag behaagde het mijn goedertieren Verbonds Ontfermer mijn ziel met Zijn onuitsprekelijke genade te verkwikken. En bijzonder 's middags als ik te Rijswijk in de kerk was onder het gehoor van een zeer jong proponent van Utrecht, genaamd **Van den Hengel**,¹ naderhand predikant te Soest en Zevenhuizen. Die jongeling preekte over psalm 33 vers 12. *Welgelukzalig is het volk wiens God de Heere is, het volk dat Hij Zich ten erve heeft uitverkoren.* De aanspraak en het gebed verkwikte mijn ziel op een ongewone wijs. En onder het gehoor van de predicatie werd mijn ingewand ontroert mijn nieren sprongen op van blijdschap over de aangename woorden die uit de mond van die godvruchtige jongeling voortvloeien. Hij stelde de heerlijkheid van Gods volk zó beminnelijk voor, dat het onder Gods zegen in staat was, om Gods lieve kinderen in verwondering weg te rukken over hun zalige voorrechten. Als ook om de arme en dwaze wereldlingen op het geluk van des Heeren volk te doen overleven. Al de toehoorders stonden als verbaasd over die uitmuntende predicatie. En er was een aandacht en eerbied onder het gehoor alsof God Zelf tegenwoordig was. Wij keerden met genoeg terug naar onze woonplaats en brachten het overige van de dag door met zingen en bidden alsook met hartelijke dankzegging voor al het goede dat wij op die gezegende sabbatdag van des Heeren Vaderlijke hand genoten hadden. Ook daaraan volgend was mijn hart nog verlevendigd door de zegen van die uitmuntende predicatie. Ach hoe verkwikkelijk is het zo sabbat te houden. Maar mijn ziel, zijn hier op aarde de sabbatten zo verkwikkelijk, o hoe verheugend en gelukzalig zal dan die eeuwige sabbat in de hemelen zijn. O, die zalige rust die er voor Gods volk overblijft. Daar zullen geen tussenkomende beletsels van zonde, wereld en satan plaatshebben. Neen, daar zal niets als heiligheid, veiligheid en zaligheid gevonden en genoten worden.

O Heere, wanneer komt tot die dag

Dat ik bij U zal wezen

En zien Uw aanschijn geprezen?

Bewaar mij toch in Uw kracht door het geloof tot die zaligheid die bereid is om geopenbaard te worden in de laatste tijd. Amen, Heere Jezus, ja amen!

Een troostrijk en zalig sterven.

Blz. 302. Eindelijk mag men onder de voorrechten die men deze vrome en oprechte hier op aarde van zijn Verbondsgod mocht ontvangen, ook wel rekenen, dat zijn einde niet alleen zalig, maar ook zo gelovig en zo troostrijk was. In zijn leven kon hij wel doorgaans vol troost zeggend: Als ik sterf, dan zal ik sterven in de gemeenschap met God. Het zal van mij ook waar zijn, hetgeen er staat in Openbaring 14 vers 13. *Zalig zijn de doden die in de Heere sterven*, enzovoort. En hoewel het in de laatste

---

¹ David van de Henghel deed als proponent intrede te Soest, en deed 2-12-1741 intrede te Zevenhuizen. Daar overleed hij 30-10-1742. Hij kan een zoon geweest zijn van Daniel van Hengel, (zoon van David van Hengel) die in 1689 te De Bildt (Utrecht) geboren werd. Bron: (Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 93)

ogenblikken duister mocht zijn, ik weet evenwel dat ik behouden zal aanlanden.

Echter was hij ook niet onverschillig omtrent de omstandigheden van zijn zalig sterven. Waarom hij deze 3 dingen dikwijls van zijn hemelse Vader afsmeekte:

1. Dat hij mocht sterven bij zijn verstand.
2. Dat hij dan gelovig inzien mocht hebben in zijn Verbondsbetrekkingen op de God zijns Heils.
3. Dat hij dan nog enige kracht mocht hebben om iets voor de Heere te kunnen verrichten.

En deze 3 voorrechten hebben hem ook tot de allerlaatste ogenblikken van zijn leven gelukkig mogen gebeuren.

Gedurende enige maanden voor zijn dood sukkelde hij wel met het water in de borst, welk ongemak eindelijk zodanig toenam dat hij genoodzaakt was om in huis te blijven. Echter bleven niet alleen de natuurlijke vermogens van zijn geest in volle fleur, maar hij nam zelfs dagelijks toe in wijsheid en geestelijk verstand. Naar de mate dat zijn uitwendige mens is verflauwde, nam zijn inwendige mens toe van dag tot dag. Ook had hij naar het lichaam nog zoveel kracht, dat hij niet alleen met elk die bij hem kwam onbelemmerd kon spreken, maar ook, dat hij daags voor zijn overlijden, zijnde maandag, nog gezind was om de volgende donderdag zijn gewoon onderwijs aan de Catechismus waar te nemen.

Maar deze zaak was geheel anders bepaald in het besluit des hemels. Dinsdag 's ochtends werd hij onder het gebruiken van enige verkwikking door een onverwachts toeval zo hevig aangeprepen, dat zijn huisgenoten direct konden bemerken dat zijn einde met snelle schreden naderde. En hoewel hij daardoor in zijn spraak merkkelijk belemmerd werd, echter behield hij nog genoegzaam kracht om zijn gelovig vertrouwen op de God zijns heils, zijn hartelijk welgevallen in het eeuwig Zoutverbond en zijn troostrijke hoop op de zaligheid van Gods gunstgenoten met verstaanbare woorden voor allen die bij hem kwamen uit te drukken. Weinig ogenblikken voor zijn dood sprak hij nog met vele hartelijkheid en geloofsroem de taal van de lijdzame Job in hoofdstuk 19 vers 25-27. *Want ik weet, mijn Verlosser leeft*, enzovoort. En inzonderheid deze woorden: *ik zal uit dit mijn vlees mijn Verlosser aanschouwen. Mijn ogen zullen Hem zien en niet een vreemde*. En als iemand die bij hem stond dat verse Lodensteijns Gezangen opnoemde:

*Want in de dood, de bangste nood,
is Godes Zoon ons het leven.*

Zo vervolgde hij:

*Wij steken 't hoofd der kerk er uit,
om boven de wolken te zweven.*

En meteen 's middags om 12 uur, werd zijn aardse tabernakel gebroken terwijl zijn ziel onder het geleide van de heilige Engelen opvoer naar de Berg Sion, naar de stad des levenden Gods, en het hemels Jeruzalem; waar men veilig veronderstellen mag, dat zij aanstonds een aanvang heeft gemaakt van dat volmaakte Troonwerk en zich verenigd heeft met juichende Halleluja's, die verrukkende koorgezang die rondom de Troon van God en het Lam spoorloos en rusteloos werden opgezongen. En waarnaar hij hier op aarde zoveel jaar in het geloof en lijdzaamheid verlangd had.

Daarna werd zijn lichaam op zaterdag daaraan volgend zijnde de 12e januari, onder het

gevolg van een aanzienlijk een menigte van zijn Godvruchtige vrienden in de nieuwe Kerk ter aarde besteld, om daar te rusten en vervolgens op te staan in zijn lot in het einde der dagen. Hallelujah!

Einde.

2. JAN DE RUITER Gzn.

Bekering en brieven

Overgenomen:

**OVERGESCHOTEN BROSKENS
VAN
JAN DE RUITER Gzn. te Hardinxveld**

Gevonden na zijn dood

Eerste uitgave 1900.
Gebr. Den Hertog

Tweede druk:

FIRMA ROMIJN & VAN DER HOFF GORINCHEM 1975

**Jan de Ruiter werd geboren op 7 maart 1818.
Overleden in Hardinxveld op 3 april 1894**

Jan de Ruiter is ongehuwd gebleven. Hij woonde samen met zijn moeder **Heijltje van Emminkhoven**, die op hoge leeftijd overleed, in een klein huisje aan de Rivierdijk (no. 416) te Boven-Hardinxveld. Jan was griendwerker van beroep. Zelf schrijft hij:

*Hij is een griendenwieder,
Alhier in deez' woestijn,
En gras- en klaversnijder,
Voor geiten en konijn.*

Jan de Ruiter kwam op 37 jarige leeftijd in overtuiging en 3 jaar later openbaarde Zich Christus aan Hem, waarna hij verder werd ingeleid en de verzoening met de Vader en de Inwoning van God de Heilige Geest. Hij beschrijft het zelf in onderstaande levensschets.

Jan heeft veel gesukkeld met zijn gezondheid. Toen hij ongeveer 47 jaar was, kreeg hij verlamingsverschijnselen in zijn benen. Zelf schrijft hij daarover op 20 mei 1868:

'Het is nu reeds omtrent drie jaren, dat ik met krachteloosheid in mijn benen getobd heb, waarvan ik nog ruim anderhalf jaar met krukken gegaan heb, zodat ik toch nog wat gaan kon. Maar daarna werd dit een geheel afgesneden zaak. Ik kon niet meer op de dijk komen, en moest zo de winter in met twee benen waar ik niet op gaan kon, en een weinigje runderen op stal voor het uitwendige, zodat mijn toestand donker was.

En nadat ik de winter doorgebracht heb, zit ik nogal veel op de dag op mijn stoeltje. Maar in de maand maart moest ik op mijn legertje blijven liggen, waaraan ik omtrent een jaar gebonden was. Nu ben ik echter weer zover, dat ik halve dagen op mijn stoeltje doorbreng, maar ik moet geholpen worden als een kind.'

In hoeverre Jan de Ruiter toen is hersteld is niet bekend.

Achttien jaar later, op 1 juli 1886, ging het echter weer niet zo goed. Toch mag hij ook dan herstellen. Hij schreef toen:

'Geachte vriend, daar is naar het lichaam een grote verandering bij mij gekomen. Ongeveer veertien maanden kon ik geen voet verzetten. Nu kan ik echter door des Heeren hulp m'n stoeltje zelf verzetten. Och vriend, dat wonder is mij groot en dat geheel buiten de middellijke weg van de uitwendige medicijnmeester. O, er is voor de Heere toch niets te wonderlijk. Het is buiten verwachting van de meeste mensen. Maar ach, vriend, daar heeft nu al omtrent een jaar een stille verwachting gelegen, daar de Heere mij is voorgekomen met die waarheid uit Jesaja 66:14: 'En gij zult het zien, en uw hart zal vrolijk zijn, en uw beenderen zullen groenen als het tedere gras.' Maar tot hoever, dat is mij verborgen gebleven. O vriend, en dat aan een onwaardige als ik ben.'

Toen hij de zeventig gepasseerd was, kon hij wel lopen, zij het met een stok; hij schreef hierover:

*Een man van tienmaal zeven jaren,
Met veel gebreken aan het lijf
Hij krijgt een hoofd met grijze haren
En zijn beend'ren worden stijf.
Met een stok moet hij marcheren
Op reis door deze woestijn.*

Jan de Ruiter is overleden in Hardinxveld op 3 april 1894, 75 jaar oud zijnde. Veel heeft hij getreurd over de breuk der kerk. Nog steeds wordt hij veelvuldig genoemd in Hardinxveld en omgeving. Hij is en blijft één van de getrouw getuigen van die tijd waarin met ernst en toewijding gezocht werd naar de vrede voor het gemoed.

Het meest bekend is het boekje waarin zijn bekeringsweg is opgenomen met een aantal brieven.

Verder zijn er twee boekjes verschenen met uitvoerige gedichten. Het eerste: *Een gedicht van een pelgrim in Mesech over het jaar 1890* bevat ongeveer 550 verzen van 4 regels.

Het tweede werkje, *Een gedicht, van een pelgrim over 't jaar 1893 op 1894*, bevat ongeveer 390 verzen van 4 regels.

In deze gedichten beschrijft Jan de Ruiter op eenvoudige wijze de weg naar de hemel en de gebeurtenissen van dat jaar. Hij geeft hierin uiting aan wat leefde in de harten van vele geestverwanten. Met droefheid en verontwaardiging ziet Jan de Ruiter op het algemeen zedenverval en de verwarring in de kerken.

Zijn vriend Jan Bosman schrijft in 1892 hierover: 'Ons koppeltje is klein, maar wij hebben een man en een vrouw waar ik nog een woord aan kwijt kan. Ik kreeg verleden week nog eens een overzicht over ons vaderland, zo wat een vijftig jaar terug, hoe dat er toen een band van vereniging onder het volk lag, ja, hoe dat de Heilige Geest getuigenis gaf onder de gesprekken en op de gezelschappen. Maar sedert de oprichting van al die kerken is er al meer verwarring gekomen.'

Deze gevoelens liggen ook ten grondslag aan de eenvoudige gedichten van Jan de Ruiter. Onderstaande verzen geven een indruk hoe hij het kerkelijk leven in zijn dagen zag. Beschreven in 1890.

*Wee onzer, zo wij lezen,
daar God geweken is,
daar kan niets anders wezen
dan helse duisternis.
Dan roept de één doleren,
de andere onder 't kruis;
mist men de Geest des Heeren,
is 't overal abuis.*

*Geen een profeet tot troost gebleven,
O, grote Schepper van 't heelal,
Men vindt in 's Heeren woord beschreven,
Wie weet hoe lang dit duren zal?
Toch blijft er een Profeet
Voor al het volk des Heeren,
Een weg die niemand weet,
Komt Hij inwendig leren.
Inwendig door Gods Geest,
Dat zal ook, zo wij lezen,
Als op het Pinksterfeest
De beste Leraar wezen.*

*Al wist men alle dingen,
En die Profeet niet kende,
Dan zijn wij maar alleen
Een mesthoop vol ellende.
Johannes gaat verhalen,
Toen 't Boek ontzegeld lag,
Dat hij tot zevenmalen
Weer and're dingen zag.
Ontzegeld moet het wezen,
Verblinde Adamiet,
Wij kunnen letters lezen,
Maar heilgeheimen niet.
Grootmachtig Heer' der heren,
Dat kan een Adamiet
Te Kampen ook niet leren.*

Het huisje van Jan de Ruiters aan de Rivierdijk te Hardinxveld.

GEACHTE LEZER OF LEZERES,

Mijn vrienden van Hardinxveld hebben mij gevraagd, aangaande de bekeringsweg van Jan de Ruiter, die vroeger alreeds is uitgegeven, om die bij vernieuwing door de druk in het licht te brengen, vermeerderd met enige door hem geschreven brieven, die later werden gevonden.

Nu hebben ze mij verzocht een voorrede er bij te doen. Daar heb ik tegenop gezien. Want het is, zoals de Apostel zegt: *Wie is tot deze dingen bekwaam?*

De mens niet, ook niet de man die zijn gangen richt, maar de ontsluiting des Heilige Geestes. Dan valt onze onmogelijkheid weg. Daar de Geest Gods het opneemt, daar valt de mens buiten, want de Geest heeft geen hulp nodig.

De verborgenheid der Godzaligheid ligt van eeuwigheid in het Verbond, en de Geest Gods ontsluit de verborgenheid van het Verbond. Al wat de mens op aarde geniet voor zijn onsterfelijke ziel, wordt uit de voorverordining Gods ontsloten. De Apostel zegt in Rom. 8: 30a: *En die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen, maar (let wel) ook verordineerd.* Dit is een fundamenteel stuk. Daar ligt de vastigheid van de staat van een kind Gods.

Aangaande de toeleiding tot het Verbond, dit ligt geheel verschillend, want de ene mens komt niet verder dan tot het wezen des geloofs, en de andere tot het welwezen des geloofs. Dat ligt in de vrijmacht van God.

Nu zal ik, naar het weinigje kennis, dat ik omdraag van de zijde des Heeren, een weinig licht geven, waar de oorsprong van de zaligheid van een zondaar uitvloeit. Hoe dat Gods geopenbaarde wil van eeuwigheid in den tijd in de harten des volks wordt uitgewerkt.

Wij vinden in de rollen der eeuwen, dat God Zichzelve bij hetgeen Hij in Zichzelve was, niet voor Zichzelve heeft gehouden, maar hoe Hij Zichzelve in Zichzelve openbaarde, en de grootheid van Zijn alvermogen geopenbaard heeft, Gen. 1 : 3, waar het Eeuwig Licht, het grote Licht der lichten, zich in den tijd komt te openbaren en alle dingen, die in Zijn voornemen lagen, voort kwam te brengen.

Het eerste dat zich openbaarde, is Zijne scheppende kracht, gaande over het ledige en woeste, scheiding makende tussen licht en duisternis. Gen. 1 : 4.

Hierin aanschouw ik het zaligmakend werk der overtuiging van den armen, diep gezonken zondaar, die wegens zijn diepe val en het verlies van het heerlijke beeld, dat hij in den staat der onnozelheid had ontvangen, na een kort bezit in de aanschouwing van dat heerlijke, onbegrijpelijke Wezen, ingesloten in het Wezen zelve, in het genot van alle volmaaktheid.

Deze aanschouwing van deszelfs heerlijkheid lag opgesloten in het beeld Gods, bestaande in: kennis, gerechtigheid en heiligheid. Een kennis van al de volmaakte deugden Gods, van Zijn wil en deszelfs bestaan, waardoor wij werden voorgelicht met dezelfde kennis en het aanschouwen van de voortbrengselen, die zijn natuurlijk einde hadden, in de oorspronkelijkheid van dat heerlijke Wezen. Maar omdat er geen onderscheidene natuur was, keerde de lof, de heerlijkheid en de volmaaktheid van het beeld terug, het had een zelfstandig bestaan uit het Wezen, maar niet als het Wezen zelf. Was dat zoo, dan had Adam met al zijn nakomelingen niet kunnen vallen. Het is gesteld op de gehoorzaamheid en voorwaarde volgens Gen. 2 : 16 en 17, waar God komt te stellen een gebod en een wet: "Van alle bomen dezes hofs zult gij vrijelijk eten, uitgenomen den boom der kennis des goeds en des kwaads.

Nu lag alles besloten in de gehoorzaamheid en verlatenheid. Met het verlies van alle voorwaarden, hebben wij met en in Adam dien staat moed- en vrijwillig verlaten, waar de wet der gehoorzaamheid is geschonden, met verlies van alle gunsten, die in het beeld

lagen, waar wij in de toerekening Adams besloten zijn. In dezen valstaat liggen wij met de ganse wereld besloten, en buiten deze kennis kan er geen kennis wezen van de zaligheid.

[Ten eerste.] Wanneer God de arme zondaar overtuigt, overtuigt Hij hem aan de eigenschappen van het beeld. Die Geest, gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. De kennis van die allen wordt door het licht gekend. Al wat openbaar maakt is licht. Nu worden de zonden voor ogen gesteld, die een Heilig en Rechtvaardig God beledigd hebben. Ik zei, dat de schuld der zonde door de eigenschappen van het beeld gekend worden. Daar wij dan met Adam het gebod overtraden, lag de Wet bedreigd op de vruchtneming van den boom des levens.

Keert de wet met haar recht, dat zij heeft, weer terug met al de eisen en dreigementen van Gods rechtvaardigheid in de ziel, dan neemt die hem in beslag en overtuigt hem, dat hij tegen de Allerhoogste Majesteit Gods gezondigd heeft.

Dit brengt een verslagenheid in de ziel, hij krijgt een levendig besef van zijn zonden, het opent zijn ogen, die over al zijn werken gaan vanaf dat hij het eerste natuurlijke levenslicht aanschouwde. Hier komt de arme zondaar, verlegen vragende om vergeving van zonden, gelijk Salomo zegt: de arme spreekt smekingen.

Hier wordt buiten zijn weten een levende betrekking in zijn hart geboren naar de eigenschappen, die hij in het beeld verloren is. Dit brengt hem in de arbeid. Hoe meer werkzaamheden, hoe meer het recht der wet hem de zonden en een eeuwige verdoemenis voor ogen stelt, zodat hem alle hoop en moed ontvalt. Totdat het Hoge Wezen het goedvindt te Zijner tijd een weg door het Woord als het middel te ontsluiten, Gen. 3: 15. Dit is geen middel dat hij behouden is, maar wel waar hij in behouden kan worden, en dit middel gelijk gezegd is, kon Adam het Paradijs niet doen behouden, Gen. 3: 23. De arme zondaar staat buiten God en het Verbond en in het gemis van alle gunsten, die hij in het beeld heeft verloren. De weg en toegang is afgezet door een Cherubim, opdat hij zou leren, dat door die weg geen ingang meer is. Hier komt tegenover de Rechtvaardigheid de liefde Gods, die komt hem te trekken.

Naarmate dat hij die liefdebeweging mag gevoelen, wordt er een hoop in de ziel gevoeld, en wordt hij in de bereidwilligheid gebracht. Nu komt het gezicht en gevoel te samen en hij wil het in die betrekking opnemen.

We hebben tot hiertoe de gewone weg gehouden en nu kom ik tot mijn **tweede punt**.

Orpa en Ruth waren tot aan de grensscheiding aanklevende aan hun schoonmoeder, maar daar stonden zij stil, daar Naomi al de bezwaren kwam voor te stellen. Ruth 1: 8. Hier ziet gij hoe ver zich de keus van het leven uitstrekt van Ruth om in de verlatenheid te komen van onze zondige van God vervreemde Orpa, die in ons is en dienstbaar is aan de afgoden. Hier strekt de barmhartigheid Gods zich uit over alle de deugden, die zich in den weg voordoen, hetzij door bezaaide of onbezaaide velden, Ruth 1 : 16a.

Maar Ruth zeide: Val mij niet tegen, dat ik u zoude verlaten; hierin nu uitgewonnen zijnde, om het in den weg op te nemen in de volvaardigheid van het gemoed. Nu ligt hij in de uitgangen des harten, om het in den arbeid des harten op te nemen. Hij loopt en zoekt en vraagt in de hittigheid van zijnen geest en vergeet de oude palen, die door de wet gesteld zijn. Hij legt overal zijn grond in, behalve in Christus. De gemoedsbewegingen zijn zoo gaande op het leven van het gevoel, dat de wonden die de wet bij aanvang gemaakt heeft, door zijn doen gans gevoelloos zijn geworden. Hij heeft het er nu op gezet om door de liefdebetrekkingen, voorkomingen van het Woord te maken, hoewel dat het ligt buiten zijn weten, want de dienstbaarheid ligt er bij ingesloten. Hij gaat spreken van God, van de liefde van Jezus, ja wat meer is, dat Hij voor hem in zijn plaats

geleden en voldaan heeft.

Zo spreekt hij van Hem, zo bidt hij in Zijn Name, naar die mate, dat het gemoed daarmee is tevreden gebracht.

Dan komt de wet als de eerste man hem weer aan te klagen, waarvan Jezus zegt: *Ik zeg u niet, dat Ik u bij den Vader werklagen zal, die u verklaagt is Mozes, op welken gij gehoopt hebt.* De wet brengt hem bij de schuld, wijst hem op de rechtvaardigheid Gods. Nu ontzinkt hem zijn gemoed en gaat hij zoeken, waar of het ligt, dat hij die gelatenheid van zijn gemoed komt te missen. Zouden er zonden liggen? zegt hij. Die liefde-uitlatingen moet ik zo missen; anders kon ik zoo hartelijk in het verborgen gaan, mijn knieën buigen, mijn zonde betreuren, Jezus inroepen, waar Jezus als een Hoorder van het gebed Zichzelve deed vinden, door het woord: Gij ongetrooste, als door onweder voortgedrevene, Ik zal uw stenen gans sierlijk leggen. Dan was het weer: als ik van het goede moest zwijgen werden mijn beenderen verouderd. Dit alles is als met arendsvleugelen van mij gevlogen. Dorheid en dodigheid voor liefde. Zo moet ik daar heen gaan. *O, God zegt hij wel eens wat zal er van mij nog worden?*

Ongemerkt komt de wet zijn hart te verontreinigen, ijdele gedachten, vijandschap Gods, lasteringen verontreinigen zijn hart. Hij komt er zo eindeloos bij te staan, dat hij geen weg meer weet. Denkt hij aan de dood en oordeel, een vurigheid komt in zijn consciëntie, de verdoemenis voor ogen, zodat zijn haren te berge rijzen. Ine wet ondermijnt hem, zodat alle hoop hem ontvalt. Het rechterlijke Gods ontsteekt zijn hart, vervloekt en veroordeelt hetzelve, en in zijn moedeloosheid roept hij nog uit: *O God, was ik maar nooit geboren.* Hij heeft eerst met zichzelf te doen gehad, maar nu met de zonden tegenover de deugden Gods. Nu wordt de grond ontbloot van de naaktheid tegenover een Heilig en Rechtvaardig God, Ezech. 16: 37.

Nu wordt hij gedagvaard voor het hoog Gericht van een Heilig, Rechtvaardig Wezen, er moet voldoening zijn voor erf- en dadelijke schuld. De Rechter verschijnt, de zondaar gedaagd zijnde, wordt gewezen in de oorspronkelijkheid van het beeld Gods en het verbreken van het Verbond, waarin wij met Adam in de gemeenschap waren gesteld, maar nu een overtreder van het gebod en de wet. Hier komt de zondaar in Adams plaats, nu in de dadelijke schuld bij de erfschuld, waarmede hij uit de buik en baarmoeder is voortgekomen, ja zijn ganse leven als buiten God zijnde, en met de ganse wereld voor God verdoemelijk. Nu komen de liefde Gods en de deugden Gods tegen zijn eigen verdoemenis met het eeuwige doodvonnis op zijn hart.

Dit geschiedt sprakeloos en biddeloos. De Rechter nadert en de gedaagde gaat verloren. Billijkt rechtvaardig zijn eeuwigen ondergang, eeuwig kwijt en verloren, afgesneden, weggevallen. Nu is er een stilzwijgen in de hemel en op de aarde. Nu komt de Heere Jezus Zichzelve te openbaren en gaan de eisen van de Rechter over de gedaagde en de Heere Jezus komt tussenbeide, Die door lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid, aan de rechtvaardigheid heeft opgebracht.

Nu is de Rechter in de Zoon voldaan, de schuld uitgewist en de Zone Gods neemt hem hier onder de schuld vandaan. Hier wordt de liefde Gods in het hart uitgestort en het onderwerp wordt door geloof uit Zichzelve uitgenomen en raakt zich geheel kwijt in de overgift aan de Zoon. Nu komt de voldoende liefde van de Zoon, de werkende liefde van de Heilige Geest het hart te vervullen met eeuwige verwondering en blijdschap. Het oude is voorbijgegaan en alles nieuw geworden, met eeuwige blijdschap in het hart, dronken van liefde, geen mond en geen tong die dezelve kan verklaren; het is de witte keursteen met de nieuwen naam er op. Nu is hij in het Verbond ingesloten.

Het derde punt waarvan wij spreken, is van de weldaden van het Verbond, dadelijk toegeëigend en bevestigd.

De weldaden en het geestelijk huwelijk uit kracht van vereniging van het genadeverbond, brengt ons in de dadelijke betrekking van de goederen derzelve. Ze worden ontvangen, gelijk de olie op Aärons hoofd. Christus zegt: *Ik leg van mijn heerlijkheid op haar, opdat zij geheiligd zouden worden in waarheid.*

Christus is het kapitaal, waarin alle schatten zijn verborgen, gelijk als toen Hij op het feest uitriep: Stromen des levenden waters zullen uit zijn buik vloeien.

Christus is dokter en medicijn, het middel en de genezing is beide uit Hem.

Hier is wat wonderlijks geopenbaard, de vrouw uit de man geboren. Hij van eeuwigheid en zij met Hem. Hij tot in eeuwigheid en zij in Hem, uit kracht van een onveranderlijke vereniging van het eeuwig trouwverbond. Christus heeft al de weldaden door lijdelijke gehoorzaamheid verdiend en aangebracht, ze worden door Zijne dadelijke gehoorzaamheid medegedeeld en toegepast, als een vrucht van Zijne opstanding en niet alleen de weldaden, maar in het bijzonder het recht ten eeuwigen leven.

O, wonderbaarlijke vereniging, en dat aan arme en verlorene zondaren, die de tijdelijke en eeuwige dood zichzelf hebben waardig gemaakt.

O, wat brengt hier de rijkmakende genade de mens toch in stof en as, wat is zijn aangezicht met schaamte bedekt, om uit het stof God en Christus te verheerlijken.

Christus, als het grote kapitaal, komt Zichzelve te ontsluiten van de verworven weldaden als rechthebbende van uitdelen en toepassen door de Heilige Geest, die als een verworven onderpand van Christus' verdiensten wordt geschonken, om de voorgestelde hope door het geloof te omhelzen en toe te eigenen, om door dezelve in de dadelijke gemeenschap met Hem gesteld te worden.

De liefde des Vaders te omhelzen uit kracht van zijn kinderrecht, doordat de Heilige Geest van Vader en Zoon is uitgaande. *Die Geest zal het uit het mijn nemen, en u verkondigen.*

O, zalig leven en zalig zijn, om alles uit Hem te ontvangen wat tot het leven en Godzaligheid nodig is. Om wederkerig het wederom in Zijn hand te stellen, opdat een Drieëenig God al de eer zou ontvangen. Er kan geen weerstand wezen tegenover de alvermogene genade.

Het onderwerp is gemaakt tot een tempel des levendigen Gods, waar de Heilige Geest met Zijn bedienende macht in komt te heersen, om al datgene, wat zich in de kwellende macht voordoet, er onder te brengen. Hier wordt God geopenbaard in het vlees; zo wordt Zijne heerlijkheid aanschouwd door de Geest, om Zijne sterkte aan te grijpen door de kracht des geloofs, als de hoornen van het waarachtige altaar, om alle zwakheid en onvolmaaktheid op Christus neer te leggen, opdat Hij met Zijn bedienende macht zou doorgaan met deszelfs offerande. De glans en de heerlijkheid Gods, de slagorde volkomen behaald, om te roemen in de verdrukking, en om in lijdzaamheid te volgen. Uit kracht van het voldoende werk der verlossing, die Hij door Zijn lijden en gehoorzaamheid aan de Vader heeft teweeggebracht, is Hij van Zijn Vader gezalfd tot drie ambten, n.l. als Profeet, Priester en Koning. Als Profeet om ons te leren en te onderwijzen; als Priester, als Voorbidder bij de Vader, en als Koning om over ons te heersen.

Dit is een bediening zolang de wereld staat. Zolang een kind van God op aarde is, is hij nog maar ten dele. Dan heeft hij gedurig nodig, zo de bediening onder Israël was. Dan nam de Hogepriester bij het avondoffer de schuld van de kwellende macht weg. Daarom zegt Christus: *Ik heilig Mezelf voor haar, opdat zij geheiligd zouden worden in waarheid.* Dit avondoffer gaat in de Hemel bestendig door voor elk kind van God, zolang hij hier op aarde is.

Hier moeten wij opmerken, dat Hij, die vóór ons is, meer is, als degenen, die tegen ons zijn. De Heere onderhoudt Zijn eigen werk bij het leven, het onze wordt niet

aangemerkt. De Apostel zegt: *Ik leve, doch niet meer ik, doch Christus leeft in mij*; en dat hij nu leeft, dat leeft hij door het geloof des Zoons Gods.

De zaligheid ligt niet in het gemoed, maar wel in het geloof. Paulus beschrijft in Hebr. 11 wat zij door en aan het geloof hebben vastgemaakt. Het gemoed is wankelbaar, maar het geloof is een vaste grond, daar hebben de ouden getuigenis in bekomen.

Nu ontsluit het geloof de vrucht aan het gemoed, want een dood geloof geeft geen vrucht. Let wel, het geloof ziet daar op de Onzienlijke, daar ligt de zaligheid buiten de mens. De zaligheid is een vrucht van het Verbond, en wordt niet voorwaardelijk gekend, maar wel onvoorwaardelijk. "Ik leg van Mijn heerlijkheid op haar, opdat zij geheiligd worden."

Rondom Jeruzalem zijn bergen, zo is de Heere rondom Zijn volk van nu aan tot in eeuwigheid. Zij worden door de kracht Gods bewaard, door het geloof. Daar wordt een ziel verzekerd van zijn aandeel. 't Blijft altijd: *niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar het is des Ontfermenden Gods*.

In dezen gang van mijn schrijven, is hij van de ene man verlost, dat is de wet. Nochtans houdt God een eis op Zijn volk, want de wet is eeuwigdurend, maar niet tot verdoemenis. De verdoemelijke kracht van de wet heeft Christus door Zijn lijden voor Zijn volk weggenomen. De Vader ziet Zijn kinderen in de Zone aan. De Heere eist geen tweemaal voor eenzelfde zaak.

Toen Haman als een misdadiger aan de galg hing, was de grimmigheid des Konings gestild (let wel). Als wij ontworden mogen, wat wij geworden zijn, dan hebben wij niets te doen, als het Lam te volgen, van Zijn krib tot Zijn kruis, van Zijn kruis in Zijn dood, uit Zijn dood in Zijn opstanding, uit Zijn opstanding zitten aan 's Vaders rechterhand, om uit Zijn volheid te ontvangen, genade voor genade. Dan krijgt de ziel een medegetuige in zijn consciëntie, door de Heilige Geest.

Ik heb in deze voorrede geschreven, wat door de bediening des Geestes in het hart Zijns volks wordt gewerkt. Al wat godsdienst genoemd wordt buiten die verborgen ontsluiting, is een dode godsdienst, zonder baat. Dat laat ik aan die mensen.

Onder Israël mocht geen vee geofferd worden of het moest herkauwen en de klauw verdelen.

De vorm heeft een belijdenis, maar hij verdeelt zijn klauw niet, dan kan er alles mee door. Een ander is zijn klauw verdeeld, en heeft een vroom leven, maar herkauwt niet. Dat alles hoort onder de dood thuis.

Er zijn duizenden mensen in de wereld, die met haar eigen te doen hebben, maar een gesprenkelde vogel heeft met God te doen, Jeremia 12: 9.

En nu eindig ik met deze woorden van Salomo: de konijnen wonen in de steenrots en de steenrots is Christus. En de hoge bergen zijn voor de steenbokken, dit is. De dienstbare.

H. van de Hoven

GIESSENDAM, 22 Mei 1930.

Een kleine voorrede van zijn vrienden.

Daar enkele van zijne vrienden de overledene bij zijn leven verzocht hebben of het hun vergund werd na zijn overlijden zijn overige geschriftjes in druk te mogen geven, heeft hij dat toegestaan en ook zijn andere bloedverwanten.

Jan de Ruiter was geen vreemdeling in ons Nederland, waarin hij in zijn eenvoudigheid en naar waarheid de weg bewandelde naar de hemel, overeenkomstig Gods Woord en de bevinding van al degenen, die door genade op die hemelweg door de Heere gezet zijn. Hij was zo maar niet op die weg door het noodlot terecht gekomen, maar hij was geroepen, zoals de Heere Adam kwam te roepen, waar de Heere als met de eerste zondaar mee begonnen is.

En al hebben de dwaalleeraars in onze dagen de orde omgekeerd, de Heere blijft Zijn eigen weg houden. En die is zo recht afgebakend in Romeinen 8 vers 30: *Die Hij te voren gekend heeft, deze heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, heeft Hij ook gerechtvaardigd.*

En langs die weg heeft de Heere hem naar zijn vrijmacht geleid, zoals gij hier vervolgens uit zijn eigen mond zal horen.

Hij heeft niet veel eer van de geleerde wereld inge oogst, maar dat heeft zijn Koning ook niet. Ook niet veel eer van het dienstbare Jeruzalem, maar de dienstbare Ismaël kon de vrijen Izaäk ook maar niet velen; dat is niets nieuws, en dit zal wel zo lang blijven als er hier een strijdende kerk zijn zal, waarboven Jan de Ruiter thans verheven is.

Namens enige vrienden,

JAN BOSMAN,
te Hardinxveld.

GOD GENADE VERHEERLIJKT AAN DE GROOTSTE DER ZONDAREN.

*Een kleine nagedachtenis
Met inkt en pen geschreven,
Wat of mij wedervaren is
Op reis hier in dit leven.*

*Wat uit een vrouw geboren wordt,
Mag ons de Schrift verklaren,
Al zijn de levensdagen kort,
Zij zullen onrust baren.*

*'t Jaar achttienhonderd achttien kwam;
Toen hier zijn leven aanvang nam,
Ellendig, zo wij lezen
In 't dierbaar Gods getuigenis,
Want dat uit vlees geboren is,
Zal zeker onrein wezen.
Te Boven-Hardinxveld
Werd hij naar 't vlees geboren,
En zo de waarheid meldt,
In Adams val verloren.*

*Hij groeide op ruim viermaal tien,
Toen had hij nog geen licht gezien,
Dat licht dat Saulus op de dag
Boven de glans der zonne zag.*

*Gelukkig die dat licht
Inwendig leren kennen,
Dat blinden onderricht
Wat wij geworden bennen.*

*Dat wij zo blind geworden bennen,
O Grote Schepper van 't heelal,
Dat wij geen dood of leven kennen,
Dit staaft het Boek der boeken al.*

Ach, dat wonder kan een zondaar, die de Heere de blinde ogen komt openen, toch niet omvatten, hoe hem de Heere nog heeft kunnen sparen en de aardbodem ruig heeft kunnen dragen. Ach, daar de Almachtige en Alwetende de blinde ogen komt te openen en dat ook alleen de Heere der heirscharen maar machtig is om te doen, want nooit was het toch gehoord, dat een blindgeborene de ogen geopend waren en wij zijn van nature allen geestelijk blind. Na de val zijn wij dat Goddelijk beeld en licht verloren door de bondsbreuk in ons stamhoofd Adam in het Paradijs. Adam viel en wij met hem. Het is ook al een wonderlijke afschaduwing in de natuurlijke blindheid; dat blindgeboren wordt, daar kan toch door menselijke geleerdheid niets aan gedaan worden.

*'t Is de Heere, Wiens alvermogen,
Blinden schenkt het lieflijk licht,
Wat in 't stof lag neergebogen,
Wordt door Hem weêr opgericht.*

Ach, toen de Almachtige mijn blinde zielsogen kwam te openen, werd ik het gewaar dat ik was naakt, arm, jammerlijk en ellendig. Ach, het wonder dat ik nog in het heden kon en mocht zijn en ook niet waardig meer was om met de slang op mijnen buik over de aardbodem te mogen kruipen om met mijn goddeloze tong het stof nog van de aardbodem te mogen lekken. Maar, vrienden, wij willen de Heere vrijlaten. De Heere is almachtig, maar ook vrijmachtig. De Heere houdt met de enen zondaar of zondares wel eens diepere wegen in de weg der overtuiging, maar zij zullen toch zeker allen. De Heere wel recht en gerechtigheid toekennen en ook niet zeggen op die tijd dat het Adams schuld is. Neen, zij zijn en worden de man gemaakt, die tegen God gezondigd heeft. Iedere zondaar of zondares, die de Heere de ogen komt te openen, zal weten en gevoelen dat hij of zij tegen God gezondigd heeft en de Heere recht en gerechtigheid' toekennen, zo hem de Almachtige in de afgrond neder wierp. Het scheen mij maar een wonder van 's Heeren lankmoedigheid, dat dit al niet gebeurd was.

Ruim zeven en dertig jaren was het, dat ik in het volle van de zonde geleefd heb, te droevig om ze te beschrijven; toen heeft de Almachtige mij gewond naar ziel en lichaam. Naar het lichaam met reumatiek, maar naar de ziel heeft mij deze pijn getroffen, dat ik tegen de Heilige Geest gezondigd had en daar was geen vergeving voor mij te hopen, mijn misdaad was groter dan dat zij mij vergeven kon worden.

En met deze pijn in het hart heb ik omtrent 3 jaren getobd en durfde het ook aan niemand te openbaren. Het scheen mij toe dat het alle mensen toch evenwel op mijn voorhoofd konden lezen. Eén ding is mij, van achteren bezien, een wonder geweest, daar er voor mij geen vergeving meer zijn kon omdat ik tegen de Heilige Geest gezondigd had, en toch niet anders doen kon als bidden en smeken om vergeving als ik in de eenzaamheid was. Ach, die door de Heilige Geest gewond mag zijn, vindt toch geen rust voor het hol van zijn voet. Neen, daar is de zondvloed nog op aarde; het schijnt hem toe dat de sluizen des hemels geopend zijn, maar tot zijn verderf en ondergang, en zo een zondaar wordt in zijn onwetendheid tot en naar de Ark der Behoudenis gedreven, niet wetende op die tijd dat dit een werk des Geestes is. Neen, dit zal van achteren eerst gezien worden. Wij krijgen, ons licht maar achteruit. De Heere heeft alles voorzien en wij kunnen niets voorzien, daar wij op geestelijk gebied geheel blind zijn.

*Maar kon het wezen, Heere der Heeren,
Kan 't met Uw' groten raad bestaan,
Mochten er door Uw alvermogen,
Nog zondaars ogen open gaan.
Zodat zij hier geen ruste vonden,
Geen rust voor 't hol van hunnen voet,
Totdat een Noach uit genade,
Het arke-venster open doet.*

*Want ach, wat zal het droevig wezen,
Als men moet buiten de arke staan,*

*Als Gods bazuin eens wordt geslagen,
Om alles voor 't gericht te dagen,
De doden uit de graven gaan.
Deez' aard' in vuur, de Rechter boven,
O mens, denkt er met sidd'ring aan,
Zijn wij niet in de ark geborgen,
Dan zeker eeuwig buiten staan.*

Nadat ik omtrent 3 jaar in deze overtuiging getobd heb, is deze deur der hope opengegaan voor mijn benauwde ziel. *Dat het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden*, och dit was de eerste ademtocht voor mijn benauwd gemoed; op dit ogenblik was mijn radeloosheid verbroken, maar ach geen raad te weten hoe nu deelgenoot te worden van dat bloed. Och het scheen mij toe, had Jezus nog op de aarde geweest, dan had er doen aan geweest. Al had ik naar Jeruzalem moeten kruipen, och, wat staat een gewonde ziel toch blind en verlegen voor de weg, maar van die tijd af was er ook een Jezus-behoefte in mijn binnenste gekomen. Och dat bloed, dat reinigende bloed, geen rust dag of nacht, brandend waren de behoeften, bidden en smeken om toch dat bloed deelachtig te mogen worden. Het bloed van het Paaslam moest toch onder het oud verbond op de posten van de huizen zijn, zo lezen wij in het tweede boek van Mozes, het twaalfde hoofdstuk. Het is in het oude Verbond al afgeschaduwd, hoe dat volkomen lam, daar geen gebrek aan mocht zijn, al op Christus zag, Die geen zonden gekend of gedaan heeft. Och, zijn wij niet door Zijn bloed gekocht, dan is het voor eeuwig kwijt.

*O, sterv'ling wie men ook mag zijn,
't Is rijk of arm, 't is groot of klein,
Als wij in 't Boek der boeken lezen,
Zijn bloed dat zal onmisbaar wezen.*

De Geest gekomen zijnde, die overtuigt ons van zonden en ook van gerechtigheid, maar wij kunnen wel schrijven, van achteren bezien, van onze ongerechtigheid, want al wat van de mens is, dat is toch maar ongerechtigheid, daar wij toch maar een samenknoping van ongerechtigheid zijn, want onze keel is maar een geopend graf om kwaad te doen, en slangenvenijn is op onze lippen.

*Wijl hij zolang zichzelf vleit,
Tot God zijn ongerechtigheid
Niet langer kan gedogen,
Bedrog en onrecht spreekt de mond,
Verstand laat na de waren grond,
Van weldoen op te merken.*

Och, wat verstand is er toch in de mens overgebleven na de bondbreuk in het Paradijs; daar zijn wij de geestelijken dood gestorven en dwazen geworden. De Heere der heerscharen heeft toch neergezien of er nog iemand was die verstandig was, of er nog iemand was die ook God weer zocht na de val.

En wat getuigt de Schrift: *Hij vond er geen zelfs niet tot één toe*. Wij zijn vijanden van het Wezen geworden. Wij zijn de slang toegevallen en wij zijn van nature ook maar een slangen- en addereengebodselsel. De slang was listiger dan al het andere gedierte, maar het is om kwaad te doen en daar is de mens zo listig in geworden na de val, dat heeft de

duivel hem zo fijn geleerd. Wij zijn toch van nature van bedroefden afkomst.

Hier wil ik een gedicht invoegen van een vriend daar ik verkering mee gehad heb hier op reis door dit Mesech.

*Het is niet zonder reden
 Dat Job zijn dag vervloekt,
 Want toch de mens zijn leven
 Dat is maar eb en vloed.
 En is de mens aanwezig,
 't Is voor een eeuwigheid,
 Daar hij onrein wordt geboren,
 De erfschuld op hem leit.
 Hij komt te voorschijn treden,
 In weedom, smart en pijn,
 Waarvan het kind zijn schreien
 De klare blijken zijn.
 En is het kind geboren,
 Wat behoeften zijn er veel,
 Want ziekten, pijn en smarten
 Zijn aanstonds al zijn deel.
 Dat is de schuld der zonden,
 Al van de eersten val,
 Dit doet hem ook verkonden
 Hoe het waarheid wezen zal.
 Een mens van ene vrouw geboren,
 Is kort, zegt Job gewis,
 De onrust is hem beschoren,
 Zodat hij die niet mist.
 Zo gaat de mens dan voort,
 Aan ketenen gebonden,
 Al van het helse oord,
 Zoo volgt hij onbezonnen
 De driften der natuur
 En laat zich niet bewegen,
 Door dood of stervensuur,
 Of andere wijze wegen,
 Die God, zo met hem houdt,
 Om hem te overtuigen,
 Zoo gaat de mens dan voort
 En wil zich zelfs niet buigen.
 Zoo heeft de kracht der zonde
 Zijn zinnen hem verblind,
 Zodat hij in de dood
 Het leven bij Hem vindt.
 Wat is 't gevallen mensenkind
 O Bron van licht en leven,
 Die in de dood zijn leven vindt,
 zo men hier vindt beschreven.*

Ik was als degenen, waarvan wij lezen in Gods Getuigenis in de Handelingen der Apostelen, het vierde hoofdstuk en het 22ste vers. Meer dan veertig jaren oud en in het derde hoofdstuk lezen wij hoe hij dagelijks aan de deuren des tempels werd gedragen om een aalmoes te vragen en hij was al ongelukkig van zijns moeders lijf aan en dit zijn wij allen met hem na de val in ons stamhoofd Adam. *Wie zal toch een reine geven uit een onreine.* En hij moest gedragen worden. Ach, wij worden ook geen bedelaars aan de troon van genade, als wij door de almachtige arm des Heeren daar niet gebracht worden. Nog diezelfde arm, waarmee de Heere der heirscharen de kinderen Israëls uit Egypteland geleid heeft. Dwingt ze om in te gaan, was de taal van de Heiland.

Wij durven wel zeggen: ik bid U, houdt mij voor onschuldig, de ene had een vrouw getrouwd, de andere heeft het te druk, die moet zijnen akker gaan bezien, ach, die grote akker, de wereld, het stof dat is ons element. Wij zijn in het Paradijs de slang toegevallen en nu is het van nature ons element, om maar met de slang in het stof te wurmen. Onze verloren ziel, daar heeft de mens geen wezen over, wij zijn van nature als de Gaderenen, die baden zelfs, dat de Heere maar uit hun land mocht vertrekken. Wij hebben van nature meer op met de zwijnen, als met de Heere, wij zijn door de val vijanden van het Wezen geworden, wij zullen uit en van onszelf nimmer naar de Heere vragen of zoeken.

De Heere zag van boven neder,
Die grote Schepper van 't heelal,
En vond Hij toch geen schepsel weder,
Dat naar God vraagt of zoeken zal.
O, Grote Schepper van 't heelal,
Vindt men in 't Boek der boeken,
Hoe dat Gij Adam na de val
Eerst zelf kwam op te zoeken.
O, Grote Schepper van 't heelal,
Geef ons Uw woord te kennen,
Dat wij na onzen zonderval
Van U een vijand bennen.

Nadat ik dan nog vele dagen en nachten getobd heb, daar was een Jezus-behoefte in mijn hart gekomen, maar ach, daar stond ik als de kinderen Israëls toen zij voor de Rode Zee kwamen, de zee van voren en de helse Farao van achteren. Wij, blinden Israëls, konden toch niet onder water zien. Ach, een zondaar staat toch zo blind en verlegen voor de weg daar de Heere zelf de enige Weg is. En kwam de Heere zich zelve niet te openbaren, hoe zal Hem toch een blinde zondaar vinden.

Wij zijn geworden na de val, zoals wij lezen van de mannen van Sodom, die alle kwaad uitvoerden aan het huis van Lot, toen de engelen bij Lot overnachtten, die gekomen waren om Lot uit Sodom te verlossen met zijn twee dochters en zijn huisvrouw, hoewel zijn huisvrouw achtergebleven is. Zodoende kunnen wij Sodom uit gehaald zijn en nochtans Zoar niet binnenkomen, zoals wij hier lezen van Lots huisvrouw.

Wij lezen dat die mannen van Sodom alle kwaad aan Lots huis uitvoerden, maar hoe die engelen die mannen met blindheid sloegen, en toen konden zij de deur van het huis niet meer vinden. Ach, zo min kunnen wij de deur van de hemel vinden, daar toch de Heere zelf de enige Deur is. De Heere kwam en liet Lot uit Sodom halen, daar hij dagelijks zijn ziel kwelde om de gruwelen die er in Sodom omgingen. Ach, die aan zichzelf ontdekt mag worden door Gods: ontdekkend licht, wie en wat toch de mens geworden is na de val, die zullen deze gruwelen niet vreemd zijn. Ach, als de Heere met zijn

ontdekkend licht in ons binnenste komt te schijnen, dan zijn wij zelf maar een Sodom van alle gruwelen.

Gelukkig die er van de Heere uit verlost mag zijn, maar het zal alles 's Heeren werk zijn, want Hij roept zijn schapen bij name en Hij leidt ze uit. En als Hij ze uitgedreven heeft, dan gaat Hij voor.

Gelukkig die uit zijn eigen Sodom verlost mag worden en uit vrije genade Zoar binnengaan en dat zijn huisvrouw maar achterblijven mag. Gelukkig die de Heere maar verlossen mag van 's mensen overlast.

Job moest maar veel verduren van zijn huisvrouw. Jobs huisvrouw durfde wel zeggen: *houdt gij nog vast? geeft het maar op.* Ach, een bekommerde ziel zal deze taal niet vreemd zijn. De wijze Koning zegt in zijn verborgen Spreuken: het is beter te wonen op een hoek van het dak, dan met een kijfachtige vrouw in een huis van gezelschap. Gelukkig die er van verlost is, dat zij maar achterblijft.

Nadat ik dan zoveel dagen en nachten getobd heb met een Jezus-behoefte, zijn dit de eerste woorden die in mijn binnenste gevallen zijn; wilt gij ook niet weggaan.

Maar ik was als de jonge Samuel, ik kende de stem des Heeren niet. Dacht Samuel dat Elia aan hem riep, ik wist ook niet dat deze woorden van de Heere kwamen. Maar ach, hoe blind en dwaas als ik daar stond, mochten deze woorden uit mijn mond gaan: tot Wien zal ik heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. Maar het bleef voor mij alles gesloten en duister.

Hoewel er een Jezus-behoefte was en bleef in dezen weg, wordt het gekend dat de liefde sterker is als de dood en harder als het graf, vele wateren kunnen dezelve niet uitblussen. Och, kon hij nu als de bloedvloeiende vrouw de zoom van Zijn kleed maar aanraken. Maar alles bleef gesloten voor mij en geen rust, dag of nacht, zo ben ik dan ook in de nacht uit het bed gegaan en toen ik het licht aangestoken had, nam ik Gods dierbaar Woord in mijn hand en mocht het openslaan bij de een en zeventigsten Psalm, vers vijftien, in de rijm:

*Gij doet mij veel benauwdheid smaken,
En drukkend harteled,
Maar tot mijn hulp gereed,
Zult Gij mij weder levend maken,
Mij uit de afgrond trekken
En met Uw vleugelen dekken.*

Toen mocht er kracht van de Heere uitgaan. Dit is beter te gevoelen als te beschrijven. Als er kracht van de Heere uitgaat, dan zal het wel gevoeld worden in het hart van de zondaar, want de Heere leert als machthebbende en niet als de schriftgeleerden. Hier zal het ondervonden worden, dat het Koninkrijk der hemelen niet bestaat in woorden, maar in kracht. Dit had ik nooit ondervonden. Het was of er een zwaard door mijn ziel ging en kon ook niet verder lezen.

Ik was geheel in elkander gezakt, maar ik lag toch een goede vouw bij dat vijftiende vers en was geheel opgeruimd die dag. Dat wonder kon ik niet kwijt, en kon er ook niet van zwijgen. Ik kon toen al praten als een ekster en zingen als een lijster. Maar toen ik des avonds door Gods goedheid, die mijn zondig stof die dag alweer gedragen had in de armen van Zijn lankmoedigheid, en mij ook nog weer verleende om in de avond op de voetbank Zijner voeten neer te zitten, toen was al spoedig mijn toevlucht naar dat vijftiende vers van de een en zeventigste psalm, maar ach, toen was die kracht er niet bij, die ik daar in de vroegen morgen van gevoeld had. En toen kwamen zij van binnen

zeggen, als dat van de Heere geweest had, dan zou ik zeker zo gebleven zijn. Dit moest ik volkomen toestemmen, ik moest die praters gelijk geven, ik kon die mannen niet, die mij dat vertelden. En nu was het ergste van dit alles, dat ik al gepraat had. Had ik maar gezwegen; dit baarde mij een radeloze toestand, ik moest de Bijbel sluiten en ging als een radeloze naar mijn leger. Maar ach, daar was het niet beter. Die praters gingen mede naar bed en gaven mij geen rust die nacht.

Nochtans mochten deze woorden in mijn binnenste komen: *zonder Mij kunt gij niets doen*. Maar ach, ik wist niet of die woorden toen van vriend of vijand kwamen. Mijn rust was weinig die nacht; in de vroeg morgen verliet ik mijn legerstee en nam als een radeloze mijn toevlucht weer naar het Boek der boeken en mocht het openslaan bij en in de twee en zestigste Psalm, het laatste vers, maar ach, dat wonder bij deze woorden:

*Eenmaal sprak God tot mij een woord
Tot tweemaal toe heb ik 't gehoord:
"Dat 's Heeren zijn de sterkte en krachten".*

Toen was die kracht weer bij die woorden, toen gaf het de Heere mij te kennen en te gevoelen dat de Heere tweemaal tot mijn ziel gesproken had.

De eerste woorden waren geweest: *Wilt gij ook niet weggaan?* en de tweede maal: *zonder Mij kunt gij niets doen*. En toen voor de derde maal door Zijn dierbaar Woord en Geest.

Het is mij gegaan als de jonge Samuel; voor de derde maal mocht het mij duidelijk worden dat de Heere tot mijn ziel sprak. Och, dat wonder, dat er dan toch ondervonden wordt. De eeuwige rampzaligheid verdiend te hebben. Och, dat komt een ziel rechtvaardig te billijken en dat het eeuwig leven zich komt te openbaren en te verschijnen in zo een beestenstal als hij is, dit wonder kan niet omvat worden dat ik toen ondervinden mocht in dat dierbare Godsgetuigenis, in dat Boek der boeken, in de achtenzestigste Psalm, vers zes, zeven en acht in de rijm. Och, hoe mocht die Leeuw uit Juda's stam toen het Boek voor mij openen en ontzegelen.

*De koningen, hoezeer geducht,
Zijn met hun heiren weggevluht
Zij vloden voor uw ogen.
De buit van 't overwonnen land
Viel zelfs de vrouwen in de hand,
Schoon niet mee uitgetogen.
Al laagt g', o Isrel, als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Daar gij uw juk moest dragen,
En zwart waart van uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid;
Uw heilzon is aan 't dagen.*

vers 7.

*Gelijk een duif door 't zilverwit
En 't goud dat op haar ved'ren zit,
Bij 't licht der zonnestrallen,
Ver boven and're voog'len pronkt,
Zult gij door 't God'lijk oog belonkt,
Weer met uw schoonheid pralen.*

*Wanneer Gods onweerstaanbre hand,
De vorsten uit het ganse land
Verstrooid had en verdreven,
Ontving zijn erfdeel eed'ler schoon
Dan sneeuw, hoe wit zij zich vertoon,
Aan Zalmon ooit kon geven.*

Vers 8.

*Dat Basans hemelhoge berg,
Met al zijn heuv'len Sion terg',
En wane te overtreffen:
Wat springt gij, bergen, trots omhoog?
Wat wilt ge u, in der volk'ren oog,
Bij Sions berg verheffen?
God zelf heeft dezen berg begeerd,
Ter woning, om aldaar geëerd,
Zijn heerlijkheid te tonen:
De Heer, die hem verkozen heeft,
Die trouwe houdt en eeuwig leeft,
Zal hier ook eeuwig wonen.*

Wonder is het toch voor een ellendeling, als uit genade voor hem een weg ontsloten mag worden en het leven zich komt te vertegenwoordigen in het binnenste van een zondaar. Ach, de koningin van Scheba was toch de helft niet aangezegd, wat zij toch in Salomo had aangetroffen. Ach, een arm zondaar kan het ook in geen bewoording brengen, wat er in die tijd toch ook in die geestelijken Salomo aangetroffen wordt.

Ach, die Salomo, die zoon zou toch het huis voor de Heere bouwen, die geestelijken tempel, waarvan de Apostel spreekt: *onze lichamen zijn tempelen des Heiligen Geestes*. Ach, dat die tempel later nog verwoest zal worden, daar weet een ziel toch in die tijd niets van. Nu daar moet toch eerst wat gebouwd worden, zal er wat zijn om te verwoesten. Kapernaüm moet toch eerst tot de hemel toe verhoogd worden, zal het later tot de hel toe neergeworpen worden. Dan wordt het nog een bange tijd, als het later nog wegen ter hel worden, als de Heere later nog een afgesneden zaak komt te doen op de aarde met een mensenkind.

Het wonder is groot voor een zondaar, die eerst door de Geest aan zijn ongeluk ontdekt is. De Geest, gekomen zijnde, die overtuigt hem en dit is een bange tijd. Och, de leeuw komt hem verscheurend voor, het is of hem alles hel en verdoemenis aankondigt. Hij komt als Benhadads knechten met de strop om de hals en verwacht alle ogenblikken dat deze dichtgetrokken zal worden, en rechtvaardigt de Heere, doet hem geen onrecht. Och, die de Heere de ogen komt te openen en zijn schuld en zonden laat zien, die heeft niets in te brengen, maar het is nog een wonder dat hij nog in het heden is. Het wonder zal groot zijn als daar toch een weg voor ontsloten wordt en het leven zich te vertegenwoordigen. Wat is de mens, dat die Formeerder van hemel en aarde nog bemoeienissen komt maken met en in een zondig stof, dat minder is dan een druppel aan de emmer of een stofje aan de weegschaal.

Hier wordt het ondervonden, dat het koninkrijk der hemelen niet komt met een uiterlijk gelaat, maar dat het binnen in de mens is, daar de Heere zichzelf komt te openbaren in het hart van de zondaar.

Ach, hier krijgt de zondaar kennis aan het raadsel van Simson, hoe er spijszucht uitging van de eter en zoetigheid van de sterke. Nu vindt de zondaar die leeuw verscheurd, die hem

in zijn overtuiging tegen was, die hem in zijn overtuiging toch maar hel en verdoemenis aan kwam zeggen. Driewerf gelukkig, daar de arm des Heeren toch maar aan geopenbaard mag zijn en dat het na het bang gevaar zal wezen. Daar zal de zondaar niet vreemd van zijn, dit wordt toch maar ondervonden bij aan- en voortgang.

't Is God de Heere, door Wien wij aanschouwen

Het vrolijk licht na bang gevaar.

Nu, als wij niet in de benauwdheid en in het donker gezeten hebben, dan kan het licht ook zo vrolijk en aangenaam niet zijn. Gelukkig, daar het maar opgegaan mag zijn, daar die Morgenster in het hart van de zondaar opgegaan is; dat kan een aangename tijd zijn. Hier kunnen wij wel zeggen, zoals wij lezen in het Spreukenboek van de wijzen koning: "verheugt en verblijdt u, o jongeling, en laat uw hart zich verlustigen, maar weet, dat God u om alle deze dingen nog zal doen komen voor 't gericht.

"Die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd," zo lezen wij in het Boek der boeken, het staat kort bijeen geschreven, de roeping en de rechtvaardigmaking, maar in de weg van genade kunnen de daadzaken bij en in de zondaar ver uit elkander gekend worden; de Heere is almachtig maar ook vrijmachtig, want de laatsten kunnen in dezen weg wel de eersten zijn en de eersten de laatsten. Dit is en blijft in des Heeren vrijmacht. Die de heer des huizes ter elfder ure gehuurd had om in zijn wijngaard uit te gaan, die werd het eerste uitbetaald.

Maar hier vindt men dan hetgene, wat mij verder in die weg ontmoet mag zijn. Ach, dat de Heere in dezen nog nabij mag zijn met Zijn Geesteslicht, om toch niets te schrijven dat niet in waarheid gebeurd is, want om aan de woorden van de Heere iets af of toe te doen, dit verbiedt ons Zijn dierbaar Woord. En daar er nu al jaren over verlopen zijn, daar het vroeger in mijn hart niet opgekomen is, zag ik op mijzelf, wat ellendeling ik was, dan moet ik zeggen: wat zal die schrijven? Dus is er van mij geen dagboek gehouden.

*Daar Gij, o Oppermajesteit,
Het licht en ook de waarheid zijt,
Mocht Gij nog licht en klaarheid geven,
Opdat hetgeen hier staat beschreven,
Het zo mag ondervonden zijn,
Geeft dit toch uit gená aan mijn.*

Ene wonderbare ontmoeting mocht ik, zondige worm, beleven, kort nadat de arm des Heeren aan mij geopenbaard mocht wezen. Veel had mij de Heere doen genieten in Zijn dierbaar geschreven Woord. Ach, hier wordt het toch ondervonden dat het waarlijk Gods. Woord en Getuigenis is, want de Heere wordt er in ontmoet. De bruid zegt in het Hooglied: "Hij kusse mij met de kussen Zijns monds." Ach, dat dierbaar geschreven Woord! Dat Woord is toch uit 's Heeren mond gegaan en het zal de mond des Heeren blijven voor al Zijn duurgekochte en betaalde schare. Ach, daar toch een weg ontsloten mag worden voor een zondaar, wat kan daar menige zoete kus gesmaakt worden uit dat Woord, de mond des Heeren. Ach, zal men hier verhalen van Simson en Gideon, dan zou de tijd ontbreken.

Wel dan zou toch de tijd ontbreken,
Wat of mij toen in deez' woestijn,
Hier wil ik van het wonder spreken,

Bij dag mag overkomen zijn.

Het was op een namiddag, omstreeks vier ure, en ik was aan het hout zagen met mijn buurman; dit hout zaagden wij op een geregelde maat, omtrent veertien duim lang, het was op één lengte gezaagd, in de dikte was het onderscheid groot. Wij hadden een grote ronde hoop op de grond liggen en ik mocht deze woorden in mijn binnenste krijgen, zoals wij lezen in Mattheus 3 vers 10: "En is ook alreeds de bijl aan de wortel des booms gelegd, alle boom dan die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen."

En op een ogenblik veranderde die hoop hout in mijn oog in doodsbeenderen; mijn buurman stond er ook bij en schijnt er niets van gezien te hebben. Ik heb hem niets horen zeggen en heb hem ook niets gevraagd, ik was geducht ontsteld, het was maar in een punt des tijds, het was maar een ogenblik, en zij waren allen met gewrichten, aan elk einde van ieder been, zoals een mensenbeen is, het is uit zijn arm of been. Er waren geen andere beenderen bij. Zij waren allen hetzelfde, allen met gewrichten, aan de einden van het been en waren ook allen met een scheve naad. Die naad liep niet recht, en zij waren zeer dor. Hadden zij duizend jaren op het aardrijk gelegen, dan konden zij niet dorder geweest zijn.

Ik was geducht ontsteld. Ik was ruim veertig jaren oud en had nooit voor die tijd iets van dergelijke dingen gezien, en daarna ook niet, tot op het ogenblik dat ik deze letteren schrijf, en toen die beenderen voor mijn aangezicht lagen, op geen verre afstand, want zij lagen voor mijn voeten. En toen kreeg ik weer met kracht deze woorden in mijn gemoed: *profeteer mensenkind!*

Ik stond verslagen en wezenloos, maar mocht deze woorden uiten: wat zal ik profeteren? ik ben van gisteren en weet niets. Ik kreeg daar ook geen verder licht over. Die dag geëindigd zijnde, kon ik dit vreselijk gezicht van die doodsbeenderen niet kwijt, het was mij gedurig bij.

Die avond in overpeinzing doorgebracht hebbende totdat het tijd werd van te gaan rusten op mijn leger, en in slaap gevallen zijnde, droomde ik, dat de wereld verging. Nooit had ik zulk een verschrikkelijk onweer ontmoet op de wereld als ik die nacht ontmoette. De vreselijke onweerslagen had ik nooit alzo beleefd. En de gehele wereld raakte in brand en alles werd rook en damp. Het was mij bang, want alles bleef voor mij verborgen en duister, waar ik nu nog blijven zou.

Ik ontwaakte en het was een droom, maar het bleef mij bang, de ontsteldheid van die doodsbeenderen, die ik die dag ontmoet had. En nadat vreselijke onweer, het ene geschiedde bij klaarlichte dag en het andere in diezelfde nacht; het waren twee vreselijke ontmoetingen en dat zo kortelings op elkander.

De nacht was voorbijgegaan en de morgenstond was aangebroken, maar het bleef voor mij duister wat of de Heere mij, nietige worm, met deze dingen te zeggen had; het bleef voor mij verborgen op die tijd. Wonder was ook Gods dierbaar geschreven Woord voor mij in die tijd, want al wat ik ontmoette, las ik in het Getuigenis zoals het gebeurde en daar moest ik mij zelve maar over verwonderen en zeggen: hoe kunnen deze dingen toch zo net geschreven staan als het gebeurt? En o ik was zo onkundig in Gods Getuigenis. Want voor die tijd werd de Bijbel zelden door mij gebruikt. Alleen 's Zondags, als ik de kerk bezocht en daar bleef het bij. Maar nadat de Almachtige mij als een woudezel opgegrepen had en de arm des Heeren aan mij geopenbaard was, toen keerden de zaken geheel om. Toen de Heere mij, zondige worm, als een Ruth op de akker van Boaz gebracht had om te lezen, toen was mijn thuisblijven weinig; nu het was een zalig lezen in die tijd, daar was volop te rapen.

Al mijn zakken liepen soms over van de goedertierenheid des Heeren.

Dit was mij het grootste wonder, zo kon ik de Bijbel niet open slaan of ik mocht lezen wat er gebeurde, toen ik die doodsbeenderen voor mijn aangezicht en voeten zien liggen had. Mocht ik Ezechiël 37 openslaan, zoals wij daar lezen van de Profeet, hij zag er vele op de grond liggen en zij waren zeer dor, ik moest bekennen dat het geschreven stond, zoals ik het ontmoet had, daar lagen er vele en zij waren zeer dor.

Daarna mocht ik in de Profeet Joël lezen in het tweede hoofdstuk en zoals wij daar lezen het 28ste vers, *dat de Heere Zijn Geest zou uitgieten over alle vlees, en uw zonen, en uw dochteren zullen profeteren, uw ouden zullen dromen en uw jongelingen zullen gezichten zien. Ja ook over de dienstknechten en over de dienstmaagden zal ik Mijnen Geest uitgieten. En de Heere zou ook wondertekenen geven in de hemel, en op de aarde, bloed-, en vuur-, en rookpilaren. Al deze dingen zouden geschieden eer dat die vreselijke dag des Heeren komen zou.*

Nu scheen het mij toe dat het einde nabij was, dat die grote Rechter de wereld oordelen zou. De ouden zullen dromen en de jongelingen gezichten zien, eer dat die vreselijke dag zou aanbreken. Het overkwam mij dromen en gezichten te zien, het gezicht van die doodsbeenderen bij dag en in mijnen droom diezelfde nacht, de gehele wereld was vuur, rook en damp.

*Zou God die wondertekenen tonen,
Aan 't stof die op Gods voetbank wonen?
't Zou in de laatste dagen wezen,
Zoo wij in Handelingen lezen,
Heeft Joël van die dag gemeld,
Die Godsprofeet die dag voorspeld.
Hier moest ik bij verslagen staan,
Dat dit in mij was omgegaan.
Wanneer ik op de klare dag
Toch al die dorre beend'ren zag,
Wanneer ik op mijn leger lag
En al die rook en vuurdamp zag,
't Zou in de laatste dagen wezen,
Zo wij in 't Boek der boeken lezen.*

Het was, of alles mij toeriep dat het in het laatste der dagen was, dat die grote Richter van hemel en aarde op de wolken verschijnen zou om de aardbodem te oordelen. Gods Woord is ook bevestigd, het is geschied. Maar heel anders als mijn verwachting was; ik kon geen gedachten maken, dat die brand in mijn binnenste zou komen. Ach, 's Heeren Woord werd in mij bevestigd: dat 's Heeren gedachten niet onze dwaze gedachten zijn. Ach, wij zijn toch zulke blinden en dwazen in Gods wegen en werken. Job moest er van getuigen: "God is groot en wij begrijpen Hem niet." Las ik de profeet Zefánja, het was ook al verwoesting: "de Heere zou alles weg rapen uit deze landen, mensen en beesten." Las ik in Jesaja, de Heere zou de aarde woest maken, geen roei- of trekschuit zou er doorgaan.

Ach, zolang als wij in het Werkverbond vast zitten, zijn wij toch niet 3 anders als een roeien trekschuit, wij moeten, van achteren bezien, eerst alles aan stukken roeien en trekken, voordat wij op de kurk van vrije genade leren drijven.

Zo heb ik dan omtrent een jaar doorleefd, nadat de arm des Heeren aan mij, de grootste zondaar, geopenbaard was. De Heere kwam mij gedurig voor met waarheden, dat de Heere ene voleinding met de wereld maken zou, maar dat het mijn wereld van ongerechtigheid zou zijn, dat had ik niet begrepen.

Ach, hoe zal ook een nietig Adamsstofje, dat minder is dan een druppel van de emmer of een stofje van de weegschaal, de oneindigheid omvatten, daar de Heere der heirscharen de hemel tot Zijnen troon en deze aarde tot zijn voetbank gegrondvest heeft, die ook met het heir des hemels en met de inwoners van deze aarde doet naar Zijn eeuwig en vrijmachtig welbehagen.

Ach, wat pen of mensenkind is er, die toch stamelende iets van 's Heeren Naam schrijven of zeggen kan; het scheen mij toe, zoals de Heere aan Abraham bekend maakte, dat de Heere Sodom en Gomorra zou verdelgen. Ach, ik blinde en dwaze, kon niet anders bezien of de Heere zou gewis een einde maken met de gehele wereld. En ach, ik was soms zo bedroefd, dat ik dikwerf geen lust had om te eten, als ik mijn ogen dan over die grote menigte van mensenschepselen liet gaan, daarop heb ik de eenzaamheid gezocht om de Heere te smeken om behoudenis voor land en volk, waarop de Heere mij ook antwoorden mocht en zo krachtdadig als ik voor of na die tijd tot op het ogenblik, dat ik deze letteren schrijf, nooit heb ondervonden. Het was, of er met een hamer op mijn hart geslagen werd. Ik mocht het ondervinden zoals er geschreven staat in 's Heeren Woord: *is Mijn Woord niet als een vuur en een hamer die de steenrots te morselen slaat?* En met deze woorden uit de Profeet Jeremia, het zevende hoofdstuk en daarvan het zestiende vers: *gij dan en bidt niet voor dit volk, want Ik zal u geenszins verhoren.*

Nu scheen alle hoop afgesneden te zijn door het zwaard van 's Heeren Geest. Nu was het maar een uitzien. Het was mij maar een wonder, lederen morgen en avond, dat de wereld nog bleef staan. Dit duurde nog weken, het was maar een uitzien. Toen is mij de Heere nog voorgekomen met deze woorden uit de zevenden Psalm, het zevende vers, in rijm.

*God heeft de wapens aangegrepen,
Tot 's vijands wissen dood geslepen,
Hij legt de pijlen op hem aan,
Die hittig woedt zal niet bestaan.*

Nu was de tijd aan. De Heere had de wapens aangegrepen. Het is ook gebeurd, maar dat die pijl mij zou treffen, dat had ik niet kunnen denken, ik wist het niet dat ik nog zo een grote vijand van vrije genade was.

Het was op een Zaterdagavond dat mij de pijl trof, met deze woorden: *indien Ik u niet was, gij hebt geen deel met Mij in eeuwigheid.*

Dit was een doodslag voor mij. Nu, zij zullen gelukkiger wezen die door het zwaard verslagen worden, als die door de honger uit moeten teren. Wij moeten er toch aan, al dacht ik allang gewassen te zijn. Ik had mezelf vergist, ik had de belofte voor de vervulling aangezien. De Heere was mij wel voorgekomen met deze woorden: al waren uw zonden als scharlaken, Ik, de Heere, zal ze maken als witte wol.

Ach wij zijn toch zulke blinden en dwazen in 's hemels wegen, wij dragen soms de belofte al voor de vervulling weg. Dit was een radeloze toestand, ik dacht al bekeerd te zijn en nu nog verloren gaan, het zijn toch alle maar vreemde wegen voor de blinden zondaar. De Heere komt Zijn volk maar te leiden door wegen en paden, die zij niet geweten of gekend hebben. Daar het leven Gods in de mens geopenbaard kan zijn en dat de Heere dan later nog een afgesneden zaak komt te doen op aarde! Dan wordt het ondervonden: die zijn leven zal zoeken te behouden, die zal het verliezen, en die het verloren zal hebben die zal het vinden. Het is een gelukkig verlies en een zalig vinden als het buiten ons gevonden wordt. Gij Kapernaüm, dat tot de hemel toe verhoogd zijt geweest, en o, nu nog tot de hel toe nedergeworpen te worden.

*Wonder zijn, o God, Uw wegen,
Niemand spreekt Uw hoogheid tegen,
Wie, wie is een God als Gij,
Groot van macht en heerschappij.*

Het was een radeloze toestand voor mij, na zooveel genoten te hebben van de Heere. De Heere had mij geopenbaard dat Hij een voleinding met de wereld maken zou, maar dat het mijn vlees, mijn wereld van ongerechtigheid zou gelden, dat had ik niet verwacht. Het zijn toch maar vreemde wegen en paden voor een zondaar als al onze vleeselijke beweging nog aan het kruis genageld wordt. Het is een bange tijd voor de zondaar. Ik kon niet anders bezien als eeuwig kwijt. Hier mocht ik nog ondervinden, dat er geschreven staat in Mattheus acht het twaalfde vers: *en de kinderen des koninkrijks zullen uitgeworpen worden*. Het is een bange tijd als er de mens buiten gezet wordt. Het was mij bang. Ach, daar kwam de duisternis over alles wat er ook al gebeurd was, de Heere deed een afgesneden zaak met mij.

*De Heere nam het mijne,
't Is wonder toegegaan.
Hij gaf mij later 't Zijne
Die in mijn plaats kwam staan.*

Toen de Heere gekruist is, kwam er duisternis over de gehele aarde en de aarde beefde; nu de mens, die nog met Hem gekruist wordt, zal ook wel beven. Wij zijn uit de aarde genomen en zijn ook maar een nietig leem als het de Heere tot leem maakt, want buiten dat is de mens nog harder als een steenrots. Maar toen de Heere gekruist is, zijn de steenrotsen ook gescheurd en zijn de heiligen de graven uitgegaan.

Gelukkig die maar goed uit en van zichzelf verlost mag zijn. De Heere is in het graf niet gebleven dat ook in een steenrots uitgehouwen was. Neen, Hij is ten derden dage opgestaan, Die met Hem gekruist worden of zijn, die zullen ook in de graven niet blijven, zij zullen met Hem en door Hem opgewekt worden. Zijn duurgekochten zullen geen verderving zien, zoomin als hun Hoofd, dat hun voorgegaan is. De ure zal zeker komen. Dat die doden zullen horen de stemme des Zoons Gods en die ze gehoord zullen hebben, die zullen leven. Ja, die zijn waarlijk gestorven om eeuwig niet Hem te leven.

Ach, de blinde mens kan het maar niet bezien, dat achter ons sterven ons eeuwig gewin en geluk ligt. *Na dezen zult gij het verstaan*, wat de taal van de Heere was, toen hij Zelf de voeten van zijn jongeren waste. Wij krijgen ons licht maar achteruit, maar het was voor mij een radeloze toestand.

O, droevige Zaterdag, toen de Almachtige mij met het zwaard des Geestes afsneed. Zo ben ik de nacht ingegaan. Het werd nacht, in- en uitwendig, en zo donker als het bij Paulus' schipbreuk gebleven is. Geen sterlicht verscheen die nacht.

De Zondag brak aan, maar inwendig bleef het nacht. Het bleef duisternis voor mij. Zo is die dag geëindigd, de nacht brak weer aan, maar het bleef nacht voor mijn benauwde ziel.

De Maandagmorgen brak aan en het bleef duisternis voor mij; toen ben ik als een moedeloze heengegaan tot mijnen dagelijkse arbeid. Ik verkeerde geheel eenzaam in het hout, maar lust tot mijn arbeid was er niet. Daarna ben ik als een moedeloze gaan zitten, geheel eenzaam. Ik zat daar van alle mensen verwijderd en het bange zweet droop van mijn aangezicht.

Dit duurde tot 's morgens tot omtrent tien ure, toen werd de steen van zonden van mijn

benauwde ziel afgewenteld, en daalde de Almachtige af met deze woorden: *hij zal leven, al ware hij ook gestorven. Daarna weer met deze woorden: Zoon, zijt welgemoed, uw zonden zijn u vergeven, Ik zal u Mij ondertrouwen tot in eeuwigheid*, Hosea 2 vers 18. *Mijn verbond zal van u niet wijken, noch de scepter van Juda, noch de wetgever van tussen zijn voeten, totdat Silo komt*, Genesis 49 vers tien.

Ach, die grote verandering, toen de steen van zonden afgewenteld was van mijn benauwde ziel, dit is beter te gevoelen als te beschrijven.

Nu dacht ik, dat alles gebeurd was, mijn zonden waren vergeven, helaas, ik kon daar voor die dag mede de weg op en over, maar helaas, het was ook maar voor die dag en ook voor de volgende nacht. Die nacht was alles in rust en vrede! Des morgens was ik vroeg op en trok opgeruimd uit mijn woning, weer naar de plaats daar die dag te voren dat wonder gebeurd was. Ik verkeerde daar geheel eenzaam, verwijderd van de mensen, maar de Heere was bijzonder voor mij aan die plaats. De Heere is aan geen tijd of plaats verbonden.

Mijn weg was omtrent drie kwartier gaans, het was een eenzame weg, ik was omtrent de helft van de weg gegaan, toen kreeg ik het zo bang, het scheen mij toe daar te bezwijken en mocht deze woorden uiten: *wel, grote Ontfermer, wat zal mij nu nog wedervaren?*

En daarop kwamen deze woorden tot mij: *zwijg Gode stil*.

Dit waren de eerste woorden, die tot mij kwamen, en de tweede woorden waren deze; *en daar werd een stilzwijgen van omtrent een half uur*. In Openbaringen 8 vers 1 lezen wij de tweede woorden die tot mij kwamen, en het was of het in de hemel en op de aarde stil was, daar was in de natuur geen blad dat bewoog.

Toen mochten deze woorden in mijn binnenste klinken: *Lazarus komt uit*. O, het was of ik de hemel geopend zag en de Vader als een vertoornd Rechter voor mij kwam. Daar stond ik te beven als een misdadiger voor die grote Rechter van hemel en aarde; daar werden de boeken geopend, niet wetende wat mijn vonnis worden zou.

Maar, o wonder van genade, daar mocht een ander boek geopend worden, dat des levens was, daar mocht ik duidelijk zien hoe de Zoon des Vaders, die Verbondsendel, tussen mij en de Vader kwam te staan en nu werd het een onderhandeling tussen de Vader en de Zoon. Het was of de Zoon Zijn doorboorde handen aan het kruis aan de Vader toonde. Ach, daar mocht die gekruiste en wederopgestane Koning der koningen, en Heere der heren mijn schuldovernemende Borg en Voorspraak worden bij de Vader. Eeuwig wonder van genade en verlossing!

Daar werd waarlijk God met God voldaan met deze woorden: *Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale. Ik heb de verzoening voor Hem gevonden*.

Toen is alles weer verdwenen voor mijn ogen.

Daarop mocht de Heere met Zijn Heilige Geest af- en indalen in mijn ziel met deze woorden: *Zoon zijt welgemoed, uw geloof heeft u behouden*. Daar mocht ik zien en ondervinden dat de Heere het geloof is, die Gekruiste, dat geslachte Lam, dat was er tussen getreden om mij, ellendige, te behouden. Hier wordt het ondervonden dat er een klove gevestigd is tussen de Vader en ons door de bondsbreuk in het paradijs, die wij in eeuwigheid niet over kunnen komen, zonder tussentreding van die Gekruiste, die de pers alleen getreden heeft.

Ach, die Gekruiste heeft toch zo eerlijk voldaan voor al Zijn volk, daar komt geen penning te kort, voor ellendelingen, die toch geen penning bezitten, maar schuld genoeg. Wat wordt dit toch een wonder, als er door een ander voor hem betaald wordt. Waren de engelen heilbegerig geweest om in het verzoendeksel in te zien, nu, de engelen die niet gevallen zijn, hadden dit ook niet nodig en voor de gevallen engelen is het afgedaan.

Gelukkig menskind, die het niet alleen gegeven wordt om in te zien, maar die er ook in- en doorgeleid mag worden. Die door de Tweede Persoon in dat aanbiddelijk Wezen met de Eerste Persoon verzoend en bevredigd is, daar wij allen door en in ons stamhoofd Adam uitgevallen zijn. Die het te beurt gevallen is, die zullen het weten hoe de zaak geschieden kan en dat zonder krenking van Gods deugden of rechtvaardigheid.

En de tweede woorden die tot mij kwamen waren: *ontbindt de schoenen van uw voeten, want de plaats waarop gij staat is heilig land.* Mijn oude schoenen kwijt en wisselkieren aan en een ring van goud aan mijn hand, het kwam alles uit 't hemelskabinet. Mezelf kende ik niet. Alles, alles blonk zonder vlek of rimpel. Wat zal het toch een wonder van genade zijn als de banden van de wilden ezels gelost worden en de woudezel vrij heengezonden wordt, Job 39, vers 8. Dan belacht hij het gewoel der stad en het getier van de drijvers hoort hij niet meer. Ach, die grote verandering.

Eerst de Heere in zo een onweder te ontmoeten; dan zal hij ook wel moeten getuigen; nu ziet U mijn oog en nu verfoei ik mij zelve in stof en as. Eerst te staan voor en onder die grote Rechter van hemel en aarde, niet te weten wat mijn vonnis daar worden zou en nu die zalige vrijspraak te mogen ondervinden door de Heilige Geest, dat, beter te gevoelen is dan te beschrijven. Want de Heere leert als Machthebbende en niet als de Schriftgeleerden.

Hier mocht ik het uit genade ondervinden: *indien de Zoon ons vrij maakt, dan zullen wij waarlijk vrij zijn.* Niemand kan tot Christus komen, tenzij dat de Vader de doden zondaar komt te trekken met koorden van Zijn eeuwige liefde, en niemand kan tot de Vader komen dan door Christus Jezus, daar is geen andere weg. Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, getuigt de Heere in Zijn dierbaar Woord. Niemand komt tot de Vader dan door Mij. Door niemand minder als Gods Zoon kan geen sterveling immermeer uit de helse boeien verlost worden. Dit mocht ik ondervinden en dat zal ieder ondervinden die in de Goddelijke vierschaar door recht verlost wordt. De Heere zal Zijn uitverkorenen recht doen. Sion zal gewis door recht verlost worden.

*Wil Uwen knecht, door schuld verslagen,
O Heere, niet voor Uw vierschaar dagen,
Want niemand zal in dat gericht.
Daar zelfs zijn hart hem aan moet klagen,
Rechtvaardig zijn voor Uw gezicht.*

Mogen wij van een vierschaar lezen, daar zullen er ook vier ontmoet worden. Vader, Zoon en Heilige Geest zullen daar zeker ontmoet worden, en de arme zondaar, die geen penning heeft, zal de vierde wezen. Die zal er zeker bijstaan om de uitspraak aan te hooren, alhoewel de zondaar niets te zeggen heeft. Daar komt een ander in zijn plaats te staan, anders liep het zeker ellendig af met hem.

Maar als de Heere persoonlijk met Zijn gerichte op de aarde zal komen dan zullen de volkeren dan zullen de volkeren gerechtigheid leren kennen, ja een gerechtigheid die overvloediger is als van een zondig diepgevallen Adams-kind, dat toch niets bezit als ellende en ongerechtigheid. Daar zal het ondervonden worden, dat al onze gerechtigheden maar zijn als een wegwerpelijck kleed.

*Als God ter hooge vierschaar steeg,
't Zachtmoedig volk verlossing kreeg,
Toen beefde de aarde voor Zijne ogen,
Toen werd zij stil door Zijn vermogen.*

Die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde: het zal wat anders zijn zelf denken rechtvaardig te zijn, of dat het God is die rechtvaardig maakt. Het zal er persoonlijk op aankomen, om met den Apostel Paulus te kunnen getuigen: die ons van Gode geworden is tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en tot volkomen verlossing.

Daarop mocht de Heere weer af- en indalen met deze woorden uit de Openbaringen, het twintigste hoofdstuk het zesde vers. Maar ach, de bekering zal alles openbaring wezen van den Heere aan den zondaar of de zondares, want de zondaar is voor alles verblind, hij weet er niets van. Al wat er de mens van denkt te weten, dat weet hij zeker te veel. *Zalig en heilig is hij, die deel heeft in de eerste opstanding, over deze heeft de tweede dood geen macht.* Ach, ik wist goed hoe ik in de dood verkeerd had en ook dat de steen van zonde eerst afgewenteld is, voordat die woorden tot mij kwamen; *zalig en heilig is hij die deel heeft in de eerste opstanding.* Daarop mocht de Heere weer af- en in dalen met een Psalmvers uit 118.

*Kwam gij, o Bron van licht en leven,
Een psalmvers in mijn harte geven.
Zodat ik met een nieuwe tong,
Alleen van 's Heeren wond'ren zong.*

*De steen, die door de tempelbouwers;
Veracht'lijk was een plaats ontzegd,
Is, tot verbazing der beschouwers,
Van God ten hoofd des hoeks gelegd.
Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' ogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet.*

*Daar is ook geen doorgronden aan,
Grootmachtig Heer' der heeren,
Die onder 't recht zijn doorgegaan,
Die krijgen wisselkieren.
Daar is ook geen doorgronden aan,
Heere der legerscharen.
Die onder 't recht zijn doorgegaan,
Al leeft men honderd jaren.*

Wij kunnen door genade Jezus hebben leren kennen naar den vlees als de Weg, maar dat wij hem nog niet hebben leren kennen in Zijn opstanding. Zolang als de zondaar niet met Hem gekruist en opgewekt is, kent hij Christus niet in de kracht Zijner opstanding. Zolang als de Heere geen afgesneden zaak met de zondaar gedaan heeft, is en blijft hij toch maar als de bouwlieden en kan ook niet anders doen als die hoeksteen maar verwerpen.

Wij zoeken toch door ons doen ons eigen leven maar te behouden. Ach wij zijn toch zulke blinden en dwazen voor vrije genade. Maar die zijn leven zal zoeken te behouden, die zal het verliezen. Het zal een zalig verlies zijn. Die het door genade in Christus weder mogen vinden. Wij kunnen maar niet bezien dat de Heere de opstanding en het leven is en wij arme zondaars de dood.

Hij riekt al, zei Martha tegen de Heere; maar wij rieken allen na de val, als de Heere ons aan onszelf komt te ontdekken; maar het zal alles 's Heeren genadewerk zijn bij aan- of voortgang. Hierop mocht de Vader zich vertegenwoordigen door Zijn Geest in mij, een nieteling met deze woorden: Deze mijn zoon was dood en is weder levendig geworden, verloren en weder gevonden. Toen was het, of ik in de Vaderarmen opgenomen werd en als de verloren zoon de Vaderkus weer kreeg. Zijn wij in ons stamhoofd Adam uit en buiten God gevallen, daar is geen andere weg als de tweede persoon, Christus Jezus, waardoor wij weer tot de Vader gebracht, en verzoend en bevredigd kunnen worden.

Dit zal ondervonden worden van degenen die het door genade mogen beleven.

In de weg van genade, indien de Zoon ons vrijmaakt, dan zullen wij waarlijk vrij zijn. Door recht wordt de arme zondaar daar verlost. De Heere zal Zijn uitverkorenen recht doen. *God is het die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt? Christus is het, die gestorven is, ja, dat meer is, Die ook opgewekt is tot onze rechtvaardigmaking, heiligmaking en tot een volkomen verlossing.*

Toen kwamen deze woorden weer in en tot mij: *Al het Mijne is het uwe en het uwe het Mijne.* Dit was een zalige ruil voor mij, ik had niets als zonde en ellende en de Heere had gerechtigheid en heiligheid. De bruid getuigde, dat haar Liefste blank en rood was en dit zal goed te pas komen om een ellendeling als ene reine maagd de Vader voor te stellen.

O, hierover heb ik vele tranen geweend van verwondering als ik in de eenzaamheid verkeerde, daar ik eerst het gedeelte van drie dagen als in de dood verkeerd had en hoe de derde dag de steen van zonden afgewenteld werd van mijn hart en op de vierde morgen werd het: *Lazarus, kom uit!* De Heere roept Zijn schapen bij name en Hij leidt ze uit.

En daar werd het een verschijnen voor mij als in de Goddelijke vierschaar, daar de Vader mij voorkwam als een vertoornd Rechter.

En de tweede was Christus, die als mijn Advocaat tussen mij en de Vader in kwam te staan, en die mij waarlijk, hoeveel schuld ik had, ja, die aan alles schuldig was, toch vrij gepleit heeft in dat grote gericht.

De derde was mijn persoon als misdadiger; het was voor mij, als misdadiger, maar een aanhoren wat mijn vonnis wezen zou, de dood en de hel verdiend en het eeuwig leven te krijgen.

De vierde was de Heilige Geest, die de vrijspraak in mijn binnenste kwam te geven dat beter te gevoelen is dan te beschrijven.

Daarna heeft mij de Heere ook klaarheid mogen geven in de Openbaringen van Johannes, het vierde hoofdstuk, in het zevende vers. Daar lezen wij van vier gezichten. Het eerste wordt beschreven als van een leeuw, hoe mij de Vader nog voorkwam als een verscheurende leeuw. En het tweede wordt beschreven als een kalf. Christus wordt beschreven als dat geslachte Lam, waarvan de verloren zoon kreeg toen hij bij Zijn Vader weer ontvangen was; dat ziet op dat gemeste en geslachte kalf, dat voor Zijn volk en kerk geslacht is. En het derde wordt beschreven als van een mens, dat op mij toegepast was als misdadiger die er bij stond, maar niets te zeggen had. Het vierde wordt beschreven als een vliegende arend, hoe dat het de Heilige Geest was, die mij, zondige worm, vrij verklaarde.

Dit zal die oven wezen daar er vier in ontmoet worden, Vader, Zoon en Heilige Geest, maar ook de mens, de zondaar, die door recht verlost wordt. Hier wordt Christus Jezus het einde der wet tot onze rechtvaardigmaking.

Het was niet zonder reden, dat ik tranen weende van verwondering en blijdschap. Rechtvaardig de hel verdiend en de hemel te krijgen! Want die God is onze zaligheid en hebben wij rechtvaardig de hel verdiend vóór onze bekering, daarna zullen wij het niet

beter afmaken in onszelf; aangezien het dagen duurde, dat ik gedurig liep te wenen als ik in de eenzaamheid was, daar ik veel eenzaam verkeerde.

Hierop kwamen deze woorden tot mij: *Wat zoekt gij de levenden bij de doden?* Dit waren mij vreemde woorden. Dit duurde omtrent een geele dag, dat die woorden gedurig in mij kwamen. Het werd avond, de dag was gedaald, ik ging een eenzame weg, daar was niemand bij mij, ik ging alweer wenende over de weg, over dat grote wonder dat er gebeurd was. Toen mochten deze woorden weer tot mij komen: *Weent niet, want Hij is waarlijk opgestaan. Wat zoekt gij de levenden bij de doden? Hij is hier niet, Hij gaat u voor naar Galilea, daar zult ge Hem vinden.* Maar Ik zal uw tranen afdrogen, want daar zal geen geweene meer zijn.

Het was of de Vader mijn tranen af kwam drogen, zodat ik geen traan meer wenen kon in die tijd.

*Wat heeft U, Heere, nog bewogen,
Bewogen al van eeuwigheid,
Dat Gij mijn tranenbeek kwam drogen,
Alleen om Uw gerechtigheid.*

Hij gaat u voor naar Galiléa, waren de woorden die tot mij kwamen. Nu, wij zullen er wel wezen, als wij door Gods genade een volgeling gemaakt worden. Het is een heilige kunst om een volgeling gemaakt te worden. Wij blinden en dwazen willen altijd nog wat zijn voor de Heere. Gods Woord leert ons, dat de Heere niet gekomen was om gediend te worden, maar om te dienen. Nu, dit willen wij nog al eens belijden met de mond, maar om er iets van te beleven, daar zal de Heere toe nodig wezen.

Het is toch ook wat, om als een weet-niet achteraan te komen! Het was een harde les voor ons hoogmoedig vlees, als de Heere zegt: *ga achter Mij, gij satan.*

Hij gaat u voor, waren de woorden die tot mij kwamen. Naar Galilea, daar zult gij Hem vinden.

Maar ach, hoe zullen wij Hem vinden, als de Heere Zichzelven niet komt te openbaren aan de zondaar bij aan- of voortgang. Maar die Hem in de kracht Zijner opstanding leren kennen, moeten zeker wachten totdat de Heere komt. Zolang de Heere op aarde rondwandelde, trokken duizenden mensen naar de Heere toe, maar nadat de Heere opgestaan was, moesten zij wachten totdat de Heere aan hen verscheen. Het onderscheid wordt groot voor de zondaar, of wij de Heere door genade hebben leren kennen naar den vlesse {voor Zijn dood} of dat wij met Hem gekruist en opgewekt zijn, dan, zullen wij Hem leren kennen in de kracht Zijner opstanding. En daar begint de ziel eerst wat van zijn afhankelijk leven te leren.

Maar ach, de Heere openbaarde Zichzelve weer met deze woorden: *raak Mij niet aan, want Ik ben nog niet opgevaren tot Mijn Vader en uw Vader, tot Mijn God en uw God. Maar het is u nut dat Ik weg ga, want zo Ik niet weg ga, zo zal de Trooster niet tot u komen, namelijk de Geest der waarheid; maar Ik zal de Vader bidden en Die zal u een andere Trooster zenden, de Geest der waarheid, en Die zal u in alle waarheid leiden.*

Toen dacht ik, nu zal ik nog wel predikant worden, maar 's Heeren gedachten zijn niet onze gedachten.

Is het nu al dertig jaren geleden dat de arm des Heeren aan mij, de grootste der zondaren, geopenbaard is, ik ben na verloop van al die jaren nog groter zondaar geworden. En nu ben ik soms verheugd dat ik maar een A-B kind mag zijn in de school van vrije genade.

*Hij groeide op ruim viermaal tien,
Toen had hij nog geen licht gezien,
Hier moet men van verwonderd staan,
Nu met de buit uit Mesech gaan.*

Geboren naar het vlees in het jaar achttienhonderd achttien, woonachtig geweest te Boven-Hardinxveld, provincie Zuid-Holland.

HET TESTAMENT.

Hier vindt gij dan mijn testament,
Hoe ik mijn vrienden maak bekend
Dat waarlijk hier in deez' woestijn
Op reis mijn vrienden mochten zijn.

Het is een wonder testament
Dat men hier vindt beschreven,
De pelgrim heeft geen halve cent
Notaris Bol gegeven.

Het is ook maar een testament
Dat men hier vindt beschreven
Dat hij zijn vrienden maakt bekend
Bij het einde van zijn leven.

Wanneer mijn reis door deez' woestijn
In Mesech zal geëindigd zijn,
Heft dan toch eerst een versje aan,
Eer 't lichaam naar het graf zal gaan.

Heft dan toch eerst een versje aan,
Zoals men vindt beschreven staan,
Psalm vijf en zestig in de rijm,
Zoals daar mag beschreven zijn:

Een stroom van ongerechtigheden,
Had de overhand op mij,
Maar ons weerspannig overtreden
Verzoent en zuivert Gij.
Welzalig, die Gij hebt verkoren,
Die Ge uit al 't aards gedruis,
Doet naderen en Uw heilstem horen,
Ja wonen in Uw Huis.

Daar zal ons 't goede van Uw woning
Verzaden, reis op reis,
En 't heilig deel, o grote Koning,
Van Uw geducht paleis.
Gij, Gij zult vreselijke dingen

Ons in gerechtigheid
Doen horen, en ons blij doen zingen
Van 't heil voor ons bereid.

Wees met mijn testament tevreê,
Hij deelt zijn naam er van toch meê,
Zag Gij, Heere, een moriaan,
Een zwarte Jan de Ruiters aan.

BRIEVEN VAN JAN DE RUITER

1. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Deze gebrekkige letteren zijn nog dienende, om u mede te delen, dat mijn zwak lichaam nog in dezelfde toestand blijft verkeren, zodat ik halve dagen op mijn stoeltje doorbreng in mijn gevangenhuisje. En och, de Heere heeft nog weer gezorgd, dat ik nog een krukstoel tot mijn gemak gekregen heb.

Och, wat is toch de mens, Heere, dat Gij zijner gedenkt; de alles verbeurd hebbenden mens, die toch alle recht en aanspraak verloren heeft in het Paradijs, en och, dat de Heere nu van eeuwigheid nog een weg heeft uitgedacht om zonder krenking van zijn Rechtvaardigheid, de alles verbeurd hebbenden zondaar nog weer met Hem te verzoenen. Daar wij door onzen stamvader Adam allen uit gevallen zijn, zodat er door de val, zonder de Heere onze gerechtigheid, een onoverkomenlijke kloof gevestigd blijft. Maar och, hoe dat nu om die aangebrachte Gerechtigheid de zondaar weer vrede kan vinden in het Aangezicht van Christus Jezus. Och, die vrede, die toch alle verstand te boven gaat. Och, als hij door genade toch wat van die verborgen omgang en vrede smaken mag aan zijn gemoed, dan is hij als die vrouw, waarvan wij lezen in de Openbaringen van Johannes, dan heeft hij de maan onder zijn voeten. Och, als hij er door genade wat van smaken mag, dan kan mijn hart weleens hijgend smachten naar die eeuwige Sabbatsmorgen, daar hij van een zondig vlees ontheven, als overwinnaar zal leven met Hem, die voor ons is gestorven.

Och, lieve vriendin, als hij hier door genade eens wat smaken mag van dat zalige nabijleven, buiten hetwelk er toch geen leven is voor al Zijn ware schapen, die toch in alles buiten Hem de dood vinden. Och, als hij er door genade toch toe verwaardigd mag worden om zo in alles die Onzienlijke te zien, en te gevoelen, dat hij weleens zou zeggen als Jonathan tot David zeide: "mijn Vader doet noch grote, noch kleine zaken, die hij mij niet te kennen geeft." Maar och, lieve Vriendin, die gestadige verwisseling zolang als wij in deze tabernakel zijn!

Verder breek ik af met mijn gebrekkige pen en met het versje van enen pelgrim:

*Wij reizen toch onophoudelijk voort,
Door vreemdlings land naar vredeoord
't Zij dat wij zitten of wij gaan,
't Zij dat wij liggen of wij staan
't Zij dat wij juichen of wij wenen,
Door voor- of tegenspoeden henen.
Wat ons ook jammert of bekoort,
De pelgrimsreis gaat altoos voort.*

Nog de hartelijke groetenis van mij, uw hartevriend en broeder in de Heere
JAN DE RUITER.

En als gij kunt, laat Dries van Dijk nog is gendag zeggen van mij.

2. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Deze geringe lettertjes zijn nog dienende om u mee te delen uit mijn gevangenhuisje dat het zwakke lichaam iets sterker is, dat ik nu de meeste dagen na de middag op mijn stoeltje geholpen wordt, dat toch een grote verandering voor mij is, buiten dat ik zo gestadig gebonden moest blijven liggen. En och, mocht, de Heere mij maar een onderworpen hart schenken. Maar och, lieve Vriendin, de onderworpenheid is een kruid, dat op mijn verdorven akker niet groeit, maar wel het tegenovergestelde. Hoe rechtvaardig het is, gevoel ik toch dat mijn verdorven vlees er niets van dragen wil, maar dat het tegen alle kruis vijandschap voert, en dat er gedurig onderbrengende genade nodig is om hem enigermate zwijgende te maken.

En och, daar is hem toch niet veel anders voorspeld van zijn Meester als: *in de wereld zult gij verdrukking hebben*. Zodra als Simon van Cyrene van de akker der wereld komt, ontmoet hem Jezus met zijn kruis. Ruth was maar kort op de akker van Boas om te lezen, of zij krijgt ook al bevel om haar brood maar in de azijn nat te maken. Een Abigail heeft ook al een dronken Nabal tot haar man. En nu is het altemaal rechtvaardig verdiend door ons. Maar Hij, Die geen zonde gekend nog gedaan had, die kreeg azijn met gal en dat om onze zonden. Och, daar moet het menselijk verstand toch stil bij staan, dat die God van de Hemel en Aarde dat wilde ondergaan voor hardnekkige zondaars. Och, wat heeft die zonde toch gekost!

De Apostel drukt het wel uit: *Gij zijt duur gekocht*.

En ook, lieve Vriendin, vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, elk heeft zoal wat; het is hier het land der ruste niet, maar ik zou graag, zoals Rutherford in een van zijn brieven zegt, een Hemeltje vooruit willen hebben naar de Hemel. Och, het was ook al hard voor zijn vlees, dat hem de Heere over de muren van de wijngaard gesmeten had en het is maar zoals Ledeboer het uitdrukt in zijn verzenboek: Hij leidt Zijn made door diepe paden ten Hemelstal in.

Ik was nog verheugd dat ik weer een lettertje van uw hand mocht ontvangen en bewogen, dat de Heere u nog weer gebogen en bewogen had.

Och, mijn hart mocht er klein onder gemaakt worden bij die woorden: *dat die Schepper noch moede noch mat wordt*.

Och, lieve Vriendin, wat is toch de mens, dat Hij zijner nog gedenkt, want dan moet schaamte zijn aangezicht bedekken.

Verder nog de hartelijke groetenis door mijn zwakke hand en gebrekkige pen:

Uw hart vriend

JAN DE RUITER.

Als gij kunt laat Dries van Dijk van mij nog eens gendag zeggen.

3. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Daar gij van mijn toestand naar het lichaam wel niet geheel vreemd zijt door de vrienden, zo is het toch in mijn hart nog weer opgekomen, u nog een lettertje op het papier uit mijn hart mede te delen.

Och, lieve Vriendin, dat hart, dat in deze dagen nog al eens bewogen is over de verandering, nadat wij elkanders aangezicht voor het laatst gezien hebben! Het is toch weer zo'n wonder voor mij, als ik nu op mijn stoeltje zit, dat ik met en door des Heeren

hulp mijn voeten zelfs weer kan verzetten, daar zij omtrent veertien maanden toch als dood geweest zijn, en zij toch gedurig door de hulp van een ander verzet moesten worden.

Och, niets is die God te wonderlijk, en Hij is in al Zijn doen en laten rijk; en dat aan een onwaardige als ik ben. Och, dat het driemaal heilig, heilig, heilig Wezen nog bemoeienis houdt met een nietig zondig Adamsstof. Och, lieve vriendin, daar kan mijn hart wel eens onder gesmolten worden. Want wat is toch de mens, daar het lichaam dood is om der zondenwil, en zo gedurig een vuile lucht opgeeft, maar naar en door de Geest levendig om der gerechtigheid van Christus Jezus wil.

Och, lieve Vriendin, wat is des Heeren Woord toch onfeilbaar, daar het nu omtrent een jaar geleden is dat ik door genade lezen mocht in de profeet Jesaja, het 66e Kapittel in het 14e vers: *mijn ogen zouden het zien en mijn hart zou verblijd zijn, en mijn beenderen zouden groenen als het tedere gras*, en dat in die tijd, toen ik op mijn allerzwakst was. Och, het scheen mij zo onmogelijk, nochtans was ik als Maria, die bewaarde alle deze woorden in haar hart.

Och, wat is het geloof toch een gave Gods! Want wat wordt het toch niet door het ongeloof gedurig bestreden, zodat het is zoals de Heere Jezus zeide van Johannes de Dooper: "Wat zijt gij uitgegaan te aanschouwen, een riet, dat van de wind heen en weder bewogen wordt! En die was de meeste van degenen, uit vrouwen geboren is.

Och, ik moet van mezelf getuigen, dat ik zoo'n Thomasgestalte omdraag; die moest voelen en zien. Maar nu het de Heere door genade en Zijn onbegrijpelijke Almacht doet zien, dat die beenderen gegroend zijn, och nu wordt het hart er wel eens onder verbroken, ook over de bemoeienissen van de Heere, die er nog mede in verband gestaan hebben. Och, dan moet hij toch gedurig uitroepen: Heere, Heere, wat is de mens, dat Gij nog bemoeienis houdt met een nietig stof.

Och, lieve Vriendin, ik mocht deze week nog zo bewogen worden over dat pakje met goed, dat ik nog bij u. vandaan kreeg, dat naar mijn denkwijze van uw buurvrouw kwam. Och, bedank haar nog voor mij, als het middel in Gods hand Want och, Hij die op aarde Zijn bevelen schenkt, in Wiens hand alle harten zijn, Die komt toch de ware dank toe en daar zal de eeuwigheid toe nodig zijn, daar wij hier toch niets kunnen uitboezemen of het is bevekt. Maar het wonder was voor mij zo groot, daar zo vooraf die woorden gedurig in mijn hart kwamen: ziet hier een jongske met twee gerstebroden en weinige visjes.

Och, ik kan het zo niet zeggen, toen ik dat pakje van dat jongske kreeg.

Ik moet hier afbreken met mijn gebrekkige pen, met de hartelijke groetenis van mij, uw zielsvriend en Broeder in de Heere

JAN DE RUITER.

Groet nog van mij uw oude vader en uw man.

4. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Nadat wij elkanders aangezicht weer voor het laatst gezien hebben, heb ik toch nogal eens een lettertje van uw hand mogen ontvangen en daaruit vernomen, dat de Heere nog geen dorre woestijn of een land van uiterste duisternis voor u was, maar dat gij door genade nog al eens een vruchtje van de Boom des levens moogt genieten, dat toch dierbaarder is dan tien van de boom der kennis, hoe begeerlijk die ook voor het vlees schijnen.

Geachte Vriendin, naar het lichaam blijf ik nogal in dezelfde toestand, maar de Heere

heeft mijn wonden nog weer bijzonder verzacht, die nu weer ten naastenbij geheeld zijn. Och, dat verschil is nu weer groot, buiten dat het zo geheel open wonden waren.

Geachte Vriendin, de vijand heeft in die tussentijd de stad nog alweer eens in bezit gehad en scheen haar uit te willen hongeren, maar het is hem tot hier toe nog niet gelukt.

De Heere schoot nog weer een gat in zijn leger met deze woorden: dat het meel van de kruik niet verminderd zou worden, en liet ook weer bijzonder proviand in de stad brengen. Och, die draak zal toch slaan zolang als hij kan, maar de Heere heeft beloofd dat de poorten der hel zijn gemeente niet zullen overweldigen.

De Heere mocht in de verschenen week mij ook weer bijzonder redden. Ik moest wat betalen en de Heere had gezorgd, dat er nog een rund voor op stal was, maar ze hadden van binnen zooveel te praten, dat ze mij wel twee dagen ophielden waar dat er weer een ander vandaan moest komen. Doch de Heere kwam met deze woorden: *werpt uw brood uit op het water, na weinige dagen zult gij het weder vinden*. En de Heere liet de anderen dag meer als dubbel weer brengen. Och dan is het weer spijs en toespijs, en dat kan zijn hart nog weer eens in de vallei van verootmoediging brengen. Want hij moet toch uitroepen: *wat ben ik en wat is mijn huis, Heere, dat Gij naar mij komt omzien*, en daar is ook geen grond voor te vinden dan alleen in het eeuwig welbehagen.

Verder breekt af met zijn gebrekkig schrijven, maar niet met het hart, die zich noemt Uw vriend en broeder in de Heere

JAN DE RUITER.

5. brief

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Ik hoop dat gij het mij niet ten kwade mag duiden, dat ik lang vertoefd heb om u een lettertje te schrijven. Het is bij mij alles zo stil dat ik niet weet te beginnen. Och, als die Geest in de raderen gemist wordt, dan staat de wagen stil. Och, als de hemelen niet druipen, dan heeft hij toch niets. Hij zal toch bij aan- en voortgang moeten leven van de kruimpjes, die daar vallen van de tafel des Heeren. En voorraad kan hij niet opdoen, de vogelen des hemels hebben toch geen schuren waar zij het bewaren kunnen. Wij zullen maar gedurig uit die hand van genade moeten leven. En och, dat zalig nabij leven, dat Noachsleven, och daar kan toch alleen de ziel zich maar in verlustigen. Voor het nieuwe deel is er toch anders geen leven, maar och, ik moet bekennen, het in deze dagen te missen. Zeer strenge koude, dat kan ik ook niet zeggen, maar die warme zon wordt toch bij mij ook niet gevoeld en och, dag en nacht, zomer en winter zal het aan deze zijde van het graf toch blijven. Gelukkig die zijn ziel als een buit heeft mogen uitdragen.

Gelukkige pelgrims, want aldaar zal het toch geen nacht meer zijn. Gelukkig, ja driewerf gelukkig hij wiens kaars door genade maar aangestoken mag zijn aan en door die Zon der Gerechtigheid, dan zal het aan de avond van zijn leven toch niet uitgaan en de satan met al zijn macht zal het ook nooit uitgeblazen krijgen. Hij mag het weleens verdonkeren, maar daar heeft hij het mee gedaan. Geachte Vriendin, naar het lichaam gaat het bijzonder wel, ik sterk nog gaande op. Het schijnt me wel toe, dat mijn pelgrimsreis nog verder strekt, hoewel dat wij zonder Geesteslicht niets kunnen zien. Mijn hart heeft al wel eens getrokken om u eens te komen bezoeken, maar ik durfde de reis toch nog niet aan. Dus als gij kunt, schrijft mij ook nog een lettertje terug. Moeder is ook een veertien dagen ziekelijk geweest, maar is nu weer ten naastenbij beter. Verder nog een verwarmd huis.

Nog de hartelijke groetenis van uw Zielevriend

JAN DE RUITER.

Als gij kunt, de hartelijke groetenis aan Dries van Dijk en de Uw n.

6. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Deze geringe letteren zijn nog dienende, u mede te delen dat het door des Heeren goedheid met mijn lemen hut nogal bijzonder wel is. Ik ben gezond, maar de benen blijven zwak. Jacobs heup is verwrongen, en zal denkelijk verminkt blijven, zolang als hij hier is. Maar door genade is zijn naam toch Israël geworden, een nieuwe naam, alles nieuw. Daar alles nieuw geworden is, daar ontvangt hij die witte keursteen met die nieuwe naam, die niemand kent dan die hem ontvangt. En nu mag ik niet ontkennen, of ik mag door genade nog al eens bij ogenblikken enkele rente uit dat eeuwig verbond trekken, waar de Heere mij, nietige worm, door genade in-, op- en overgenomen heeft. Eeuwig wonder van vrije genade, dat de Heere van vondelingen nog zijn Bondelingen wil maken, die hier in de tijd al bij aanvang uit de Hemel moeten leven.

Geachte Vriendin, ik heb het voor mijn gemoed in deze warme dagen nogal niet kwaad gehad. De dazen hebben mij van buiten wel eens gebeten, maar inwendig ben ik nogal eens weg gevoerd in de Geest, met deze woorden: *dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen, maar zij hebben hun klederen gewassen in het bloed des Lams. En daarom zijn zij voor de troon.* Ja, daarom alleen, niet om hare deugden, maar alleen om het bloed des Lams. En het Lam, dat in het midden des troons is, zal ze weiden en zal haar tot een Leidsman zijn tot die fontein des levenden waters.

Ja vriendin, daar is voor dat volk toch geen leven, als dat zij door genade een levend God aan haar gemoed hebben; die verborgen omgang is toch alleen het leven van dat leven. Moet hij dat missen, dan mist hij alles.

Verder breek ik af met de hartelijke groetenis van uw zielevriend

JAN DE RUITER.

Nog de groetenis van mijn oude moeder; zij is ook nog bijzonder wel naar het lichaam.

Als de Heere u opening geven mag, dan verwacht ik van uw hand toch een lettertje terug. Als gij kunt doet Dries van Dijk de groetenis van mij.

J. de R.

7. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Deze weinige letters dienen nog om u mede te delen dat het met mijn zwak en gebrekkig aarden vat nogal bijzonder wel is. Tot hiertoe heeft ons de Heere nog geholpen.

Het heeft nog aan geen voedsel of verwarming ontbroken. Wij zijn nog bevoorrecht boven duizenden anderen, die onder het oorlogszwaard zijn, en vanwege de honger zuchten. O, wat onderscheidt ons nog. En nu van onzen kant niets te kort als van alles. Daar wij toch allen verloren zijn, kan het niet anders of wij moeten alles te kort komen. Als de Heere ons in onzen diepen val maar komt te ontdekken, dan is al ons doen toch maar zonde. Een kwade boom kan toch geen goede vrucht voortbrengen. Het zou ook een tegenstrijdige vrucht zijn om vijgen van doornen te lezen. Och, wat zijn wij toch

geworden en dat de Heere der heirscharen nu uit genade nog in die doornenbos wil verschijnen. Hij zal toch maar in het vlees moeten verschijnen. Buiten dat leven is er toch geen leven, maar is alles de dood. Och, lieve vriendin, als er door genade geen levend God aan het gemoed gevoeld wordt, dan kan hij gerust zeggen, dat de dood in de pot is, in wat stand dat hij ook door genade gezet is. Henoeh wandelde met God en hij was niet meer. Als de mens is verdwenen, ja, dan zal het eerst het ware leven zijn.

Ik moet afbreken met de hartelijke groetenis van uw harte-vriend

JAN DE RUITER.

Het papier was op.

8. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Deze geringe letteren zijn nog dienende, u mede te delen dat het lichaam nogal in dezelfde toestand blijft, zodat het zwakke scheepje nogal aan deze zijde van de doods-jordaan blijft henen zweven. En dat, daar ik in die tussentijd alzo menig sterk scheepje heb zien blijven. Heus, het is me een wonder, dat de Heere altijd nog gezorgd heeft dat er nog ménage aan boord was, zodat ik door 's Heeren goedheid moet bekennen, dat mij nog niets heeft ontbroken als dankbaarheid en zelfverloochening om dat Lam te volgen, waar dat het hem ook henen leidt. Och, lieve Vriendin, het heeft wat in, als de Heere door genade aan de spits getreden is, om de Heere aan de spits te laten en als Jan-weet-niet te volgen, en inzonderheid als het dan in een weg is van door lijden te heiligen. Och, ik moet althans bekennen, dat er mijn vlees en bloed. niet aan wil. Maar als ik in mijn vlees sta, en er niets anders aan het gemoed is, dat er de Heere er mij dan als een Jan-dwars door heen zal moeten helpen. Och, wat is hij van nature toch een afkerig schepsel. Ik moet het althans van mezelf getuigen.

Ik was verheugd, dat ik nog een lettertje van uw hand mocht ontvangen en dat gij door genade nogal eens smaken moogt dat de Heere goed en goeddoende is, maar dat er nog een holte overblijft, en als kapitein Geloof maar aan boord is, dat er dan geen haasten is. Och, lieve Vriendin als kapitein Geloof niet wel is, dan is het overige volk aan boord gemeenlijk maar in de war. Och de Heere zal zo bij aan- en voortgang maar geloof moeten schenken, want die veel vergaderd hadden, hielden ook al niet over. Zij konden het maar niet goed houden, maar moesten er gedurig weer op uit.

Nu, overzie mijn gebrekkig schrijven, want mijn vingers zijn ook alweer aan de koude kant. En nu breek ik af met mijn gekrabbel op papier, maar niet met het hart.

JAN DE RUITER.

Zeg Dries van Dijk nog gendag van mij, als gij hem ontmoet. Och, meer kan ik hem niet geven. Mocht het de Heere nog vergelden.

J. De R.

9. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin

Ik was verheugd, dat ik nog een lettertje van uw hand mocht ontvangen, en daar mocht lezen, dat gij nog naar genoeg uit geweest zijt bij vrouw Van Eck en dat gij daarna nog zulke harte-vriendinnen in uw huisje hebt mogen krijgen. Och, dat gij door genade nog zielespijs hebt mogen smaken, och daar was ik in mijn hart nog mee verheugd. Het is wat groots, ware harte-vrienden aan te treffen en de Koning mag dan door genade in

het midden zijn, die de harten opent en met Zijn Geest intrek neemt.

Och, lieve Vriendin, ik was er zelf nog mede verheugd, dat gij nog verkwikking aan uw ziel hebt mogen genieten, en och, dat de Koning door die weg mij, gevangene naar het lichaam, ook nog voor het lichaam wilde zorgen! Och, ik moet zo met de dichter zeggen:

Hij schenkt mij hulp,

Hij redt mij keer op keer.

En naar het inwendige moet ik weer uitroepen:

Mijn God, Gij hebt mij op mijn klacht

Weer genezen en mijn smart verzacht.

Gij hebt mijn ziel, door angst beroerd,

Als uit het graf weer opgevoerd.

Want de maagd had toch overspel bedreven met dat verdorven vlees. Toen ben ik van mijn zoldertje gegaan, daar er inwendig toch geen vrijheid van de Koning was; maar het vlees, dat toch aan geen banden wil, hunkerde naar de aarde, dat zijn element is, dat had de maagd verkracht en nu was het net als met die vrouw, waarvan wij lezen in de Schrift, die op de daad gegrepen werd, overspel begaande. Och, ik mocht het aan mijn hart voelen dat die beschuldigers mij op de daad grepen, en gelukkig als hij maar op de daad gegrepen wordt. Want daar hij de Heere verliest zal hij toch weer naar toe moeten. Jozef en Maria moesten ook, weer drie dagreizen terug.

Maar ik heb mezelf verwonderd, dat die beschuldigers die vrouw, die zij gegrepen hadden, zelf tot de Heere brachten. Och, dat hebben de belhamels mij ook maar gedaan, met al de beweging die zij gemaakt hebben. Zij hebben het zo grof gemaakt, dat de Koning zelf op het onverwachts in de stad gekomen is en Hij sprak dat muitend rot ten eerste aan met deze woorden: *wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods. God is het, die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt?* En het was net als bij die vrouw, de beschuldigers gingen weg, de een na de ander en ik werd met de Heere alleen gelaten. Toen sprak de Heere: tot mijn ziel: *dat noch dood, noch leven, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, ja niets mij zou scheiden van de liefde Gods.*

Maar och, lieve vriendin, wat stond mijn ziel daar op een ruim veld en de Koning is die volgende dag in de stad gebleven; maar het was openbaar feest, alles vlagde in de stad, omdat de vijanden zo'n slaag gehad hebben en toen is er nog een versje gezongen uit de 148^e Psalm, het eerste vers, en daar werd nog gelezen in Jesaja het vier en vijftigste kapittel; maar och, dat was nog een geopende goudmijn voor mijn ziel.

J. DE RUITER.

(Deze brief is niet volledig) .

10. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvt'iendin!

Deze geringe lettertjes zijn nog dienende, u mede te delen, dat het met het lichaam nogal wel is naar omstandigheden en dat het zwakke vlees nog een weinigje sterker wordt, zodat het de gevangenis al eens ontkropen is. Maar dat is niet gemakkelijk uitgevallen.

Als een soldaat geen vrijheid heeft van zijn Koning en hij gaat evenwel maar door, dan moet hij naderhand toch maar in de boeien, dan wordt hij weleens krom gesloten in de gevangenis. Nu heb ik door genade maar een dag geboeid gelegen aan de koorts.

Och, lieve vriendin, die verloochening aan zin en wil, dat is voor het vlees toch een

kruis, dat ondragelijk is. De zondige vleesklomp, daar zijn ziel mede omkleed is, die kan in Gods wegen niet gaan, maar integendeel, het, vlees, dat verdorven vlees, is vijandig tegen de Heere. De pannen, die onder oud Israël onrein geworden waren, moesten uitgebrand worden of aan stukken geslagen worden, maar zo zal die onreine pot, dat verdorven vlees ook eerst door de dood verbroken moeten worden. De Geest van uitbranding en van wassing is niet genoeg; het zal eerst verbroken moeten worden.

Och, daar dat inwendig nieuw deel bij een maagd vergeleken wordt, zo wordt die maagd maar gedurig verkracht van dat verdorven zondige vlees, daar zij mede omkleed is. Dus vrees ik, lieve vriendin, dat ik het aan deze zijde van het graf nooit beter afmaken zal. Och, als er toch toegebracht moest worden bij ontvangen genade, dan was het een afgedaner zaak, daar hij maar een bederver is en blijft.

O driewerf gelukkig, dat het, geheel buiten hem ligt. Och, dat het door genade volbracht is, en dat het onverbrekkelijk is.

Och, ik was verheugd, dat ik van u ook nog een lettertje mocht ontvangen en ik was bewogen over hetgeen dat er nog bij was, dat mijn Koning nog weer zorgen wilde voor zo een ontrouw soldaat en dat ik nog mocht zien in uw briefje dat gij zo een genoeg in die man gehad hebt. Och mijn oren waren ook te klein over de wonderen die hij mij medegedeeld heeft.

Ik moet maar zeggen: hoe weet deze de Schrift, daar hij ze niet geleerd heeft. En och, hij zal ook maar van God geleerd moeten worden, want wij zijn allen zo ongelukkig geworden door de val, dat wij niets van God of Zijn dierbaar Woord begrijpen of verstaan kunnen, zo God de Heilige Geest het ons niet leert. Och, die geestelijken Uitlegger hebben wij maar gedurig nodig of wij begrijpen er niets van.

Ik mocht binnenkort ook nog eens lezen in de profetie van Jesaja, deze woorden: dat zij zou niets overhouden dan een enige koe en twee schapen en dat zou haar melk en boter genoeg geven. Ik begreep er niets van toen ik het las, maar de waarheid mocht naderhand tot mij inkeren en wees mij op God. Toen begreep ik het, wat dat enig koetje was, en och, mocht de Heere mij en u, en al Zijn arme volk, maar verwaardigen, om maar niets over te houden als dat enig koetje en maar spenen aan al wat geen God is.

Verder breek ik af met de hartelijke groetenis, Uw zielevriend

JAN DE RUITER.

11. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zuster in de Heere!

Ik laat u weten door deze geringe letters dat wij op het ogenblik, dat ik, nietige worm, deze letters schrijf, door des Heeren lankmoedige goedheid, die alles nog spaart en draagt in Zijn lankmoedige goedheid en taai geduld, nog in gezondheid bij elkander zijn en dat de Heere nog zo goed over mij geweest is op het Kerstfeest, dat Hij mij nog verwaardigd heeft, om in Zijn gunst uit te mogen gaan, want dat ik daar het leven van mijn leven nog heb mogen horen bespreken. Het was of alles nog nieuw mocht zijn in mijn gemoed. Ja, Zuster, ik mocht het nog gevoelen, dat de Heere der heirscharen nog levend aan mijn gemoed was. Ik heb daar nog banden mogen gevoelen die in de eeuwigheid nog nauw r toegehaald zullen worden. Zie ik op haar staat, dan vertelt zij mij, nietige worm, geen vreemde dingen, maar zie ik op hare gaven, o, dan moet ik aan haar voeten gaan zitten, want dat is toch buitengewoon. De wijsheid is goed, zegt de wijze Koning Salomo, met een erfdeel, maar ik mag geloven, dat er Maria mede bedeed is van de Heere. Dat er zo weinig gevonden worden!

Verder breek ik ditmaal af met de wens, dat de Heere u en mij en al zijn kinderen in di;

nieuw jaar maar een onderworpen hart mag geven om het Lam te volgen waar het ons henen leidt, want Zijn eeuwige Raad zal toch zeker bestaan. Ja, zuster, daar zal geen bidden of wensen aan helpen.

Nogmaals' gegroet van mij, uw Vriend en broeder in de Heere
JAN DE RUITER.

Nog de groetenis van mijn moeder.

12. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Ik was verheugd, dat ik nog weer een lettertje van uw hand mocht ontvangen en dat gij nog naar genoeg bij die oude Vriend en Vriendin geweest zijt. Och wat is het toch aangenaam, buiten dat hij maar van die praters uit de rammelaarssteeg of dodemanslaan aantreft; zo noemt het Bunjan. Want dan is het toch gewoonlijk maar een gesloten hart, en dat niets nalaat. Ik was er zelf nog mee verheugd dat er van uw reis nog zo'n vrede overgeschoten is. Och, die zalige nalezing kan toch zo zoet zijn aan het gemoed, dat het niet mede te delen is. Het is mij, of ik er zelf nog wat van smaak.

Geachte Vriendin, ik ben weer van het zoldertje af geweest, het zwakke lichaam wordt nog iets sterker. Ik ben nu zelf met mijn krukken tot aan de plaat gemarcheerd, maar och, het was mij een wonder. Ik heb net gezeten als een vreemdeling. Ik was geheel van mijn hart af toen ik onder het gesprek van de wereld zat, maar de reis heeft mij toch ook vrede nagelaten, want ik mag geloven dat de Heere mij ondersteund heeft; daar heeft mij niemand behoeven te helpen. Die woorden waren gedurig aan mijn gemoed: *Ik, de Heere, help u, Ik, de Heere, ondersteun u*. Het was mij de volgende morgen ook nog een wonder, eer uw dochter bij mij kwam met dat goed. Ik had zo gedurig die woorden aan mijn gemoed:

Maar is Zijn macht zo onbepaald, zo groot.

Hij geeft Zijn volk dan hier ook vlees en brood.

Och, lieve Vriendin, dat woordje "hier", dat mocht mijn hart zo treffen. Ik mag niet ontkennen, of de Heere laat mij, onwaardige, als Elia het geruisch van de regen nog wel eens vooruit horen.

Maar ik moet u nog mede delen, dat ik ook weer in een moeilijke omstandigheid verkeer. Daar is Zondag ongenoegen uitgebroken in mijn woning tussen mijn moeder en mijn zwager en wat zal ik zeggen, wij hebben alle onze gebreken. Moeder is wel oud, maar zij is toch ook na de val geboren, en na de val is toch alles in vijandschap, en mijn zwager heeft ook een moeilijke natuur. Het wordt lastig als het water toch altijd zo roerende is, en nu zal het maar een afzien zijn, als de Heere nog leven vergunt. Daar geschiedt hier op dit benedenrond ook niets bij toeval. Alle wegen liggen gericht. De Heere zijn al zijn werken van eeuwigheid bekend, en nu zal de wereld alle dag maar opleveren dat zij opleveren moet en och, de zaak is mij niet verrassend overkomen.

De Heere heeft er mij, onwaardige, veel van laten zien vooruit, hoe dat het rijshout opgezocht werd voor een vuur, *daar een adder uit zou komen*. Maar och, de Heere heeft mijn vlees er nogal bijzonder onder gehouden en ik mag met de dichter nog zingen uit de 120ste Psalm, het 2de vers:

Ik zoek de vree steeds, aan te kweken;

Maar kan er nauw'lijks van spreken,

Of ik zie mijn rede afgebroken

En hen tot woed' en krijg ontstoken.

En nu moet ik het overgeven, maar het ligt zo bij mij, dat de Heere de twistzaak zal twisten en de schuldige niet onschuldig houden, maar dat de Heere het zeker zal bezoeken.

Nu moet ik afbreken met mijn gebrekkige pen. Uw vriend ern' broeder in de Heere
J. DE RUITER.

Nog de groetenis aan van Dijk als gij kunt en uw vader en man en de uw n
J. de R.

13. Brief.

HARDINXVELD,
Geachte Zielsvriendin!

Ik laat u weten, dat wij nog in gezondheid bij elkander zijn. Het is een voorrecht dat groot is. Want daar de gehele wereld om onze zonden een ziekenhuis geworden is, zo was de Heere der heirscharen rechtvaardig, al was het dat hij ons daar voor altijd in lag. Maar och vriendin, hoe rechtvaardig nu de Heere is in al Zijn doen! Wat is het toch niet een bijzondere Godsdaad, om iets van al Zijn rechtvaardig doen te billijken en vooral in wegen van druk of tegenspoed, want dan komt zijn rechte vijandschap openbaar. Och vriendin, hij moet zo bij aan- en voortgang maar onder het recht gebracht worden en dood vallen, wil hij er iets van billijken, want zijn vlees en bloed zijn en blijven toch vijanden van Zijn rechtvaardig doen. En vlees en bloed zullen maar vijanden blijven, totdat het tot stof wederkeert.

Geachte vriendin, naar omstandigheden van het lichaam gaat het bijzonder wel, maar voor het inwendige, dan heeft het van dezen zomer nog wel zo hard bij mij gedroogd, als het uitwendig in de natuur gedroogd heeft. Het gaat inwendig ook als met het vlies van Gideon, dat was de eersten keer nat van de dauw des Hemels; en als het nat is van de dauw, o dan kunnen wij het makkelijk uitwringen. Maar als de dauw des Hemels gemist wordt, en het vlies is zo droog, dan kunnen wij er buiten stof uit kloppen. Want och, vriendin, daar wij de Geest des Heeren missen, daar zijn wij toch maar enkel stof. Och, wat zijn wij toch steil afhankelijk van dat ware leven.

O, driewerf gelukkig, die door genade dit tijdelijke leven met het eeuwige verwisseld hebben, om daar boven voor altijd met die gezaligden dat liefelijk Aangezicht des Vaders te mogen aanschouwen en de Naam groot te maken van dat Lam, dat voor haar geslacht is, ja dat hen van deze aarde gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed.

En verder breek ik ditmaal af met de hartelijke groetenis van uw Zielevriend

JAN DE RUITER.

14. Brief.

HARDINXVELD ...
Geachte Zielsvriendin!

Ik laat u weten door deze mijn geringe letters, dat wij nog in het heden zijn en dat ik en mijn oude moeder naar het lichaam bijzonder wel zijn. Och, vriendin, mochten wij maar een hart hebben om het voorrecht te erkennen, maar wat zal ik daarvan schrijven. Het is van onze zijde maar alles tekort, het is niet wat te kort, maar ik kan gerust schrijven van

alles te kort. Naar het lichaam gaat het bijzonder wel en wat het tijdelijke aangaat, och wij hebben door des Heeren lankmoedige goedheid nog voedsel en deksel, hoe donker dat de weg ons weleens toeschijnt. Och ik moet met de dichter tot op dit ogenblik nog zeggen:

Hij schenkt mij hulp,

Hij redt mij keer op keer.

Maar och, vriendin, naar het inwendige ben ik in deze dagen niet als Mephiboseth, om dagelijks te eten aan des Konings tafel of als een Jonathan, die tot David. zeide: mijn vader doet noch grote, noch kleine zaken, die hij mij niet te kennen geeft.

Och vriendin, ik mag niet ontkennen, dat ik een vreemdeling van die dagen ben, maar zij zijn voorbij gegaan en ik beleef ze op dit ogenblik niet, en och die verborgen omgang, dat is en blijft toch maar het leven, in wat stand dat wij uit genade en eeuwige ontferming

ook gekomen zijn.

Verder breek ik af met de hartelijke groetenis van uw n zielevriend c?n broeder in de Heere

JAN DE RUITER.

15. Brief.

HARDINXVELD,

Geachte Zielsvriendin!

Daar de weg zo afgebroken ligt, dat wij elkanders aangezicht moeten missen en niet van mond tot mond spreken kunnen, zo heeft het mij al wel eens beschuldigd, niet eerder een lettertje te schrijven en nu ik de pen opnam, om te schrijven, vernam ik, dat de inkt bevroren was. Och Zuster, daar hapert het al veel aan, dat de inkt inwendig ook bevroren is. De inkt, waar wij mee schrijven, is nogal te ontdooien bij een stukje vuur, maar die inwendige inkt, daar is Hemelse warmte toe nodig. Och, als die Geest in de raderen gemist wordt, dan staat toch alles stil. Wat het lichaam betreft, dat is weer zo krachteloos, dat ze mij al veel helpen moeten, om de kousen aan te trekken. Och, zo in- en uitwendig geholpen te moeten worden, dat is voor vlees en bloed toch wat te zeggen, en och, als mij de Heere terug laat zien op de weg die ik tot hiertoe gepasseerd ben, moet er niets overschieten als verwondering, daar het nu al acht weken geleden kan zijn, dat ik mijn laatsten gulden beurde, die ik nog verdiend had.

Och, mocht ik dan met Samuël een gedenksteen oprichten: *tot hiertoe heeft de Heere mij geholpen.*

Maar och, Zuster, ik kom niets tekort als van alles en och, al is l?et kruis voor het vlees zwaar, zo kan ik niet ontkennen, of het mag door genade nogal bij tijden en ogenblikken naar de zalving van de Heere rieken, als de Heere zo eens in het hart mag komen, dat het de Heere heeft behaagd zijn kinderen door lijden te heiligen en dat het lijden van de tegenwoordige tijd niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden. Och, als de Heere Zichzelve zo eens Meester van het schip maakt, dan kan hij voor dat ogenblik weleens zeggen: zo het de Heere bestuurt, is het goed bestuurd. Maar dat laken moet zo gedurig van de Hemel komen daar alles in is, namelijk de Heere.

Och ja, de Heere kan het nog weleens zo helder maken, dat Hij mijn ziel nogal eens bij ogenblikken in dat eeuwig Verbond inleidt en weg voert, dat ik het lichaam er onder verlies, ja, de gehele wereld, en met de dichter zou zingen:

Gij hebt mij in 't hart meer vreugd gegeven,

Dan anderen smaken voor een tijd,

*Die bij koorn en most wellustig leven,
In hunnen overvloed verblijd.*

Maar het gebeurt wel eens, als het op de dag zo helder is en de Heere hem verwaardigt om er over te kunnen kijken, dat het des nachts wel hard vriest.

En verder breek ik af met het gekrabbel op dit papier, en laat het uw lichaam en hand toe, och, mocht ik dan van u ook nog eens een lettertje krijgen. Verder de groetenis van mij, uw zielevriend
JAN DE RUITER.

16. Brief.

HARDINXVELD,
Geachte Zielsvriendin!

Ik laat u weten door deze mijn geringe letters, dat ik door des Heeren goedheid naar omstandigheden van het gebrekkige lichaam bijzonder wel ben. Het schijnt dan dat mijn pelgrimsreis nog niet ten einde is. Het is al jaren geleden, dat mijn Koning mij ontwapend heeft, ja toen moest ik met alle geweld mijn wapens inleveren. Mijn Koning liet mij niets over houden als Zijn rok. Daar ga ik nu nog mee gekleed en die rok is onverslijtbaar voor tijd en eeuwigheid. Het is een Wonderkleed, het is fijn lijnwaad. Het is voor mijn rekening, dat het hier te land in geen een winkel te koop is; al wil men vijftig gulden voor een half el geven en mijn Koning heeft het aan mij, die een naakte worm was, voor niets gegeven.

Och, toen ik voor het eerst in Zijn dienst kwam en mijn schuldbboekje kreeg, toen zat ik toch tot mijn hoofd toe in de schuld, daar was van mijn kant nooit betalen aan geweest, al had ik zo oud geworden als Methusalem, ja het was wel voor mijn rekening, dat het onbetaald gebleven zou zijn. Maar och, mijn Koning was toch zo goed toen ik mijn wapens ingeleverd had, dat Hij mijn schuldbboekje zo schoon uitwiste, alsof er nooit voor één cent schuld in gestaan had. Hoe dat ik al stond te kijken, daar was niets in te vinden. Het was toch zo schoon uitgewist met het bloed des Lams, dat ik zelf niet zien kon dat er voor geen twee centen schuld in gestaan had.

Och, dat Lam, ja dat dierbare Lam Gods, dat toch alleen is ook maar in staat om de zonde der wereld weg te nemen. En och lieve vriendin, nu is het zo maar een stil uitzien, totdat mijn Koning mijn paspoort zendt en dan ga ik toch voor goed naar huis. Maar dat kon somwijlen nog wel een weinigje tijd aanlopen, *want ik hoor toch zo weinig dat mijn Koning jonge soldaten in dienst roept*. Maar ik zal maar moed zien te houden, want ik zal toch niet langer behoeven te blijven als mijn bepaalde tijd.

Verder breek ik af met de hartelijke groetenis uw zielevriend
JAN DE RUITER.

Nog de hartelijke groetenis van mijn oude moeder, en ik zal u maar een stukje papier mee sturen om een lettertje op te schrijven. Want je maakt het maar sober af.

J. DE R.

17. Brief HARDINXVELD, 20 JANUARI 1871

Geachte Vriendin!

Deze geringe letteren zijn nog dienende, om u mede te delen, dat het met mijn zwak gebrekkelijk aarden vat, dat al vele stoten verduurd heeft, en met krammen en lijmen nog aan elkander hangt, nog al bijzonder wel is.

Ik was verheugd, dat ik van uw vriend mocht horen, dat gij ook nog leeft, maar ik zou al blijde geweest zijn, als hij mij medegedeeld had, dat gij het leven maar verloren mocht hebben; want die zijn leven zal zoeken te behouden, die zal het verliezen, en die het verloren zal hebben, zal het vinden. In het sterven zag de Apostel zijn gewin. Dat is toch tegen vlees en bloed in.

Dat beest zal toch moeten vallen, dat grote Babylon, die hoer, die op zo vele bergen zit, zal toch van de troon gestoten moeten worden, en dan zal de Heere der heirscharen de Jood bekeren. Want zolang als dat beest op de troon zit, is en blijft hij maar een Jood, wie de gekruiste Christus een ergernis is. Ja, die niet dulden kan, dat de Heere in hem zou leven. Maar die Jood zegt vrijuit: 'Wij hebben een wet en naar onze wet moet Hij sterven'.

Och vriend, wat zijn wij toch allen vijanden van vrije genade. Wij willen maar een helpende genade. Dat tweeërlei weefsel is veel mooier in ons oog. Daar willen wij allen maar aan en toch mogen de kinderen Israëls het niet hebben. En wat is het toch gelukkig voor al Zijn duurgekochte volk, dat er niets aan toegebracht kan worden en er ook niets aan toegebracht behoeft te worden, want Hij heeft in één offerande alles voldaan.

Verder breek ik af met mijn gekrabbel, en de hartelijke groetenis van mij,

Uw vriend

JAN DE RUITER:

Ook van mijn oude moeder hartelijk gegroet. Groet ook de vrienden, en kan het zijn, dan wacht ik van u nog een lettertje terug.

18. Brief

HARDINXVELD, 20 MEI 1868

Geachte hartevriend!

Heere lofzangen konden zingen in de kerker, als zij met hun voeten in de stok gesloten waren. Want Christus en Zijn kruis zijn twee zoete gasten. Maar o, het kruis zonder Christus, och, die saus is zo bitter!

Deze geringe letteren zijn dienende, om u mede te delen, dat ik nog in het heden ben. Maar nadat wij elkanders aangezicht voor het laatst gezien hebben, is er bij mij naar het lichaam al veel gepasseerd van donker en licht, van bitter en zoet. Immers, het is nu reeds omtrent drie jaren, dat ik met krachteloosheid in mijn benen getobd heb, waarvan ik nog ruim anderhalf jaar met krukken gegaan heb, zodat ik toch nog wat gaan kon. Maar daarna werd dit een geheel afgesneden zaak. Ik kon niet meer op de dijk komen, en moest zo de winter in met twee benen waar ik niet op gaan kon, en een weinigje runderen op stal voor het uitwendige, zodat mijn toestand donker was.

En voor de inwendige was ik als die vrouw, waarvan wij lezen in de Openbaring, die door de draak vervolgd werd en moest vluchten in de woestijn. Maar nochtans moest de aarde haar te hulp komen; en och, daar ben ik door genade geen vreemdeling van gebleven, hoe dat de Heere de aarde ook wel eens gebruikte om mij te hulp te komen. Och, ik heb in deze weg door genade nog al eens mogen zien, hoe alle harten in Zijn hand zijn als waterbeken, en dat, hoe ongeschikt de voorwerpen ook zijn mogen, het is

maar:

*gij, hagel, sneeuw, gij, damp en gloed
en storm, die Zijn last voldoet.*

En nadat ik de winter doorgebracht heb, zit ik nog al veel op de dag op mijn stoeltje. Maar in de maand maart moest ik op mijn legertje blijven liggen, waaraan ik omtrent een jaar gebonden was. Nu ben ik echter weer zo ver, dat ik halve dagen op mijn stoeltje doorbreng, maar ik moet geholpen worden als een kind.

Och, lieve vriend, dat geholpen moeten worden als een kind, in- en uitwendig, o daar schreeuwt mijn hovaardige vlees tegen! En daar de Heere, door genade, van eeuwigheid nog een weg heeft uitgedacht, ja Zelf de Weg moest worden (daar de aardbodem omzontwille vervloekt is, en niets meer kan voortbrengen dan distels en doornen, die voor het vuur zijn) o, nu zal er door Zijn gerechtigheid nog wat bekwaam zijn om in Zijn schuur tezamen gebracht te worden. En och, lieve vriend, daar heb ik door genade nog al eens een voorsmaakje van mogen proeven op mijn legerstede, en ik heb daaruit mogen leren verstaan, hoe Paulus en Silas de Heere lofzangen zongen in den stok.

Nu breek ik af met mijn gekrabbel op het papier en wees voorts hartelijk gegroet van Uw vriend

J. DE RUITER

Als gij kunt, och, schrijf mij dan ook 'n lettertje terug. Verder de groetenis aan het gehele geestelijke huishouden.

19. Brief

HARDINXVELD, 17 Sept.

Geachte Vriend en Vriendin!

Ik laat U weten door deze letteren, dat ik door des Heeren goedheid, Die Zijn zonlicht nog doet op- en ondergaan over mens en dier, Die nog regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, in dit Mesech nog mag verkeren in een redelijke welstand.

De Heere is de enige Schepper in het rijk der natuur, maar ook de enige Herschepper uit de duisternis tot Zijn wonderbaar en heerlijk licht voor iedere zondaar of zondares. En nu zijn wij allen, hoofd voor hoofd, door de bondsbreuk in ons aller stamvader Adam, de duisternis toegevallen.

Och vrienden, wat mensenkind leeft er, die stamelend iets van des Heeren grote Naam zeggen of schrijven kan, daar de Heere der Heirscharen in Wiens hand onze adem is, en alle dingen zijn, de hemel tot Zijn troon en de aarde tot Zijn voetbank gegrondvest heeft. En Die mij ook nog verleent, mij, die nog minder ben dan een druppel aan de emmer of een stofke aan de weegschaal, nog op de voetbank Zijner voeten te doen verkeren in welstand naar het lichaam.

En dewijl het mensenkind zijn weg bedenkt, doch de Heere zijn gang bestuurt, zo hebben wij ook overdacht met *Gijs Baardwijk* en waarschijnlijk ook *Engel den Breejen*, in de volgende week, zo het de Heere wil en wij in het land der levenden zijn, hier in dit Mesech, op reis naar de eeuwigheid, u eens te bezoeken, zo er bij u gelegenheid is om ons te ontvangen. Laat het de gelegenheid niet toe, schrijf dan een lettertje terug aan mij, die zich noemt uw vriend

JAN DE RUITER

Wees verder nog gegroet van mij, ook van de vrienden, die hier zijn. En als gij vrienden mocht ontmoeten, wil die dan van mij groeten.

*Groet ook de vrienden, zo het hoort,
Van Moercapelle en Kortenoort.*

20. Brief

HARDINXVELD, 1 juli 1886

Geachte hartevriend!

Deze geringe lettertjes zijn nog dienende, om u mede te delen, dat ik uw brief met toebehoren ontvangen heb. Och, mijn hart mocht er nog over aangedaan zijn, dat de Heere op het onverwachts weer een deur opende om mij, onwaardige als ik ben, naar het lichaam nog voeder toe te reiken, daar wij er toch niet de minste aanspraak op hebben. De aardbodem is toch om onzentwil vervloekt.

Ach, als hij daarbij bepaald wordt, dan moet schaamte zijn aangezicht bedekken, en moet hij uitroepen: *Heere, wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt!* Er is toch geen grond te vinden, als alleen in het eeuwig welbehagen.

Ik was verheugd, dat ik uw hart nog eens geopend op het papier mocht lezen en daaruit zien, dat de Heere door genade nog geen dorre woestijn of een land. van uiterste duisternis voor u is, maar dat Hij uit genade olie en wijn in de wonde doet druipen, en dat uit vrije genade. O, dat zal hij toch moeten belijden, want was er maar ene hoedanigheid aan verbonden, het was een afgedane zaak, nietwaar vriend. Want och, wat kan er toch op die verdorven doornenstruik groeien. Ik voor mijzelf moet het althans getuigen, dat ik het wel eens zie liggen, dat ik het nooit beter zal afmaken, maar als de Heere het uit genade niet komt te verhoeden, steeds droeviger. Het lichaam is dood om der zonden wille en geeft van zichzelf maar een vuile lucht op, zodat het gedurig is als een maagd, die verkracht wordt, maar door genade bij ogenblikken nogal eens verkwikt wordt om der gerechtigheidswille van Christus Jezus.

Och, daar zullen wij toch door genade maar mee overkleed moeten worden. Buiten die gerechtigheid is het alles maar een dek dat te kort en te smal is. Juda zal maar borg moeten blijven bij de Vader voor de kleine Benjamin.

Geachte vriend, daar is naar het lichaam een grote verandering bij mij gekomen. Ongeveer veertien maanden kon ik geen voet verzetten. Nu kan ik echter door des Heeren hulp m'n stoeltje zelf verzetten.

Och vriend, dat wonder is mij groot en dat geheel buiten de middellijke weg van de uitwendige medicijnmeester. O, er is voor de Heere toch niets te wonderlijk. Het is buiten verwachting van de meeste mensen. Maar ach, vriend, daar heeft nu al omtrent een jaar een stille verwachting gelegen, daar de Heere mij is voorgekomen met die Waarheid uit Jesaja 66:14: 'En gij zult zien, ende uw hart zal vrolijk zijn, en uw beenderen zullen groenen als het tedere gras.' Maar tot hoever, dat is mij verborgen gebleven. O vriend, en dat aan een onwaardige als ik ben.

Verder moet ik afbreken met de pen.

De hartelijke groeten van mij, uw hartevriend

JAN DE RUITER

Groet al de vrienden.

21. Brief

HARDINXVELD, 20 januari 1871

Geachte Vriendin!

Ik kan niet nalaten, om u met een enkel lettertje mee te delen, dat ik door 's Heeren goedheid nog in welstand mag verkeren. De Heere is de enige Schepper in het rijk der natuur, maar ook de enige Herschepper uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Hij is het, Die dat grote heelal, en mens en beest nog spaart en draagt, voedt en onderhoudt.

Het is nu ruim 27 jaar geleden, dat de arm des Heeren aan mij, de grootste der zondaren,

werd geopenbaard, en ruim 26 jaar geleden, dat de Almachtige mij in Zijn Vreêverbond heeft op- en overgenomen.

Verder breek ik af met enkele regelen op rijm en de hartelijke groetenis van uw zielevriend

JAN DE RUITER Gz.

Ook de hartelijke groeten van Engel den Breejen en de verdere vrienden.

STERVEN EN LEVEN

*Oktobermaand, Oktoberdag,
Die menigeen niet meer en zag,
Die men al vóór oktoberdagen
Zag naar de aarde weder dragen.*

*Het aardrijk, onze moederschoot,
Dat vinden wij beschreven.
En alle vlees wordt bij den dood,
De aarde weer gegeven.*

*Daar rust ons stof dan in de grond,
We vinden ook beschreven
Dat in de jongste morgenstond
Ons stof weer zal herleven.*

*Dan zal het uit de graven gaan,
Gelijk ook staat beschreven,
De Rechter op de wolken staan,
Om elk zijn deel te geven.*

*De schapen aan Zijn rechterhand,
Mag ons Gods Woord verklaren.
Dan wordt het kaf met vuur verbrand,
Dat zal verschrikking baren.*

*Gods Engelen zullen dan uitgaan,
Heere der legerscharen,
Om die in 't Boek des Levens staan,
Te samen te vergaren.*

*Gelukkig, die van eeuwigheid,
Bij God geschreven bennen,
En op de reis hier in den tijd
Den Heere toch leert kennen.*

*Van eeuwigheid geschreven,
Geduchte Majesteit,
Die worden in dit leven
Door 's Heeren Geest geleid.*

*Door 's Heeren Geest geleid,
We vinden ook beschreven,
Zij worden voorbereid
Om voor den Troon te leven.*

*In Adams val was alles kwijt,
Dit vinden wij beschreven.
En toch een schare van eeuwigheid
Om voor den Troon te leven.*

*En toch een schare van eeuwigheid,
Mag ons Gods Woord verklaren,
Die hier de Heere voorbereidt,
Door Geestes wederbaren.*

*Het moet wederboren wezen,
Vindt men beschreven staan,
Want anders, zo wij lezen,
Zal niemand binnengaan.*

22. Brief

HARDINXVELD, 7 september

Geliefde Vriendin!

Dat ge deze letteren in welstand moogt ontvangen, is mijn hartelijke wens. In Lukas 15 lezen we, dat de Vader zo verblijd was, dat hij zijn jongste zoon, die alles doorgebracht had, gezond weder ontvangen had. Wat zal die zoon ook verblijd zijn geweest, dat hij de Vaderkus weer kreeg, alsmede schoenen aan de voeten, een ring aan de vinger en het beste kleed om en aan. Och, vrienden, dat beste kleed is de gerechtigheid van Christus Jezus. Dat kleed zal toch alleen onze naaktheid maar kunnen bedekken. Buiten dat kleed zal toch alles te kort en te smal zijn.

O, eeuwig wonder van genade, als er voor een arme zondaar of zondares, een weg ontsloten mag zijn, zoals de Tweede Persoon de eeuwige Weg, de Waarheid en het Leven is. Niemand komt er ooit of immer tot de Vader dan door Christus Jezus. En nu zijn wij allen gevallen in ons bondshoofd Adam. Het zal het geluk maar uitmaken voor de Kerke Gods, dat er Een voor hen gestorven is, en ook opgewekt, Die zonder gebreken was en blijven zal. Die ook ter rechterhand Gods zit, en ook bidt voor Zijn arme duurgekochte Kerke. O wat is het toch een wonder, Hij Die geen zonde gekend of gedaan heeft, werd ter dood verwezen, en Bar-abbas werd vrijgelaten. En Bar-abbas was een ... moordenaar.

*O, Goddelijk Lam, Gij zijt geslacht,
Mag ons de Schrift verklaren
Gij hebt geroepen: 't Is volbracht,
En dat voor moordenaren.*

*Stemloos gingt Ge ter slachtbank heen,
Heere der heirscharen,
Vindt men in Gods Getuigenisse,*

Voor die geschreven waren.

*Voor die in het Boek des Levens staan,
Van eeuwigheid geschreven,
Hebt gij aan recht en wet voldaan,
Ten koste van Uw leven.*

*Woudt Gij den kruisdood ondergaan,
Voor die geschreven waren.
Den derden morgen opgestaan,
Mag ons Gods Woord verklaren.*

*De derde morgen opgestaan,
Heere der legerscharen,
Zijt Gij het graf weer uitgegaan,
Ten Hemel opgevaren.*

*Gezeten aan Gods Rechterhand,
Dit vinden wij beschreven,
Gelukkig, die in Nederland
Uit die Fontein mag leven.*

*Gelukkig, die hier in de tijd
Uit die Fontein mag leven,
En 't kleet van Zijn gerechtigheid
Wordt om- en aangegeven.*

*Dat kleet van Zijn gerechtigheid
Dat zal onmisbaar wezen.
Want buiten Hem is alles kwijt,
Gelijk we in het Getuigenis lezen.*

Voorts laat ik u weten, geliefde vrienden, dat ik deze zomer weer in een hele omstandigheid verkeerd heb. Ik ben al jaren lang gebroken geweest in mijn lies. In augustus ben ik zeven dagen in Gorcum geweest en werd daar behandeld door dr. Praag. Maar ik heb het er toch bijzonder goed gehad. De Koning is in die dagen ook in de stad geweest. Wij hebben nog gezongen uit de derde psalm het tweede vers.

Verder breek ik af met de hartelijke groeten,
Uw vriend,
JAN DE RUITER Gz.

Ook nog gegroet van Engel den Breejen en Gijs Baardwijk.
Groet ook de uwen van ons, alsook de vrienden.

HET SCHRIFT OP MIJN GRAF

Hier rust een zondig pelgrimsstof,
Hier rust het nu voor goed;
Maar die door gena verzoening vond,
Verzoening in dat bloed.
Verzoening in het bloed van 't Lam,
Dat op deez' aard mijn schuld wegnam,
Wonder van genade.
Goddelijk Lam voor mij geslacht,
Goddelijk Lam, voor mij volbracht,
Goddelijk Lam, voor mij betaald,
Mij uit den afgrond weer gehaald,
En nu zal ik eeuwig zingen,
Ja zingen, eeuwig, onvermoeid,
O, Goddelijk Lam, voor mij gebloed,
En nu zing ik eeuwig en altoos,
Nu zing ik zonder tussenpoos,
Geloofd zij Vader, Geest en Zoon,
Met al Zijn volk, nu voor den troon,
Nu zing ik eeuwig en alweer,
Drieënig God, U zij al de eer.

Over de publicaties van J. van Dam in de Kerkbode van Kinderdijk en daarna gepubliceerd in 6 delen "Komt, luister toe."

RD Door J. M. D. de Heer, 29 april 1997

Kerkblad Oud Geref. Gemeenten in Ned. bezig aan twintigste jaargang

"Dit blad dient zich verre te houden van alle twistgeschrijf", schreven ds. E. du Marchie van Voorthuysen en ds. J. van der Poel in het eerste nummer van het "Kerkblad der Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland".

Inmiddels is de twintigste jaargang ingegaan. Vijfduizend abonnees uit verschillende kerkverbanden lezen het blad, dat nog altijd het devies draagt: "Niet strijden, maar stichten".

"Ds. Van der Poel heeft me er met een praatje bijgesleept", zegt ouderling J. van Dam uit Kinderdijk. "Toen we spraken over de oprichting van een eigen kerkblad zei hij: "Van Dam, jij moet van die stukjes schrijven die je ook in de Kinderdijkse kerkbode schrijft. Die stukjes over het oude volk"."

Toen ds. B. Toes in 1973 overleed, rees in de Kinderdijkse gemeente de behoefte aan een eigen kerkbode. Ouderling Van Dam legt uit waarom. "In de Oud Gereformeerde Gemeenten heeft een predikant groot gezag. Als hij naar een andere gemeente vertrekt of overlijdt, valt een samenbindend element weg. Dan ben je een hele Piet als je de gemeente bijeenhoudt. Toen een jongeman uit onze gemeente met een compleet plan voor een kerkbode naar de kerkenraad kwam, bood ik spontaan mijn medewerking aan. Ik zou elke maand een stukje schrijven uit het leven van het oude volk van God. Daarvan had ik zoveel in mijn geheugen dat ik wel een paar jaar vooruitkon".

Grote omzichtigheid

Ook binnen het landelijke verband van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland rees de vraag naar een eigen kerkblad. Vooral de gemeente van Urk drong hierop aan. Op de synode van 11 mei 1977 werd het besluit genomen om een blad te doen verschijnen. "Laten we met grote omzichtigheid te werk gaan", adviseerde de Commissie van Onderzoek, het oud gereformeerde curatorium dat ook als een soort dagelijks bestuur van de gemeenten fungeert. "De opzet moet eenvoudig zijn: mededelingen over het eigen kerkelijk leven en informatie die onder Gods zegen tot het geestelijk welzijn van onze gemeenten en daarbuiten zou kunnen strekken".

Het besluit was genomen. Een redactiecommissie en enkele enthousiaste medewerkers zorgden voor de uitwerking. Ouderling Van Dam noemt A. A. Klein en J. Toes als de motoren van het blad. "Klein werkte toen bij het RD en had journalistieke ervaring. Ouderling Toes, de tweede zoon van ds. Toes, was organisatiedeskundige bij een grote bank. Zij gaven het blad een eigen aanzien".

Naast de redacteurs schreven J. Dankers, B. Florijn, C. A. de Niet en ds. M. Pronk regelmatig een artikel in de eerste jaargangen van het kerkblad. In later tijd leverden R. van Beijnum, R. Bisschop, G. Boonzaaijer, W. Fieret, A. C. Lukas, H. Uil, J. M. Vermeulen en R. Zevenbergen actuele en kerkhistorische bijdragen aan het blad.

Ouderling J. B. Philibert heeft sinds een aantal jaren namens de Commissie van Onderzoek zitting in de redactie.

Ouderling Van Dam maakt er geen geheim van dat oud gereformeerde predikanten lang niet altijd hetzelfde dachten. "Twaalf predikanten betekent bij ons twaalf richtingen", zei hij eens. Past dat allemaal in één kerkblad? "Ja hoor, daar hebben we nooit moeite mee gehad. Ds. Du Marchie van Voorthuysen bijvoorbeeld was een aparte figuur in ons kerkverband. Toch verdroegen ze elkaar en namen elkaars genadestaat over. Dan kan enige kritiek wel lijden".

Kerkelijk standpunt

In het laatste nummer van het oud gereformeerde kerkblad staat de eerste aflevering van de levensbeschrijving van sloopstimmerman Egbert de Goede. Ook een brief waarin De Goede een verantwoording geeft van zijn kerkelijk standpunt en daarin de afscheiding veroordeelt, hoopt ouderling Van Dam met vrijmoedigheid in het kerkblad op te nemen. "De Goede kon goed verantwoorden waarom hij hervormd bleef. Zo'n gevoelens willen we graag eerbiedigen. Met ons kerkverband zijn we eerder beschaamd dan ingenomen. De kerkelijke verdeeldheid kan ik niet oplossen, maar we proberen erger te voorkomen. In Alblasterdam hebben we helaas veel kerken. Als je zoals in Bleskensgraaf en Oud-Alblas onverdeeld naar een kerk kunt opgaan en daar ook nog een prediking naar de mening des Geestes hoort, ben je bevoorrecht."

"De Nederlandse Hervormde Kerk is een planting Gods", zo verwoordt Van Dam iets van het Ledeboeriaanse kerkbegrip. "Maar helaas wordt op veel plaatsen de waarheid nauwelijks meer gehoord. Daar heeft de Heere soms als een vluchtheuvel een andere kerkelijke gemeente gegeven. Als het goed is, treur je op die vluchtheuvel over Gods oordeel over de kerk. Je gaat er zeker geen hechte organisatie in elkaar timmeren. Bevindelijk gereformeerden hebben in hun kerkbegrip soms veel meer van H. P. Scholte en dr. A. Kuyper ingedronken dan ze zelf beseffen".

Dit Ledeboeriaanse standpunt is op veel plaatsen zoekgeraakt, is de overtuiging van de Kinderdijkse ouderling. "In de tijd na de Afscheiding waren er mensen die de Hervormde Kerk niet om de prediking verlieten, maar omdat ze ruzie hadden. Dan gingen ze in een schuur zitten, hingen een bord met een klinkende naam bij de deur, zochten aansluiting bij een afgescheiden kerkverband en zeiden dan: Hier bij ons is het goed, want we behoren bij dat en dat verband. Dit is de ware kerk. Ja, maar dat is niet in de lijn van Ledeboer!"

Uitnemend onderwijs

De ouderling uit Kinderdijk verzorgt in het kerkblad al twintig jaar de rubriek "Komt, luistert toe". Een aantal bijdragen is gebundeld in een gelijklopende serie boeken, waarvan inmiddels zes delen verschenen zijn. Van Dam beperkt zich in principe tot verhalen die nog nooit zijn opgeschreven. In het eerste nummer van het oud gereformeerde kerkblad schreef hij: "Oude mensen kunnen nu nog talloze kostelijke levenservaringen van de oude Godzaligen ophalen. Omdat daar vaak zulk een uitnemend onderwijs in opgesloten zit, leek het ons goed uit die schat van mondelinge overleveringen stukjes vast te leggen, vooral voor het opgroeiend geslacht".

"Eigenlijk was het een onontgonnen terrein", zegt Van Dam. "Maar als we het nu niet opschrijven, zullen de verhalen over de ervaringen van het oude volk verloren gaan. Over personen die nog in leven zijn, schrijf ik niet. We moeten oppassen voor mensverheerlijking. Toen ik nog werkte, praatte ik vaak met een liberale collega.

Toen hij eens een stukje van me gelezen had, zei hij: "Van Dam, waar jij mee bezig bent, is eigenlijk hetzelfde als wat de roomsen doen". Die hebben inderdaad vele

legenden over heiligen geschreven. Daarom moeten we verhalen niet mooier willen maken dan de werkelijkheid was".

Van Dam noemt het gebrek aan het leven der genade ook als reden dat er over deze tijd weinig te vertellen is. "Er is weinig volk meer".

3. M. Verbeek te Nieuwaal (geb. 1807 - 1888)

Burgerlijke stand van Internet:

Machiel Verbeek, geboren te Nieuwaal, Zaltbommel, 1807; overl. 12 juni 1888.

zoon van Machiel Verbeek, geb. 21-11-1762 overl. 14-6-1815,

en Govertje van Andel; geb. 15-8-1766. Kregen 3 kinderen.

Machiel Verbeek, was gehuwd met Clara Barta Duister, geb. 1801

Het schijnt dat het echtpaar 7 kinderen kreeg, (meeste doodgeboren?)

Eén ervan was Govertje Verbeek geb. 8 april 1858

Van Dam schrijft: Bij enige oude brieven, die wij onlangs ter inzage ontvingen, waren er ook drie, geschreven door M. Verbeek te Nieuwaal en waarschijnlijk geadresseerd **aan A. Jongeneel Jzn. te Oud-Alblas**. Geb. 5-2-1850, overl. 28 -2-1914.

Zie over Jongeneel "Zoete banden die mij binden", door H. Natzijs en H.J. van Dijk

Boven deze brief is Verbeek voorzichtig in de aanspraak, doch als hij na enige correspondentie Jongeneel beter heeft leren kennen, dan staat er boven de andere twee "*Hartelijk geliefde Broeder in den Heere!*" Deze brief is als volgt:

Nieuwaal, de 28ste Maart 1881.

Geachte vriend, in hope broeder,

Hoewel gij mij van aangezicht onbekend zijt, is bij mij geweest L. de Bruin, de man van Saantje de Bruin te Veen, die mij een muntje van 10 gulden en uw adres ter hand stelde met verzoek aan u te schrijven, daar zij wisten, dat ik voor de derde maal het water in mijn huisje had gehad in deze winter door het hoge opperwater in de rivier de Waal, daar mijn huisje aan de buitendijk der rivier staat.

Ik mocht de Almachtige in Zijn recht toevallen daar ik voor God mocht belijden, *dat het water meer recht op mijn woninkje had dan ik, daar ik een doemwaardig schepsel, maar het water een onzondig schepsel was, dat rein uit zijns Makers hand was voortgebracht*. Ach, geliefde vriend, als wij onze waarde voor God verliezen dan kunnen wij een welgevallen nemen in de straf onzer ongerechtigheid; dan leren wij in die ogenblikken dat Gods gerichten de gerechtigheid zijn en dat Hij ons uit getrouwheid verdrukt.

Daar ik nu bijna de leeftijd van **75 jaar** heb bereikt, zo is mijn reis in de woestijn dezes levens al jaar boven die van Israël in de woestijn geweest, daar de Heere mij in het jaar 1833 al in mijn zondenweg gearresteerd heeft.

Nu is het mijn doel niet om aan u te schrijven de weg mijner bekering daar ik wel een klein boekdeel van Gods wonderen en van uitredingen in tijdelijke en geestelijke zaken heb, daar wij in zulks te schrijven of te bespreken, meer onszelf dan Gods eer op het oog hebben buiten de terugleidende genade. Ach, die vervloekte eigenliefde is gereed om overal in te sluipen. Nu wil ik echter de soevereine liefde, aan mij onwaardige bewezen, ook niet onder een korenmaat zetten. Hij heeft namelijk ook deze winter aan mij, die geen voetstap op aarde in zichzelf waardig ben, Zijn liefde betoond, daar die Liefderijke Zijn lieve meer bemiddelde kinderen toe wilde gebruiken, die van elders mij in mijn behoefte mochten voorzien. Toch heb ik in mijn schrijven altijd mijn behoeften bedekt, daar ik bij mijn weten geen wonderen van Godsdaden zelf heb willen voortbrengen. 'k Heb steeds een onergerlijke consciëntie trachten te houden voor God en de mensen, want die met zulk een praktijk uitgaat, spreekt Gods vrije soevereine regel recht met daden tegen. Als de Liefderijke zegt "ontbindt Mij die ezelin, want Ik

heb ze nodig", dan baat geen tegenstand van het vlees. Gods kinderen hebben in meerdere of mindere mate geleerd om elkanders lasten te dragen.

Terwijl ik nu hier toch eenmaal aan het schrijven ben wens ik u iets van de bemoeienissen van mijn getrouwe Leidsman mede te delen uit 1845, toen voor het eerst het bederf in de aardappelen is gekomen.

Ik had ook een hoekje huurland met aardappelen en toen ik 's zaterdags van mijn werk thuis kwam nadat ik die hele week van huis geweest was, was mijn eerste werk om naar die aardappelen te gaan zien. Daar ik zoveel eigenwaarde bezat, dacht ik dat het recht was, dat God mij verschoonde doch toen ik bij die aardappelen kwam zag ik direct, dat ze met een treurkleed van bederf waren omhangen. Daar daalde de Geest met kracht in mijn ziel met die woorden: "Ik heb gezondigd, maar wat hebben deze schapen gedaan?" Ik bezaaide het land met tranen van verwondering, dat God dat onzondige schepsel voor mij wegnam. Toen heb ik in drie dagen niet naar dat onzondige schepsel durven zien, omdat me alles toeriep: "Het is om uw zonden!"

't Gebeurde toen ook enige dagen daarna, dat er twee oude mannen bij mij in huis zaten te klagen. Daaronder verbrak mijn gemoed zo (omdat zij God in Zijn werk tegenspraken), dat ik hen moest zeggen, dat God niets anders als Zijn Eigen goed wegnam. Toen raakte mijn gemoed zo gaande, dat ik het huis uitliep om geen misbaar te maken en ik ben op de grond neergevallen, uitroepende: "O, God, zult Gij dan gans een voleinding maken?" Daarop kwamen mij die woorden in het hart: "Alle aangezichten zullen betrekken als een pot."

O, toen zag ik liefde in Gods oordeel, om daardoor nog Nederlands volk tot bekering te vermanen. Toen openbaarde de Heere mij de regenboog in de wolken als een teken des verbonds, niet alleen aan Noach maar aan al Zijn volk tot de voleinding der wereld. Ik kon toen niet verdragen als er hard over Gods weg werd gesproken maar dat kwam na enige weken wel in de beproeving.

Toen ik naar Giessendam met mijn schuitje naar de werf moest, kreeg ik het op een avond zo bang, dat ik niets meer van die verbondsbeloofte geloofde en de boog in de wolken buiten het geloofsgezicht was. Daarop kwam er 's morgens een kind van God bij mij, die niets kon uiten als schreien en die legde een toegevouwen papier op mijn plechtje. Ik zei daarop: "Gij behoeft mij niets te geven, want ik heb geen gebrek", maar hij zei: "Geef God de eer, Die heeft mij hier gestuurd".

Toen hij weg was, zag ik, dat er drie gouden tientjes in waren. Ik zag toen Gods weldaad nog voor dat ogenblik niet, maar een ogenblik later kwam ik met die persoon in de hemel en daar zag ik gever en ontvanger gelijk, omdat het beide genade was.

Ik moet eindigen omdat het papier vol is. Ontvang deze uit broederlijke achting en ik moet u ook, als middel in Gods hand bedanken!

De groeten aan u en de uwen en aan al Gods volk.

Uw broeder, M. Verbeek,

Adres: M. Verbeek, Nieuwaal bij Zaltbommel.

Naschrift van J. van Dam in *Komt, luistert toe*.

De schrijver van deze brief was dus, zoals blijkt, *een schipper* in ruste en geboren in 1806/7.

Nu geviel het, dat wij van deze zelfde Verbeek ook enige gedrukte brieven en gedichten

vonden, die hij op zijn oude dag schreef aan C. Ruesink te Varsseveld. Door vergelijking van dat geschriftje en de twee brieven, die we ook in handschrift hebben, bleek ons, dat Ruesink, die een gezegend middel in Gods hand tot zaligheid van velen mocht zijn, ook voor Verbeek tot bekering was dienstbaar geweest.

In zijn levensbeschrijving verhaalt Ruesink van "een schutter die uitmuntte in goddeloosheid" maar tot God bekeerd werd. Dat was in 1833 in het leger in Brabant. Hoewel er geen naam genoemd wordt, menen wij, dat dit hoogstwaarschijnlijk deze M. Verbeek was.

Verbeek is enige tijd diaken bij de afgescheidenen geweest, doch heeft het daar niet kunnen uithouden en was verder Ledeboeriaan. Ledeboer heeft vaak in zijn huis gepreekt. Wellicht is er dus door kerkelijke oorzaak lange jaren geen contact met de afgescheiden Ruesink geweest doch in 1876 werd de kennis weer broederlijk en liefdevol vernieuwd.

De bibliografie van Ruesink is te vinden in: **Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen DEEL 6.**

Uittreksel:

... Nadat het Kamp voor dat jaar was afgelopen, gingen wij weer *bij de boeren in inkwartiering*. Dit was nu voor de tweede maal. Maar ook ditmaal ondervond ik weer nieuwe blijken van Gods genade; andere werden door de Heere op hun zondigen weg stilgehouden, en tot overgave hunner harten aan de enigen Borg en Zaligmaker gebracht. Nieuwe bemoediging en vertroosting genoot ik voor mijn eigene ziel, soms tot overloepens toe; o, wat deed de Heere mij hier veel van Zijn liefde zien! Uit de vele bijzonderheden, wil ik slechts een der belangrijkste meedelen, die ik daar ondervonden heb.

Wij hadden toen een schutter bij ons, die uitmuntte in goddeloosheid en ongerechtigheid, en daarvan proeven gaf in versjes te maken, die onder het marcheren, door andere gezongen werden. Bij gelegenheid van Nieuwjaar had hij als nieuwjaarswens, voor zijn ouders, een heel groot vers gemaakt. Toevallig kwam ik bij die gelegenheid bij hem, hij vroeg mij, of ik zijn nieuwjaarswens eens wilde lezen. Ik gaf hem ten antwoord, dat ik daartoe geen grote lust gevoelde, en het maar laten zou. Hij zei: "Welnu, wat steekt daarin, kom lees 't eens."

Ik zei: "Lees gij zelf maar, ik zal wel luisteren."

Hij las met de nodige begaafdheid, want hij had een goede opvoeding gehad. Toen hij geëindigd had, zei ik: "Goede vriend, wat zult gij het zwaar hebben te verantwoorden in de oordeelsdag; gij hebt zoveel gaven en talenten van de Heere ontvangen, en gij besteedt ze openlijk en uitsluitend in de dienst des duivels; als gij zo voortgaat, gaat gij eeuwig verloren, en dan zullen die gaven en voorrechten uw oordeel vreselijk verzwaren."

Deze en dergelijke gesprekken, die ik later met hem hierover hield, leidden er toe, dat hij tot nadenken gebracht, en over zijn persoonlijke zaligheid ernstig bezorgd werd. Eens zag ik hem, op een bidstond, waarop hij gevraagd had tegenwoordig te mogen zijn. Ik wenste hem toen ook aan het woord te hebben, echter waagde hij 't die avond niet. Later kon hij beslist vertellen, wat God aan zijn ziel gedaan had, en schroomde hij niet meer voor zijn Heer en Zaligmaker uit te komen, die hij eerst miskend en verworpen had. Er was wezenlijk blijdschap in ons midden over zijn bekering, gelijk er ook in de hemel bij de Engelen vreugde was over zijn redding.

Bij zulke omstandigheden verstonden we iets van de gemeenschap der heiligen, en wat zij betekent. Een paar jaar later toen we reeds weer naar onze haardsteden terug gekeerd

waren, schreef hij mij te Varsseveld ook een Nieuwjaarswens, maar nu geheel wat anders, dan die van vroeger. Na enkele woorden van persoonlijke ondervindingen gezegd te hebben, vangt hij aldus aan:

*"Alweer een jaar voorbij,
Genaderd tot de dood;
Geëindigd tot het graf,
Mijn waarde reisgenoot!
Ja, ja, wij zijn op reis,
Een ieder naar zijn staat;
Waarheen hij na de dood,
Voor eeuwig heen gaat.
Nu ruim twee jaar geleden,
Dat gij me aanspraak"
Over deez' gewichtige reden:
Dat ik verloren ging,
Zo ik niet werd bekeerd,
Gelijk mij van der jeugd,
Ook altoos werd geleerd."*

Menige ervaring deelde hij mij vroeger en later mee, die tot verkwikking voor mijn ziel was, en mij onwillekeurig terug voerde in het "gelukkige schuttersleven", waarin ik zoveel van Gods wonderbare liefde ondervond.

Eens schreef hij mij, dat men hem tot diaken wilde benoemen in de Christelijke Gereformeerde_Gemeente te Gameren. Hij weigerde, en om dit te ontslaan vertrok hij met zijn schip, - hij was schipper, - naar een andere plaats. Maar de Heere kwam hem tegen. Hij leed schipbreuk en kwam ternauwernood weer in Garneren aan; nu was het beslist hoe de Heere het wilde. "Maar, zegt hij, ik had het nooit kunnen geloven, dat ik in de wijngaard des Heeren werkzaam had moeten zijn. Ik werd Diaken, en zo ik mag geloven, tot veel zegen voor mij zelf en andere."

In Mei 1857 ontving ik nog een brief uit Well waarin een paar woorden over hem gezegd worden; daaruit blijkt, dat hij een innig Christen is, die het wezenlijk om zijn zaligheid en de eer Zijns Heeren te doen is. Sinds die tijd heb ik niets meer van hem gehoord. O! ik geloof zo vast, al zie en hoor ik hierbeneden niets meer van hem, dat ik hem eenmaal daarboven zal zien en horen, om dan, in vereniging met al de verlost en in het Vaderhuis, de driemaal heiligen God groot te maken, Hem eeuwig te dienen en te danken voor Zijn onuitsprekelijke liefde ons hier geschonken.

4. Enige zaken uit het leven van het echtpaar Jan Kalkman (1867-1940) en Adriana Boon (1873-1937), wonend aan de West-Kinderdijk²

Onder het oude volk in onze omgeving nam het bovengenoemde echtpaar een goede plaats in en als wij nu van beiden uit de overleveringen wat willen doorgeven, dan stellen we ons voor om eerst iets over vrouw Kalkman te vertellen.

Haar eigen naam was dus Adriana Boon, geboren 8 april 1873, dochter van Cornelis Boon en Annigje Herwig. Vader Cornelis Boon had zijn boerderij in de Kerkstraat te Alblasterdam juist naast de oude schoollokalen, waar later Jan van den Heuvel zijn kerkje in had. Moeder Annigje Herwig moet een bekommerde vrouw geweest zijn, die in vriendschap met *Piet de Bie* en andere onkerkelijke Godzaligen leefde. Een tijdlang werd er beurtelings 's zondags preek gelezen op de boerderij van Boon en het huisje van De Bie in de Polderstraat. Men ging dan met een schouw over de Alblas naar elkaar toe. Toen moeder Annigje stierf, zeiden de vrienden: "Wat zal dat haar toch eeuwig meegevallen zijn!"

Adriana had als jong meisje wel indrukken van dood en eeuwigheid, doch dat bracht er haar zo direct nog niet toe, om haar eigen gekozen wegen te verlaten en met haar moeders vriendenkring te leven. Dat gebeurde wel, toen de Heere haar werkelijk ging ontdekken door overtuiging van zonden. Toen zocht ze dat onkerkelijke volk van God ook op en ze kwam o.a. ook bij *Pietje Smit*.

Toen het overtuigende werk van Gods Geest doorging (dat was vooral na haar huwelijk), leerde zij zich schuldig kennen aan al Gods geboden, doch de Heere toonde haar ook, waar dat allemaal uit voortkwam en ze leefde in, dat ze in het paradijs moedwillig van God was afgefallen.

't Waren boerenmensen, dus op zondagmorgen zat Adriana te melken en - zoals ze dan zelf later wel vertelde - gebeurde het daar, dat "de wet met zijn eisend recht intrad" en dat ze haar schuld hemelhoog voor zich zag en geen Borg! Toen het dan aldus, standelijk, voor haar een afgesneden zaak was; toen zij absoluut geen weg wist om de straf te ontgaan, toen werd haar door God "de Weg" ontsloten, doordat deze woorden tot haar kwamen en beleefd werden: "Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven".

Deze zaken zijn allemaal heel lang geleden gebeurd, dus de overlevering is natuurlijk heel beknopt, doch ongetwijfeld zal het zó geweest zijn, dat: zo onmogelijk als het zalig worden eerst voor haar was, zo ruim was de mogelijkheid, die haar nu aangewezen was. 't Zal ook zeker met grote eerbied en diepe indruk geweest zijn, dat ze deze beleving aan Piet de Bie vertelde. Deze hoorde haar aandachtig aan en hij verstond haar volkomen en zei: "Kind, nou heb je daar zaken verteld, die voor de eeuwigheid blijven liggen. Nochtans moet ik het eigenlijk weer schoon van je wegnemen, want denk erom, alles wat je nu verteld hebt, is toch nog niet genoeg oen strakjes mee te kunnen sterven."

De Bie wees erop, dat Israël wel door God uit Egypte was geleid; dat ze door Hem op de weg geleid waren omdat ze al spoedig iets van Kanaän gezien hadden. Doch in plaats van in te gaan, volgde er echter nog een woestijnreis van veertig jaar en tenslotte de doortocht door de Jordaan en terwijl ze op die weg waren wilden ze soms nog wel naar Egypte terug ook! 'k Zal je eens een voorbeeld geven! Stel je nou eens voor, dat je hier

---

² "Komt luistert toe" door J. van Dam

vandaan naar Dordt moet en dat je hier aan het begin van de Hogendijk staat!. Dan moet je een groot eind lopen en tenslotte moet je nog overvaren ook! De lezer bedenke, dat vroeger de enige weg naar Dordt van Alblasterdam de dijk door Papendrecht was en het veer. Direct over de Dam (nu de Ruigenhil) noemde men de dijk vanouds de Hogendijk.

Het werk der genade had bij vrouw Kalkman wel voortgang. Doordat het allemaal zo lang geleden is, weten we niet hoeveel jaren er tussen lagen, doch in alle geval was ze nog een jonge vrouw, toen Christus haar ook werkelijk geopenbaard werd. Er zal ook stellig een ontledigende, afsnijdende weg voorafgegaan zijn, doch er kwam een dag, dat zij Christus ook werkelijk mocht aanschouwen als het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt. Daar zag zij een oneindige ruimte om zalig te worden door Hem. Vanwege die ruimte en de vrede, die ze smaakte, meende zij toen, dat haar zonden ook geheel vergeven waren. Later leerde zij - en zo vertelde zij dat ook - dat bij die weldaad haar zonden bedekt waren (Psalm 32 : 1).

In die tijd zelf echter, was het haar zeer goed. 't Was haar, alsof alles voor haar nieuw geworden was. Daar had ze zulk een lust "om Hem te dienen zonder vreze", dat haar hart op de hemel aan trok en dat ze vast meende, dat ze spoedig zou sterven. 't Was haar standelijk zo goed, dat er in haar waarneming ook niets in de weg was en dat ze gerust sterven kon. Als ouderwetse boerenmensen hadden zij ook heel hun leven reeds hun doodsklederen gereed liggen in de linnenkasten. In die dagen keek zij werkelijk met genoegen naar haar doodsklederen. Dit was echter wellicht nog wel vijf en twintig of dertig jaar vóór haar dood.

Vrouw Kalkman is ook eens op een nacht zodanig ingeleid in het borgwerk van Christus, dat zij, ziende op de lijdende en stervende Borg en inlevende, dat Hij dat deed voor Zijn volk en ook voor haar schuld, haar ontrouw en afmakingen, de hele nacht geweend heeft. Zij was er zo door verslagen en verbrijzeld, dat zij de volgende dag niet in staat was om haar werk te doen.

Vrouw Kalkman was dus opgekweekt in de vriendenkring van P. de Bie en daardoor is zij haar leven lang overwegend onkerkelijk gebleven. Bij gelegenheid kwam ze weleens bij ds. Stam in de kerk. Bij Kalkman lag het iets anders; van jongsaf was hij door zijn ouders kerkelijk opgevoed. Het kerkje van ds. Sterkenburg stond maar een paar minuten van de ouderlijke boerderij vandaan. Het kerkje van ds. Sterkenburg stond langs de afrit van wat nu "Donkersloot" genoemd wordt

Kalkman ging dus wel meer geregeld naar de kerk dan zijn vrouw en ds. Stam doopte ook hun kinderen.

De zondag werd zeer nauwgezet geëerbiedigd en er werd ook vaak met enige mensen erbij op de boerderij 's zondags een preek gelezen.

Hetgeen vrouw Kalkman van God geleerd had was bijzonder helder en zakelijk. Ze was ook gezegend met een opgeruimd karakter, dus door het geloof dat ze veel beoefende, was ze een blijmoedige Christin.

Vele doorgeleide kinderen Gods hadden innige banden met haar, zoals *Pieter en Marigje Mellegers*, *vrouw Ooms* en nog vele anderen. *Geertje den Besten* (getrouwd met H. Bas) was een vriendin en samen gingen ze eens naar *Neeltje Aardoom*. Het arme volk, dat behoeftig door het leven ging, ontving ook veel tijdelijke weldaden. Zegenende werden zij gezegend.

Haar leven was ook rijk aan opmerkelijke gebedsverhoringen en kennelijke wegen in de Voorzienigheid Gods. Daar zou ook nog veel van verteld kunnen worden, maar dat zullen we thans laten rusten.

Haar oudste dochter was getrouwd met B. van Herk en dit echtpaar kreeg in 1936 een zoontje, Jantje. Vrouw Kalkman was in haar laatste levensjaar en op een ogenblik liep zij met dit kleinkind op haar arm door de kamer en zei: "Nou word ik er zo krachtig bij bepaald, dat ik hiernamaals God zal groot maken met dit kind!" 't Was een lief, levendig, watervlug ventje, maar toen het twee jaar en negen maanden was (vrouw Kalkman was toen dus al overleden), en men hem slechts een ogenblik uit het oog verloren was, verdronk hij in een welput. Dit gebeurde in de mobilisatietijd van 1939 en toen L. van de Heerik uit Sliedrecht in die dagen bij hun overbuurvrouw Teerds kwam en hoorde van dit verlies, getuigde hij door het geloof wat hij omtrent dat kind gewaar geworden was en dat hij ook zeker geloofde, dat Jantje naar Boven was.

In de zomer van 1937 raakte vrouw Kalkman aan het tobben met haar gezondheid. Ze bleef wel lopen, doch later bleek, dat ze reeds de gevreesde ziekte had. Ze heeft maar vijf dagen helemaal ziek in bed gelegen, doch in de weken daaraan voorafgaande kwam ds. Toes van IJsselmonde eens bij vrouw *Both-Leeuwenstein*. Horende, dat vrouw Kalkman mankerende was, was hij zo belangstellend, dat ze samen naar de boerderij gingen en een bijzonder goed, geestelijk gesprek met elkaar hadden.

In de dagen, dat het ernstiger werd en zij dus te bed lag, kwam vrouw Ooms bij haar kijken (met ene Frans de Bruin uit Papendrecht) en vroeg haar, hoe het nu geestelijk met haar was.

Vrouw Kalkman antwoordde, dat de vreze des doods van haar weggenomen was en dat ze juist die nacht ingeleid was in het gezicht van Openbaring 1 en had mogen zien op Hem, Die daar zegt: "Ik ben de Alfa en de Omega, de Eerste en de Laatste". Zij betuigde, dat Hij, Die daar gezien werd te midden der zeven gouden kandelaren en met de zeven sterren in Zijn rechterhand het voor haar was begonnen en dat ze ook vertrouwen mocht, dat Hij het voor haar zou voleindigen.

Een dag voor haar heengaan werd ze er door Gods Geest bij bepaald, dat "aldaar zal geen nacht zijn" en op de morgen van haar sterfdag werd vrouw Kalkman nog verkwikt door de Psalm 77 : 7:

'k Zal gedenken, hoe vóór dezen,

Ons de Heer' heeft gunst bewezen. enz.

Zo had zij een bijzonder ruim sterfbed en in de beoefening van een levendig geloof mocht zij werkelijk blijmoedig en getroost de eeuwigheid aandoen, om in te gaan in die stad, waar geen inwoner zal zeggen: Ik ben ziek.

Vrouw Kalkman was dus overwegend onkerkelijk gebleven, doch door de liefde tot heel Gods Kerk heeft zij over het wel of niet kerkgaan zeker nooit getwist. Verbonden aan enige kerk was ze echter niet, dus toen ze overleden was, bedachten de kinderen, hoe aangenaam en één van harte zij kort te voren nog met ds. Toes had gesproken en zij verzochten hem om de begrafenis te leiden. De dominee deed dat met vrijmoedigheid en met opening en in aanwezigheid van velen van het geofende oude volk werd zij te Alblasterdam begraven.

* * *

Het zalig heengaan van zijn vrouw maakte zeer diepe indruk op Kalkman. Zolang zijn vrouw leefde, had hij altijd met heel zijn hart met haar in alles meegeleefd, doch hij was een stille bescheiden man, die weinig praatte. Vrouw Kalkman had altijd gepraat en de mensen die kwamen, praatten vooral met haar en Kalkman luisterde maar - als een missend mens. Hij bleef, ook na het overlijden van zijn vrouw met Gods volk leven. Hij

had ook vele indrukken en zijn dochter zag hem vaak met roodgeweende ogen uit het land thuishomen. In februari 1940 (hij was dus twee en zeventig jaar) vatte hij kou en had een ziekbed van slechts acht dagen. Blijkbaar geloofde hij aanstonds, dat het sterven zou worden en doordat hij inleefde dat hij niet sterven kon, had hij het in de eerste dagen van dat ziekbed zeer benauwd; zijn kinderen zagen dit met grote bewogenheid aan.

De Heere gaf echter ook uitkomst en terwijl de vriendenkring eigenlijk nog niet wist van zijn moeiten naar lichaam en ziel, mocht hij op de dag voor zijn sterven getuigenis geven aan Marigje Mellegers, die juist eens kwam kijken.

Ouderling H. Bas, die ook in 1937 zijn eerste vrouw Geertje, had verloren, werd door zijn moeder opgewekt, om Kalkman eens op te zoeken "want hij is nogal ziek". Daar Bas geen vermoeden had, wat hij zou aantreffen, zag hij er zeer tegen op. Wat was er immers van Kalkman ooit vernomen? En als jonge ouderling moet je toch ook met een oude vriend getrouw handelen! Op de avond van Kalkmans' laatste levensdag erheen gaande, zei hij: "Dag, Kalkman! Ik hoorde, dat je ziek was. Hoe gaat het met je?"

"Naar 't lichaam gaat het niet goed, Bas! Ik ga sterven."

"Wel, Kalkman! Ik hoor, dat je kou gevat hebt, dus zou je dan nog niet eens opknappen?"

"Nee, hoor, ik ga sterven en vannacht tussen twaalf en één uur zal ik al heengaan!"

"Ja maar Kalkman, sterven is God ontmoeten, dus als het nou waar is, wat je zegt, hoe is het dan met je?"

"Dat zal 'k je eens vertellen, Bas! Ga maar eens zitten op die stoel. Tot vóór twee dagen was het zo bij mij, dat ik moest sterven maar dat ik niet kon sterven."

Kalkman vertelde van de worstelingen, die hij die week gehad had en hoe de vrees weggenomen was en dat hij nu geen angst meer had. Oprecht en ongekunsteld vertelde hij, hoe de Heere hem onderwezen had en ingeleid - met toepassing voor hemzelf - in de betekenis van de ark, die in het Heilige der Heilige stond. "In die ark lag de wet, maar bovenop die ark was het verzoendeksel en dat is Christus! En nou heb ik mogen zien hoe die eisende wet bedekt is door Christus."

Heel eenvoudig vertelde hij, hoe hij nu onderwerpelijk dit had ervaren, dat Christus de dood voor hem had overwonnen en dat hij daar nu gelovig op mocht zien en dat het vrede in z'n hart was. "Nou moet je me beloven, dat jij me zal begraven, hoor! En dan zal ik zijn, waar mijn vrouw is en waar jouw vrouw ook reeds is."

In die nacht is Kalkman om half één gestorven in den Heere en toen Bas 's morgens naar z'n werk ging, zag hij, hoe de blinden voor de ramen als teken van rouw gesloten waren. Op de dag van begraven kwamen weer velen van het oude volk en hoorden wat de Heere op het einde ook in Kalkman verheerlijkt had.

Ouderling Bas las uit Hebreëen 11, doch daar hij (negen en dertig jaar oud) zovele oude doorgeleide kinderen Gods zag, die hij zoveel waardiger achtte, gaf hij de leiding over aan *Pleun Kleijn* en zo werd ook Kalkman in vrede door de Kerk ter aarde besteld. Man en vrouw en dat kleinzoontje zijn in één graf begraven; er staat nog een steen op. Daar wachten hun lichamen de dag der zalige opstanding, om dan voor eeuwig het gezegend aardrijk te beërven.

Naam: Algemene Begraafplaats "Oude Torenhof"

Adres: Kerkstraat 207 Alblasterdam. Nr H089

Op die laatste dag van z'n leven had Kalkman ook z'n kinderen aangesproken. Ter vertroosting in hun droefheid vertelde hij hen ook van de gegronde hoop, waarmede hij

de eeuwigheid zou ingaan en hij verwachtte, dat Gods volk daar ook wel getuigenis van zou geven.

Ongeveer vier weken na de begrafenis kwamen inderdaad Pieter en Marigje Mellegers, met vrouw Ooms, Kalkmans ongetrouwde dochter, die zeer bedroefd was, opzoeken. Dit waren drie bevestigde kinderen Gods en zij mochten vertellen, hoe zij alle drie door de Heere er bij bepaald waren en zeker mochten geloven, dat vader Kalkman ook juichte voor Gods troon.

5. Aantekeningen uit het leven van Anthonie van der Smit te Reeuwijk (1882-1966)³

Anthonie van der Smit (geb. 10 oktober 1882, overleden 22 juli 1966), in zijn leven veehouder te Reeuwijk, behoorde tot een geslacht van "thuiszittende Ledeboerianen". Zijn grootouders van moederszijde, Nikolaas van der Hoeven en Antje van der Spek'), hadden eens een ernstig ziek kind, dat nog niet gedoopt was en in die dagen zat hun leraar, ds. Ledeboer, gevangen. Wonderlijk onverwachts kwam ds. Ledeboer vrij en bezocht dit gezin. Hij doopte het kindje, dat kort daarop is gestorven.

In zijn ouderlijk huis ging Van der Smit wel in weekdiensten onder de bevindelijke waarheid, doch op Gods dag lazen zij meestal thuis de oudvaders en zongen daarbij de Psalmen in de berijming van Datheen; dit heeft hijzelf verder ook zijn hele leven zo gedaan. Dat preeklezen thuis vloeyde dus niet voort uit een onkerkelijk standpunt, doch had zijn oorzaak in de grote afstand, die ze zouden moeten lopen.

Krachtens opvoeding wist de jonge Anthonie wel, dat hij bekeerd moest worden, maar terwijl hij opgroeide dacht hij: dat kan later nog weleens, als ik getrouwd ben. De mens bestuurt echter niet zijn eigen gangen en gelukkig was er voor hem een tijd des welbehagens door God Zelf bepaald.

Op zijn twee en twintigste jaar, op een zondagmiddag, had zijn moeder, Gerrigje van der Hoeven een boekje over het leven en zalig sterven van een veertienjarig meisje op tafel gelegd. Ze was een dochtertje van de burgemeester van Willemstad.

Terwijl Toon in dat aangrijpende boekje las, behaagde het de Heere, om dit korte verhaal te zegenen tot zijn eeuwig behoud. Dat kon hijzelf wel niet bezien, integendeel: hij geloofde nu juist dat hij sterven moest en dat kon hij niet. Later zei hij vaak, dat hij in die dagen wenende over de aarde ging. Hij las wel met verwondering, dat dat meisje na zeventien weken verlost was en dat was nu ook wel de begeerte zijner ziel, doch de maanden verliepen en hij bleef in zijn gemis.

Zijn leven was nu geheel anders: in het land deed hij vaak wenende zijn werk en als hij dan met etenstijd thuiskwam had hij eerst z'n gezicht gewassen opdat anderen niet zouden zien dat hij zo tobde. Toen hij een paar jaar tevoren in militaire dienst was had hij verkering en dat had hem op die tijd in de middellijke weg bewaard voor uitspattingen. Daarna was die verkering uitgegaan en had hij heimelijk gedacht, dat als hij weer eens voor herhalingsoefening moest opkomen, "dan zou hij het er ook eens van nemen".

Nu ging het allemaal geheel anders want hij moest wel weer eens opkomen, maar nu zocht hij het volk des Heeren op. Het ontdekkende werk Gods ging door. Toen zijn vader op een zondag uit de Catechismus van Van der Kemp las over het gebed, bracht Gods Geest dit op zijn hart en met smart en beschaamdheid zag hij, welk een zonden hij deed ook met zijn gebed.

De eerste vertroosting, die Van der Smit in die begintijd met kracht mocht ondervinden was uit Jesaja 45 : 22: "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde; want Ik ben God en niemand meer". Later heeft hij nog wel verscheidene andere bemoedigingen en beloften gehad en dat heeft hem dan grotelijks verkwikt, want als de Heere aldus aan Zijn zuchtend volk gedenkt, dan gaat er kracht van uit, dan mag er

---

³ "Komt luistert toe" door J. van Dam

geloof in mee komen, dan geeft het op zulk een tijd een dierbare troost en vrede en het laat wat na. Evenwel: na enige tijd, als men de kracht er uit kwijt is, dan is er toch weer het oude gemis. Zo is het met Van der Smit eigenlijk heel z'n leven geweest, althans tot aan zijn laatste ziekbed toe (drie weken voor zijn heengaan) altijd arm, missend en in zijn waarneming onbekeerd.

In zijn jonge jaren had hij geen vrijmoedigheid, om hardop een gebed te doen; hij had wel een gebedsleven, maar om als priester in huis voor te gaan, daar zag hij zeer tegenop. Toen hij echter in 1914 ook een tijd in het leger moest opkomen en heel ons volk zo in vrees was voor het oorlogsgeweld, drong zijn moeder er sterk op aan dat hij met het ouderlijk gezin in het gebed ging. Dat deed hij toen op een zeer ontroerende wijze.

Nadat Van der Smit in 1916 getrouwd was, kwam in het jonge gezin ook **Kaatje Vermeulen** uit Waddinxveen weleens een daagje en deze bevestigde Christin kon zeer tactvol onderwijzen.⁴ Zij zei toen eens bij het eten: "Toon, we zullen samen de plicht doen, allebei een keer!" Dit gebeurde en zo hielp zij haar jongere vriend over zijn schroom heen, "en nu moet je dat steeds als vader in het gezin blijven doen, hoor! Dat is echt beter met het oog op je gezin!"

Zo werd Anthonie een recht Christelijk huisvader, 's avonds voor het ter ruste gaan las hij een Psalm, ze zongen nog een Psalm (oude rijm) en dan bad hij met z'n gezin op de knieën. Met zeer gepaste gebedsgaven werden dan de persoonlijke en huiselijke zorgen en de noden van land en Kerk aan de Heere opgedragen. Hij is ook vaak op gezelschappen geweest, waar verscheidene bevestigde kinderen Gods waren, maar dan verzocht men vaak ook juist hem een gebed te doen. Dat was altijd uit het gemis, maar Gods volk luisterde de echtheid ervan op. "De arme spreekt smekingen" (Spreuken 18 23). Als kind had zijn vrome moeder hem geleerd, hoe hij bidden moest en daarin was ook de klacht van Jeremia: "HEERE! bekeer ons tot U, zo zullen wij bekeerd zijn" en die bede bleef in het hart van Van der Smit tot zijn sterfbed toe.

Hij had een werkzaam gemis en dan had hij ook 's nachts vaak zijn overdenkingen. In zo'n nacht leidde de Heere hem eens terug in de eeuwigheid met deze woorden: "Eer Ik u in moeders buik formeerde, heb Ik u gekend, enz." (Jeremia 1 5). "Toen heb ik zo geweend," zei hij, als hij van deze weldaad in de volgende dagen tot enige anderen sprak, "want dat waren woorden, die uit de eeuwigheid voort: kwamen". Het duurde echter niet lang, dat hij van zulk een bevinding kon spreken, want enige tijd later zei hij dan door het ontdekkende licht: "Dierbare beloften gehad: maar nu kruipen de wormen erin; het is de Belover Zelf niet! Ik ben niet voor de Vierschaar gedaagd". Dan kwam hij altijd maar weer in zijn gemis terug.

Ook in het tijdelijke leven had Van der Smit vaak kennelijke Godsbemoeienissen. Kort voor de Tweede Wereldoorlog had hij kennis gekregen aan **J. Freeke**, een winkelier te Scheveningen, die ook de Heere vreesde. Nu moest deze Freeke met een groot gezin in de oorlog evacueren en juist in diezelfde tijd overleed er in Waddinxveen een oudere zwager van Van der Smit. Die man had geen kinderen, dus zijn broers en zusters erfden zijn bezit, waarbij ook het huis was, dat door dat sterven leeggekomen was. Nu lagen de zorgen van zijn vriend Freeke ook op het hart van Van der Smit en op een zondagnacht werd hij bepaald bij Psalm 60. Daarboven staat: "Een oorlogspsalme" en daar zegt David door de Geest: "Opdat Uwe beminden zouden bevrijd worden" en "God heeft gesproken in Zijn heiligdom: dies zal ik van vreugde opspringen; ik zal Sichem delen en het dal

⁴ Op latere leeftijd trouwde zij met Robert de Bruin, die als ouderling preek las in de Ledeboeriaanse gemeente te Waddinxveen. In de volksmond noemde men dat wel het "kerkje van Kaatje".

Sukkoth zal ik afmeten. Gilead is mijn, en Manasse is mijn," enz. (vers 7, 8 en 9; hetzelfde ook in Psalm 108).

Opgestaan zijnde sprak hij van deze zaak in zijn gezin en zei: "Als dat van God is, dan komt Freeke met z'n gezin nog in dat huis".

Van der Smit moest zelf die erfenis regelen, dat was hem opgelegd en hij deed het naar eer en geweten. Over het huis zou geloot worden. Hij maakte lootjes en liet bewust al de andere erfgenamen eerst een lootje nemen. Het was ongetwijfeld door het geloof, dat hij zei: "Ik neem het laatste wel". In Gods Voorzienigheid verkreeg hij zo zelf dat huis uit die erfenis en inderdaad heeft Freeke met zijn gezin daar het verdere van de oorlog een goed onderkomen gehad.

We lazen een briefje, dat Van der Smit op 7 oktober 1964 schreef aan de bekende godvrezende *Anna van Vliet* te Gouda; dat was voor haar verjaardag en zij lag in het ziekenhuis. "Er gaat geen dag voorbij, dat ik niet aan je denk, wanneer ik m'n knieën buig. maar dan moet ik maar zeggen: "Wat is mijn bidden meest maar indrukkeloos! Had ik anders geen schuld als van mijn bidden, dan ging ik alleen daarom al eeuwig verloren, als ik geen verzoening zou vinden in Hem, Die alles volbracht heeft om voor een rechtvaardig God te kunnen bestaan en dat door de Heilige Geest in mijn ziel verklaard en toegepast!"

Als ik op dat alles zie, dan weent mijn hart en moet ik maar zeggen: "Zal dat nog eens aan mij gebeuren naar Zijn vrijmachtig welbehagen?" Zo leefde Van der Smit als een missend mens, maar het was een werkzaam gemis en hij werd er ook steeds weer voor bewaard om van zijn gemis en van zijn werkzaamheden zijn bezit te maken. In een zomer met zeer aanhoudend regenweer kreeg Van der Smit daaronder te zuchten en God gaf in dat oordeel een onderbreking; er kwamen juist zoveel dagen droog weer, dat zij hun hooi, als door een wonder, droog konden binnenhalen. In een heel ander jaar was het maandenlang zo droog, dat het gewas en het vee er onder kwijnende en treurde.

In een nacht mocht Van der Smit ermee werkzaam worden en toen hij 's morgens in de deur naar de lucht ging kijken zag hij "een wolkje als eens mans hand". Door dat gezicht reeds was hij verbroken onder Gods goedheid, maar toen in korte tijd de lucht zwart werd en de wolken hun water uitgoten, mocht hij die grote God aanbidden, Die naar het geroep van zo'n onwaardige had willen horen. In de polder "de Tempel", waar zij woonden, was een brede strook rijkelijk door de regen verkwikt, zodat ook veel omliggende boeren in de zegen deelden.

Anthonie was ook gaarne bezig met het onderzoeken van Gods Woord en de geschriften der oudvaders. Het volgende, dat wij daaromtrent hoorden, is wel leerzaam Hij las eens in "De Banier" een stukje van ds. Fraanje, waarin deze verklaarde, dat de woorden van Elihu in Job 33 : 23 en 24 toch zo dikwijls verkeerd aangehaald en verklaard worden. Daar staat: "Is er dan bij hem een gezant, een uitlegger, één uit duizend", enz. dan zal Hij (dat is God) zeggen: "Verlost hem, dat hij in 't verderf niet nederdale, Ik heb verzoening gevonden". Ds. Fraanje zei daarvan terecht, dat hier niet de tweede Persoon van het Goddelijk Wezen spreekt. Er staat ook niet, (zoals vaak verkeerd aangehaald wordt): "Vader, verlos hem," enz. De kanttekeningen geven een meer letterlijke verklaring, maar de diepere geestelijke verklaring is, dat God de Vader deze woorden spreekt. Immers gaat het recht uit van God de Vader en Die heeft verzoening gevonden in de Heere Jezus Christus, de Verlosser.

Dit stukje verklaring had Van der Smit met bijzondere opmerking gelezen en hij bevond, dat ook de geleerde Albertus Voget in één zijner werken dit zuiver verklaart. Daar hij echter hier zo opmerkzaam op was, ondervond hij daarna, dat in erg veel

geschriften die woorden uit Job verkeerd worden aangehaald en verklaard. Van der Smit heeft er zelfs nog wel met verschillende predikanten over gesproken en gecorrespondeerd.

Anthonie van der Smit was lidmaat van het kerkje te Waddinxveen en liet daar zijn kinderen dopen door ds. Boone. Als echte Ledeboeriaan had hij smart over de kerkelijke verdeeldheid in ons land en hij is ook steeds met gevoel van schuld blijven staan in de breuk der Kerk. Uit dat gevoel dat dus echt in zijn hart zo lag, zong hij altijd op zaterdagavond met zijn gezin Psalm 84 : 2:

*De mussen en zwaalwen t'zame
vinden enen nest bekwame;
Och Heere der heirscharen krachtig,
O God mijn troost en helper mijn,
Waar is 't dat Uw altaren zijn,
Daar Gij woont, o mijn Heer' Almachtig?
Wel hen die in Uw huis eerbaar
wonen, die loven U eenpaar.*

Op zondagavond zongen ze Psalm 25 : 6. Zo was hij dus in kerkelijk opzicht "een bedroefde om der bijeenkomsten wil", maar die worden door de Heere Zelf verzameld. (Zefanja 3 : 18).

We verhaalden reeds, dat Van der Smit vanaf zijn twee en twintigste jaar verwaardigd is geworden om de Heere te zoeken. Op zijn twee en zeventigste jaar was het dus vijftig jaar geleden, dat hij de wereld een scheidbrief had mogen geven. Wezenlijk was hij in zijn eerste liefde blijven staan, maar in zijn waarneming was hij nog steeds een missend mens.

Op het einde van dat vijftigste jaar was hij op gezelschap bij **Grietje Verhage** te Middelharnis. (In een briefje ter uitnodiging daartoe schreef ze hem bemoedigend: "Twee nullen krijgen nooit ruzie!"). Daar vertelde Van der Smit, hoe hij dat jaar zo verlangende en uitziende geweest was, dat nu voor hem ook eens het Jubeljaar mocht aanbreken, maar dat jaar was voorbijgegaan en nu moest hij met de profeet zeggen: "Nog zijn wij niet verlost".

Vrouw Verhage zei daarop: "Och Toon, zou het niet zó zijn, dat je ten diepste heimelijk nog wat rekende voor al je werkzaamheden?"

Ds. Van de Breevaart, die hem eigenlijk nog niet zo kende, was ook aanwezig en vroeg hem beproevend: "Wel man, is het al vijftig jaar geleden. Is dan het begin wel echt waar geweest?" Daarop verhaalde Van der Smit, hoe hij was getrokken; welke bemoeienissen de Heere daarna met hem had willen hebben en welke beloften hij toch had ontvangen en uit dit verhaal bleek wel duidelijk, hoe hij door die onderhoudende genade ook een aanklevend leven had. Gaarne liet ds. Van de Breevaart toen van hem af, opdat de Heere Zelf Zijn werk maar zou voleinden (Psalm 138).

In de zomer van 1966, toen Van der Smit dus inmiddels ruim drie en tachtig jaar was, ging het op een einde aan, zowel met zijn gezondheid alsook voor zijn ziel. In een nacht had hij zeer veel te stellen met zijn lichaam. Doch, hoe groot ook zijn pijn en smart in het lichaam was, veel groter werd in die nacht de nood zijner ziel. Met heel zijn ziel riep hij uit met de dichter van Psalm 130: "Uit diepten van ellenden roep ik met mond en hart," enz. en ook het volgende vers: "Zo Gij in 't recht wilt treden," enz.

Op die smeekbeden behaagde het de Heere genadiglijk over te komen en Hij sprak door

Zijn Woord en Geest: "En Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan en Ik zal u brengen onder de band des verbonds" (Ezechiël 20 : 37). Dit bleef hem eerst nog wat duister en hij zei zelfs: "Och, Heere, een roede, dat duidt toch op slagen? Krijg ik een kastijding?"

Daarop ging de Heere hem onderwijzen en leidde hem daartoe in Ezechiël 16. Daar mocht hij gelovig aanschouwen, hoe hij geworpen was op het vlakke des velds, vertreden in zijn bloed en dat geen oog medelijden met hem had, enz., maar dat God nu Zelf vanuit de eeuwigheid voorbijgekomen was, zeggende: "Leef; ja, Ik zei tot u in uw bloed: Leef!" Ook vers 8 werd door Gods Geest in zijn hart verklaard: "Als Ik nu bij u voorbijging, zag Ik u, en ziet, uw tijd was de tijd der minne; zo breidde Ik Mijn vleugel over u uit, en dekte uw naaktheid; ja, Ik zwoer u, en kwam met u in een verbond, spreekt de Heere HEERE, en gij werd Mijne."

Zo werd ook de telroede van Ezechiël 20 hem verklaard, want nu zag hij gelovig, hoe hij geteld was van eeuwigheid; dat hij getekend was in de tijd en dat hij geëigend was tot Gods eigendom voor tijd en eeuwigheid. De telroede gebruikte de herder immers in het afzonderen van de tienden der schapen. Ze gingen onder een uitgestrekte roede door en elke tiende werd aangeraakt en gemerkt met een teken: zo werden ze van de kudde afgezonderd en voor de Heere geheiligd. Dat wordt een afgezonderd volk; die mogen de dienst der zonde en der wereld verlaten en een keuze doen om voor de Heere te leven. Dezulken is het meer om God te doen dan om de hemel. De Heere sprak: "Leef!" Dit is tegelijk een Goddelijk bevel en een Goddelijke Belofte. Dan wordt een levend mens een levende zondaar, die evenwel wordt voorbereid tot een geestelijk huwelijk, de verbondssluiting. Hij werd afgewassen van de onreinheid zijner eerste geboorte en hij mocht zien op Christus' gerechtigheid. Toen hij aldus met geloof mocht zien op de ruimte en de gewilligheid, die er bij God was tot zijn zaligheid, kon hij ongetwijfeld wel als Jakob uitroepen (toen hij de wagens van Jozef zag): "Het is genoeg".

Van der Smit was ook met die weldaden op zijn sterfbed eerlijk en zei wel op een ogenblik over Ezechiël 16: "Tot en met dat achtste vers heeft de Heere die zaken aan mijn hart verklaard; verder niet". Maar als hij in de dagen daaropvolgend in verwondering lag over de dierbare troost, die de Heere hem gegeven had en wel met name over die woorden: "... en gij werd Mijne," dan heeft hij toch ook door het geloof uitgeroepen: "Hij is de mijne en ik ben de Zijne; geteld en getekend en Zijn eigendom geworden!" De ruimte, de troost en de vrede, die hem in God nu zo genadiglijk was gegeven mocht hij in de beoefening houden tot zijn sterven toe; dat was slechts een paar weken daarna.

In die paar weken zijn er velen aan zijn sterfbed geweest en hebben uit zijn mond gehoord over de genade en de barmhartigheid, die hij nu zo gevoelig mocht ervaren. Ook ds. Toes bezocht hem in die dagen en daar hij hem gekend had in zijn leven, hoorde hij met blijdschap, hoe de Heere hem bezocht had. Deze geoefende leraar luisterde ook wel onderscheidenlijk op in welke stand van het leven die vriend nu zo'n ruimte mocht smaken. Hij zag wel, dat het spoedig een zalige eeuwigheid zou zijn en hij liet hem gaarne de troost behouden, die er was, maar al pratende zei hij ook nog wel (terwijl hij dus zag, dat het sterven werd): "Als je nu toch nog herstellen zou, dan denk ik, dat je toch nog wel weer opnieuw onderwerpelijk in je gemis zou komen!"

In die paar weken werd er 's nachts door de kinderen bij hun vader gewaakt. We zagen wat verzuchtingen en uitspraken, die een dochter in die dagen van hem optekende: veel smeekebedjes voor zijn nageslacht en of de Heere nog weer eens een voorbidder onder hen wilde geven.

In die laatste paar weken tobde hij ook nog over het oordeel in Nederlands Kerk en dat

zag hij ook zo zwaar drukken, dat hij tegen zijn kinderen uitliet: "Ik zou niet weten, waar ik jullie heen zou moeten sturen!" Zoveel gebrek en afwijking zag hij dus aan alle kanten in het kerkelijke leven. De laatste Psalm, die hij met zijn kinderen zong, was Psalm 68 : 5.

*Gij verkwikt Uw volk, goedertier,
En maakt dat een iegelijk dier (d.i. hunner)
Daar woont zonder verderven,
Uw kind'ren deelt Gij Uw goed,
In 't kruis geeft Gij hun goeden moed,
Zonder troost zij niet sterven, enz.*

In die dagen sprak hij ook de wens uit, dat er op zijn grafsteen zou gezet worden: "God is waarachtig en goedig" (Psalm 25 : 4).

Zo ging Anthonie van der Smit (op 20 juli 1966) in de eeuwige rust, verlost van de wereld, de zonde, zijn boze hart, uit zijn godsdienst en zijn werken, uit een verscheurde kerk en uit al zijn gemis, dat hij zijn leven lang gekend had, om nu te genieten de eeuwige volheid, die daar is bij God in Christus.

Ds. Toes leidde zijn begrafenis, in aanwezigheid van velen van Gods volk, waarbij hij met ruimte sprak over 2 Korinthe 5 : 1: "Want wij weten dat, zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen."

6. Uit het leven van meester Willem Cornelis Burggraaf (1863-1951)⁵

Een godvrezende leermeester van de jeugd

Willem Cornelis Burggraaf, 1863-1930. Zoon van Maarten Burggraaf 1828-1905 en Cornelia de Haan, 1834-1918. Trouwt 22 mei 1890 te Hardinxveld met de 26 jarige

Annigje van de Meijden, 1864-1930

Kinderen:

1. Maarten Burggraaf 1891-1936
2. Annigje Geertruida Burggraaf 1892-????
3. Cornelis Willem Burggraaf 1894-1894
4. Cornelia Burggraaf 1895-1976
5. ***Pietertje Burggraaf 1900-1979 gehuwd met A. de Priester, Middelburg***
6. (Niet openbaar)
7. (Niet openbaar)
8. Jan Burggraaf 1902-1903
9. Stillborn Burggraaf 1906-1906

Toen ds. Van de Ketterij op 10 april 1983 bij ons sprak noemde hij met verschillende anderen van het oude volk, die op de begraafplaats te Alblasterdam een zalige opstanding wachten, ook meester Burggraaf.

Velen onder ons hebben weleens uit overlevering de naam van meester Burggraaf horen noemen als een uitnemend hoofdonderwijzer van de "School met de Bijbel", die rond de laatste eeuwwisseling gevestigd was in het gebouw, dat nu onze kerk is. Zijn levensverhaal is nergens schriftelijk vastgelegd en de mondelinge overlevering wordt uiteraard door de loop der jaren van lieverlee minder. Zo voelden wij ons door enkele gezegden van ds. Van de Ketterij opgewekt en het leek ons wel goed, om over deze Godvrezende schoolmeester, wiens gedachtenis wij zeker wel in ere mogen houden, wat te gaan schrijven.

Nog geen honderd meter van de plaats, waar vroeger het pontveer naar Ridderkerk was, staat aan de Oost- Kinderdijk (nu is het nr. 353) een flinke boerenwoning. Daar woonde in de vorige eeuw reeds het geslacht Burggraaf) en in dat huis werd dus, naar de eeuwige raad Gods, op 29 mei 1863 Willem Cornelis Burggraaf geboren.

't Was een gezeten boerengeslacht (enigen vestigden zich ook te Groot-Ammers), maar daar de Burggraven verstandig waren en er bij een brede belangstelling ook goede studiezin was, hebben er door de loop der jaren toch ook verschillenden van dit geslacht in hun jeugd reeds de boerderij verlaten om het onderwijs te gaan dienen. (Rond 1890 was M. Burggraaf, de vader van de meester, lid van de gemeenteraad van Alblasterdam.)

Dit was ook de keuze van Willem Cornelis en zo treffen wij hem als jonge onderwijzer

---

⁵ **J. van Dam, *Komt, luistert toe***, St. Philipsland 1981

aan te Neder-Hardinxveld aan een openbare school.

Hij was wel overtuigd van de waarheid en leefde onberispelijk, maar toen hij daar *Annigje van der Meijden* leerde kennen, hoorde hij toch wel iets anders. Deze Annigje werd zijn meisje en zij was van een aanzienlijke familie, maar thuis geheel werelds opgevoed. Zij was echter veel bij een godvrezende tante van haar geweest en dat was haar tot eeuwige zegen geworden. Zij was een echt eenvoudig, gelovig meisje, maar door het vele gebrek in haar opvoeding was ze in de waarheid niet zo kundig. In 1890 trouwden ze en in 1891 en ook in 1892 werd er, terwijl ze nog te Neder-Hardinxveld woonden, een kind geboren.

Nu werd het echter in diezelfde jaren ook Gods tijd, want daar Hij van eeuwigheid gedachten des vredes had, ook over de jonge meester, moest dit toch ook in de tijd openbaar komen. De rust werd hem opgezegd en daar de Heere gewoon is om middellijk te werken, was er hier ook een middellijke oorzaak, waardoor hij tenslotte geheel vastliep. Dat gebeurde doordat er twee kinderen, leerlingen van hem, werden weggenomen door de dood, terwijl hij zelf juist zo bezet was met gedachten van dood en eeuwigheid. En die kinderen had hij op die school niet verteld, zoals het betaamd had, van de enige Naam die onder de hemel gegeven is.

Dit sterven van die twee kinderen moet hem ten zeerste hebben aangegrepen. Hij was er zó mee bezet, dat hij nu iedereen wel had willen wijzen op de grote eeuwigheid die aanstaande is en willen aandringen om toch te vlieden van de toekomstige toorn.

Om te beginnen wilde hij de innige begeerte van zijn ziel de kinderen, die hij dagelijks onderwees juist nu, bij deze gelegenheid, wijzen op het Ene Nodige. Echter: hij was op een openbare school en misschien was het gemeentebestuur wel sterk tegen alle godsdienst; in elk geval was het zo, dat hetgeen hij nu het liefst wilde doen, hem beslist verboden was.

't Is allemaal nu reeds negentig jaar geleden, dus de overlevering van de bekering van meester Burggraaf is nu niet meer zo nauwkeurig bekend, maar wij vermoeden, dat hij in dezelfde tijd, zowel met zijn werk op die school, als ook met de toestand zijner ziel zodanig in nood kwam, dat alleen Goddelijke genade vermocht, om hem eruit te helpen. Aangaande zijn weg, zal hij ongetwijfeld geweest zijn op Hem, Die gezegd heeft: "Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven". Het is hem ongetwijfeld vergund geworden, om de toevlucht te nemen tot Hem, bij Wien raad is voor radelozen, bij Wien verzoening is voor schuldigen en bij Wien uitkomsten zijn tegen de dood. Wij begrepen uit hetgeen wij vernomen hebben, dat Burggraaf niet zakelijk en bevindelijk is gekomen tot de zekerheid des geloofs. Iemand, die hem in het geestelijke heel goed gekend had, zei, dat hij in zijn waarneming "er eigenlijk maar arm door moest". Dat ziet dus op de zaken, die hem bevindelijk van God geschonken waren en dan in een onderwerpelijke, een subjectieve, zin. Wat er echter wel zeer duidelijk bij hem was - en dat was heel z'n leven door - dat was het blijken van zijn geloof uit de vruchten. Het is immers soms wel zó, dat een ziel met een levend gemis nog meer vruchten vertoont dan een bevestigd kind van God. Zoiets moet het met Burggraaf wel geweest zijn; ook aangaande het licht, dat hij had in geestelijke zaken. Dat had hij vaak nog wel meer voor een ander als voor zichzelf. Hij was als een man met een lantaarn op zijn rug en dan kon hij wel zodanig uit het leven spreken, dat bevestigde mensen zijn onderwijs gaarne zochten.

Aangaande de bekering en het geestelijk leven van meester Burggraaf vernamen wij ook iets nader in een brief van een vrouw, die zich met de grootste achting zijn onderwijs en zijn vriendschap herinnerde. We lezen in die brief:

"Van zijn geestelijk leven heeft hij me veel verteld, maar helaas ben ik er ook veel van

vergeten. Eén ding herinner ik me nog duidelijk, namelijk dat hij vertelde, dat hij in de tijd van zijn overtuiging steeds maar riep: "Och Heere, dat ik toch ziende mag worden!" en dat hij later, onder het lezen van de geschiedenis van de blinde Bartimeüs er bij bepaald werd, dat hij in dat roepen al reeds geloof geoefend had, omdat de Heere tot Bartimeüs zei: "Wordt ziende, uw geloof heeft u behouden!"

Ook herinner ik me nog, dat hij mij vertelde, dat, toen iemand aan hem vroeg: "Wat zijn grote zaken?" hij daarop antwoordde (hoewel hij wel wist, wat er bedoeld werd): "Voor mij is het een grote zaak, wanneer ik eens geloven mag, dat de Heere naar mij omgezien heeft."

Tot zover de bovenbedoelde brief.

Ook aangaande zijn werk als onderwijzer werd Burggraaf uitgeholpen. In de "School met de Bijbel" te Kinderdijk (waar hij dus zelf ook vandaan kwam) ontstond een vacature. Nu was dit alles (in 1892) nog lang voor de gelijkstelling van het bijzonder met het openbaar onderwijs en de Christelijke onderwijzers zullen dus nog wel veel minder salaris gehad hebben, dan de openbare schoolmeesters. Wie voor het Christelijk onderwijs koos, bracht vaak een groot offer voor zijn beginselen. Meester Burggraaf besprak alles uitvoerig met zijn vrouw en zij was het door genade ook zo hartelijk in alles met hem eens, dat ook haar hart was overgebogen en dat zij bereid was om dan maar met minder inkomen, maar naar de innerlijke begeerte huns harten een betrekking bij het Christelijk onderwijs te aanvaarden. Na sollicitatie werd Burggraaf op 28 december 1892 door het bestuur aan de Kinderdijk benoemd. Twee bestuursleden hadden met hem gesproken en de notulen vermelden dan letterlijk:

"Dit onderhoud was zeer leerrijk geweest, waarin Burggraaf eenvoudig, maar naar het bovengenoemde broeders voorkwam, de juiste redenen van zijn verandering had blootgelegd. Vooral had hiertoe bijgedragen het overlijden van twee schoolkinderen, waaronder Burggraaf gaarne nog eens tot de kleinen had gesproken, maar het neutrale der staatschool verbood hem zulks".

Aldus de notulen).

Burggraaf trad in dienst op 1 april 1893 (dus in ons tegenwoordige kerkgebouw). Het hoofd van de school was toen meester Ackers, maar in 1901 vertrok deze naar een nieuw op te zetten school te Rotterdam. In zijn plaats werd toen op de bestuursvergadering van 21 augustus 1901 Burggraaf benoemd als hoofd en dat zou ingaan half oktober 1901.

Meester Burggraaf woonde in een huis, dat reeds lang geleden gesloopt is⁴⁾ en dat blijkbaar zijn eigendom was. Als hoofd kon hij een ambtswoning betrekken maar daar hij dat niet wenste, gaf men hem een toelage van f. 130,— per jaar. Dat was ongeveer het bedrag aan huur per jaar!

Zo was meester Burggraaf dus met hart en ziel onderwijzer te Kinderdijk en kon hij, daar hij veel van de kinderen hield en het ook de grootste begeerte van zijn hart was, dat er zielen werden toegebracht, de kinderen onderwijzen in hetgeen het allernoodzakelijkst gekend moest worden. Hiervan sprak hij niet alleen bij de Bijbelse Geschiedenisles, maar bij alle vakken was hij een man, die als Christen sprak en leefde, een man waar eerbied van uitging, zodat de kinderen aanvoelden dat hij op een andere grond gefundeerd was.

Een oude vrouw herinnert zich nu nog, hoe hij haar aansprak over de wederkomst van Christus en welk een onuitwisbare indruk dit naliet. Als de school enkele weken vakantie kreeg, dan sprak Burggraaf de kinderen eerst nog ernstig aan om hen te

vermanen, dat ze toch niet de ijdelheid en het vermaak van de wereld zouden zoeken. Hij moedigde hen aan, dat ze in die vakantie-tijd een aantal Bijbelteksten zouden leren, die hij dan opgaf. Dat was dan geen dwang maar ze mochten dat doen en velen waren zodanig opgekeukt, dat ze dat inderdaad ook deden.

Zijn onderwijs heeft ook zeker tot zegen mogen zijn. Toen hij reeds jaren gepensioneerd was en nog eens langs de Kinderdijk kwam (hij was toen vrijwel blind) sprak hij ook nog met mevrouw De Waal, een van zijn oud-leerlingen. "O, Marijtje, wat zou het toch gelukkig zijn, als die arbeid nou nog blijken mocht tot zegen te zijn geweest! Weet jij ervan, dat er bij sommige kinderen wat van openbaar is gekomen?"

Het antwoord was: "Ja hoor, meester! Twee weet ik er, waar het in alle geval duidelijk in openbaar is gekomen en die zijn nu ook allebei al in de hemel: m'n zus Els en..." (daar noemde mevrouw De Waal nog een naam, die ik niet meer weet). Bij dit gesprekje waren nog twee anderen aanwezig en zo eindigde het verslag met: "... en toen hebben we met z'n vieren staan wenen op de dijk!"

Bij het onderwijs betrachtte Burggraaf ook wel "al wat lieflijk is en al wat welluidt" (Filippenzen 4 : 8) en zo beijverde hij er zich ook voor om de kinderen de Psalmen vierstemmig te leren zingen.

Tot zover over zijn onderwijs te Kinderdijk.

Kerkelijk voegde meester Burggraaf (die dus van huis uit steeds Ned. Herv. geweest was) zich te Alblasterdam bij de Gereformeerde Kerk. Die kerk bestond in 1893 uit kerk A (in Concordia) en kerk B (in de Kerkstraat, het huidige kerkgebouw der Ger. Gem. in Ned.). Wij nemen aan, dat meester Burggraaf naar kerk A ging. In die kerk (dus "Concordia") had juist enige maanden daarvoor (op 1 januari 1893) de bekeerde Jood *Eliëzer Kropveld* afscheid genomen, nadat hij daar ruim zes jaren de levende waarheid had verkondigd. In die gemeente, die dus al één en vijftig jaar als een kerk van de Afscheiding bestond, waren godvrezende mensen en tot hen zal meester Burggraaf zich aangetrokken gevoeld hebben.

De genoemde kerken A en B verenigden zich tot één "Gereformeerde Kerk" en op 1 februari 1900 werd door deze verenigde gemeente het nieuwe kerkgebouw aan de Oost-Kinderdijk in gebruik genomen. Dat was slechts twee of drie huizen van Burggraafs huis en toen in het gezin van de meester op 3 mei 1900 een tweeling werd geboren (Pietertje en Geertruida), werden die kindertjes ook in die splinternieuwe kerk gedoopt. Wij weten niet wanneer Burggraaf ouderling werd, maar hij is in dat ambt bevestigd en als de dominee eens een zondag weg was, dan las de meester van de oude schrijvers. Daar kwamen van lieverlee, toen men in die nieuwe 'dolerende kerk' steeds minder de bevindelijke waarheid kende, bezwaren tegen. Bij zijn vriend, de 'dove smid' De Jong, had Burggraaf wel steun, maar met de predikanten werd het een moeilijke verhouding. Dit is dan ook mede de oorzaak geworden, dat meester Burggraaf ging wensen om van Kinderdijk weg te komen en volgens de notulen van de "School met de Bijbel" nam hij op 31 mei 1911 afscheid van de school te Kinderdijk en begon hij daarna in een Christelijke school te Oud- Alblas. Daar keerde de meester ook tegelijk weer terug tot de Ned. Herv. Kerk.

Als Gods volk sterft en in de eeuwige heerlijkheid komt, dan is het van hen allen waar, dat zij "komen uit de grote verdrukking" (Openbaring 7 : 14). De wijze waarop zij die verdrukking hebben ondervonden is wel heel verschillend, maar zij hebben toch allen een deel daarvan. Dat moesten we bedenken, toen we het leven van meester Burggraaf verder naspeurden, want deze godvrezende leermeester der jeugd moet in zijn leven toch wel veel ellende hebben ondervonden van de gescheurdheid en de verdorvenheid

in de kerk van deze laatste eeuw met de droevige gevolgen daarvan, ook voor het onderwijs.

Nadat hij achttien jaar in Alblasterdam tot de Geref. Kerk had behoord, verliet hij na droevige ervaringen deze gemeenschap en ging over tot de Ned. Herv. Kerk te Oud-Alblas. Dit viel echter ook erg tegen en twee jaar later ging de meester naar Groot-Ammers. Daar bleef hij ook wel Hervormd, maar daar was er weer veel strijd over het Christelijk onderwijs.

Na zijn pensionering (1922) leefde meester Burggraaf te Rijssen en te Middelburg in gemeenschap met de Geref. Gemeenten. Daar had hij z'n hartevrienden, evenals onder Gods volk in deze streek. maar vooral op het eind van zijn leven heeft hij ook daar wel (buiten zijn schuld) de onvolmaaktheid der kerk ondervonden. Tenslotte werd zijn begrafenis geleid door ds. Toes.

* * *

Keren we thans terug naar de tijd omtrent 1911.

We vernamen, dat meester Burggraaf ook wel eens ging luisteren bij ds. H. Stam. Voor een gereformeerd ouderling was dat toen wel opzienbarend, want zo hoog ds. Kuiper in de Geref. Kerk werd geacht en vereerd, evenzo grondig werd deze door ds. Stam veracht en veroordeeld. Wat echter de prediking van ds. Stam betreft, zal Burggraaf zeker bevonden hebben, dat dit naar de mening des Geestes was. Jaren later moet hij ook ds. Bogaard uit Sliedrecht weleens met zegen voor zijn ziel gehoord hebben.

In 1911 werd meester Burggraaf dus hoofd van de Christelijke school te Oud-Alblas. Zijn vertrek werd wel betreurd aan de Kinderdijk, ook bij de kinderen. Er was een jongen, die zo'n betrekking op deze meester had, dat hij daarna nog weleens naar Oud-Alblas liep om met de meester te praten: dat was H. Bas.

Mogelijk had Burggraaf goede verwachtingen van Oud-Alblas, want dit dorp was immers zo gezegend geweest met uitnemende predikanten; er waren vele kinderen Gods en er was ook een degelijk schoolbestuur. Wat echter toch wel erg tegenviel was de predikant, die er in die jaren juist stond. Dat was ds. Six Dijkstra, een man die niets wilde weten van de bevindelijke leer van het "innige Christendom". De meester en zijn vrouw hadden wel goede vriendschap met Gods volk te Oud-Alblas (een van zijn leerlingen was *Dirkje Blonk*), maar vanwege de teleurstelling in het kerkelijke leven was hij na twee jaren toch wel bereid om gehoor te geven aan een verzoek uit Groot-Ammers, om hoofd te worden van een Christelijke school, die daar opgericht werd.

Zo ging meester Burggraaf dus in 1913 met zijn gezin naar Groot-Ammers. Dit was evenals Oud-Alblas een degelijk dorp; ook daar was er door een zuivere prediking wel kennis der waarheid en daar was ook een volk dat de Heere vreesde.

Voorheen had de godzalige ds. Bouthoorn in Groot-Ammers een goede reuk van Christus nagelaten, maar van ds. Zijlstra, die bij de oprichting der Christelijke school ook voorzitter was, vernamen we ook wel een goed getuigenis. Te Groot-Ammers was er echter tot die tijd toe geen afzonderlijke Christelijke school geweest en blijkbaar was ds. Zijlstra, die daar toen stond, daar wel een voorstander van. Wij weten niet hoe de zaken daar stonden, wat betreft de leerkrachten van de openbare school enz., maar tegen het streven van de voorstanders van het Christelijk onderwijs rees er veel verzet.

Het ligt voor de hand, dat liberale oppervlakkige mensen de gevestigde eenheid in het dorpsleven wilden handhaven, maar hier rees ook een belangrijke weerstand onder de degelijke ouders; ook onder Gods volk. Zoals ds. Fransen zich verzette tegen het

"stoomgeloof in onze dagen" en zoals ds. Boone een school zonder godsdienst verkoos boven een school, waar een eigengerechtigde godsdienst werd uitgedragen (want zo lagen die gevoelens), zo waren er ook te Groot-Ammers mensen, die dit streven met argwaan bezagen.

Nu had de plaatselijke predikant, ds. Zijlstra, met meester Burggraaf natuurlijk wel een hele goede en sterke medestander aangetrokken voor zijn streven voor de Christelijke school.

Toen de school begon, werd er door de schoolvereniging een avond belegd waarop meester Burggraaf een rede hield, uitgaande van het verhaal van de wonderbare visvangst. Nu wist Burggraaf natuurlijk wel, hoe er bedenkingen waren, juist ook onder de degelijkste ouders te Groot-Ammers; daarom richtte hij met wijsheid zijn rede zó in, dat hij ze met een klemmend betoog er juist op wees, dat de Heere wil, dat de middelen ook gebruikt worden. Hij wees ook wel op de nietigheid van de middelen op zichzelf - dat wist hij ook inwendig goed genoeg - maar daarom mogen we het gebruik der middelen, dus ook het Christelijk onderwijs, toch niet nalaten en dan moeten we de uitkomst aan God overlaten. Voor deze gelegenheidsrede had de meester een schets gemaakt en van een kleindochter ontvingen wij daarvan een fotocopy. Omdat we dit zo'n goed-opgezet en belangwekkende beschouwing vonden, besloten we, om de kern van dit betoog achter deze levensschets ook weer te geven.

* * *

Te Groot-Ammers heeft meester Burggraaf zich ook met al zijn talenten ingezet voor de Christelijke school en dat deed hij met hart en ziel. Hij moet inderdaad een uitnemende onderwijzer geweest zijn; niet alleen in het vertellen van de Bijbelse geschiedenis, die hij zeer gepast op het hart der kinderen trachtte over te brengen, maar ook in al de andere vakken gaf hij les met grote bekwaamheid. Dit bleek ons ook nog weer uit de herinneringen, die een oud-leerling van Kinderdijk ons toestuurde. Ook een aantal notities, die we ontvingen uit de notulen van de Christelijke schoolvereniging te Groot-Ammers geven wel duidelijk blijk, dat Burggraaf bijzondere wijsheid en bekwaamheid had en dat men vol vertrouwen de leiding der school aan hem overliet. De vijandschap tegen de Christelijke school kwam wel vooral van liberale zijde en dat was vaak wel erg moeilijk. 't Is zelfs wel gebeurd, dat baldadige jongens bossen stro in het portiek van het schoolhuis in brand staken⁸).

In 1920 mocht meester Burggraaf te Groot-Ammers ook de gelijkstelling van het bijzonder onderwijs meemaken en dat einde van de schoolstrijd was in de onderwijswereld een heel belangrijke gebeurtenis. In die tijd werd echter helaas het gezichtsvermogen van de meester zodanig aangedaan, dat hij wel grote moeite kreeg, om zijn werk naar behoren te blijven doen. 't Is wel in te denken, hoe hij een tijdlang 8. Dat huis aan de dijk heet nu het "Witte Huis".

141

gedokterd en getobd zal hebben, maar tenslotte moest hij het onderwijs, dat hij zo lief had, toch opgeven. Inmiddels waren zijn kinderen volwassen en verschillenden ook bij het onderwijs (in Rijssen) en we vernamen dat de meester in 1922 zelf ook naar Rijssen verhuisde. Rijssen was ook goed voor de gezondheid van dochter Truida.

Op 18 april 1923 ontving het bestuur te Groot-Ammers een verzoek om eervol ontslag van de bovenmeester "wegens ongeschiktheid voor zijn arbeid", met geneeskundige verklaringen. In latere jaren is deze oogaandoening nog zo toegenomen dat hij op het einde zijns levens blind was. Wat meester Burggraaf ook wel aantrok in Rijssen, was de persoon en de prediking van ds. M. Hofman, maar dat duurde niet lang want op 30

maart 1924 ging ds. Hofman daar juist weer weg. Er waren echter in Rijssen vele geofefende Godzaligen en meester Burggraaf was daar ook hartelijk mee verenigd. Men zocht hem ook gaarne vanwege zijn geestelijke wijsheid en licht in de waarheid. Ook H. Ligtenberg, die toen nog geen dominee was, zocht graag onderwijs van Burggraaf.

Ds. Kersten leerde de meester ook kennen en besepte goed, welk een bijzondere kracht hij voor het onderwijs was. Ondanks het gebrek in zijn gezichtsvermogen werd Burggraaf door ds. Kersten nog zeer aangedrongen om toch nog wat voor het onderwijs te doen; al was het dan maar eens een enkele week invallen voor een zieke onderwijzer. Na veel aandrang heeft Burggraaf dat inderdaad nog eens gedaan te Rotterdam, hoewel het natuurlijk wel een getob was. Zo is hij ook nog weleens voor enige weken voor de klas terug geweest in Groot-Ammers en we vernamen ook van gezegende herinneringen daaraan, maar spoedig kon dat toch beslist niet meer gedaan worden.

In 1930 overleed mevr. Burggraaf te Rijssen en werd daar begraven. Zij had altijd een bescheiden plaats ingenomen en terwijl zij dus niet zo ontwikkeld en onderlegd was als haar man, wordt van haar wel verteld, dat zij eigenlijk meer van God geleerd had dan hij. Bij haar levenseinde was zij ruim gesteld. Als bijzonderheid van deze vrouw vernamen wij, dat zij werkelijk beoefende waartoe de oudvaders vermanen, nl. een recht geestelijke werkzaamheid met de betekenis van de Heilige Doop voor haar kinderen.

In 1935 verhuisde meester Burggraaf naar Middelburg en ook daar had hij spoedig een plaats in het hart van Gods volk. Want het was bij meester Burggraaf niet zozeer de grootheid van hetgeen hij van God geleerd had (hoewel het kleinste eeuwig groot is) maar veel meer de echtheid van het werk Gods dat in hem blonk. Ook daar werd opgemerkt, welk een licht hij in de waarheid had en zocht men zijn onderwijs. Onder andere een jonge ouderling: *M. van de Ketterij* en een andere jonge ouderling, *A. de Priester*, die daarna Burggraafs dochter Pietertje trouwde, die ook een begenadigde onderwijzeres was..

De oorlogsdagen in mei 1940 duurden vijf dagen, maar in Zeeland wel langer. In Middelburg was veel oorlogsgeweld en ontzaglijke verwoestingen.

Truida Burggraaf schreef op 16 juni 1940 in een brief aan een vriendin, dat haar vader een paar dagen voordat de oorlog uitbrak, de woorden kreeg: "In stilheid en vertrouwen zal uw sterkte zijn." Zij schreef: "t Is wel vaak op de proef gesteld, hoor! Vooral vrijdags, toen het hier zo erg was; ons huis stond heen en weer te schudden als een rietje. De één vluchtte hierheen en de andere daar. Maar wij hebben met z'n allen bij elkaar gestaan in de gang. En als we 's avonds naar bed gingen, was het iedere keer bij vader: "Hij, die op Gods bescherming wacht, enz." En dan ging hij rustig de nacht in en kwam niet één keer uit bed. Wij liepen nogal eens over de vloer om te kijken, want soms was het alsof het hele huis in lichte laaie stond."

Opmerkelijk is ook het volgende: In 1942 kreeg het gezin Burggraaf te Middelburg een Duitse officier ingekwartierd.

Nu was meester Burggraaf niet zo bang en zonder veel omwegen gaf hij die officier te verstaan, dat hij natuurlijk grote bezwaren tegen die inkwartiering had en dat het Duitse leger onrechtmatig ons land was binnengevallen, enz. Echter gaf hij de Duitser ook te verstaan, dat hij ook wist, dat zij maar als een gesel in Gods hand hier moesten zijn om onze zonden, opdat ons land en volk onder het rechtvaardig oordeel Gods gestraft werd. Toen de oude meester (toen negen en zeventig jaar) aldus zijn hart gelucht had, gaf de Duitser een antwoord en zo vernam Burggraaf tot zijn verbazing, dat deze beschaafde en ontwikkelde officier hem zeer wel verstaan en begrepen had. De man was professor

in de theologie in Heidelberg en vanuit de kennis van Gods Woord stemde hij Burggraaf wel toe, dat hij ten onrechte in ons land was, maar hij was er ook van overtuigd, dat zijn volk nu gebruikt werd om andere volken naar Gods raad te tuchtigen en ook, dat naderhand het Duitse volk ook getuchtigd zou worden en dat God dat weer door Rusland zou doen uitvoeren!

Na deze openhartige kennismaking heeft Burggraaf vele gesprekken¹¹⁾ met deze officier gehad en door de kennis van Gods Woord verstond deze hoogleraar met volkomen overtuiging, dat deze oude meester de waarheid kende op een wijze, zoals de natuur en het verstand die nooit doorgronden kan. Van lieverlee groeide er een wederzijds begrip; de Duitser sprak met eerbied van de "alte Patriarch" en de familie Burggraaf heeft vele jaren na de oorlog nog contact met deze theoloog onderhouden.

* * *

Meester Burggraaf had drie zoons en vier dochters. Bijna allen dienden zij het onderwijs op de een of andere wijze, en dat met bekwaamheid. Maarten, die bij de Geref. Kerk bleef, is, evenals zijn vrouw, een dochter van Stans, niet oud

11. De kleindochter, die ons dit vertelde, zei dat meester Burggraaf bij al die gesprekken geen Duits wilde spreken. De Duitser begreep dat wel en als geleerd man had hij er wel aardigheid in om Hollands te leren.

geworden, slechts vijf en veertig jaar. Cornelis, ook een bekwaam onderwijzer, kreeg de enige stamhouder van de familie van meester W.C. Burggraaf.

Wat de vier dochters betreft: Men zegt, dat de meester eens mocht geloven, dat zij zouden zijn als de vier dochters van Filippus, die profeteerden (Handelingen 21: 9). Drie van hen kenden zeker een krachtadige verandering in hun leven. Wij lazen ook met verbazing een aantal brieven van Truida en Cor, met uitvoerige beschouwingen. Hun toeëigening der zaken was echter onder Gods volk wel wat omstreden en dat leidde voor hen nog tot kerkelijke verwickelingen. Pietertje was heel anders; dat was een vrouw zoals Petrus noemt: met een zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God. (1 Petrus 3 : 4).

Antje was de "Martha" van de familie. Zij bleef ongetrouwd en deed na haar moeders dood de huishouding bij de meester, dienende in alle bescheidenheid. Ook haar broers en zusters is zij veel tot steun geweest. Zij verzorgde haar vader tot zijn dood en tot in hoge ouderdom verzorgde zij nog haar jongste broer Wim, die eveneens ongetrouwd bleef. Zij is als laatste van de zeven kinderen in 1982 overleden, en zo we vernamen, ook met goede hoop.

Meester Burggraaf overleed op 2 mei 1951 te Middelburg en werd begraven door ds. Toes te Alblasterdam in het familiegraf der Burggraven. De begrafenis vond plaats vanuit ons kerkgebouw en ds. Toes sprak daarbij uit Psalm 73 : 23, "Ik zal dan geduriglijk bij U zijn; Gij hebt mijn rechterhand gevat".

Zo wacht dan deze godvrezende leermeester der jeugd ook "achter de Oude Toren" met zoveel anderen van het oude volk een zalige opstanding. "En hun werken volgen met hen." (Openbaring 14 : 13).

Ik had nooit durven denken dat mij dit nog te beurt zou vallen, in een tijd van oordelen en terwijl de zichtbare kerk gans verdwijnt.

7. Het leven en sterven van Jacob van Middendorp en Dirkje Pater

Uit een document met pictures en fotokopieën, etc.

In deze verzameling geef ik de feiten chronologisch weer, zonder commentaar.

Jacob van Middendorp werd geboren op 30 oktober 1870 als derde zoon van Evert van Middendorp en Maria Broekhuizen op boerderij Binnenveld te De Glind.

In 1874 verhuisde hij met zijn ouders en drie broers Elbertus, Hendrik en Gijsbert naar boerderij Esveld. Op 7 mei 1877 krijgt Jacob een koepokinenting.

Zijn vader overleed op 8 november 1874. Zijn moeder Maria hertrouwde op 18 oktober 1877 met Gerrit Bouwman die eerste knecht was op Esveld. Samen kregen zij nog een zoon Wouterus. Na tien jaar overleed ook Gerrit Bouwman op 25 juli 1887. In 1878 liet Maria een boedelbeschrijving maken t.b.v. de minderjarige kinderen en in 1888 t.b.v. de minderjarige Wouterus. Op 4 februari 1890 overleed ook Maria.

De boerderij werd gehuurd. De familie Broekhuizen bezat al veel roerende goederen en financiële middelen. Elbertus boerde al in Voorthuizen en Hendrik was naar een boerderij in De Valk vertrokken. Jacob werd huurder van de boerderij, maar in welk jaar precies weet ik niet. In 1890 krijgt Jacob een oproep voor de Nationale Militie. Voor hem treedt een nummervwisselaar op die op 13 mei in dienst treedt maar op 9 juli 1891 is overleden.

Op 19 oktober 1900 trouwt Jacob met de 22 jarige Dirkje Pater van Boerderij Gooswilligen uit Scherpenzeel. Getuige op hun huwelijk was o.a. de bekende gemeentebode en historicus Hendrik Bouwheer, die ook nog verwant was via de familie Broekhuizen..

In 1906 wordt de boerderij, die eigendom was van de gebrs. Koops uit Ede geveild en Jacob koopt daarvan het merendeel en wordt dus eigenaar. Hoe dit ging wordt uitvoerig beschreven in de boeken "Het geslacht van Middendorp" en "De boerderijen Esveld."

Uit het huwelijk worden zeven kinderen geboren: Maria, 1901; Cornelia, 1902; Evert, 1902; Elbertje, 5; Elberta die na 1 dag overlijdt, 1907; Elbertus, 1908 en levenloos kind (tweeling); Dirk 1909 en Hendrika ? {Levenloos kind 1911 en 1914}

Van het leven van Jacob en Dirkje, hun bekering en hun sterven heeft hun dochter Maria het volgende opgetekend:

Jacob van Middendorp.

Om het leven van vader en moeder niet te vergeten, dacht het ons goed, daarvan op te schrijven, zoveel als wij ons nog herinneren kunnen. Niet alleen voor ons, zijn kinderen, doch ook voor onze kinderen, dus zijn kleinkinderen, die nog zeer jong waren toen onze moeder gestorven is. We wensen hun toe, niet alleen te weten wie hun grootouders waren, maar mochten zij ook lust krijgen in hun voetstappen te wandelen. Want door heel hun leven kwam de vreze Gods naar buiten. Wij zijn en ook zij zijn vermaand, om

in die wegen te wandelen. Vroeg de Heere te vrezen en de zonde, wereld en ijdelheid te vlieden. De Heere mocht hun en ons jaloers maken of doen zijn op dat leven, om de keuze onvoorwaardelijk te doen met Mozes, die toch nooit zal berouwen. Vader werd dan geboren op 30 oktober 1870. Zijn ouders waren Evert van Middendorp en Maria Broekhuizen, die in 1837 op de hofstede Groot Esveld kwamen wonen. Ze zijn daar ook gebleven tot de dood hen wegnam.

Naar overleveringen getuigt men, dat zijn moeder iemand was waar genade in verheerlijkt was, doch vader kon dat niet zo vrijmoedig zeggen, uit hetgeen hij bespeurde en van achteren nagedacht had. Toen zijn moeder weduwe was, hertrouwde zij later weer, zodat hij een stiefvader kreeg, doch maar voor korte tijd, zodat vader op 19 jarige leeftijd ouderloos was. En de kinderen, 5 jongens, alleen overbleven op de boerderij met hun huishoudster. Vader was de derde. Wat hun uitwendige betrof, vertelde men ons, waren zij zeer voorbeeldig, zodat daar niets op aan te merken viel.

Toen er dan op 17-jarige leeftijd een omkeer kwam, door het lezen van een preek van Smijtegelt, die hij met de schoonmaak onder veel oude rommel vond, was het dat hij inwendig geraakt werd. Hij zag toen, dat hij onbekeerd was en sterven moest, maar God niet kon ontmoeten. Hij bleef vanaf die tijd een ongelukkig, doch ook zoekend iemand, de keuze werd gedaan. Toch werd dit spoedig opgemerkt. Een buurman, die voor een bekeerde man doorging, vroeg hem om eens te komen, want hij had een boodschap voor hem. Ja, dit kon hij niet ontkomen, zodat vader er heen ging, maar zeer bevreesd. De buurman stelde enkele vragen, waarop hij dan ook wat antwoordde over zijn ongeluk. Dat het de andere burens ook wisten, bleek uit het volgende. Een man die niet wel bij zijn hoofd was, maar waarvan geloofd mocht worden dat hij een gelovige was, kwam bij hem in het veld bij de schapen, en zei: "Jacob, wat heb ik gehoord, hebt U zin om de Heere te vrezen?" En prees hem die dienst aan. Hij kwam dan ook meermalen in 't eenzame veld met hem over die dingen praten. Nu had vader een zeer Godsdienstige oom, die Zondagschool en jongelingsvereniging hield. Hij behoorde bij de Hervormde Kerk, er was toen in Barneveld geen andere Kerk.

Hij bracht vader op zekere keer bij een zekere kleermaker van Bruggen, een bekeerde man waar hij zijn hart aan mocht verklaren, en zei ook dat de Herv. Kerk en haar Godsdienst hem niet kon bevredigen.

Nu preekten in die tijd te Lunteren enkele Dominee's die men de afgescheidenen noemde, n.l. Schotel Kleindorst en Eigeman, waar hij ook naar toe ging. Later kwamen die ook in Barneveld. Een winter mocht hij zelf bij Ds. Eigenman ter Catechisatie gaan. Een paar jaar daarna kwam ook Ds. Van Leeuwen te Barneveld preken, en die kreeg hier ook een eigen Kerkgebouw. Vader is toen ook daar nog een winter gegaan.

Nu kwam Ds. Roelofsen in juni 1895 op een boerenhofstede preken. Weer later kwam Ds. Franssen, nadat ze een eigen kerkje hadden gebouwd. Ze waren verbonden aan de andere *Ger. Gemeente onder het kruis* in Nederland. Ds. Franssen werd hier in 1895 bevestigd. Dadelijk was zijn legering bij die leer en dat volk, maar toch zeer terughoudend.

Eens bij het uitgaan der Kerk, gebeurde het, dat hij aan vader vroeg, hoe of het met hem was. Vader kon geen antwoord geven. Ds. Franssen zei: "Als Jacob eens werd Israël, dan is het met Jacob wel."

Zo bleef hij onder al het volk verkeren als een ongelukkige. God kwijt te zijn, Zijn beeld en gunst. Soms kreeg hij enige ondersteuning uit Gods Woord, bijv. "Die mij vroeg zoeken zullen mij vinden." Dan weer was het een wonder, dat hij nog niet in de

hel lag, en dat de Heere hem nog kon dragen. O, de Heere was goed voor en over hem. Maar hij sukkelde zo voort de eerste 2 jaren, tot het op 't laatst zo erg werd, dat er nergens meer troost te vinden was. Voor hem was geen heil beschoren, maar zou voor eeuwig verloren zijn. Eeuwig Gods gunst te missen. Dit duurde tot hij het rechtvaardig vonnis over hem mocht billijken. De Heere kon hem nu geen onrecht meer aandoen. Hierop kwam de Heere liefderijk voor hem de weg van mogelijkheid te ontsluiten uit Ps. 91 : 16: "Ik zal hem mijn heil doen zien." O, dat wonder om nu weer zalig te kunnen worden met behoud van Gods deugden, door dat Dierbare Bloed. Die volheid, die ruimte, die hij daarin zag en zong nu met Groenewegen: "Al had ik al de zonden, van Adams nakroost saamgebonden, Het Bloed van Jezus Christus reinigt het al."

U begrijpt dat men dit de vrienden en ook Van Bruggen mee ging delen, die dan met hem verblijd waren. Toen hij enige tijd hierna Ds. Kleindorst in Lunteren hoorde preken over deze woorden: "U dan die geloofd enz.", was dit dan ook zeer versterkend en opnieuw werd de zaak voor hem bevestigd. Hij mocht geloven, dat de Heere zich werkelijk aan hem had verklaard.

Ook onder Ds. Roelofsen mocht hij veel sterkte vinden, daar de weg die hij verklaarde aan hem geopenbaard was. Doch dit bleef niet zo, want het gemis van een onopgeloste staat werd aan hem ontdekt; dat een uitzien verwekte, om ook die weldaad eens deelachtig te mogen worden.

Nu gebeurde het, dat er iemand stierf in de buurt, waar hij volgens gewoonte moest helpen. Er kwam een ouderling om die begrafenis te leiden, doch die kwam niet weer mee terug van het kerkhof. Wat gebeurde nu. Een buurman zei: "Nu moet Jacob maar voorgaan en een woordje spreken." Het angstzweet brak hem uit, want hij had zo iets natuurlijk nog nooit gedaan en hij wilde nu maar gauw weglopen. Dit kon hij ook niet doen en sprak daarna, zo hij zei, zeer gemakkelijk.

Daar nu de jaren voortgingen, dacht hij eraan te gaan trouwen. Hij mocht geloven hiervoor bij de Heere raad te vinden en een aanwijzing welk persoon dit zou zijn. Doch eer het huwelijk voltrokken werd rezen er vele bezwaren bij hem op, waar de vijand geen kleine rol bij speelde. Hij zou namelijk van honger en gebrek ten onder gaan. Al deze zaken dreven hem uit tot God, om zijn noden daar bekend te maken. En de Heere die nooit beschaamd maakt, degene die tot Hem zucht en troost het hart dat tot Hem vlucht, bepaalde hem bij Gen. 28 : 22, waar Jacob de gelofte deed: "wanneer God met mij geweest zal zijn en mij behoed zal hebben op deze weg, die ik reis en mij gegeven zal hebben brood om te eten en klederen om aan te trekken, zo zal de Heere mij tot een God zijn en van alles dat Gij mij geven zult, zal ik U voorzeker de tienden geven."

Zo kwam de dag al nader, dat het huwelijk voltrokken zou worden. Ds. A. Jansen bevestigde het in oktober 1900. Vader had de vorige winter reeds belijdenis gedaan, terwijl moeder die bij de eerste was, die zich opgaven in 1895 tot het stichten van een gemeente, al was aangenomen. Nu werd door de Ds. en de kerkenraad besloten, bij de verkiezing der nieuwe kerkenraadsleden, ook J. van Middendorp als kerkmeester te benoemen, welke hij ook aannam, zodat hij met die mensen in 't meeleven alle zaken der Ger. Gemeenten vanaf die tijd samen behartigden en getuigde, dat hij veel en in hartelijke samenleving mocht werken.

Wat nu zijn uitwendige zaken betreft, ging het niet zo voorspoedig. Het tweede jaar sloeg op een keer de bliksem in de hooiberg, die juist gevuld was. Dus de winter voorraad, die voor de koeien opgeslagen was, werd geheel vernield. In het derde jaar kwam de pest onder de schapen, zodat zijn kudde zeer verminderde. In het vierde jaar

werd door een zware hagel het op het veld staande graan vernield. Toch merkte hij nog niet op, waarom de Heere dat deed. Totdat een vriend op zekere Zondagmorgen vroeg: "vriend, heb je niet opgemerkt waarom de Heere die tegenslagen zend?" Dit was genoeg. Hij werd meteen bepaald hoe hij de Heere beloofd had, de tiende te geven van de klederen die hij kreeg om aan te trekken en van het brood om te eten. Ja, toen zag hij dat dit verzuimd was te doen, maar de Heere was het niet vergeten. Heel goed wist hij wat hem nu te doen stond. Voordien dacht hij, dat hij het als jonge boer nodig had. Nu kon hij het gemakkelijk missen. Het mocht niet minder zijn, wel meer. Zo werd Gods Woord bevestigd: dat als een dief gevonden wordt hij het dubbel zal wedergeven. O, hoe blijmoedig mocht hij dat later in alle stilte doen. Dit heeft hij ondervonden, dat de Heere in deze geen ledig aanschouwer is geweest.

Dikwijls hebben wij hem horen vertellen, dat de Heere hem vanaf die tijd wonderlijk heeft gezegd, zoals de Profeet Maliachi getuigde: "Beproof mij hierin of ik U niet open doen zal de sluizen des Hemels, zodat er geen schuren genoeg wezen zullen." Het deed hem dikwijls zeer klein worden onder de bemoeienissen des Heeren, als het alleen van Hem verwacht wordt en ook toevertrouwd wordt. Niet de verzekeringen, of van de God dezer eeuw, waar ze sterke tegenstanders van waren. Nog eens dat hij bezwaard liep over een zaak, kwam met kracht dit versje tot hem:

*"Gij zult Uw nooddrift vinden,
Door d'arbeid van Uw hand,
Wat g'U moogt ondervinden,
Komt naar Uw wens tot stand."*

Toen nu in 1906 hun eerste kind naar school moest gaan, vonden zij geen vrijheid om te vaccineren of dit toe te laten passen, en zonder dit mocht men geen enkele school bezoeken. Dit bracht natuurlijk opnieuw zorg en strijd met zich, daar zelfs enkele vrienden op bezoek kwamen om het hem aan te raden, toch hun kinderen naar school te zenden, anders kunnen ze nooit iets in de maatschappij worden. Zij lieten zich niet overhalen, maar al zuchtende riep hij uit: "Ik ben geen Luther maar zeg met hem: Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij."

Dit mogen wij zeggen, de Heere heeft geholpen. Het werd door de Burgermeester toegestaan dat hijzelf onderwijs mocht geven en ons de lessen gaf, gelijk aan die van de scholen. Zijn zeven kinderen heeft hij zelf in alle vakken onderwezen.

Tevens kwam er verandering op kerkelijk gebied. Door het sterven van een ouderling, werden er weer nieuwe gekozen. Vader werd tot Diaken bevestigd in 1912. In de notulen vinden wij zijn geschrift vanaf 1911 tot aan zijn dood. Tot aan die tijd heeft hij alle administratieve arbeid der kerk gedaan. Ook was hij voorlezer en zong voor. De Heere had hem met rijke gaven gezegd. Toch is hij er door Gods genade nooit iets mee geworden, of boven iemand gaan staan. Altijd was hij blij, wanneer iemand zijn plaats innam. Hoeveel versjes heeft hij opgegeven die de nood der ziele weer geven, waarin hij leefde. Zijn vrienden voelden meteen waar hij gelegerd was.

Toen dan Ds. Jansen in 1915 Barneveld verliet, kwam er veel werk voor de kerkenraad open, zoals huisbezoek. Ds. Kievit hield catechisatie in het dorp, zodat op de Ganzekamp en nog een boerderij op 2 uur afstand van het dorp het voor vader overbleef, om de kinderen te leren. Ook moest hij Zondags dan drie keer preeklezen. Dat was wel erg veel voor hem.

Het laat zich begrijpen, dat de blijdschap groot was, toen in 1918 we weer een predikant kregen. Deze keer was het Ds. Fraanje. Dikwijls zei vader: "Ik ben het niet waard om

met die mensen om te gaan en toch ben ik blij ze te mogen horen." Zeer nauw was hij dan ook verbonden aan de openbare eredienst.

Hij had een zeer sterk en gezond lichaam, zodat hij er ook veel van kon genieten, hoewel hij in die tijd zijn enkel brak en zo enkele weken op de stoel moest blijven zitten. Eerst zag hij zichzelf als een zeer dorre boom. Dit mocht later opklaren uit Ps. 139:

*"De tijd van mijn volgend leven
was schoon in Uw boek geschreven.*

*Ook Uw onbepaalde wetenschap,
Kent mijn Weg van stap tot stap."*

Zo ging de tijd voort, op en neer, dan weer diep in de put en dan weer eens bemoedigend. Tot in de winter van 1920 de zaak zo hopeloos werd, dat hij dacht als een huichelaar openbaar te komen. Als wij zijn naam noemden zei hij: "Zwijg maar, want die naam staat straks nog als een vloek gebrandmerkt." Slapen deed hij niet meer en eten ook bijna niet. De duivel spaarde moeder ook niet, maar zei tot haar: "Uw man komt straks in wanhoop terecht. Ga maar uit 't bed en zoek hem op, misschien is hij er nog." Dit deed zij niet maar bleef biddende werkzaam. Zie, juist op die tijd dat de boze er haar uit wilde hebben om vader te zoeken, kwam hij even daarna binnen met een blij gezicht en riep: "O, moeder ik kan nog zalig worden. O, wat een eeuwig wonder", die woorden uit Joh. 9 : 35-37. "Geloofd gij in de Zone Gods? Waarop hij antwoordde: Wie is Hij Heere? Jezus antwoordde: Die met u Spreekt Die is het."

Daar werd de tweede Persoon als de Zone Gods in 't Goddelijk Wezen ontdekt in zijn borgtochtelijk werk. De vrucht van dit werk was: "En hij aanbad Hem." In diepe verwondering zonk hij weg over het wonder van vrije genade aan hem bewezen. Hij liet toen aan tafel zingen:

*"Door 's Hoogste arm 't geweld onttogen,
Zal ik genoopt tot dankbaarheid,
Verschijnen voor Zijn Heilig ogen,
Met offers aan Hem toegezeid.
Ik zal nu ik mag ademhalen,
Na zoveel bange tegenspoed,
Al mijn gelofte U betalen,
U die in nood mij hebt behoed."*

Terecht kon gezegd worden: toen hief Jacob zijne voeten op.

In 1921 werd vader door Ds. en kerkenraad benoemd tot ouderling, met nog iemand. Zijn benoeming gaf veel strijd en aanbidding, want die zaak scheen voor hem te groot. Zijn onbekwaamheid tot dat werk wel bewust zijnde, werd hij op een nacht bepaald bij Handelingen. Hoe op Matthias het lot viel en hij met gemene toestemming tot één van de twaalf Apostelen gekozen werd. Duidelijk zag hij, dat het hele beleid ook voor hem van de Heere was en zich daarom niet kon nog mocht onttrekken. Steeds merkten wij hoe de belangen van de Gemeente op zijn hart gebonden werd, zodat moeder tegen hem zei: "Je bent al ouderling voor je aangenomen bent." Hij heeft niet zonder bezwaren en strijd daar onder geleefd. Doch hij mocht ook wel ondersteuning hebben, zodat hij gewillig al zijn krachten aan die dienst heeft besteed. Hij zei wel eens:

*"k Heb anderen al mijn rechten van Uw mond,
Met lust verteld, hen vlijtig onderwezen."*

Voorals hij mocht bemerken, dat er enige vrucht onder de bediening viel en er iemand stil gezet werd. Ds. Fraanje vertelde wel eens: "Je kunt hem dan in tranen wassen." Ook in het vermanen met het doen van huisbezoek, om trouw onder de middelen te komen en niet te verzuimen. "O", zei hij dan, "er is haast bij. Het kan niets geen uitstel lijden."

Hij bezocht dan ook jaarlijks zijn afdeling voor huisbezoek. Het waren er zo 360 gezinnen. Hiervan hield hij altijd aantekeningen, zodat hij precies de juiste datum kon noemen waar ze vorig jaar geweest waren. Hierbij kwam tevens dat er in 1932 een school van de Gereformeerde Gemeente uitgaande, werd geopend. Vader werd hiervoor tot secretaris benoemd, om ook die belangen te behartigen.

Nu is het winter 1939. Het is zeer koud, sneeuw en ijs blijven lange tijd liggen. Het was zeer glad, zodat vader valt op een eenzame plaats op de boerderij. Hij staat weer op en loopt, zonder het te weten, naar huis. De huisgenoten zien wel wat vreemds, maar weten niet wat het is. Op hun vragen krijgen ze heel verkeerde antwoorden. Hij liet zich gewillig naar bed brengen. De dokter, die ijlings geroepen werd, constateerde een hersenschudding. Hij was al die tijd bewusteloos. Maar toen hij weer bij kwam, kwamen die woorden uit Ps. 45 hem voor. Deze woorden had hij ook een paar dagen voor zijn val gehad, doch kon ze toen niet verstaan:

*"De Heere de God der legerscharen,
Is met ons, hoed ons in gevaren."*

Hier openbaarde zich de Heere wie hij was. Ten eerste, de Heere God. De Persoon in 't Goddelijke Wezen, als de engelen, Zijn dienaren als gediensstige geesten, dergene die de zaligheid beërven zullen. Ten tweede is met ons de 2e Persoon als "God met ons" verklaard in Jesaja "Daar men noemt: wonderlijk, Raad, enz." Ten 3e: "Hoed ons in gevaren", en zag daar dat de Heere zegt in gevaren en niet voor gevaren.

O, dat wonderlijke daarvan, in het bewaren van Zijn volk en de trouwe zorg daarover. Toen hij nu dit alles stuk voor stuk verklaard zag, dacht hij: "Waar is nu het werk van de derde Persoon." Dit lag echter verborgen maar met een behoefte, of dit ook voor hem opgeklaard mocht worden. Zo vielen die volgende regels in:

*"De Heere de Gods van Jacobs zaad,
is ons een Burgt, een toeverlaat."*

Nu mocht hij zien, dat nooit het eerste verklaard kon worden dan door de werking van de derde persoon. Dus als de Heere de God van Jacobs zaad zich openbaarde. Dit gaf zo een zoete ruimte en overdenkingen in het werk der zaligheid, overeenkomstig de Goddelijke Personen, elk in zijn orde van bestaan. Na enige weken is hij weer geheel hersteld en kon in zijn werk terug keren.

Nu brak het jaar 1940 aan. Het jaar waarin ons land zich rijp gemaakt had voor de slaande hand des Heeren. Daar het Woord zegt: "Zo mijn kinderen mijn wet verlaten, dan mogen zij gewis voor mijn straffen vrezin."

Toen viel de vijand ons land binnen op 10 mei. Wij moesten op die Vrijdag morgen op last van de overheid onze huizen en have verlaten en vluchten naar een ander dorp (Ermelo). Alle boeken van de kerk die onder vaders hoede waren en ook enige bijbels, werden ingepakt en meegenomen. Ook daar heeft hij niet stil gezeten. De gemeente

verstrooit en zonder herder werd door hem verzorgd, omdat de Dominee in een ander dorp geëvacueerd was. De dag des Heeren werd door enkele vrienden en Families doorgebracht met het luisteren naar een preek van de Schotse geloofshelden Cameron. In het gebed verklaarde hij ons een schuldig volk, om onze zonde hierheen vervoerd. Met veel stichting mochten wij daaronder verkeren.

Op het einde van 1940 verloren wij onze moeder door de dood. Wij mogen met vrijmoedigheid van haar zeggen, ze was er door de Heere rijp voor gemaakt, de zonde moe en hakende om er van verlost te worden, om dan de Heere eeuwig groot te maken zonder te scheiden meer. Meermalen zei ze: "De blijdste dag zal zijn, wanneer ik mag sterven." Hoewel vader diepe smart had, mocht hij er toch iets van hebben wat voor de verlost kerk het Hemels leven zal zijn.

De Zondag die wij thuis zaten, las hij uit van de Kemp: "Nademaal ik het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel enz." Toen nu de dag van begraven aanbrak, 23 december, zonderde hij zich 's morgens af en zei: "Lieve Heere, nu moet ik vandaag de lust van mijn ogen gaan begraven, daar ik ruim 40 jaren mee verbonden ben geweest." De Heere kwam met deze woorden: "Mijn lust is aan haar." Hij zag en geloofde klaar, dat ze niet meer voor hem maar voor de Heere was.

Toen hij nu dit tegen Ds. Fraanje zei, zei deze: "De Heere heeft ze van u weggenomen." Dit kwam later ook uit in zijn weduwnaars leven. Nimmer merkte men dat hij hierover in opstand was, of moedeloos. Wel was hij jaloers op hetgeen zij nu verkregen had en zei wel eens: "Daar zij hun wens verkrijgen."

Daarna mocht hij weer al zijn kracht geven aan de dienst des Heeren. Kon met nog meer ernst vermanende, om de zonde te verlaten en de Heere te dienen, terwijl het nog het heden is van zaligheid. Hij zelf was ook zeer nauwgezet in het leven 's Morgens altijd om half vijf opstaan, om zich dan enige tijd af te zonderen. Terecht getuigde Ds. Fraanje: "De vreze Gods is in hem." We hopen dan ook nimmer te vergeten de vaderlijke lessen die hij ons gaf en wij waren dan ook aan hem en hij aan ons verbonden met diepe genegenheid en ontroering. We moeten nu ook beginnen aan die zaken die leiden tot zijn laatste levensdag.

Veel leefde hij de kortstondigheid des levens. Hij zei daarom ook de gehele lente tot de mensen bij het huisbezoek: "Dit zou de laatste keer wel eens kunnen zijn dat ik kom." Veertien dagen voor zijn sterven op de begrafenis van een vrouw van één zijner medeouderlingen, heeft hij zeer gemakkelijk gesproken uit Eféze 2. Over de levende hope door God in Christus gewerkt. Hoe Gods volk nooit in een vreemde Hemel zou komen, maar hier wat van de Heerlijkheid van Christus zou leren kennen. Terugkerende zei hij: "Wie zal er nu volgen."

Kort voor zijn dood hadden wij Zaterdag 's avonds nog een gesprek over matig of onmatig rouwen over een geliefde dode. Noch de Heere, noch de eredienst mocht er om verzuimd worden, want de Heere en Zijn dienst was hem boven al.

Ongeveer 6 weken voor zijn overlijden gebeurde het, dat hij bij een diaken moest zijn. Er kwam ook nog een andere vriend binnen met een klein boodschapje. Ze raakten dadelijk zo levendig met elkaar aan de praat, dat ze helemaal vergaten te eten. Ze vertelden elkaar de wegen die de Heere met hem had believe te houden. Daar nu de vriend de vrijspraak mocht kennen, moest vader in zijn smartelijk gemis blijven staan. Toch viel het gesprek zo in overeenstemming, dat het voor beiden diepe indrukken naliet. Die vriend ging er mee naar bed, denkende over hetgeen gesproken was en over het gemis klagende, werd krachtig bepaald bij deze woorden: "Die de zoon vrijgemaakt

zal hebben, zal waarlijk vrij zijn."

"Dit moet ik Van Middendorp zeggen", zei hij tegen zijn vrouw. Dit heeft hij dan ook gedaan. (Op één na laatste Zaterdag). De laatste Zondag is hij nog 3 maal, zoals zijn gewoonte was, naar de kerk geweest. Hij kon het nog altijd doen in zijn ouderdom, want hij had een sterk lichaam en geen ouderdomsgebreken.

De Ds. preekte en na de tweede dienst had hij de leiding der mensen en las hij Eféze 6. Vader heeft daar met aandoening gesproken over de dood van Gods volk, en hoe de Heere zich daarin bediende van de engelen, die als gediensstige geesten uitgezonden worden, om dergene wil, die de zaligheid beërven zullen. Ook bij het sterven van Gods volk de ziel begeleiden om ze zo binnen te halen.

Dit had hij in die week zo wij hoorden, op meer plaatsen verteld. Zo woonde hij de avond-predikatie bij, waarna hij na de dienst tegen Ds. Fraanje zei: "Ds., die drie punten van vanmorgen liggen mij nog zo bij: *ten 1e Christus de Geliefde des Vaders, 2e de Geëerde der Engelen, 3e de Beminde van de kerk.*"

Hiermede namen zij afscheid van elkaar, om dit hier nooit meer te doen. 's Maandags bezocht vader nog enige van de gemeente, steeds zeggende, dat dit de laatste keer wel eens kon zijn. Dinsdag in het morgengebed smeekte hij nog de Heere of hij zijn verstand mocht behouden in zijn ouderdom, opdat hij niets ongerijmds zou voortbrengen of iemand tot last zou zijn. Hij was de gehele morgen nog gewoon in alles, met de gedachte deze middag weer op huisbezoek te gaan en zijn werk voort te zetten.

Dit had de Heere anders besloten en nam hem plotseling 9 juli 1946 om half tien van ons weg, om de kroon der rechtvaardigen te ontvangen, die de Rechtvaardige Rechter hem in die dag geven zal. Zo zien wij, dat de Heere in Zijn wijs beleid alle bezwaren en bestrijdingen, die hij zijn ganse leven onderworpen was, zoals hoe zal het nog eens met me aflopen? Hij zei wel eens duizend doden te zijn gestorven. Als vader daaraan dacht zei de duivel: "Jij komt nog als een huichelaar openbaar en dan zal het donker voor u zijn en hoe zal het dan gaan." En dan de vrijspraak te missen, waar hij door heel zijn leven als een missende naar uitzag. Als zijn vrienden op een gezelschap, of de Ds. dat onder de preek verklaarde, werd hij zo gaande gemaakt, dat zijn begeerten daarnaar uitgingen zeggende: "Zou mij dit ook nog wel ooit gebeuren? O, wat zou dat een eeuwig wonder zijn."

"Doch de wijze raad Gods heeft niet toegelaten", zei de Ds., "er een pijl op af te schieten, ook niet de schrik of de vrees voor de dood of smart toegelaten, maar hem als in een ogenblik over doen gaan van de strijdende in de Triomferende kerk, waar geen gemis of strijd meer zal zijn, maar eeuwig in het volle bezit en genot van die weldaden zal mogen delen. Want het Lam is daar het voorwerp en verlustiging der Triomferende Kerk."

Dirkje Pater.

Volgens burgerlijke stand op Internet:

Dochter van Elbert Pater 1829-1910 en Cornelia Lagerweij 1828-1895. Gehuwd met Jacob van Middendorp 19 oktober 1900

Zo ver wij weten is onze moeder Dirkje Pater, geboren op (bosrijk buitengebied) Gooswilligen onder Scherpenzeel, 26 augustus 1868.

Toen zij 8 jaren oud was, is zij met haar ouders, Elbert Pater en Cornelia *Veldhuizen* (?) op Kattenbroek te Lunteren gaan wonen. Hier ging zij ook ter school. Haar vriendin was Heintje Verbeek. Zij leefde gelijk haar ouders, broers en zusters, rustig in 's werelds genot. Over Godsdienstige zaken werd bijna nooit gesproken. Ook gingen ze niet veel naar de kerk, dan alleen om het wekelijks nieuws te horen. Dit werd toen der tijd na de dienst door de afslager voorgelezen buiten bij de kerk. Ze gingen niet omdat het Gods dag was.

Op zekere dag nu, ging moeder met enkele vriendinnen op bezoek op de Peppel (boerderij) te Barneveld. 's Avonds toen ze naar huis gingen, brak er een zwaar onweer los. Zij dacht toen dat dit was om haar zonden, omdat zij de dag des Heeren ontheiligde. Daarom achtervolgde de Heere haar met Zijn vloek, omdat zij nu niet minder dan 17 jaren tegen een goedgevoelend God gezondigd had. Diep verslagen kwam zij thuis. De keuze werd gedaan om onvoorwaardelijk de Heere te dienen, al moest zij zich ook nog zo ongelukkig voelen. Dadelijk werd dit al op de proef gesteld, omdat haar vader en broers er tegen in leefden en zij niet kon nalaten hen te waarschuwen, dat ze straks God zouden moeten ontmoeten. Hierop volgde vaak bittere vijandschap. Er werd nooit gelezen, gebeden of gedankt aan tafel. Zij vroeg nu of dit mocht gebeuren. Eerst was het, "daar is geen tijd voor dat fijne gedoe." Doch op haar herhaald verzoek, werd het uiteindelijk toegestaan te lezen, maar onder voorwaarde als ze het zelf doen wilde, nu, dit werd natuurlijk met graagte aangenomen, maar hoe dikwijls gebeurde het, dat zij pas was begonnen, of ze wiepen de vorken, lepels en messen al rammelend op de borden, zeggende: "Daar is geen tijd meer voor, daar is geen wachten aan " en holden zo weg. Ook het bidden en danken werd zo maar in een vlucht gedaan.

Zij ging nu met een vriendin, die er al enige malen geweest was, naar een gezelschap te Lunteren bij Gaasbeek en kwam zo met enkele van Gods volk in aanraking. Zij was nog steeds in haar diepe ongeluk. Al vond zij dat die mensen veel haar hart verklaarden. Toch werd zij bestreden, dat haar begin niet goed was. Als zij op haar vriendin zag, die was onder een preek van Ds. Roelofsen getroffen, dus door middel van het Woord en dat was bij haar niet, wat haar zeer onvrijmoedig maakte. Dit duurde zeven jaren. Toen zag zij kennelijk, dat het middel dat voor haar gebruikt was, toch ook het Woord was geweest, maar dit weet ik niet meer. Toch bleef zij in haar gemis. Wel met enige bemoediging zoals: "Ik zal de schatkamers vervullen." Dit geloofde zij toen dan ook, dat de Heere op Zijn tijd dit ook doen zou. Ook deze woorden uit Ezechiël 36: "Dan zal Ik rein water op u sprengen. Van al uw onreinheden en drekgoden zal ik u reinigen." Dit bleef zo op en neer gaan, totdat zij op haar 26e jaar, na veel tobben en afsnijdende wegen, in de ruimte mocht delen. We laten nu een paar door haar zelf geschreven brieven volgen.

Brieven van Dirkje Pater:

Geliefde vriend en vriendin,

Daar ik voor 't eerst de pen opvat om te schrijven wie de Heere voor mij geweest is nu vier weken geleden. Daar het mij toescheen, dat de Heere mij overgeven zou aan de verharding. Want mij dacht, ziende op mij zelve, dat ik de Heere noodzaakte. Maar het behaagde Hem uit Zijn eenzijdige liefde naar mij om te zien en mij eerst te verkwikken met die woorden uit Ps. 43: "Mijn ziel hoe treurt gij dus verslagen" enz. Ik kreeg te zien dat ik verslagen over mijn zonden en gemis was en treurde en hoopte dat die belofte voor mij in vervulling komen zou. Daarop kwam mij die waarheid voor: "Zie ik sta aan de deur en ik klop."

Toen zag ik, dat ik de deur van mijn hart toesloot voor een nodigende Jezus, maar met die behoefte, dat Hij zelf intrek nemen mocht en daar ik zoveel liefde gevoelde tot die Persoon, was het mijn ziel bitter, dat ik hier geen plaats geopend zag, om in de weg van Zijn instellingen te wandelen. Toen werd mijn ziel verkwikt, dat Johannes een stad zag, maar geen tempel er in, maar dat God hunlieder tempel was. Dat ik hier wel dolen moest en dat eenmaal ook weggevlogen zou zijn. Daarna werd ik ingeleid in mijn ganse levensweg, hetwelk mij in verwondering deed wegzinken over de goedheid Gods. O, die trouw en zorg. Ik kreeg te zien, *hoe dat God mij lief gehad had met een eeuwige liefde, en nog bemoeienissen met mij hield*. Daarna werd ik ingeleid in de eeuwige liefde God en dat daar alles zijn oorsprong had en hoe de Heere Jezus het van eeuwigheid op zich genomen had, om Borg te worden en dat Hij het in de tijd kwam volbrengen en daarbij Zijn ganse weg van kribbe tot kruis. Hoe Hij om de zonde van Zijn volk had bloed gezweet en uitriep: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" En dat Hem edik met gal gemengd gegeven werd. Ik geloofde dan ook, dat Hij om mijn zonden zo bitter had moeten lijden, dat was mij bijna ondraaglijk. Ik had geen woorden dan: "O, eeuwig wonder, waartoe ben ik toch verwaardigd." Die liefde die ik toen gevoelde tot die Persoon was onuitsprekelijk.

Een paar dagen later was het bij mij of het ook maar verstandig zien was, en veel meer van die gedachten. Toen het ongelooft weer de overhand nam en ik die liefde niet gevoelde, kon ik er bijna niet meer wezen. Maar de Heere wendde het en ik mocht Zijn volk ontmoeten. Ik vertelde wat de Heere gedaan had. Het was mij onmogelijk te zwijgen en die met mij blij waren. Ik geloofde en zij verheerlijkten God in mij. Daarna werd ik weer geschud van alle kanten, maar ik mocht weer geloven, dat ik, gelijk die discipelen, droefheid naar God had, omdat ik Jezus miste, maar dat die tot blijdschap zou worden en dat niemand die van mij weg kon nemen. Daarna nog een nacht doorbrengen en om zo als de Bruid om Zijn uitnemende liefde te vermelden, was mijn wens. Zo was geregeld mijn hart vervuld met die dingen. De Kanaänieten waren dood, meende ik, maar later merkte ik, dat zij nog maar cijnsbaar waren. Dan was het bij tijden zo donker, dat ik er bijna niets meer van weet wat er gebeurd was. Maar ik kreeg te kiezen met de Christenreiziger, beter moeilijkheden op de rechte weg, dan in vrolijkheid te treden, welke mij zo zalig was, dat ik zei: "Hem, die ons heeft lief gehad" en hoe al dat volk nu eenmaal door Hem verlost zou worden. Eeuwig zonder zonde, duisternis of gemis, of enige ellende, Hem te dienen.

Het was mij of ik al de verlost en engelen voor de troon zag, omringt met alle eerbiedwaardigheid. Hem alle eer en lof toebrenge. De slaap was geweken. Ik bleef op bed tot iets over twee uur. Toen kon ik niet langer wegens de betrekking op Gods Woord en om de Heere te erkennen. Zo mocht ik tot op deze stonde zeggen: "Komt, maakt God met mij groot, Hem die uit eenzijdige liefde naar mij omziet."

Daar ik mij vele malen afvragen moest, waarop ik toch mijn hoop grondde, zag ik nu menigmaal, daar verankert mijn ziel, op dat enig offer die toch aan Gods recht voldaan heeft en een eeuwige gerechtigheid heeft tewegg gebracht. Hoe dat de middelmuur des afscheids verbroken is.

Ik moet eindigen, daar het reeds nacht is en ik er toch maar een weinig van kan mededelen. Wees verder van mij gegroet, w.g. Dirkje Pater.

3 januari 1894.

Waarde vriend.

Daar ik u een weinig wens mee te delen wat de Heere aan mijn ziel doet. Toen wij elkander het laatst gesproken hebben, kon ik niet nalaten, van het wonder te getuigen, dat de Heere al van eeuwigheid gedachten des vredes gehad had. Ik mocht ondervinden en ook die dag daarna, dat de Heere de fontein in mijn ziel opende, daar de Heere mij beloofd had dat te zullen doen. Ik heb in het wonder van Gods eeuwige verkiezing moeten wegzinken en niets had uit te drukken dan: "O, eeuwig wonder", en er geen twijfel orees, want die vastigheid die ik zag was niet te verbreken. Die liefde, geen verandering of verbreking onderworpen. Daarna kwamen deze woorden met kracht op mijn hart: "Dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer dat Ik niet meer op u toornen of schelden zal enz." O, dat wonder. Dat geloofde ik, dat de Heere niet meer op mijn toornen of schelden zal en dat ik niet anders dan alle mensen eeuwig onder de toorn Gods had moeten verzingen.

Daarna kwamen deze woorden te binnen: "Bergen zullen wijken en heuvelen zullen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal niet wankelen enz." O, wat ik zag in 't verbond des Vredes. Dat daar gemaakt was in de nooit begonnen eeuwigheid. Ik moest zeggen: O, nu is het een zeker zalig worden, want er kwam van mij niets in aanmerking. Mijn begeerte was innig, om tot eer van God te leven, doch ziende dat ik met een lichaam der zonde omvangen was, gevoelde ik begeerte om toch verlost te worden van het lichaam der zonden, om de Heere volmaakt te kunnen dienen. Maar de zaak werd een weinig bedekt en dat gevoelige leven, hierbij kon ik niet leven, want dat onderscheid was zo groot, dat er weer vrees orees. Daar waren die woorden mij dierbaar:

*"Die God o Israël heeft de kracht,
Door Zijn bevel u toegebracht,
O God schraag dat vermogen,
Versterk hetgeen Gij hebt gewrocht."*

Toen geloofde ik dat de Heere mij geloofskracht geschonken had, maar tevens grote behoefte dat de Heere versterken mocht, hetgeen Hij gewrocht had. Maar toch was de zaak mij wat groot. Ik deelde het aan een beproefd kind des Heeren mee. Die zei tot mij: "Houdt dat gij hebt." Ik bemerkte dat zij mij verstond, hetwelk mij zeer verwonderde. Maar ik stond zo blind, dat ik mij maar aan de Heere moest geven en had innerlijke begeerte, dat de Heere Zijn werk toch meer duidelijk voor mij mocht maken en om toch niet vast te zeilen. Maar de nevelen klaarden op. Ik mocht geloven, dat God de Vader een volkomen welgevallen nam aan het offer van Zijn Zoon en daarin nu Zijn volk aanziet en dat die de wet vervuld heeft en de straf gedragen. En dat God de Vader nu zegt: "Grimmigheid is bij Mij niet." Ik mocht verstaan, God was in Christus de wereld met zich zelve verzoenende en dat al wat het Volk krijgt, een uitvloeisel is uit dat van eeuwigheid gemaakt verbond. En dat al wat hen ook overkomt maar liefde kastijdingen

zijn. Ik moet in deze maar zeggen: "O mijn ziel zwijgt Gode want van Hem is mijne verwachting.

Nu voel ik behoefte om verder door die geest geleid te worden en bewaring om niet met de weldaden af te hoereren. Mij dunkt, het zou mij een zalig voorrecht zijn, om als een alles behoevende aan de troon der genade gebonden te liggen. Hiermede wens ik te eindigen en hoop dat u ook eens laat weten, hoe de Heere is voor u. Want als we mogen zien wie we zijn en dan in die lieflijke zalige God. O, dan moeten zij in het niet verzinken van 't eeuwig wonder over Zijn volk gedacht. Nu verder de groeten van die zich noemt,

w.g. Dirkje Pater.

1894.

Geachte Vriend,

Daar ik u een antwoord schuldig ben, wil ik u een weinig meedelen, daar ik veel troost uit die toestand gehad heb onder de preek en andere gelegenheden. Was het mij toen verborgen dat ik op zekere tijden een klaar besef van schuld geraakte en mijn dwaas en blindheid voor God, zodat ik niet wist hoe ik behouden zou worden. De wet mij veroordeelde en vervloekte, de ogen van een vertoornd God op mij, die ik niet vatten kon, dat de aarde haar mond niet opende, voor mij geen opening in gebed en de Heilige Geest was voor mij als iets waar ik nooit van gehoord had.

Toen werd ik ingeleid in mijn diepe val in Adam, hoe dat ik in en met hem moed- en vrijwillig van God was afgefallen en dat beeld Gods was verloren en des duivels in de plaats gekregen, en dat het nu onmogelijk was dat een kwade boom goede vruchten voortbrengen kon. Mijn diepe machteloosheid, maar niet minder mijn onwil en vijandschap met alle mensen verdoemelijk geboren.

Toen werd ik ingeleid in de deugd van Heiligheid en Rechtvaardigheid Gods, zodat ik de ogen niet durfde opheffen. Toen ondervond ik, niemand kon God zien en leven. En dat die deugden Gods geschonden waren en dat God geen afstand van zijn Recht kon doen en vanwege Zijn Heiligheid geen gemeenschap hebben kon. Het was mij of mijn zonden van de aarde tot de Hemel reikten, maar of had ik er maar één gehad, ik nog eeuwig onder de Rechtvaardige toorn Gods had moeten verzinken.

Hier ondervond ik een bijzondere liefde voor de deugden Gods, zodat als met de koorden van veroordeling om de hals, voor God kreeg in te vallen en het Recht Gods te billijken, al verstiet hij op dit ogenblik. Maar echter was er een roepen om genade en geen recht. Hierna openbaarde de Heilige Geest Zich⁶ aan mijn ziel, ik mocht geloven dat Hij aan Gods recht voldaan en een eeuwige Gerechtigheid teweeg gebracht had. Hier vond ik een opening in het gebed, ziende dat er een Middelaar was tussen God en de mensen. En al had ik al de zonden van alle mensen, dat Zijn bloed algenoegzaam was.

Daarna werd ik ingeleid, hoe dat God een weg uitgedacht had en daar gesteld, dat er zondaren konden gezaligd worden. En dat Hij die God was, mens werd en om der zonde wil de vervloekte aardbodem had komen te betreden. Daar ik een liefde en betrekking tot die drie Goddelijke Personen gevoelde, ziende dat dat alleen de Weg was waardoor ik in een verzoende betrekking met God kon komen met dat Hoge wezen. Mijn werkzaamheden waren nu geheel anders, het Woord was ontsloten en nu vond ik daar, wat ik anders niet verstond en een innige begeerte om het eigendom van die Persoon te

---

⁶ Een verschrijving; moet zijn Christus openbaarde Zich; óf De Heilige Geest openbaarde Christus

worden. Hiermee wil ik eindigen.

Dit moet ik zeggen, was het toen gebeurd, het zou niet zo groot geweest zijn als nu, als een geheel melaatse te ondervinden. Dat God reden uit zichzelf neemt en dat al die weldaden uit het verbond des Vredes, dat van eeuwigheid al gemaakt was, vloeiende uit de eeuwige verkiezende liefde Gods des Vaders en de Heilige Geest⁷, ze op Zich nam en met Zijn hart Borg werd en de Heilige Geest om het uit te werken en toe te passen en gevoelde vrijmoedigheid om het te zeggen.

w.g. Dirkje Pater.

Aan Dirkje Pater, later gehuwd met Jacob van Middendorp.

Lisse, 29 jan. 1894.

Geliefde en geachte Vriendin!

Mijn heilbede dat de Heere U zij tot een Zon en Schild, tegen alle duisternissen en het legio vijanden die ons omringen. De Apostel schrijft: "Als onbekende, en nochtans bekend." 2 Cor. 6 : 9, omdat mij uw toe of Familie naam onbekend is, kon ik mij juist U nooit zo persoonlijk voor de aandacht trekken, maar zij zeiden van Petrus: "Uw spraak maakt u openbaar." Alzo ook de inhoud van Uw brief. De Hemelse Openbaringen zijn verborgenheden. De Heere zei: "zal ik voor Abraham verbergen wat ik doe." De Heere openbaarde zijn voornemen aan Abraham. Omdat hij een vriend Gods was. O, eeuwig wonder, stof van arme aardworm, as dat waardig is vertreden te worden, een vriend of vriendin Gods te zijn, waaraan God Zijn geheimen openbaart. Dit kan alleen door Hemels geschonken geloof, bestraalt met God'lijk licht gelovig omhelsd worden, want de duivel, het ongeloof en het wettisch grondbeginsel des harten dat zegt: "zo één, een eenling van ellendigheid, zonder weerga op aarde."

O, wat vermag de kracht der God verheerlijkende genade, te geloven dat God godlozen rechtvaardigd, als de Heere alle wolken voor het geloofsoog opklaart, dat zij de Koning in Zijn schoonheid zien, in een vergelegen land, dan moeten de vijand en diabolisten in de holen, gelijk de natuurlijke zon het wild gedierte naar haar nacht verdrijft. Maar als de zon weer ondergaat, dan gaan zij hun holen weer verlaten. Dat zal met Gods kerk op aarde niet ophouden en met het leven der genade ook niet, dag en nacht: zomer en winter heeft God geformeerd. Dit zal hier blijven afwisselen, in de dag te wandelen is aangenaam en zielsvertroostend.

In de nachten wordt de ziel meer met zichzelf bekend en het grote wonder van die trouwhoudende God, dat zijn nachtlichtjes niet uitgeblust wordt. Mijn bede is veel met Job: "Och of ik ware gelijk in de vorige maanden." Job 29 : 2 - 6.

O, geliefde vriendin! Geniet maar het goede ten dage des voorspoeds.... De Heere vertrouwde Abraham Zijn verborgenheden.... O, gelukkige Abrahams die u maar stof en as mee werden en blijven. Ik voor mij heb in mijn jonkheid zo misgerekend, ik was met Israël met de twee jaren (voor Kanaän) en dacht zo ruim en blijmoedig mijn voeten zonder strijd op Kanaäns bodem te zetten, en sedert die tijd heb ik nu al ruim veertig jaren door deze gans grote en vreselijke woestijn moeten wandelen. Deut. 2 : 19. En moet nu tot mijn diepe schaamte uitroepen: "Ik ben bijna in alle kwaad geweest." Spr. 5 : 14. Zou dat het wonder van zalig worden trapsgewijs hij mij is aangewassen, ik heb

---

⁷ Moet zijn Christus op Zich nam enz.

vroeger jaren nooit zo uit de diepte leren bidden (moeten) met de discipelen als tegenwoordig "Heere vermeerder mij het geloof opdat ik door het gezicht van mijn ganse melaatsheid niet ontmoedigd mag worden, noch bekrompen van Christus Algenoegzame offerande mag denken, maar geloven mag zijn woord: "Mijn genade is U genoeg."

Na meeste groeten en heibede in haast. Uw vriend in hope in den Heere.

Ds. E. Fransen.

Het leven en sterven van Dirkje Pater.

Tot zover haar eigen schrijven. Hoewel wij geloven uit hetgeen zij later sprak, dat zij nog nader in die zaken is bevestigd, kunnen wij dit woordelijk niet mededelen. Alleen nog enkele gevallen waarin zij onderwijs van de Heere mocht ontvangen. Zoals bij de geboorte van haar *achtste kindje*. Toen moeder zeer zwaar en dik van het water was, zodat vader 3 weken dag en nacht bij haar bed moest zitten. Zij kwam toen onder zware bestrijding van ziel en lichaam. Geen uitkomst stond haar te wachten. Zij kon zelf niet meer eten, zodat het haar ingegeven werd. Ook kon ze niet meer spreken. Op zekere keer werd haar gevraagd wat zij eten wilde. Zo kwamen die woorden van Paulus haar voor: "Ik vermane u spijze te nemen, want dit dient u tot behoudenis."

Hierin vond zij ondersteuning. Verder kwam de Heere haar wonderlijk te onderwijzen en Zijn liefde uit te laten, dat zij overstelpt werd. Ze zongen samen ter middernacht uit Ps. 47 en toen het eerste vers van Ps. 150: "Looft God, looft Zijn Naam alom, enz.."

O, het was of er gemeenschap was met de engelen en de geesten der volmaakt rechtvaardigen, om Hem te loven voor Zijn troon en hier beneden. Alles tesamen zouden wij willen roepen om God groot te maken. Dit werd voor hen een onvergetelijke nacht.

Veel moest zij sukkelen, want ze was zeer zwak. Ze moest ongeveer 20 jaar thuis blijven zodat ze negens heen kon. Ook moest zij natuurlijk het opgaan naar Gods Woord missen. Eerst was het zeer moedbenemend voor haar.

Op zekere zondag kwam zij echter terecht in de schuur om haar zaak voor de Heere neer te leggen. Ze kreeg deze woorden: "Kan Ik niet met het Mijne doen dat Ik wil?" Hier werd ze het met de Heere eens en mocht ze onder Hem bukken.

Dit was toen Ds. Fraanje een paar jaar in Barneveld stond. Toch mocht ze veel liefderijke ondersteuning en veel uitlatingen van liefde ondervinden, zodat zij soms zei:

*"Maar 't blij vooruitzicht dat mij streelt,
Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd van Uw Godd'lijk Beeld."*

Dit werd de laatste tijd sterker. De innige begeerte, verlost te worden van de zonde en daar ook geen gemis meer zou zijn.

Op haar 72e levensjaar in 1940 moesten wij evacuëren naar Ermelo. Vanaf die tijd is ze steeds hulpbehoevender geworden, maar niet moedelozer. In tegendeel, ze was altijd uitzierende naar haar laatste dag, de sterfdag. Dit zou voor haar de blijdste dag zijn.

In Ermelo had zij veel werkzaamheden met Daniël, hoe die gewillig in de leeuwenkuil ging, omdat hij er God mee geloofd had. Zo zei zij: "Ik kan begrijpen wat dat voor Daniël was, want het geloof vraagt niet hoe zal dat aflopen, maar geeft zich over aan Hem, die alles regeert, hetzij leven of dood." Gedurig zeggende, "Gij hebt lijdzaamheid

van node om de wille Gods te gehoorzamen."

Wanneer het dan soms weer iets beter werd, was het: "De strijd is nog niet ten einde, het duurt nog voort, nog is de lijdzaamheid van node om te wederstaan en te doorstaan." Gedurig werd ze ondersteund uit Gods dierbaar Woord. Dan was het eens die drie regels uit Ps. 138:

*"De Heere is zo getrouw als sterk;
Hij zal Zijn werk,
Voor mij volenden."*

O, daar heeft moeder verscheidene dagen in mogen delen en uitgesproken hoe de trouw en onveranderlijkheid Gods van eeuwigheid tot eeuwigheid over Zijn ganse kerk steeds is en voortduurt, niettegenstaande onze ontrouw, boze hartstochtelijkheden en zonden zo van bedrijf als van nalatigheid. Soms werd ze zodanig ingeleid in haar bedorven hart en bestaan, dat ze zei: "Mij dunkt dat mijn hart nog bozer is dan de duivel zelf." Dan was ze bang, dat het er nog eens uit zou komen, wat er van binnen zat, hetwelk dan ook een zuchten gaf aan de troon der genade, om geholpen te worden en bewaard door 's Heeren kracht, om te strijden tegen al wat zich tegen Hem verzette.

Op een zondagmorgen als vader naar de kerk zou gaan, vroeg hij haar of ze ook een versje had om te zingen, waarop zij wenende antwoordde: "Zijn wil die 't hart verheugd."

Ze kreeg inleiding in die woorden en sprak daar later veel over. De wil en het welbehagen Gods te omhelzen, dat is de vreugde en blijdschap des harten. Onder die wil te buigen en verenigd te zijn, met de wil des Heeren is het zo zalig en zielsverheugend. Nadien was ze een geruime tijd bezig uit Ps. 25 : 7:

*"Gods verborgen omgang vinden,
Zielen, daar zijn vrees in woont,
't Heilgeheim wordt aan Zijn vrinden,
Naar Zijn vree verbond getoond, enz."*

Het hele vers van regel tot regel mocht ze toepasselijk op zichzelf inleiding in hebben. En was dit zeer zoet voor haar. O, dat heilgeheim en dat eeuwig vreêverbond verklaart in haar hart. Ook uit Jesaja 55 : 1: "De woestijn en de dorre plaatsen zullen hierover vrolijk zijn." Weer zag ze in haar zelf de woestijn en de dorre plaats, maar daar tegenover, waarover die vrolijk zou zijn; als God komt met Zijn recht en goedertierenheid in Christus Jezus tot zaligheid.

De laatste week van haar leven, terwijl ze langzaam zwakker werd naar het lichaam, maar kon het nog levendiger dan ooit naar de Geest, met een steeds toenemend verlangen naar de dag der verlossing van 't lichaam der zonden en het haken naar de gemeenschap des Heeren, was zij veel werkzaam uit Job 3: "Daar rusten de vermoeiden van kracht, daar 't ophouden alleen vermoeid te zijn vanwege de zonden en daarvan verlost te worden was de blijdste dag voor haar. O, dat vermoeid te zijn en dat haken naar de vereniging met Hem, om eeuwig zonder zonden en zonder gemis God groot te maken.

Hetwelk haar dan ook nog, voor ons onverwachts, de 19e december 1940 mocht te beurt vallen. Om ten volle Hem te kennen, te dienen en te loven volgens Ps. 68:

*"Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door 't Licht dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogste toppunt stijgen."*

Barneveld, 1946.

Opgetekend door M. van de Kamp – van Middendorp.

Het sterven van Dirkje Pater.

1940

Waarde Vriend,

Een enkel woord aangaande de laatste tijd van mijn geliefde echtgenote Dirkje Pater. Nadat zij met de Pinksteren mee is wezen vluchten vanwege de oorlog, is zij steeds hulpbehoevender geworden, doch is geenszins in de hulpbehoevendheid moedelozer geworden, integendeel was zij altijd uitziende naar de laatste dag, de sterfdag.

Dit zweefde altijd door haar ziele leven, wanneer komt toch die dag, had ze in Ermelo veel werkzaamheden met Daniël, hoe die gewillig in de leeuwenkuil inging, omdat hij in Zijn God geloofd had, zo zei ze: "Ik kan begrijpen wat dat voor Daniël is geweest, want het geloven vraagt niet "hoe zal het aflopen", maar dat geeft zich over aan Hem die alles regeert, hetzij leven hetzij dood en zo is veeltijds haar leven geweest, gelovig afwachtende wat de Heere doen zal, gedurig "Gij hebt lijdzaamheid van node om de wil Gods te gehoorzamen" en wanneer het dan soms weer eens iets beter was, zoals dat gedurig afwisselde, zei zij: "t Is nog niet ten einde, de strijd duurt nog voort, nog is er lijdzaamheid van node om te wederstaan en te doorstaan." Gedurig werd zij ondersteund uit Gods dierbaar Woord. Dan was het eens die drie regels uit Ps. 138:

"De Heer is zo getrouw als sterk,

Hij zal Zijn werk,

Voor mij volenden."

O, daar heeft ze verscheiden dagen uit gesproken, hoe de trouw en onveranderlijkheid Gods, van eeuwigheid tot eeuwigheid over zijn ganse Kerk steeds is en voortduurt, niettegenstaande al onze ontrouwigheden en boze hartstochten en zonden, zo van bedrijf als van nalatigheid. Soms werd ze zo ingeleid in haar bedorven hart en bestaan, dat ze zei: "Mij dunkt, dat mijn hart nog bozer is als de duivel zelf." Dan was ze bang en benauwd, dat het er nog eens uitkomen zou wat er van binnen zat.

Op een zondagmorgen als ik naar de kerk zou gaan, vroegde ik of ze soms had om te zingen, waarop ze wenende zei: "Zijn wil die 't hart verheugd."

Zij kreeg inleiding in die woorden en sprak daar naderhand uit. De wil en het welbehagen Gods te omhelzen, dat is de vreugde en blijdschap des harten. O, zei ze, onder die wil te buigen en verenigd te zijn met de wil des Heeren, is zo zalig, zo zoet en zielsverheugend. Naderhand was ze een geruime tijd bezig met Psalm 25 : 7, ook van regel tot regel inleiding te mogen hebben. Daarna is ze ook bezig geweest uit Jesaja 35. De woestijn en de dorre plaats, maar daar tegenover, waarover die vrolijk zouden zijn als God komt met Zijn recht en goedertierenheid in Christus Jezus tot zaligheid.

De laatste week was ze veel werkzaam uit Job 3: "Daar rusten de vermoeiden van kracht. Vermoeid te zijn van zonde en de strijd tegen dezelve. O, de zonde, daarvan verlost te worden, was de blijdste zaak en dag die ze ooit zou krijgen.

Deze zaak en dag mocht ze krijgen, de 19e december 1940, om eeuwig te rusten in de schoot Abrahams.

Dit is blijkbaar een brief van Jacob van Middendorp.

1946 Gedachtenissen.

Gedenken en niet vergeten: wordt zeer vaak in de waarheid voor des mensen ogen gezegd en geschreven en dat voornamelijk over de weldadigheden die de mens wedervaren is in zijn leeftijd en in de leeftijd van zijn ouders en voorouders, maar meest wordt het o zo veel vergeten en als het niet wordt opgeschreven, is het gewoonlijk zeer haast uit het geheugen weg.

Ik heb op heden het oog meest op het uitwendige, daar het nu ongeveer zeven en negentig jaar is geleden (dus bijna honderd jaar) , dat grootvader met zijn zes kinderen vanaf (klein) Westerhuis in de Valk naar de Hofstede "Groot Esveld" onder Barneveld is komen wonen.

De naam van grootvader was H. G. Broekhuizen en de naam van grootmoeder L.R. Klomp. Uit het geslacht van laatstgenoemde hebben (zoveel wij gehoord hebben van oude mensen) van Gods kinderen onder geweest. Ik heb gehoord van ene Mia Klomp, ene Teunisje Klomp en ene Gerritje Klomp. Of dat nu juist drie zusters zijn geweest, weet ik niet, maar wel dezelfde familie. Laatst genoemde is de grootmoeder van Gerritje Meinten, thans nog in leven.

Het is opmerkelijk zegt L. Myseras, "dat uit sommige geslachten bijna geen begenadigde bekend worden en in andere geslachten weer zo nu en dan een, maar het allergrootste wonder zal voor elk wezen als hij er een van zal zijn, daar zal de Eeuwigheid van getuigen. En als dan gezien en gekend wordt waardoor zij zijn gekocht en waarin zij zijn geliefd, in Christus zijn geliefd en door zijn bloed gekocht, dan schiet er niets meer over als verwonderen en aanbidden, van een Drieëinig God."

De zes kinderen van H. G. Broekhuizen zijn allen gehuwd. Evertje, de oudste, met H. v.d. Heg. Gijsbert, met Heintje Bouwheer. Maria met Evert van Middendorp. Geertje met Hendrik ter Maten. Rik met Geertje van de Kuilen. Jacobje met Aalbert van Schothorst. Evertje heeft een dochter gekregen en is gestorven. Die dochter is gehuwd met Teunis Luttkhuizen.

Gijsbert is zonder kinderen gestorven.

Maria heeft vijf zonen gebaar: Elbertus, Hendrik, Jacob, Gijsbert van de eerste man. En in 1877 weer gehuwd met Gerrit Bouwman, waarvan geboren is: Wouterus.

De eerste keer is ze gehuwd in Febr. 1865. Gijsbert Broekhuizen is iets eer getrouwd en is op Esveld blijven wonen, doch daar ze zonder kinderen bleven, zijn ze in Febr. 1874 in het dorp Barneveld gaan wonen, aan de Amersfoortsestraat en toen is Evert van Middendorp en Maria Broekhuizen op Esveld gekomen met hunne vier zonen, die op de Hofstede Binneveld geboren zijn, waar ze tot zo lang hadden gewoond. Een hofstede in de buurtschap de Glind.

Doch in datzelfde jaar in de maand november is Evert van Middendorp opgeroepen naar de grote Eeuwigheid, hij heeft een zware kou gevat, heeft een longontsteking gekregen en is in enkele dagen tijd met de Eeuwigheid moeten verwisselen, zodat moeder Middendorp als weduwe bleef zitten met hare vier nog jonge kinderen, tot in het jaar 1877. Ze is toen hertrouwd met Gerrit Bouwman, waaruit dat huwelijk nog is geboren in augustus 1878 Wouterus. Gerrit Bouwman is 25 juli 1887 gestorven.

Daarna den 21 Febr. 1890 is ook Maria Broekhuizen naar de Eeuwigheid gegaan. Jacobje Broekhuizen en Aalbert van Schothorst hebben twee kinderen gehad, Hendrik en Aleida. Hendrik is gehuwd met Heintje Verbeek en Aleida met Jan van Meerveld. Geertje is gehuwd met Hendrik ter Maten, wonende onder Scherpenzeel, waaruit maar één kind gesproten is nl. Peter ter Maten, deze is gehuwd met Maria Wolfswinkel.

Als wij deze familie nagaan en overdenken, zijn er in de vorige geslachten en families, mensen geweest waarvan hoop is dat ze wedergeboren zijn geworden, ook onder het nazaad zijn er zodanige geweest, waarvoor hoop bestaat.

H. van Schothorst en zijn vrouw Heintje Verbeek, thans nog in leven nl. de laatste, alsmede Peter ter Maten (ouderling der Ger. Gemeente) en H. van Schothorst, heeft wel vijf en twintig jaren of langer geoefend in de Ger. Gemeentes en in 1936 de Eeuwigheid in gegaan.

Rik Broekhuizen is gehuwd met Geertje van de Kuilen. Uit dat huwelijk zijn geboren Evert- Jan, Hendrik en Jannetje. Deze drie kinderen zijn nu ook al in de eeuwigheid. Rik Broekhuizen is al gestorven in 1874 of 1875. Geertje van de Kuilen is later weer getrouwd met Johannes Zegers, waaruit nog een dochter is gesproten, Catharina, die gehuwd is met Cornelis van 't Hek.

Wat nu aangaat mijn Grootvader van Vaders zijde, dat was Elbert Evertsen van Middendorp, diens Vader was Evert Heimen van Middendorp, welk geslacht honderden van jaren gewoond hebben op Groot Middendorp in Harselaar onder Voorthuizen. Een oud boekje verhaald er van, dat in 1456 die familie daar al woonde, maar ik heb nooit gehoord dat daaronder kennelijke kinderen Gods hebben verkeerd.

Mijn Grootvader Elbert Evertsen van Middendorp was gehuwd met Jacobje Hardeman, hebben gewoond op de Hofstede "Dronkelaar" en hebben kort geleefd en vier kinderen gehad nl. Evert, Aaltje, Herman en Geertje.

Toen de ouders gestorven waren, in meen in 1838, zijn die vier kinderen die allen nog minderjarig waren, besteed bij de familie. Evert is dan gehuwd met Maria Broekhuizen. Aaltje is gehuwd met Wijnand Klomp, heeft twee zonen gehad: Meeuwis en Evert. Alle zijn ze ook al in de eeuwigheid. Herman is vroeg gestorven. Of er van de nageslachten nog leven is ons onbekend.

Dit is dus door Jacob kort voor zijn dood in 1946 opgeschreven.

Al het bovenstaande is eerst, zo goed als foutloos, getypt door Dirkje van Hell – van de Kamp en nu dus opnieuw door mij.

Dan zijn er nog twee brieven van Jacob aan de familie Faasse in Rotterdam in verband met het overlijden van vader Jan Faasse.

Verslag van de begrafenis op 13 Juli 1946 van ouderling

JACOB VAN MIDDENDORP

Geb. 30 oktober 1870, overleden 9 juli 1946 te Barneveld.

Barneveld, 13 Juli 1946

Onder de aanwezigen waren verschillende kerkenraden vertegenwoordigd: o.a. de gehele kerkenraad der Ger. Gem. te Barneveld, vertegenwoordigers uit Nijkerk, Hoevelaken, Uddel, Apeldoorn, Ederveen. Onder de aanwezigen waren Ds. Lamain uit Rijssen, ouderling Roest uit Scherpenzeel, v.d. Kolk uit Opheusden, ouderling van Klinken uit Nieuwerkerk, uit Stavenisse o.a. Slager.

In het sterfhuis opende Ds. Fraanje de samenkomst omstreeks 10 uur met gebed en sprak enige inleidende woorden:

"Het is vijf jaar geleden, dat uw moeder en grootmoeder gestorven is en nu deze slag. Van Middendorp placht wel eens te zeggen, dat hij duizend doden al gestorven was, maar zijn tijd was er niet en zie nu. Plotseling dit! Wij allen, en ik (aldus Ds. Fraanje verder) zullen hem missen, maar een mens is niet onmisbaar. Hij was steeds heilig bekommerd, en had worstelingen in het gebed. Maar wist: als God komt, komt de verlossing. Als de natuur met God het eens wordt, dan blijft van de mens niet veel over. De Heere heeft de sleutel in Zijn hand. Denkt niet met historische wetenschappen de deur geopend te krijgen."

Voor degenen, die een reis achter de rug hadden, werd gelegenheid gegeven iets te gebruiken.

Hierna las Ds. Fraanje Lucas 23: 44 – 56. *"En het was omtrent de zesde ure."*

Hierna vervolgde Ds. Fraanje: "We onderscheiden:

1. De kruisen op Golgotha, Onreine plaats
2. De 6 uren, drie uren licht, drie uren duisternis Zijn smaadheid gedragen.
3. De doorluchtige kruiswoorden.
4. Jezus' dood en de tekenen, die volgden, het verduisteren van de zon, het scheuren van het voorhangsel.
5. De aanschouwers. De hoofdman: "Deze was rechtvaardig," De scharen, De bekenden, nl. door Hem gekend. Ik ken de Mijnen en zij worden door de Mijnen gekend De vrouwen. De vrouwen en bekenden stonden van verre. Zij hoorden het aan en zichtbaar aanschouwden zij, hoewel slaafse vreze hen verre hield.

God zei: *Komt, laat ons mensen maken, naar Ons beeld en naar Onze gelijkenis.* Daarna: Het verbond met den mens. Verbond der werken. Indien Adam gehoorzaamt, dan het eeuwige leven. Zo niet, dan de dood. Het verbond is overtreden. De Breuk: Wij hebben allen gezondigd. En als gevolg de drievoudige doodsstaat. Niet één verstandig. Allen zijn ze afgeweken, dus verdoemelijk voor God. De mens liet God los. Maar de Heere liet de mens niet los. Christus staat erboven en is de Voorspraak voor de Zijnen. Gods besluit gaat over alle dingen. Ook over hetgeen, waarmede God verheerlijkt zal worden en hoe de mens zal zalig worden. Daar is een heilige worsteling in God en een heilige onzondige bekommerning naar God. Wie is die Borg? Wie zal met Zijn hart tot God genaken? Slachtofferen en brandofferen voldoen niet aan Uw eis. De zaligheid

vloeit voort uit Christus. Toen zei Hij: Zie ik kom. Ik heb lust aan dezelfde. Hij voldoet aan Gods eis en eer.

Ds Fraanje wees vervolgens op Jes. 63: "Wie is Deze, Die van Edom komt, met besprenkelde klederen van Bosra? Deze, Die versierd is in Zijn gewaad. Die voorttrekt in Zijn grote kracht? Ik ben het, die gerechtigheid spreekt, Die machtig ben te verlossen."

I. Wie is deze? Alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Alles buiten Hem is niets. De profeet Jesaja en de kerk is het den persoon te doen.

II. Die van Edom komt. De machtige hoofdstad werd veroverd. God pakt de machtigen aan: Goliath: 8 maal vloekte hij God. De monsters der wereld vallen Jezus Christus aan (Hitler).

III. Met besprenkelde klederen. Jezus' bloed gestort voor de Zijnen. Hij droeg de sieraden van het genade verbond.

IV. Die voorttrekt in zijn grote kracht. In alles de Persoon in het middelpunt.

V. Ik ben het. Ik was, Ik ben gisteren en heden Dezelfde. De Persoon, het middel, in Zijn vernedering en verhoging, als Priester en Koning.

VI. Die gerechtigheid spreekt: het machtwoord. Christus draagt alles bij het Woord van Zijn kracht: Gij zijt volmaakt. Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.

VII. Die machtig ben te verlossen en dan aan een kruis te sterven: Zij zagen aan het kruis: een smartelijke, smadelijke en een vervloekte dood. Volgens de Engelse schrijvers, ja, een bloeddood. Niet direct, maar een smartelijke dood. Hij is de beminde des Vaders, toch geen engelen bij het kruis. Het Evangelie het graf in.

God is een soeverein God. Hij heeft afgerekend met Christus en in Christus met de kerk. Hij, rechtvaardig voor de onrechtvaardigen. Hij heeft afgerekend. De kwitantie met een zegel, Zijn zegel, voldaan. Opgevaren tot onze rechtvaardigmaking. In Christus verheerlijkt God zijn deugden. De wet zodoende ontwapend van vloek en eis. De beker van Gods toorn voor de wereld geleidigd. De uitverkorenen worden op de vlakke des velds gevonden. Leeft, leeft in uwen bloede, ja leeft!

Er zijn trappen in de toepassing, nl. in de genade: kinderen, jongelingen, mannen, vaders, leraars. Wel 10.000 leermeesters, dan nog geen vader! God gebruikt ook de kleinste. Zo wedergeboren, dan ook levend gemaakt. God is vrij. Alleen in Christus. Geen druppel om te verdienen, of te betalen van den mens. Zij, alle uitverkorenen, zullen sterven in aanschouwen tot Gods verheerlijking, Hem de eer, de wet ontwapend.

In het hart van Van Middendorp was de echte zaak ingestort. Veertien dagen geleden op ziekenbezoek zijnde, sprak hij in zijn bekommering over zijn betrekking op de grote zaak. Zalig dan hij, als dan zijn beker eeuwig gevuld is met liefde, versierd met wijsheid. Zijn beker zal geen streepje zakken. 't Is een eeuwige bron en zal nu overvloeien tot Gods verheerlijking. Wat zal het zijn, indien onze beker vol van Gods toorn is. Geen voorrechten zullen helpen. Dan geen goedertierenheid te wachten. Daar zit de familie zonder vader en grootvader.

Vijf jaren geleden uw moeder en grootmoeder gestorven. Zeven kinderen, waarvan één als wees. Van Middendorp is in ouderdom gestorven, kerngezond, zo uit het volle leven weggenomen. Hij heeft u onderwezen, met u gepraat en gebeden. Geheel onverwachts lag hij daar dood in zijn bloed. Enerlei wedervaart den rechtvaardigen en den goddelozen. Ahazia viel dood uit het venster.

Ziet bij dit sterven op naar Hem, Hem te aanschouwen. Eénmaal zal aller oog Hem zien. Blijft de Waarheid behouden, mocht er een aankleven zijn.

Van Middendorp was mens, ouderling en kind van God. Zijn lichaam gaat ter aarde,

maar ik mocht hem in Christus aanschouwen. Hier is er nog goedertierenheid, maar daar is een aanschouwen, of eeuwige gramschap dragen. Van nature zijn we vaten des toorns.

Dat zal wat zijn, geliefden, geleefd te hebben onder zulk een Waarheid. Zijn genade moge verheerlijkt worden, voor het te laat is. Hij is niet op zijn bed gestorven, maar de familie berustte daarin. Wat er ook nog te bespreken was geweest: de Heere heeft het zo gewild.

Ziet echter terug op het voorbije: zijn zorg over zijn kinderen, zijn bidden en spreken. Hij zette sporen, ook voor zijn kinderen, gemeente, vrienden, ver en nabij.

Kleinkinderen: Uw opa is dood. Ook jullie moeten bekeerd worden.

Hij zei bij het verscheiden van een ouderling: Wat is hij me ver voor! Nu is hij er ook om God te verheerlijken tot Zijn luister. De Heere zegene dit woord tot waarachtige bekering.”

Ds. Lamain eindigde dit gesproken woord met dankzegging.

Kwart over twaalf stelde de stoet zich op en maakte zich gereed tot vertrek. Nu bleek wat een grote schare mensen de laatste eer kwamen bewijzen. Zeventien volgrijtuigen en een schare mannen gingen achter de baar. Om kwart over één was de grote stoet aan het kerkhof. Daar wachtte reeds een grote schare. Het stoffelijk overschot van wijlen Jac. Van Middendorp werd door de kerkenraad naar de geopende groeve gebracht.

Bij het graf sprak Ds Fraanje:

"Toehoorders en medereizigers naar de grote en nimmer eindigende eeuwigheid. Wij staan hier aan een geopend graf. Het wordt gevuld, maar nooit verzadigd, want het heeft een verslindend vermogen. Aan het graf wordt toevertrouwd het lichaam van onze ouderling. Hij was 75 jaar oud. Weduwnaar van Dirkje Pater. Hij laat zeven kinderen achter, waarvan één als wees alleen. Hij was 45 jaar en 6 mnd werkzaam, ambtelijk, in Gods kerk. Hij was wel bezwaard en soms bekommerd langs de grenzen van moedeloosheid. Toch was het zijn lust en vermaak om zijn leven en gedachten ten dienst te stellen in Gods kerk.

Zondagavond gaf ik hem nog een hand ten afscheid en wij spraken over de 3 punten uit de predicatie: 1e Christus de geliefde des Vaders, 2e de geëerde der Engelen, de 3e de Beminde der Kerk. Als mij dat te beurt mag vallen, wat zal dat zijn!

Dinsdagmorgen viel hij van de zolder en was niet meer. Enerlei wedervaart den rechtvaardigen en den goddelozen. Toch leefde de vreze Gods en de liefde des Heeren in hem. Hij was ingeplant en natgemaakt, onderhouden en opgenomen in eeuwigheid.”

Nu sprak Ds. Fraanje de familie toe. Hij wees op de vergankelijkheid van het leven. Er is maar één schrede tussen ons en de dood. "Nu catechiseert hij nooit meer voor mij. Zijn gaven zijn weg. Vaak heeft hij zelf een begrafenis geleid en nu zijn we hem kwijt en zullen hem missen. Maar Sion zal door recht verlost worden, door Jezus' vervloekte dood, tot een betoning van zijn rechtvaardigheid. 't Is geen wonder, dat Van Middendorp doodviel, maar wel een wonder, dat wij nog leven. Zijn dood is een vingerwijzing Gods. Wie daarop geen acht geeft, zal Christus eenmaal zien terug komen op de wolken. Wie onbekeerd en onverzoend leeft, grote bemoeienissen gehad heeft, waartoe ook de aanbidding van Christus in het Woord, die zal dan uitroepen bij de voleinding der wereld: Dat de bergen en steenrotsen op ons vallen en de heuvelen ons bedekken. Zij zullen de beker van onvermengde toorn gevuld moeten drinken. Moge God uw zielen redden. Nog verkondig ik u de zaligheid. Zalig zijn de doden, die in den

Heere sterven, volk des Heeren! De duivel heeft Van Middendorp in zijn laatste ogenblikken geen pijlen kunnen afschieten. Laten we niet op de dood zien, maar op onze zonden.

Gemeente van Barneveld! Er is weer een bidder en zuchter uit ons midden weg!”

Hierna nam **Ds. Lamain** uit Rijssen het woord: "De vreze des Heeren zal een grote schat zijn, Jes. 33:6. Oneindig veel meer dan al de schatten en rijkdommen van de wereld. De vreze des Heeren is het beginsel der wijsheid en allen, die ze doen hebben groot verstand. De vreze des Heeren was geplant in zijn hart, van dezen vader en grootvader. De grote belangstelling en getuigenis bewijst dit wel. Kerkelijke en burgerlijke gemeenten: God nam hem weg als vader, als ouderling en als steun van Ds Fraanje, voor wie het erg is in den avond van zijn leven. Het is geen begeerlijke dood, maar het is zo bepaald en gewild door Hem. Wat die man in zijn leven heeft ontvangen, heeft hij door de genade Gods mogen uitleven. In de vreze des Heeren is een sterk vertrouwen. Hij zal zijn kinderen een toevlucht zijn. Hij geeft ook vrijmoedigheid in Christus in dit leven, die als het grote sieraad gedragen wordt.

God neemt Zijn volk weg in Barneveld, in ons land. Dat stemt tot droefenis, maar het oog moge geopend worden om Hem te zien, Die gestorven is op Golgótha en nu als Overwinnaar triomfeert. God mocht de familie Zijn vreze inplanten en Zijn genade verheerlijken. En in de gemeente mannen verwekken, die te midden dezer tijden Sion doen vergroten. Deze keer heeft de duivel geen pijl kunnen schieten. God heeft het voor eeuwig opgelost. Hier in de tijd en straks in de eeuwigheid, zegt de apostel Paulus. Zo dan vertroost elkander met deze woorden. Dat zij zo.”

Ds Fraanje verzocht de toeschouwers de geliefde versjes van Jac. Van Middendorp te zingen: Psalm 25 het eerste en tiende vers.

Ouderling Bosch bedankte namens de familie voor de laatste eer bewezen aan wijlen broeder Van Middendorp, die nedergedaald is in de groeve. Hij deelde nog mede, dat hij II. Maandag huisbezoek met hem gedaan heeft, en vermaande de mensen zijn gesproken woorden ter harte te nemen en besloot met de wens dat er vruchten gezien mochten worden. Wedergekeerd zijnde op het sterfhuis, vroeg ouderling Goor een zegen over de te nuttigen maaltijd.

Daarna sprak ouderling B. Roest uit Scherpenzeel. Hij las voor Hebr. 11: "Het geloof is een vaste grond der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet. Van Sabbat tot Sabbat is er iets groots gebeurd. Steeds opgegaan naar Gods huis. Ps. 84 en daar mogen dienen. Nu overleden. Toch een heerlijk getuigenis. Nu morgen, Zondag, zal de gemeente het zonder deze ambtsdrager, de familie zonder vader en grootvader moeten doen. God heeft er wat mee te zeggen. In één slag naar de triomferende kerk, bij de engelen en verlost, om zalig te genieten.

Kinderen, de Heere verwekke het tot jaloersheid. Vader zal niet meer vermanen met liefde. Wat een diepe droefheid. Beide ouders in de hemel. Een ledige plaats geeft het in de familie. Een geduchte roepstem is het.

Onze gedachten gaan terug en denken aan de vroegere ouderlingen: Van Drie, Ter Maten, Van de Kieft en nu Van Middendorp. Broeders, die ledige plaats mocht je ten gunst worden. Als de strijd te zwaar wordt zullen deze roepstemmen u tot elkander mogen brengen en de band nauwer aanhalen. Zij het tot ootmoed, meer en meer liefde tot elkander en tot waardering. Hetzij leraar of hetzij ambtsdragers, of de gemeente. Veel heeft hij gedaan als huisbezoeker. Geen historisch geloof, maar zaligmakend

geloof zal ons brengen op de plaats der zaligheid. Er zijn geen trappen tot het geloof, maar trappen in het geloof. Door het geloof ingelijfd in Christus, ondergaan Gods kinderen staatsverwisseling en verhogingen in Geest en Woord. Door dat geloof hebben de ouden getuigenis bekomen, en hebben ze gezien, door dat geloof in Christus, in wezen in eigenschappen en in de toeleiding. Hier op de wereld hebben ze geen tehuis, geen blijvende stad. Ze blijven hier vreemdelingen. *Hoe kleeft mijn ziel aan 't stof*, heeft Van Middendorp gezegd. Hier verwachten ze vaak een stad of vaderland, maar hij is ingegaan in een stad, welks Bouwmeester de Heere is. Hij is naar het Vaderland door de toevlucht naar hem, en alleen door het bloed Christi aanvaard geworden. Morgen Sabbat, maar hij beleeft een eeuwige Sabbat en hij is ons voorgegaan. We zien met jaloersheid op hem. Mochten wij eens opgaan als een dorpelwachter, dat geeft toch onmiddellijke gemeenschap met God.

De wees zal daar een tehuis kunnen krijgen. God is een Ontfermer der wezen en een Vader der weduwen. Gij allen mocht een tehuis vinden. Je vader had een begeren, nu heeft hij de volle vervulling. Hij is ingegaan door de volkomen borgstelling van Christus. Hij sprak met je moeder over verlossing. De Heere geeft raad. Hij zet den mens in zijn ongeluk, geeft treuring over zijn eigen verkeerde staat en een opzien tot Hem om te verkrijgen genade boven genade. Waardeert toch de waarschuwingen en bemoeiingen van den Heere. Velen van Godsvolk worden weggenomen. We zouden tenslotte een kerk vol historisch gelovigen krijgen en dan blijft er een ledige doodsheid. De Heere verwekke nog nieuwelingen.

Ouderling Bosch eindigde dit samenzijn met dankgebed.

Uit de Saambinder: (Dit en het volgende document zijn nog in de spelling van voor 1947. De Saambinder is het blad van de Gereformeerde Gemeenten.)

TERAARDEBESTELLING VAN OUDERLING JACOB VAN MIDDENDORP.

Onder buitengewoon grote belangstelling, die op het kerkhof wel 2000 mensen heeft bijeengebracht, is het stoffelijk overschot van Jacob van Middendorp te Barneveld ter aarde besteld. De bij zijn begraven betoonde belangstelling was wel een bewijs van de achting, die men de zoo plotseling uit het leven weggeroepen ouderling der Ger. Gemeente te Barneveld toedroeg.

Gedurende ruim 45 jaren mocht hij het ouderling-ambt bedienen, nadat hij vóór dien reeds enige jaren als diaken de gemeente gediend had. De Heere had hem met rijke genade en vele gaven bedeeld, zoo

dat niet alleen de gemeente, maar ook degenen die daar buiten waren, hun hoogachting hem niet konden onthouden. Hij leefde voor de vervulling van zijn ambtelijke roeping en maakte zich gereed weder op huisbezoek te gaan, toen hij voor de ogen zijner dochter, die, nog ongetrouwd, hem sinds 't overlijden van zijn vrouw verzorgde, in de schuur van een balk afviel en geen teken van leven meer gegeven heeft. Het verlies van zulk een vader is groot, maar ook zal de gemeente dit verlies zeer gevoelen. De rijke getuigenissen van de soevereine genade in hem verheerlijkt, doen de achterblijvenden echter niet treuren als degenen, die geen hoop hebben.

Ds. Fraanje leidde de begrafenis en hoewel hij alle verheerlijking van de mens wenste uit te sluiten, sprak hij toch met grote waardering van zijn ouderling, vriend en broeder, zo onverwacht uit het leven opgeroepen. Zo ontvallen families, maar ook gemeentesteunpilaren, wier heengaan ons met droefheid vervult. Moge het de Heere

behagen de kinderen met den enige troost te begiftigen, die geldt beide in leven en sterven en de kerk met nieuwe krachten te verrijken tot haar bewaring bij- en opbouwning in het allerheiligst geloof. Uit een volgende Saambinder: Ouderling van Middendorp herdacht

Gaarne ruimen wij een plaats in voor de berichtgeving over het plotseling verscheiden van ouderling J. van Middendorp, dat ons door den heer W. ter Harmsel, Hoofd der Geref. Gem. School te Barneveld, werd toegezonden. Het ingezonden stuk, dat we te laat ontvingen om het eer op te nemen, moge dienen als aanvulling van het in 't vorige nummer van De Saambinder voorkomende kortere verslag.

Tengevolge van een droevig ongeval, n.l. het vallen van den hooizolder, waarbij de levensgeesten onmiddellijk waren geweken, overleed alhier op dinsdag 9 Juli j.l. de bekende en algemeen geachte ouderling onzer gemeente Jacob van Middendorp. Algemeen was de verslagenheid, toen de tijding van het ongeval zich in het dorp en de omgeving verspreidde. En geen wonder, daar Van Middendorp zich een grote plaats in het hart zijner gemeentenaren had verworven. Zij leven was met dat zijner gemeente geheel samengegroeid. Vanaf de stichting der gemeente in 1895, toen deze nog zeer klein was, was hij lid. Meer dan vijf-en-veertig jaren heeft hij haar mogen dienen, de eerste jaren als diaken, daarna doorlopend als ouderling. Hoewel hij een zeer bescheiden figuur was, heeft hij voor de gemeente, wier heil hij zocht, zeer veel werk verricht. Vele jaren was hij scriba, alsook voorlezer, tot aan zijn dood toe heeft hij geregeld gecatechiseerd, in huis- en ziekenbezoek diende hij de grote en uitgestrekte gemeente schier van dag tot dag. En wat hij ook deed, steeds was zijn optreden gekenmerkt door eenvoud, ernst en nauwgezetheid. Naar de mate der genade en gaven, hem geschonken, was hij voortdurend werkzaam in het vervullen zijner ambtsplichten.

Ook het onderwijs had zijn belangstelling. Wegens zijn bezwaar tegen de vaccinatie kon hij in vroeger jaren zijn eigen kinderen niet naar school zenden. Wie echter meent, dat deze daardoor veel tekort gekomen zijn, komt bedrogen uit, want Vader Van Middendorp kende zijn plicht. Zelf nam hij het onderwijs ter hand en ondanks zijn veelvuldige anderen arbeid wist hij altijd nog enige uren per dag te vinden, om zich met zijn kinderen bezig te houden. En de Heere heeft gezegend. Nooit is gebleken, dat Van Middendorp's zeven kinderen in ontwikkeling bij anderen ten achter staan. In dit opzicht is de overledene voor velen een voorbeeld geweest. Het behoeft geen betoog, dat hij na de opheffing van den vaccinedwang zich een warm voorstander betoonde van een eigen school. Mede door zijn bemoeiingen kwam deze tot stand en al den tijd van haar bestaan was Van Middendorp haar secretaris. Zo hebben kerk en school een man verloren, die, naar den mens gesproken, moeilijk zal te vervangen zijn. De Heere mocht de ledige plaats vervullen.

Onder buitengewoon grote belangstelling van hier en elders had Zaterdag 13 juli de begrafenis plaats, waarbij Ds., Fraanje de leiding had. In het sterfhuis sprak hij naar aanleiding van Luc. 23 : 44 – 56 en in verband daarmee over Jes. 63 : 1; *Wie is Deze, Die van Edom komt*, enz. Gewezen werd op 't Borgwerk van Christus, den eenigen grond der zaligheid, die Van Middendorp nu ongestoord mocht genieten. Veelal was zijn beker hier gevuld met bekommring, thans vloeide hij over van eeuwige liefde en blijdschap. Voorts werden de kinderen en kleinkinderen, voor wie dit plotseling overlijden een groot verlies betekent, op ernstige wijze vermaand, om de sporen van hun vader en grootvader te drukken.

Op het kerkhof, waar een ontelbare schare was samengestroomd, werd het stoffelijk overschot door den kerkneraad naar de groeve gedragen. Vervolgens voerden Ds. Fraanje en Ds. Lamain het woord, waarna op verzoek van Ds. Fraanje Psalm 25 ; 1 en

10, de geliefde verzen van Van Middendorp, gezongen werden.

Namens de familie dankte ouderling Van den Bosch voor de betoonde belangstelling. In het sterfhuis wedergekeerd, vroeg ouderling Goor een zegen over den te nuttigen maaltijd, waarna ouderling Roest uit Scherpenzeel nog een stichtelijk woord sprak en ouderling Van den Bosch de plechtigheid met dankzegging sloot.

Van Middendorp, die zijn echtgenote vijf jaar heeft mogen overleven en tot op de dag zijns doods op 75-jarigen leeftijd steeds groen en fris mocht blijven, waardoor hij mede in staat werd gesteld tot het verrichten van zijn veelvuldige werkzaamheden, zal in familie en gemeente zeer gemist worden. Moge zijn gedachtenis tot zegening zijn!

Opmerking van mij: volgens moeder en de andere kinderen is opa niet verongelikt, maar gestorven toen hij op de hooizolder liep en daardoor naar beneden gevallen. (Rijk)

Opkomst der Gemeente te Barneveld.

In de jaren 18.. op den 14e December hebben enige vrienden die jaren lang aan de oude beproefde waarheid waren verbonden geweest, door onderlinge gezelschappen, voor het eerst een vergadering gehouden, bij Aaltje van Nieuwenhuizen, algemeen bekend ... Aaltje Ruiters, om onderling te bespreken om een gemeente op te richten en zich te verenigen met de Ger. Gemeenten te Kampen, - Lisse, -Westzaan, - Rijssen, - Opheusden, - Den Haag, - Twello, - en Meliskerke. Die vergadering is met algemene overeenstemming en goedkeuring afgelopen.

Hierna is nog een tijd verlopen met een vast en beslist voornemen, den tijd afwachtinge wat er vervolgens gebeuren zoude, totdat zij vergaderd hebben op 13 juni vergaderd hebben bij Jan van Eck op de Grootte Brand, onder de prediking en de leiding van Ds. H Roelofsens, die aan de vergadering bekend maakte het doel der vergadering, om, zo het in de gunste des Heere mocht zijn, over te gaan tot het stichten van een Kruisgemeente te Barneveld.

Nadat Ds Roelofsens gesproken had, werd verzocht die mensen te willen blijven, die voornemens waren zich bij deze Gemeente aan te sluiten, deze waren 30 personen die zich hebben opgegeven, en hier volgen hun namen.

L. v d Bospoort. Geurtje v d Bospoort geb v t Hol. Luttkhuizen. Maasje Luttkhuizen geb Hendriks. G v d Brink. Cornelia v d Brink geb v Veldhuizen. Cornelis v Veldhuizen. G wolleszwinkel. Bart van Eck. Aaldert van Eck. Klaasje van Eck. Maatje van Eck. ? Vd haar. Johanna v d Haar geb van Eck. H v d Brand. Joh v d Hoek. J J de Hues. Margjede Hues geb Achterberg. Frank van Galen. Geertje van Galen geb van Malkenhors. ? Mijnten. Gijsbertje Mijnten geb van Lagen. Jan van hell. Aartje Nieuwenhuizen. Dirkje van Butselaar. Wilhelmina Brouwer. Jacoba v d Top. Aaltje van Essen. **Dirkje Pater.** En Wouter Top. Albert v d Hart.

Daarna is uit dit ledental tot ouderlingen gekozen Willem v d Brink en Lammert Bospoort en tot Diakenen Cornelis Veldhuizen en Aart van Eck. Deze hebben hun benoeming aangenomen uitgezonderd W vd Brink wegens hoge ouderdom, waarvoor in de plaats werd gekozen ? v Luttkhuizen, die de benoeming aanvaardde.

Nu moesten deze personen nog in hun amt bevestigd worden, twelk geschied is op 7 Aug 1895 bij Gijsbert van harn te Wekerom onder Ede, door de Leeraar ? Jansen predikant ?? der Kruisgemeente te Kampen. Op die zelfde dag werd onderling besloten om een stukje grond te kopen om of bij Barneveld, om daar een kerkje op te bouwen, hetwelk dan gelukt is op 10 Aug 1895, een stuk grond met een woonhuis genaamt de Veerloos, van H van ?ane voor de somma van achtiendervijftig gulden, waarna zij op 6 oktober 1895 het kerkgebouw hebben aanbesteed voor de som van vijfduizend eenhonderden twee gulden en negentig cent, onder den opzichter en architect ? J Haanschoten te Barneveld.

Daar tot dusverre de zaak aangaande de grond en kerk was gevorderd zodat de arbeid aan het gebouw begonnen werd, moest de kerkenraad archeren (?) om een Leeraar te vragen,

En dit hebben ze de 6 ste oktober verricht, door een beroep uit te brengen op Franssen te Lisse, en na 3 weken wachten en uitzijnde, dus 24 oktober hebben t de ..... ontvangen, ... af te wachten wanneer het kerkgebouw voltooit was en ... de verkozen Leeraar in zijn amt alhier bevestigd kon worden.

N

u moest nog aan de Koningin en de minister bekend gemaakt worden, dat in Barneveld

een gemeente bestond, bekend onder de naam van: de Gemeente onder het Kruis te Barneveld, aangesloten met die van: Lissen-Kampen-Twello=Rijssen-Meliskerke-Opheusden env, waar rechtspersoonlijkheid is aangevraagd en verkregen. Deze stukken zijn onder ons in bewaring gebleven. Alle deze zaken een goed verloop gehad hebbende, gaat de bouw der kerk spoedig voort, en is de dag aangebroken dat de Wel Eerwaarde Heer E Fransen vanuit Lisse naar Barneveld zal komen, en wel den 20 ste Dec 1895, op die dag is Ds Franse naar Barneveld gekomen, en heeft zijn intrek genomen aan een huis aan de Nieuwstraat, naast het postkantoor toebehorende aan de boer v d Top?

Den 22 ste December brak aan de..... dat onze Leeraar in zijn dienstwerk in deze plaats bevestigd werd, door Ds Jansen Ger Leerraar te Kampen. Deze Leeraar sprak des voormiddags over ...str.... Vers 2 tot 4, alwaar we lezen. Weid de kudde Gods die onder U is, hebbende opzicht daarover niet uit bedwang maar gewilliglijk, noch om vuil gewin, maar met een volvaardig gemoed, noch als heerschappij voerende over het erfdeel des Heeren, maar als voorbeeld der kudde geworden zijnde. Ende als de overste Herder verschenen zal verschenen zijn, zo zult gij de onverwelkende kroon der heerlijkheid behalen.

Des namiddags werd de intrede predikatie gehouden door Ds Fransen naar aanleiding van Hebr. vers 7. Maar wij hebben deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemende kracht zij Godes en niet uit ons. Alzo heeft de leraar met de kerkeraad zijn amt alhier aanvaard.

En zie, dezelfde winter in februari 1895 zijn gestemd en gekozen 2 mannen die met de kerkenraad de uitwendige belangen der Gemeente behartigen zouden, welke zij kerkmeesters noemden en wel: J.J. de Heus en G Wolleszwinkel. Deze mensen hebben hun benoeming aangenomen en zo is verder ook goedgekeurd dat M. Luttikhuisen het kosterambt zou bedienen en tegen november in de Veerloos zou gaan wonen, doch in juli alreeds zijn bediening aanvaarde.

In het volgende jaar 1897 zijn de kerkeraadsliden reeds vermeerderd geworden en zijn met algemene stemmen verkozen tot ouderling G. van Veldhuizen die tot hiertoe diaken was en tot diakenen zijn verkoren G. Huisman en H. van Schothorst en zijn verkoren tot kerkmeesters G. Wolleswinkel en J..J. de Heus en ?. Cozijnsen.

Zo hebben de werkzaamheden, de zorg en de kosten een begin en voortgang gehad, onder de zegen des Heeren, totdat in juni 1898 des alles bestierende Jehova, de leraar E. Fransen door de dood wegnam van deze gemeente en tot zich nam om van alle zorgen en moeiten en zonden verlost te zijn om eeuwig in Zijn gemeenschap ten volle verzadigd te worden. N

adat de begrafenis plechtigheid van wijlen Ds. Fransen alhier was afgelopen en de kerkeraad bij elkaar zat en het gemis van een herder en leraar te bespreken, hebben zij na enige tijd wachten een beroep uitgebracht op de weleerwaarde leraar Ds. H. Roelofsen, doch deze heeft geen vrijmoedigheid kunnen vinden om het beroep aan te nemen, dus heeft hij bedankt.

Daarna heeft de gemeente een beroep gezonden naar Ds. Jansen te Kampen op 3 september 1898 dewelke op 24 september het verblijdende bericht zond, dat hij wenste met de hulpe des Heeren tot deze gemeente over te komen, zodat deze gemeente maar een korte tijd herderloos was, want op 3 november kwam Ds. Jansen vanuit Kampen naar hier met zijn gezin en op 13 november 1898 werd hij door Ds. Roelofsen van Opheusden aan deze plaats bevestigd naar aanleiding van Jes. 3 vers 10 en 11, deze woorden: zegt den rechtvaardige dat het hem wel zal gaan, dat zij van de vrucht harer

werken zullen eten. Wee de goddeloze, want het zal hem kwalijk gaan, want de vergelding zijner handen zal hem geschieden.

En des namiddags heeft ds. Jansen zijn intrede gedaan naar aanleiding van Job 3 vers 29. Die de bruid heeft is de Bruidegom, maar de vriend des Bruidegoms die staat en Hem hoort, verblijdt zich met blijdschap om de stem des Bruidegoms, zo is dan deze mijn blijdschap vervuld geworden.

Enige tijd ging het onderling rustig voort, met aangename samenleving en onderlinge vrede, doch omdat wij in de strijdende kerk hier leven, ondervond ook ds. Jansen met de kerkeraad veel jammerlijke zaken en dat met 2 mensen uit de kerkenraad, daar droevige zaken zijn ontwikkeld welke tot gevolge hadden, nadat de geburige kerkeraad van Opheusden was ingeroepen en ook op een algemene vergadering te Opheusden de zaak is behandeld, dat ze als lid hebben bedankt in 1902.

Inmiddels zijn ook in de kerkeraad andere personen erbij gekomen n.l. Frank van Galen als kerkmeester en daarna Willem van de Brink als ouderling in de plaats van M. Luttikhuizen en J. van Middendorp als kerkmeester de 1e januari 1901.

Zo is het voortgegaan zonder bijzondere omstandigheden enige tijd in aanwas en groei der gemeente, zodat er in die tijd een galerij in de kerk is gemaakt en ook de kerk een en ander maal vergroot is, om meer mensen te kunnen plaatsen onder het gehoor van het woord des Heeren.

De Heere liet zich niet onbetuigd aan zijn volk en ook de leraar mocht oefeningen in zijn geestelijk leven ontvangen, dat tot vrucht ook in de gemeente blijkbaar werd, tot stichting en onderrichting van Gods volk.

Zo gingen de werkzaamheden enige tijd voort zonder merkwaardige gebeurtenissen. Het ledental werd steeds groter, de moeite, zorgen en werkzaamheden vermeerderden ook, totdat in het einde des jaars 1906 een der ouderlingen zijn werkzaamheden aan de leraar bekendmaakte en de leraar dit niet voor zich zelf willende behouden, verklaart dat op de vergadering waar allen tegenwoordig waren, behalve Lammert Bospoort.

Voornoemde ouderling moet nu ook aan de vergadering zijn werkzaamheden bloot leggen, hetwelk hij doet met alle eerbied. En na afloop van hetgeen hij had te getuigen, wordt hem verzocht zich een ogenblik te verwijderen, opdat de overige kerkenraadsleden met de leraar over hem afzonderlijk kunnen spreken. En de uitslag was, dat met algemene stemmen en goedvinden, hem vrijheid gegeven werd om in het openbaar een stichtelijk woord te spreken.

De persoon werd toen geroepen, en hem werd door de Leerraar, namens de Kerkeraad dit bekend gemaakt, opdat verder nagezien zou worden, wat de Heere met hem voor heeft.

En tevens werd hem des s Heeren onmisbare zegen des Heere in deze toegewenst...
..... Later is deze zaak in behandeling gekomen, op de Classes Barneveld, bijgestaan door depentaten Sinodi der Ger. Gemeenten in Nederland, en heeft in hare vergadering in Barneveld op 26 Nov. 1908 gehoord het oordeel der Gemeenten, aangaande oefeningen aangaande Hendrik van Schothorst, lid en ouderling der Ger Gemeente van Barneveld, en besloten genoemde H v Schothorst toe te laten een stichtelijk woord te spreken in de Ger Gemeenten in Nederland.

Namens de Classes G. H. Kersten, preasis
Onleesbaar (scriba) Diaken te Beekbergen.

Names deputaten Sincui

opgedragen, dit is in 1913 verricht, zoodat er nu ruimte is, maar in Juni en November van dit jaar neemt de Heere twee ouderlingen weg, en wel Willem van de Brink en E Folmer om bij Hem in de eeuwige Zaligheid te verkeren, waarover Ds. Jansen zijn weeklagen uit.

Nu komt het ledental uit Uddel tot ons op de vergadering, in tjaar 1914. Aldaar is door Ds Jansen wel eens een dienst gehouden, in een schapenhok alwaar "ouderlingen en 1 diaken werd gekozen, en word gehandeld of er zondags aldaar een predikatie zal gelezen worden, hierover zal nader in Uddel een vergadering worden gehouden, en zoo dit een goed verloop heeft zal de leesdienst aldaar beginnen. Ds Jansen hoopt van teid tot teid hun te dienen, en met de broeders van Elspeet aldaar ook samen te komen, om in onderlinge liefde, en vrede, het welzijn van Sion te zoeken.

Het volgende najaar werd besloten, dat Elspeet en Uddel elk afzonderlijk zal optreden, en een paar ambtsdragers zullen bijgekozen worden, maar alle grote zaken zullen in Barneveld gebracht moeten worden, en behandeld worden.

Zoo komt het volgende jaar 1915 aan, het jaar dat Ds Jansen een beroep ontving nar Tholen in Zeeland, en Ds die voor de tweede maal in Barneveld is geweest moet ook ons voor de tweede maal verlaten, en gaat met Oktober met zijn gezin naar Tholen.

Ds Kievit werd toen conzelent, en komt hier cattecezeren, en Barneveld zit weer herderloos om uit te zien hoe en wanneer dit zal veranderen.

Na noch een jaar of 5 in Tholen geleefd te hebben, en daar het dierbaar Evangelie gepreekt te hebben, is hij daar gestorven en begraven,

In Juni 1920. Ds Jansen heeft in Barneveld samen ongeveer 15 jaren geleerd, en vele van zijn krachten aan ons te koste gelegd, en ook aan de Veluwe, zodat hij onder de lasten somtijds gebogen ging, zijne handen gedurig wrijvende. Menigeen hebben in die jaren dat hij hier is geweest gecattecezeerd, zijn naderhand als leden aangenomen, hij heeft sommigen in het huwelijk bevestigd, en al hunne kinderen gedoopt, dat zijne gedachtenissen bij ons in zegenig mochte zijn.

Nu rust ook hij van zijne arbeid, om nu eeuwiglijk ten volle te begrijpen, met alle de Heiligen, die liefde Gods geopenbaard in het zenden van Zijne Zoone, en de liefde Christi, in het sterven van zondaars, en de liefde des Geestes, in de toediening, en de toepassing, van de Heilsweldaden, verworven door leidelijke en dadelijke gehoorzaamheid van Jezus Christus, hetgeen hier in zijn leering altoos schering en inslag was. Sion zal door recht verlost worden. Mocht zijn nageslacht, waar van er velen onder ons, aan deze plaats verkeren tot heden toe zijn voetstappen mogen volgen, door wederbarende genade.

De kerkeradsleden gaan samen op hun vergadering bespreken, welke leerraars zouden verzocht worden, te komen preken, welke oude schrijvers zouden gelezen worden, en van tijd tot tijd een Leerraar verzoeken, als het kan des Zondags en anders in de week, een predikbeurt te vervullen, ook word er over het beroepen gesproken, en de middelen in het werk gesteld, doch gedurig tevergeefs.

De ledige pastorie werd door een lid der gemeente bewoond, opdat die niet vervuult, nog vervalde, en de tuin tevens bewerkt kan worden. In de kerkraad komt in het einde van 1916 ook verandering. G v Malkenhorst word gekozen voor A v Eck, doch van Malkenhorst bedankt, dus moet weer stemming gehouden worden, en nu word gekozen H v Middendorp voor ouderling en Peter ter Maten voor Diaken, deze aanvaarden beide hun benoeming. Ook word er weer een Leerraar beroepen, maar telkens krijgen we t bedank, zoodat de Gemeente Herderloos blijft. In de maand Aug moet de kerkmeester E

v d Pol het teidelijke met het eeuwige verwissellen, zoodat die plaats ledig komt, en naderhand met I januarië de ledige plek weer word aangevuld door Willem van tLand.

Op 27 junie 1918 word weer vergadering gehouden, door de kerkeraad, en besloten de Gemeente een tweetal voor te stellen om daar een Leerraar van te kiezen. Het tweetal was Ds Roelofsen en Ds Fraanje en op elf Juli werd ledenvergadering gehouden, en werd met meerderheid van stemmen Ds Fraanje van Goes gekozen. Zoo werd Ds. Fraanje voor de vierde maal gekozen, en op 3 Augustus 1918 ontving Barneveld het bericht dat Ds Fraanje het beroep aannam. En zoo de Heere wil en alles wel hoopt Ds Fraanje de eerste Zondag in Oktober zijn intrede te doen.

De dag brak aan 6 Oktober 1918 des Voormiddags preekte Ds Kievit over 1 Cor 3 vers 9, welk aldus luid.....

"Want wij zijn Gods medearbeiders Gods Akkerwerk, Gods gebouw zijt gij", en des snamiddags deed Ds Fraanje zijn intrede over 2 Cor 5 vers 18, "en alle dingen zijn uit Gode, die ons met hemzelve verzoend heeft, en ons de bediening der verzoening gegeven heeft."

Zoo ging de strijd weer voort in het kerkelijk leven, en kort nadat Ds. Fraanje in Barneveld is komt in ons land de spaanse griep, en worden er in onze Gemeente ook vele jonge en oude mensen door die vreselijke ziekte aangetast, en vele is een korte teid naar een ontzaggelijke ewigheid gevoerd soms twee uit een gezin.

Omtrent deze teid sterft ook ouderling L. Bospoort en zijn vrouw G van tHol de welke op de zelfde dag en tegelijk worden begraven, en Bospoort is afgelost, uit de strijdende kerk en ingegaan in de trionverende, waar geen inwoner ziek is.

tKerkgebouw dat al meerder malen verbouwd is blijkt weer te klein te zijn, om al die mensen die komen luisteren het zij uit nieuschierigheid, of uit belang voor hun kostelijke zielen of uit andere oogmerken, een plaatsje te kunne geven, ook is het gebouw te laag gebouwd, zoodat er te weinig klank in dezelve is, en ook te dompig voor de Leerraar, en toehoorders, zoodat de kerkeraad genoodzaakt is weer te verbouwen, en niet alleen te zorgen dat er wat meer plaatsen komen, maar ook dat de kap van het gebouw wat hoger opgetrokken word, en alzoo wat meer frisse lucht en klank in de kerk komt, om ongehinderd Gods dierbaar woord te mogen, en te kunne beluisteren.

Het kerkgebouw is in 1919 verbouwd, en nu gaat het weer door allerlei stormen henen, totdat de kerkmeester Frank van Galen weggenomen word, in Maart 1921 en weer is daardoor een ledige plek.

In Mei 1921 dacht het de kerkeraad goed om er een paar ouderlingen er bij te verkiezen, daar G van Veldhuizen oud is en liever als rustende beschouwd word, en alstoen zijn gekozen Harmen van Drie en J v Middendorp, en voor Diaken Jan van der Kraats en Willem van tLand. In 1923 komt er nog als Diaken bij door verkiezing Jan Verstgeeg om met anderen de belangen der armen en kerk te behartigen, daar er geen kerkmeesters meer zijn nog gekozen worden. In dit jaar werd een nieuwe concestori gebouwd aan het noordeinde van de kerk om de belangen der gemeente te bespreken,

Doch aan het einde van het jaar word ook Cornelis van Veldhuizen ingezameld die gedurig dacht en sprak over de dood, en veeltijds met tranen in de ogen, maar toen die tijd kwam werd hem vergund, om over de dood heen te zien terwijl hij in zijn leven gezien had, op de sterre die in Jacop was opgegaan, en in het einde het gelove noch verlevendigd werd.

In December 1923 werd Jan van der Kraats weer herkozen als Diaken, doch deze bedankt, welker plek weer aangevuld werd door Peter ter Maten, die in het vorige jaar als ouderling was gekozen maar alstoen had bedankt,

Nu gaat het enige tijd voort zonder verwisseling in de kerkeraad, totdat in 1923 er weer een nieuwe ouderling bijgekozen werd en wel Hendrik Goor. In 1929 sterft ouderling Gijsbert Huisman. In 1930 word Dirk Koudijs gekozen voor Diaken die de benoeming aanvaard. Dan op 4 November van dat jaar is voor Gijsbert Wolleszwinkel de dag aangebroken dat hij het teidelijke met het eeuwige moet verwissellen.

In 1932 sterft Heimen van Middendorp, zoodat weer ledige plaatsen zijn ontstaan, die aangevuld zijn door Peter ter Maten en Aart Schreuder, beide benoemt tot ouderling in Juli 1932. In Okt 1933 word Diaken Jan Versteeg door de dood van ons weggenomen.

In Mei 1935 is ouderling Harmen van Drie de Eeuwige rust ingegaan. In 1934 word Brand Ravenhorst en Dirk Huisman diakenen, en in 1936 Gerrit Westerning, Zoo zijn er de laatste jaren vele verwisselingen voorgevallen. Somigen zijn afgelost en anderen gekozen, om samen met de hulpe des sHeere het goede voor Sion te zoeken aan deze plaats.

Gedurig werd er gesproken over een school uitgaande van de Ger Gemeente, waar eindelijk de kerkraad is toe overgegaan, dewelke in Maart 1932 is geopend met 4 leerkrachten, en ook nog blijft uitbreiden.

Ook zag de kerkraad zich genoodzaakt om een geheel nieuwe kerk te bouwen of de oude te vergroten, maar veel over werd gehandeld, maar ten slotte is de oude vergroot en versterkt zoodat hij thans plaats bied aan meer dan elfhonderd personen, dit werk is uitgevoerd in 1935.

Aldus is het werk in Barneveld onder de Zegen des sHeeren begonnen en voortgezet, mocht het verder des sHeeren onmisbaren zegen wegdragen, in het bekeren en toebrengen van zielen tot God door Christus en de Heilige Geest.

Tans teld de Gemeente bijna duizend belijdende leden, terwijl de doopleden ongeveer 1500 zijn, waarvan Ds Fraanje er ruim 1250 heeft gedoopt, en het aantal Huwlijken door Ds Fraanje bevestigd bedraagt circa 260.

[1918, bericht van **ds. Fraanje** van het ontvangen van een beroep naar Barneveld]

Goes,

Waarde Broeders,

Genade en vrede zij U van harte toegebeden van Hem, Die is, en Die was, en Die komen zal. Van Hem, Die zegt: Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al mijn welbehagen doen. Die een roofvogel roept van het Oosten, een man Mijns raads uit verre lande.

Nu waarde Broeders, er volgt op: Ja, Ik heb het gesproken en Ik zal het ook doen komen; Ik heb het geformeerd. Ik zal het ook doen. Ik hoop te gaan wat antwoord ik nu van den Heere zal ontvangen. Ik hoop in Zijn raad en wil te berusten. Want Zijn raad is de hoogste raad en Zijn wil de beste. Als het mij gaat als Samuël, dan zal ik komen, na vier maal geroepen.

**Na broederlijke groeten,
J. Fraanje**

Ouderling Middendorp (spreker):

Ons is opgedragen een kort woord te spreken.

Wij wenden ons eerst tot u, gemeente. Wij hebben een knecht van God ontvangen en mogen Zijn Woord Zondag na Zondag beluisteren. Wat een voorrecht, dat ons het zuiver Evangelie nog verkondigd wordt.

Wij mochten het wel meer waarderen dat we dien dienstknecht Gods al **19 jaar** in ons midden hebben. Het zal een reuk zijn des doods ten dode indien het ons niet wordt een reuk des levens ten leven. Indien we onder dat Evangelie verloren gaan, dan zal het Tirus en Sidon verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan ons. Dat de Heere het ons dan ten nutte doe strekken. Arme jeugd, dat ge toch getrouw onder de middelen mocht opkomen en geen predikatie of catechisatie verzuimen. En mocht de Heere u in het harte grijpen, opdat gij straks als de tijd voorbij is, niet zult roepen: O, had ik de tijd toch waargenomen. Ouders, vermaan daartoe gedurig uw kinderen.

Nu wenden wij ons tot onze herder en leraar.

Viermaal hebben wij moeten beroepen vóór gij naar Barneveld kwaamt. Wij herinneren ons nog, dat gij zeit: Wijs ben ik niet, zonder de Heere kan ik niet en zóó kom ik niet. Al zien wij weinig vrucht op uw werk, nochtans is het niet vruchteloos. Het gebeurt meermalen dat Gods volk in de banden zit en van de kansel mag beluisteren de weg die God met Zijn volk houdt en uit die banden wordt verlost. O, dat de Heere de predikaties en de catechisaties moge zegenen. Negentien jaren hebben we samen verkeerd en elkaar mogen ondersteunen in het moeitevolle werk. De Heere zegene uw bediening onder ons, opdat velen toegebracht mogen worden tot de Gemeente die zalig wordt. Ik hoop dat de Heere in veler harten werke, opdat de genade van kind tot kind mag worden voortgeplant. Dat schenke de Heere.

Uit: *Een Gode verheerlijkende dankzegging*.
Rotterdam – West, z.j., pag. 21-22 (1937)

Ouderling Middendorp sprak o.m. het volgende:

Namens de kerkenraad wil ik enkele woorden spreken.

Gemeente van Barneveld, wat is God goed over ons, en dat over een schuldig volk. Zijn goedertierenheden komen over ons. Daarom zijn we niet vernield. Hoeveel duizenden zijn omgekomen en weggevaagd. Och, dat we het bedenken mogen. Wij leven nog. Niet alleen dat wij nog leven, maar de Heere wandelt ons nog na met Zijn zegeningen te midden van de oordelen. Och, of wij bedenken mochten wat tot onze vrede is dienende. Meer dan een halve eeuw geleden konden onze vaders niet opgaan, omdat de moderne leer en Pelagiaanse en Remonstrantse ketterijen gepredikt werden. De leer: wij doen wat wij kunnen en wat wij niet kunnen, zal Christus doen.

Je gelooft maar, en dan ben je klaar. Maar onze vrienden konden bij zulk een leer niet opgaan. Zij wensten te horen verkondigen die leer, waarbij God op het hoogst verheerlijkt en de zondaar op het diepst vernederd wordt. Dat is het, zei Smytegelt. Om de maand kwam er een leraar in een boerenachterhuis. Slechts een klein groepje hoorde hem. Wij dachten, als wij dat nu maar eens iedere maand mogen houden, wat zouden wij gelukkig zijn.

In 1895 voegde een kleine groep zich bij de Gemeenten onder 't Kruis en twee ouderlingen en twee diakenen werden verkoren. Al die mensen zijn reeds gestorven, op twee na. Zij hebben al spoedig een stuk grond gekocht, een kerk gebouwd en een predikant beroepen. De 22e December 1895 is Ds. Franssen alhier bevestigd. Twee-en-een-half jaar mocht hij de gemeente dienen; toen brak de tijd aan dat hij moest sterven en zijn stoffelijk overschot rust op de oude begraafplaats.

In 1899 kwam Ds. Janse. Tien jaar heeft hij hier mogen arbeiden. Waarna hij naar Terneuzen vertrok; daar heeft hij twee jaar verkeerd en kwam weer naar Barneveld terug. Nog 5 jaar heeft hij deze gemeente gediend, om daarna naar Tholen te vertrekken, waar hij gestorven is.

Na Ds. Janse's vertrek was onze gemeente 3 jaar vacant. Ds. Fraanje is voor de vierde maal beroepen en kwam, na veel zielswerkzaamheden, naar deze plaats. De verzuchtingen zijn verhoord. De Heere heeft het getoond dat Hij een Waarmaker is van Zijn Woord en een Hoorder van de stille verzuchtingen.

En gemeente, nu **25 jaar** geleden hebben wij onze leraar mogen ontvangen. Als wij dat indenken; wij zien verschillende ouden die dat geheel hebben meegemaakt. In de 48 jaar van ons bestaan zijn we slechts 5 jaar vacant geweest. Wat een vermaningen zijn er tot ons gekomen. Wat is God goed. Met 30 leden begonnen, zijn er nu 1200.

O, onbekeerden, dat Hij geen lust heeft in onze dood. *Bekeert u, want waarom zoudt gij sterven?* Vele getrouwe waarschuwingen en vermaningen liggen er. De Heere moge ze bekrachtigen en mensen krachtadig bekeren. Gisteren nog hebben wij een oude man op zijn ziek- en sterfbed bezocht. O, hoe vreselijk te moeten sterven en niet te kunnen. Hoeveel predikaties hebben wij al niet gehoord gedurende die 25 jaar. Niet minder dan ruim 3000! Wat zal het zijn daaronder onbekeerd te blijven.

Wat is het donker. De Heere mocht de ouderdom gedenken, maar ook de jeugd en catechisanten. Hij mocht beslag op u leggen. Het Woord mocht inbreuk op uw harten maken.

Er is in die 25 of bijna 50 jaar wel iets gebeurd. Er zijn er bij wie de breuk in hun hart geslagen is; die de boodschap thuis gekregen hebben. De Heere mocht wat Hij gewrocht heeft versterken.

Uit: Gedachtenisrede, Rhenen z.j., pag. 10-11 (1945)

